

punkterna 17, 18 och 30 upptagna belopp tillsvidare bestridas av tillfälliga lånemedel, nämligen

täckande av förskjutna kostnader för uppförande av nytt kasernetablissemang för Livgardet till häst	kronor	1,586,730: —
» » förskjutna kostnader för förvärvande av mark från Järvafältet	»	3,950,000: —
» » vissa förskott	»	39,825,670: —
		<hr/>
eller tillhopa kronor		45,362,400: —

Då ifrågavarande utgifter närmast äro att hänföra till utgifter för kapitalökning, torde desamma icke böra upptagas under fjärde huvudtiteln, utan i stället uppföras under en bland utgifter för kapitalökning inlagd titel »Förlag till statsverket».

Anslagen under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1918 skulle alltså uppgå till (94,407,000 — 45,362,400 =) 49,044,600 kronor.

Vad departementschefen sålunda yttrat, tillstyrkt och hemställt, täcktes, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet till ledning vid avfattandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1918.

Ur protokollet:

E. H. Odencrants.

Bil.

Sammanställning
av anslagen å tilläggsstat för år 1918.

Lantförsvarsdepartementet.

		Kronor.
A. Departementet.		
1	Övergångsstat, förslagsanslag, högst	1 200 —
B. Generalitetet, staberna m. m.		
1	Utbildning av generalstabens aspiranter, förslagsanslag	10 000 —
C. Avlöning och rekrytering (truppförbanden), arvoden m. m.		
1	Extra lönetillägg, förslagsanslag... ..	205 —
D. Intendenturen m. m.		
1	Inventarier i nya kasernetablissemang, reservationsanslag	72 000 —
2	Central beklädnadsverkstad för armén, reservationsanslag	325 000 —
E. Inkvarterings-, rese- och traktamentskostnader.		
1	Hojning av dagtraktamentena, förslagsanslag	200 000 —
F. Artilleribehov.		
1	Täckande av förskjutna engångskostnader för vissa artilleribehov, förslagsanslag, högst	2 300 000 —
G. Fortifikationsbehov.		
1	Kostnader för mindre byggnaders uppförande eller ombyggnad, reservationsanslag	100 000 —
2	Flygtillägg, förslagsanslag	100 000 —
3	Förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till arméns byggnader, mötesfält och kommandantskapsutgifter samt fortifikationens övningar och materiel, förslagsanslag, högst	594 600 —
4	Inköp av fastighet för tredje arméfördelningens stabsexpedition m. m. i Skövde, reservationsanslag	103 000 —
Transport		3 806 005 —

		Kronor.	
	Transport	3 806 005	—
5	Nytt exercishus vid Dalregementet, <i>reservationsanslag</i>	85 000	—
6	Uppförande av arbetarbostäder vid Åkers krutbruk, <i>reservationsanslag</i>	215 000	—
7	Ökat förrådsutrymme för arméns reglementerade fordon, <i>reservationsanslag</i>	355 000	—
8	Merkostnader för anordnande av värmeledning och vattenklosetter i generalstabens byggnad, <i>reservationsanslag</i>	48 600	—
9	Vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm, <i>reservationsanslag</i>	91 025	—
10	Täckande av förskjutna kostnader för uppförande av nytt kasernetablissamang för Livgardet till häst, <i>förslagsanslag</i> , högst	1 586 730	—
11	Täckande av förskjutna kostnader för förvärvande av mark m. m. för Järvafältet, <i>förslagsanslag</i> , högst	3 950 000	—
H. Sjukvård.			
1	Tandvård vid vissa truppförband, <i>förslagsanslag</i> , högst	8 500	—
2	Sanatorievård åt personal vid armén, <i>förslagsanslag</i>	75 000	—
3	Förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till arméns sjuk- och veterinärvård samt hovbeslag m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	197 650	—
I. Remontering och hästlega.			
1	Förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till remontering m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	445 702	—
2	Kostnader enligt § 72 avlöningsreglementet för armén, <i>förslagsanslag</i>	10 000	—
3	Förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till lega av hästar för truppförbandens övningar, <i>förslagsanslag</i> , högst	600 000	—
J. Kostnader för tryggande av rikets neutralitet.			
1	Neutralitetskostnader under år 1918, <i>förslagsanslag</i> , högst	18 365 000	—
K. Diverse.			
1	Förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till extra utgifter, <i>förslagsanslag</i> , högst	50 000	—
2	Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>förslagsanslag</i>	200 000	—
3	Täckande av förskjutna kommittékostnader, <i>förslagsanslag</i> , högst	117 645	—
4	Täckande av brister i vissa reservationsanslag, <i>förslagsanslag</i> , högst	1 415 193	—
5	Täckande av vissa förskott	45 996 950	—
6	Löneförbättring åt vissa vaktmästare m. fl.	8 000	—
7	Tillfällig löneförbättring för viss personal vid lantförsvaret, <i>förslagsanslag</i>	3 850 000	—
8	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	12 930 000	—
Summa		94 407 000	—
Harav utgifter för kapitalökning, att bestridas genom tillfällig upplåning		45 362 400	—
Återstår		49 044 600	—

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

A. Departementet.		Sid
[1]	Övergångsstat	3
B. Generalitetet, staberna m. m.		
[2]	Utbildning av generalstabens aspiranter	3
C. Avlöning och rekrytering (truppförbanden), arvoden m. m.		
[3]	Extra lönetillägg	3
D. Intendenturen m. m.		
[4]	Inventarier i nya kasernetablissemang	4
[5]	Central beklädnadsverkstad för armén	6
E. Inkvarterings-, rese- och traktamentskostnader.		
[6]	Höjning av dagtraktamentena	39
F. Artilleribehov.		
[7]	Täckande av förskjutna kostnader för vissa artilleribehov	40
G. Fortifikationsbehov.		
[8]	Vissa byggnadskostnader	41
[9]	Flygtillägg	41
[10]	Förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till arméns byggnader mötesfält och kommandantsskapsutgifter samt fortifikationens övningar och materiel	41
[11]	Inköp av fastighet för tredje arméfördelningens stabsexpedition m. m. i Skövde	42
[12]	Nytt exercishus vid Dalregementet	48
[13]	Uppförande av arbetarbostäder vid Åkers krutbruk	49
[14]	Ökat förrådsutrymme för arméns reglementerade fordon	53
[15]	Merkostnader för anordnande av värmeledning och vattenklosetter i generalstabens byggnad	54
[16]	Vissa ändringsarbeten vid garnisonssjukhuset i Stockholm	56
[17]	Täckande av förskjutna kostnader för uppförande av nytt kasernetablissemang för Livgardet till häst	63
[18]	Täckande av förskjutna kostnader för förvärvande av mark m. m. för Järvafältet	64

H. Sjukvård.

Sid.

[19]	Tandvård vid vissa truppförband	65
[20]	Sanatorievård åt personal vid armén	66
[21]	Förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till arméns sjuk- och veterinärvård samt hovbeslag m. m.	66

I. Remontering och hästlega.

[22]	Förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till remontering m. m.	66
[23]	Kostnader enligt § 72 avlöningsreglementet för armén	66
[24]	Förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till lega av hästar för truppförbandens övningar	67

J. Kostnader för tryggande av rikets neutralitet.

[25]	Neutralitetskostnader under år 1918	67
------	---	----

K. Diverse.

[26]	Förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till extra utgifter	68
[27]	Kommittéer och utredningar genom sakkunniga	69
[28]	Täckande av förskjutna kommittékostnader	69
[29]	Täckande av brister i vissa reservationsanslag	72
[30]	Täckande av vissa förskott	81
[31]	Löneförbättring åt vissa vaktmästare m. fl.	81
[32]	Tillfällig löneförbättring för viss personal vid lantförsvaret	82
[33]	Krigstidstillägg och krigstidshjälp	82
	Sammanfattning av anslagen å tilläggsstaten	82

Bilaga.

	Sammanställning av anslagen å tilläggsstat för år 1918	84
--	--	----

Femte huvudtiteln: 1918 års tilläggsstat.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvärsärenden, hållet inför
Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 14 januari 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden vid anmälan den 31 december 1917 av kassaförlagskommitténs den 20 mars samma år avgivna betänkande anført rörande avvecklingen av det hittills tillämpade förskottsförfarandet, anhöll härefter departementschefen, statsrådet friherre Palmstierna, att få underställa Kungl. Maj:ts prövning de särskilda medelsbehov, som under femte huvudtiteln borde tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1918 samt yttrade härvid följande.

I. MARINEN.

A. Flottan.

Avlöning, ersättningar m. m.

1. Extra lönetillägg åt vissa tjänstemän och betjänte.

[1.]
Extra löne-
tillägg åt
vissa tjänste-
män och
betjänte.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag anfört i fråga om extra lönetillägg för år 1918 åt vissa tjänstemän och betjänte, får jag — med erinran att dylikt lönetillägg numera utgår endast till ett fåtal befattningshavare under sjöförsvarsdepartementet — hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till beredande, i enlighet med de i statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag angivna grunder, av extra lönetillägg för år 1918 åt en del tjänstemän och betjänte i ämbetsverk, kårer och starter, hörande till sjöförsvarsdepartementet, på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 500 kronor.

2. Krigstjänstpremier till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan.

[2.]
Krigstjänst-
premier till
visst man-
skap och
vissa värn-
pliktiga vid
flottan.

I proposition den 27 april 1917 (nr 300) har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för utbetalande av krigstjänstpremier, i enlighet med i statsrådsprotokollet angivna grunder, till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera nämnda belopp redan under år 1917.

Omförmälda förslag avsåg att bereda särskild ersättning i form av krigstjänstpremier åt viss personal vid flottan, som med gott vitsord

[2.]

fullgjort en längre tids krigstjänstgöring. Krigstjänstpremierna hade ansetts böra utgå med ett belopp, motsvarande 20 kronor i månaden, samt i allmänhet böra tilldelas personalen i en summa vid tjänstgöringstidens slut för att bereda densamma ekonomiskt stöd under den närmaste tiden därefter. Berörda belopp av 200,000 kronor hade beräknats vara erforderligt för bestridande av krigstjänstpremier till och med 1917 års utgång.

I skrivelse den 16 juni 1917 (nr 5) anmälde riksdagen, att riksdagen funnit sig böra bifalla Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag; och utfärdades av Kungl. Maj:t den 24 augusti samma år bestämmelser för utbetalande av krigstjänstpremier.

Då dylika premier syntes böra utdelas jämväl för tid efter 1917 års utgång, men framställning om beredande av medel till ändamålet för sådan tid icke från marinförvaltningens sida avlätits, anmodades ämbetsverket genom skrivelse den 21 december 1917 att inkomma med yttrande och förslag i ämnet.

Med anledning härav har marinförvaltningen i skrivelse av samma dag meddelat, att av det anslag å 200,000 kronor, som för ändamålet för år 1918 beviljats med dispositionsrätt för Kungl. Maj:t även under år 1917, enligt till ämbetsverket inkomna räkenskaper endast omkring 60,000 kronor förbrukats. Med avseende härå och då i sammanhang med de skedda indragningarna i neutralitetsvakten mera betydande hemförlovningar av sådana värnpliktiga, som åtnjutit krigstjänstpremier, ägt rum, syntes det ämbetsverket, såvitt nu kunde beräknas och under förutsättning att anslaget finge avses jämväl för utbetalning av krigstjänstpremier under år 1918, att några ytterligare medel för detta ändamål icke behövde beredas förrän efter verkställd utredning blivit utrönt, att ytterligare medelsbehov för ändamålet föreläge; och torde enligt marinförvaltningens mening framdeles till riksdagen böra avlåtas den framställning, som av omständigheterna kunde påkallas.

I likhet med marinförvaltningen finner jag, att ytterligare medel, utöver det av omförmälda anslag i slutet av år 1917 återstående beloppet, omkring 140,000 kronor, icke torde bli erforderliga för utbetalande av krigstjänstpremier under innevarande år. Nytt anslag för ändamålet synes sålunda icke nu behöva äskas. Då emellertid anslagets summa, 200,000 kronor, beräknats allenast för bestridande till och med 1917 års utgång av krigstjänstpremier, har jag ansett mig böra bringa till Kungl. Maj:ts och riksdagens kännedom vad i detta ärende sålunda förekommit.

Departements-
chefens
yttrande.

Intendenturen.

3. Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna.

[3.] Under åberopande av vad jag under punkten 8 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna.

att till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna å tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst 381,500 kronor.

Nybyggnad och underhåll.

4. Omformare för kraftcentralen vid flottans varv i Karlskrona.

[4.] Varvschefen vid flottans varv i Karlskrona har i sitt den 17 augusti 1917 avgivna förslag till beräkning av utgifterna vid nämnda varv för år 1919 gjort framställning om anskaffning av två omformare för kraftcentralen vid varvet; och har varvschefen därvid anført följande.

Omformare för kraftcentralen vid flottans varv i Karlskrona.

Sedan varvets kraftcentral varit i drift under närmare tre år efter det anslutning skedde till Karlskrona stads trefasnät, hade åtskilliga erfarenheter från denna drift vunnits. Bland annat hade det visat sig, att varvet till följd av ökade pris å stenkol och brännolja vore för erhållande av något så när billig elektrisk drift för närvarande och sannolikt för längre tid framåt hänvisat till att uttaga avsevärda mängder elektrisk energi från stadens elektricitetsverk enligt ett mellan marinförvaltningen och staden upprättat kontrakt. Då den största energimängden åtginge till varvets omformare, vore det sålunda av största vikt, att denna drift med säkerhet upprätthölls. För omformaren funnes ingen reserv, utan hade densamma varit i så gott som dagligt bruk sedan oktober 1914. Det syntes därför vara nödvändigt såväl för

[4.]

driftens säkerställande som för att möjliggöra ökning av effekten, att en ny omformare snarast möjligt anskaffades. Anbud hade infordrats å en sådan av samma storlek som den nuvarande. Lägsta anbudet upptog ett pris av 29,380 kronor, vartill komme kostnaden för instrumentering, grund, kablar och montering med omkring 5,000 kronor, varigenom totalkostnaden torde uppgå till omkring 34,300 kronor. Denna kostnad vore visserligen avsevärd, men kunde dock med hänsyn till fördelen att kunna säkerställa en billig drift icke anses alltför hög. Skulle t. ex. ett fel uppstå å den nuvarande omformaren, varigenom densamma under tre månader sattes ur verksamhet, skulle det för framställande av den energimängd, som omformaren tillgodosett, kosta kronan med ångdrift ensamt omkring 18,200 kronor och med kombinerad ång- och dieselmotordrift omkring 12,000 kronor. Då kronan enligt gällande kontrakt måste betala staden för den garanterade års-effekten, även om densamma ej fullt utnyttjades, avginge från dessa summor endast omkring 2,200 kronor för minskad energikonsumtion, varför driften i nu angivna fall skulle bliva omkring 16,000, resp. 9,800 kronor dyrare än om omformare kallat användas.

Vidare hade anbud infordrats å en trefas-likströmsomformare å 33 kw. för 70 volt eller 110 volt likström. Denna omformare vore avsedd att lämna ström till vid varvets ingenjördepartement förlagda fartyg. För detta ändamål finnes nu en likströmsomformare av ungefär samma storlek, men reserv för densamma saknades. Därtill komme, att omformning med denna måste ske två gånger (trefas till likström 220 volt och likström 220 volt till 70 volt), vilket vore synnerligen oekonomiskt. Med endast en omformare kunde ej heller ström samtidigt lämnas till fartyg med 70 volt och 110 volt spänning, vilket ofta torde ifrågakomma.

Kostnaden för sistnämnda omformare utgjorde enligt lägsta anbudet 10,705 kronor, vartill komme för instrumentering m. m. omkring 3,500 kronor eller tillhopa omkring 14,200 kronor.

Med stöd härav och under framhållande av det alltjämt stegrade behovet av elektrisk energi för varvsdriften har varvschefen hemställt, att för anskaffning av nu omförmälda båda omformare måtte anvisas ett sammanlagt belopp av 48,500 kronor.

I skrivelse den 1 oktober 1917 angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1919 har marinförvaltningen uttalat, att ämbetsverket funne de av varvschefen anförda skälen till fulla ådagalägga behovet och ändamålsenligheten av ifrågavarande båda omformares anskaffande, samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå

- [4.] riksdagen att för ändamålet på extra stat för år 1919 bevilja ett anslag av 48,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera beloppet redan under år 1918.

Departements
chefens
yttraude.

Ifrågavarande båda omformare för kraftcentralen vid flottans varv i Karlskrona äro, såsom av det förut sagda framgår, i främsta rummet avsedda att utgöra reserv för de nu befintliga omformarna av elektrisk kraft för drivande av varvets verkstäder och för överföring av ström till fartyg, som för reparation eller översyn äro förlagda vid varvets ingenjördepartement. Därjämte skulle dessa omformare vid behov kunna tagas i bruk samtidigt med de redan befintliga omformarna för att öka den elektriska energimängd, som genom de senare kan uttagas. Tillgodoseendet av båda dessa syftemål är, såsom myndigheterna framhållit, av stor betydelse såväl för att trygga den alltmera utvecklade varvsdriften som icke minst ur ekonomisk synpunkt. Jag anser mig följaktligen böra biträda förslaget om ifrågavarande omformares anskaffning och har icke heller något att erinra mot den därför beräknade kostnaden, 48,500 kronor.

Marinförvaltningen har hemställt, att berörda belopp måtte ställas till Kungl. Maj:ts disposition redan under innevarande år. Då även jag är av den uppfattningen, att anskaffningen, med hänsyn jämväl till angelägenheten att undvika en eventuell prisstegring, bör äga rum snarast möjligt, lärer beloppet böra uppföras på tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till anskaffning av två omformare för kraftcentralen vid flottans varv i Karlskrona på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 48,500 kronor.

5. Elektrisk ytterbelysning vid flottans varv i Karlskrona.

[5.]

I sitt förslag till beräkning av utgifterna vid flottans varv i Karlskrona för år 1919 har varvschefen därstädes gjort framställning om anordnande av elektrisk ytterbelysning å varvet.

Elektrisk
ytterbelys-
ning vid
flottans varv
i Karlskrona.

Till stöd härför har bemälda varvschef anført huvudsakligen följande.

Den yttre belysningen av varvsområdet hade hittills ägt rum förmedelst dels gaslyktor, dels luxlampor och dels vanliga fotogenlampor, placerade i lyktor. Detta sätt för åstadkommande av ytterbelysning

ringe numera anses otidsenligt och hade särskilt vid det myckna övertidsarbete, som förekommit och förekomme under pågående mobilisering, visat sig vara otillfredsställande. Härtill komme, att rådande knapphet å fotogen och materialier för gasberedning numera så gott som omöjliggjorde belysning å varvet medelst gas och fotogen.

Förslag jämte kostnadsberäkning till anordnande av elektrisk ytterbelysning å varvet hade därför uppgjorts, vilket förslag slutade å ett belopp av 102,600 kronor. Av förslaget framginge, att ytterbelysningen för närvarande utgjordes av 42 ljuspunkter om sammanlagt 11,315 normalljus, medförande en årlig kostnad av 10,296 kronor 10 öre. I dess ställe föresloges anordnande av elektrisk belysning förmedelst 112 lampor om sammanlagt 18,700 normalljus med en årlig kostnad av 2,705 kronor 25 öre efter nuvarande medelpris på elektrisk energi av 4 öre pr kilowattimme, inberäknat kostnaden för tändning, släckning och översyn av lamporna samt för ersättning av förbrukade lampor. Den besparing, som skulle uppkomma, utgjorde sålunda omkring 7,600 kronor årligen.

På grund av de fördelar och den besparing, som sålunda skulle vinnas genom elektrisk ytterbelysning å varvet, har varvschefen hemställt, att för sådan belysnings anordnande måtte anvisas ett belopp av 102,600 kronor.

Marinförvaltningen har i förberörda skrivelse den 1 oktober 1917 yttrat, att ämbetsverket funne det ur alla synpunkter, ej minst ekonomiskt sett, synnerligen fördelaktigt att trots rådande höga anläggningskostnader snarast möjligt utbyta den nuvarande ytterbelysningen å varvet mot elektrisk belysning, samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ändamålet på extra stat för år 1919 bevilja ett anslag av 102,600 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera beloppet redan under år 1918.

För utförande av den ifrågavarande anläggningen för elektrisk ytterbelysning vid Karlskrona varv talar i främsta rummet den omständigheten, att härigenom skulle vinnas en väsentlig besparing, uppgående till omkring 7,600 kronor för år, i jämförelse med kostnaderna för den nuvarande, av luxlampor samt gas- och fotogenlyktor bestående belysningen. Enligt vad jag inhämtat, är denna kostnadsjämförelse uppgjord på grundvalen av ett pris av 20—25 öre per liter fotogen och 15 öre per kubikmeter gas, vadan en jämförelse, uppställd i förhållande till de nu gällande högre prisen därå, skulle utfalla ännu gynn-

Departements-
chefens
yttrande.

- [5.] sammare för den elektriska belysningen. För denna belysning har, såsom förut nämnts, beräknats ett pris av 4 öre per kilowattimme, vilket utgör varvets självkostnadspris för framställandet av elektriskt ljus. Härtill komma emellertid även andra påtagliga fördelar av elektrisk belysnings anordnande. Enligt förslaget skulle de nuvarande 42 ljuspunkterna med en ljusstyrka av tillhoppa 11,315 normalljus utbytas mot 112 lampor om sammanlagt 18,700 normalljus. Härigenom vinnes en väsentligt starkare belysning av varvsområdet, vilket under den mörka delen av dygnet, då arbetet å varvet pågår, underlättar förbindelsen mellan de olika verkstäderna och förråden samt övriga lokaler å varvet och således i sin mån bidrager till möjliggörandet av en rationellt ordnad varvsverksamhet. Även bevakningen av varvsområdet kan med den föreslagna elektriska belysningen utövas på ett vida mera effektivt sätt än för närvarande är fallet.

Den nu rådande knappa tillgången på fotogen och materialier för gasberedning påvisar ock nödvändigheten av att bereda trygghet mot de betydande olägenheter, som bibehållandet av den nuvarande otidsenliga belysningen för sådan händelse kan förorsaka. Ehuru kostnaderna för ifrågavarande anläggning på grund av gällande pris å hithörande materialier för närvarande ställa sig avsevärt höga, tvekar jag därför ej att ansluta mig till det framställda förslaget om införande av elektrisk ytterbelysning å varvet; och då jag, i likhet med marinförvaltningen, anser, att anläggningen bör komma till utförande redan under innevarande år, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till anordnande av elektrisk ytterbelysning vid flottans varv i Karlskrona på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 102,600 kronor.

6. Utvidgning av artilleriverkstaden vid flottans varv i Karlskrona.

- [6.] I förenämnda skrivelse den 1 oktober 1917 har marinförvaltningen anført, bland annat, följande.

Utvidgning av artilleriverkstaden vid flottans varv i Karlskrona.

Marinens lätta kanoner ävensom tubkanonerna till de svåra och medelsvåra artilleripjäserna vore utsatta för avsevärd förslitning på grund av det stora antal skott, som under övningar skötes med desamma. Detta nödvändiggjorde, att ombyte av kärnrör eller s. k. om-tubering tid efter annan måste företagas. Det begränsade antalet ka-

noner och tubkanoner i reserv krävde, att sagda omtubering måste verkställas på kort tid. Erfarenheten under de senaste åren hade emellertid visat, att de omtuberingsarbeten, som hittills varit anförtrödda åt enskild leverantör, kraft synnerligen lång leveranstid samt därjämte betingat avsevärda kostnader.

[6.]

För att utröna, i vad mån en ändring härutinnan kunde vinnas, hade marinförvaltningen verkställt utredning angående möjligheten av och kostnaderna för en utvidgning av artilleriverkstaden vid flottans varv i Karlskrona i syfte att dit förlägga förekommande omtubering av lätta kanoner inom marinen; och hade såsom resultat av denna utredning framgått att, därest viss komplettering av artilleriverkstadens uppsättning av maskiner m. m. bleve vidtagen, omtuberingsarbeten skulle kunna därstädes verkställas med avsevärd vinst i såväl tid som kostnad.

För att utöka artilleriverkstadens arbetskapacitet jämväl till omtuberingar skulle sålunda enligt nämnda utredning erfordras en bormaskin, en reffelmaskin, båda med erforderliga verktyg, varjämte behövde anskaffas en mantlingsugn, lyftanordningar och en del mindre maskinella utrustningar.

Av nu nämnd materiel hade marinförvaltningen redan gått i författning om anskaffning av en bormaskin och en reffelmaskin, och hade kostnaderna härför bestritts av tillgängliga medel. Kostnaderna för verkställandet av anskaffningen av återstående för ifrågavarande ändamål erforderlig materiel beräknades uppgå till 39,445 kronor eller i avrundat tal 40,000 kronor.

Då genom de sålunda föreslagna anordningarna skulle vinnas högst avsevärda besparingar, har marinförvaltningen hemställt, att hos riksdagen måtte för ändamålet äskas ett anslag på extra stat för år 1919 av 40,000 kronor, vilket belopp Kungl. Maj:t borde äga disponera redan under innevarande år.

Genom de anordningar i artilleriverkstaden i Karlskrona, som i förevarande framställning åsyftas, skulle, på sätt av marinförvaltningen framhållits, omtubering av lätta kanoner och tubkanoner kunna verkställas på avsevärt kortare tid än som nu sker vid arbetets utförande genom enskild leverantör samt vinnas avsevärda kostnadsbesparingar. I sistnämnda hänseende har jag inhämtat, att den årliga besparing, som genom de föreslagna åtgärdernas vidtagande skulle erhållas, kan beräknas till 25,000 à 30,000 kronor. Det synes mig under nu angivna förhållanden vara särdeles lämpligt, att de föreslagna anordningarna

Departements-
chefens
yttrande.

[6.] komma till stånd. Någon erinran mot det uppgjorda kostnadsförslaget har jag icke att framställa.

Jag anser mig i detta sammanhang böra nämna, att kostnaderna för av marinförvaltningen för ifrågavarande ändamål redan anskaffade maskiner, nämligen en bormaskin och en reffelmaskin, bestritts av medel, som influtit vid försäljning av kasserade, från materialförrådet såsom mässingsskrot avförda patronhylsor av olika slag. Medel av ifrågavarande slag uppföras i marinförvaltningens huvudbok under konto: »materialförrådet, försåld artillerimateriel».

Då jag anser, att ifrågavarande utvidgning av artilleriverkstaden vid flottans varv i Karlskrona med hänsyn icke minst till den ekonomiska fördel, som därav kan förväntas, bör komma till utförande redan under innevarande år, lärer anslagsbeloppet, 40,000 kronor, böra upp- tagas å tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för utvidgning av artilleriverkstaden vid flottans varv i Karlskrona å tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 40,000 kronor.

7. Anläggning å flottans varv i Karlskrona av en laddningsstation för undervattensbåtars ackumulatorbatterier.

[7.] För anläggning å flottans varv i Karlskrona av en laddningsstation för undervattensbåtars ackumulatorbatterier jämte vissa andra anordningar vid nämnda varv beviljade 1917 års riksdag, efter framställning av Kungl. Maj:t, på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 112,500 kronor. Av nämnda anslag avsågs ett belopp av 45,000 kronor för berörda laddningsstation. Maskineriet till laddningsstationen skulle inrymmas i den vid varvets mobiliseringskaj belägna omformarestationen för elektrisk kraft till varvet.

I skrivelse den 17 september 1917 anmälde marinförvaltningen att, enligt vad varvschefen i Karlskrona telegrafiskt meddelat, inkomna anbud, som endast vore gällande några dagar, å omformare till laddningsstationen utvisade, att stationen komme att bliva 10,000 å 12,000 kronor dyrare än som beräknats. Med anledning härav hemställde marinförvaltningen, som ansåg, att kostnadsökningen icke borde beräknas

Anläggning å flottans varv i Karlskrona av en laddningsstation för undervattensbåtars ackumulatorbatterier.

lägre än till 12,000 kronor, om medgivande att för ifrågavarande anläggning använda, utöver redan anvisade medel, ett belopp av högst 12,000 kronor. Till stöd för denna hemställan anförde ämbetsverket följande.

[7.]

Genom anläggningens utförande skulle bland annat en avsevärd besparing av oljor vinnas. Med hänsyn till den rådande bristen härå funne ämbetsverket det jämväl ur denna synpunkt synnerligen angeläget, att laddningsstationen komme till utförande snarast möjligt. Ett uppskov därmed syntes med all säkerhet dessutom medföra ökade kostnader, enär prisen å i anläggningen ingående materialier vore i ständigt stigande. Genom att avtal finge omedelbart träffas rörande leverans av materialier m. m., dock att likvideras först efter 1918 års ingång, torde man skyndsammast och efter nuvarande förhållanden billigast kunna utföra anläggningen.

Jämlikt nådigt brev den 18 september 1917 medgav Kungl. Maj:t, att för anläggning av oförmälda laddningsstation finge, utöver redan anvisade medel, användas ett belopp av högst 12,000 kronor, att av marinförvaltningen med omhänderhavande medel förskjutas och anmälas till ersättande i samband med avgivandet av förslag till beräkning av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1919.

I förenämnda skrivelse den 1 oktober 1917 har nu marinförvaltningen hemställt om utverkande hos riksdagen av ett extra anslag å 12,000 kronor till ersättande av det genom berörda nådiga brev anvisade beloppet.

Med anvisandet av förenämnda tilläggsanslag å 12,000 kronor för anläggning å flottans varv i Karlskrona av ifrågavarande laddningsstation avsågs, såsom av det förut sagda framgår, i främsta rummet att genom skyndsamt beställning av materialier m. m. till stationen undvika ytterligare kostnadsökning.

Departements-
chefens yt-
rande.

Marinförvaltningens förslag, att nämnda belopp nu måtte av riksdagen äskas, anser jag mig böra biträda; och lärer beloppet böra upptagas å tilläggsstat för år 1918.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, utöver det av 1917 års riksdag beviljade, för anläggning å flottans varv i Karlskrona av en laddningsstation för undervattensbåtars ackumulatorbatterier avsedda anslaget å 45,000 kronor, för oförmälda ändamål på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 12,000 kronor.

8. Transportmedel för flottans varv i Karlskrona.

[8.]
Transport-
medel för
flottans varv
i Karls-
krona.

För anskaffning av en 150 tons kolpråm av järn för flottans varv i Karlskrona har 1917 års riksdag på extra stat för år 1918 beviljat ett reservationsanslag av 25,000 kronor.

I sitt förslag till beräkning av utgifterna för år 1919 har varvschefen vid flottans station i Karlskrona, med förmålan att stationens fartygsmateriel under år 1919 förväntades bli ökad med pansarbåtarna Gustaf V och Drottning Victoria, framhållit, att ytterligare förstärkning erfordrades av stationens transportmedel för kol med två pråmar, vardera rymmande 150 ton. Då emellertid med nu gällande höga materialpris och arbetslöner kostnaden för byggandet av en 150 tons kolpråm beräknades uppgå till 55,000 kronor, har bemälda varvschef hemställt, att medel nu måtte anvisas till endast en dylik pråm.

Då av varvschefens förevarande kostnadsberäkning framginge, att för anskaffning av den kolpråm, vartill 1917 års riksdag beviljat ett extra anslag av 25,000 kronor, erfordrades ett ytterligare belopp av 30,000 kronor, har marinförvaltningen, enligt vad ämbetsverket meddelat i sin förutnämnda skrivelse den 1 oktober 1917, icke ansett sig böra föreslå anskaffning av någon ny pråm, utan hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, utöver det av 1917 års riksdag för anskaffning av en kolpråm beviljade anslaget å 25,000 kronor, för omförmälda ändamål på extra stat för år 1919 bevilja ett anslag av 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att utanordna nämnda belopp redan under år 1918.

Departements-
chefens
yttrande.

Vid 1916 och 1917 års riksdagar har beslutats en utökning av Karlskrona varvs transportmedel genom anskaffning av en motorbåt och två 150 tons kolpråmar, i vilken anskaffning ingår nu ifrågavarande kolpråm. Jag anser mig vid sådant förhållande så mycket hellre kunna ansluta mig till marinförvaltningens uppfattning, att framställning nu icke bör göras om anskaffning av ytterligare en kolpråm, som, enligt vad varvschefen i Karlskrona meddelat, kostnaden för en dylik pråm nu beräknas uppgå till 55,000 kronor i stället för den tidigare upptagna kostnaden av 25,000 kronor. Den sålunda i detta fall väsentligt ökade kostnaden torde icke minst vara att tillskriva den omständigheten, att pråmar av här ifrågavarande slag, som utföras av järn och äro av enkel konstruktion, draga en relativt stor materialkostnad

i förhållande till arbetskostnaden, samt att prisen på materialier, särskilt järn, stigit proportionsvis väsentligt mera än arbetslönerna.

[8.]

I likhet med marinförvaltningen finner jag erforderligt, att det ytterligare belopp av 30,000 kronor, som enligt den nu verkställda beräkningen ansetts behövt för färdigställande av den präm, vartill 1917 års riksdag beviljat medel, nu äskas av riksdagen; och torde beloppet, för att ifrågakvarande präm må kunna snarast möjligt färdigställas, böra uppföras å tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, utöver det av 1917 års riksdag för anskaffning av en kolpräm för flottans varv i Karlskrona beviljade reservationsanslaget av 25,000 kronor, för omförmälda ändamål på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

9. Nytt kanonskjul för artilleridepartementet vid flottans varv i Stockholm m. m.

I skrivelse den 25 november 1915 framlade marinförvaltningen ett förslag till utförande av tillbyggnader till vissa verkstäder vid flottans varv i Stockholm och till verkställande av åtskilliga andra arbeten därstädes, varmed åsyftades att höja varvsverkstädernas kapacitet och åvägbringa ändamålsenliga anordningar i övrigt å varvet. Därvid framhölls, att varvet i sitt dåvarande skick ingalunda tillfredsställde de fordringar, som med hänsyn till varvsverksamhetens rationella bedrivande och särskilt i mobiliseringshänseende borde ställas på ett modernt örlogsetablissemang. Kostnaderna för utförande av de i berörda förslag ingående arbetena beräknades till sammanlagt 182,400 kronor; och hemställde marinförvaltningen i omförmälda skrivelse, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för förslagens genomförande bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag å detta belopp.

[9.]

Nytt kanonskjul för artilleridepartementet vid flottans varv i Stockholm m. m.

Enligt vad som framgår av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för den 14 januari 1916, bilagt samma års statsverksproposition, uttalade föredragande departementschefen vid nämnda tillfälle, att man, med hänsyn därtill att frågan om platsen för anläggande av den nya docka (för att bereda dockningsmöjlighet för de nya pansarbåtarna av Sverigetypen) vid flottans station i Stockholm, vartill riksdagen avsatt medel, och det därmed sammanhängande spørsmålet om förflyttning av Stock-

[9.] holms station och varv dåmera vore föremål för utredning av inom sjöförsvarsdepartementet tillkallade sakkunniga, borde strängt fasthålla vid den principen, att endast sådana byggnadsanordningar vid stationen och varvet, som ur krigsberedskapens synpunkt vore oundgängligen nödvändiga, borde ifrågakomma till utförande. Ur nu nämnda synpunkt fann departementschefen den föreliggande framställningen äga synnerligen goda skäl för sig. I betraktande dels av det läge, vari frågan om förflyttning av Stockholms varv och station dåmera befann sig, och dels av nödvändigheten att i största möjliga mån begränsa kostnaderna så, att även andra angelägna anslagsbehov under femte huvudtiteln kunde tillgodoses, ansåg sig emellertid departementschefen böra föreslå uteslutande ur förslaget av följande arbeten, för vilka beräknats nedan-nämnda kostnadsbelopp, nämligen:

tillbyggnad av plåtslagarverkstäderna.....	kronor 70,000: —
uppförande av nytt kanonskjul för artilleridepartementet	» 9,500: —
inredning av artilleridepartementets nuvarande kanonskjul till järnförråd för ingenjördepartementet ...	» 5,000: —
anordnande och inredning av ny lokal för förrådet av gjutmodeller	» 12,000: —
	<hr/>
	Summa kronor 96,500: —

I anslutning härtill hemställde Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1916 års riksdag, att riksdagen måtte för tillbyggnader till vissa verkstäder vid flottans varv i Stockholm m. m. bevilja på extra stat för år 1917 ett anslag av (182,400 — 96,500) 85,900 kronor, varjämte begärdes rätt för Kungl. Maj:t att disponera detta belopp redan under år 1916. Denna framställning blev av riksdagen bifallen.

Varvschefen vid flottans station i Stockholm har därefter i sitt förslag till beräkning av utgifterna för stationen för år 1918 i de delar, vilkas förvaltning tillhörde honom, ånyo anmält behovet därav, att ovan angivna arbeten, vartill medel sålunda ännu icke beviljats, måtte komma till utförande.

I sitt berörda förslag har varvschefen beträffande *tillbyggnaden av plåtslagarverkstäderna* — vilken skulle åstadkommas genom överbyggnad av den öppna plats, som vore belägen mellan de båda av de nuvarande plåtslagarverkstäderna upptagna verkstadslängorna (se kartskissen å sid. 16) anfört, att lösningen av flottstationsfrågan vore uppskjuten till obestämd tid samt att erfarenheten under de senare åren ytterligare

bekräftat det stora behovet av plåtslagarverkstädernas omedelbara utvidgning för att möta fordringarna å fartygs- och ångpanneplåtslagararbetens utförande såväl under pågående mobilisering som vid tiden närmast efter flottans demobilisering för verkställande av då säkerligen omfattande arbeten för fartygens översyn efter de långvariga och särdeles slitande sjöexpeditionerna. Kostnaderna för ifrågavarande tillbyggnad hava av varvschefen beräknats till 80,000 kronor i stället för det tidigare upptagna beloppet, 70,000 kronor.

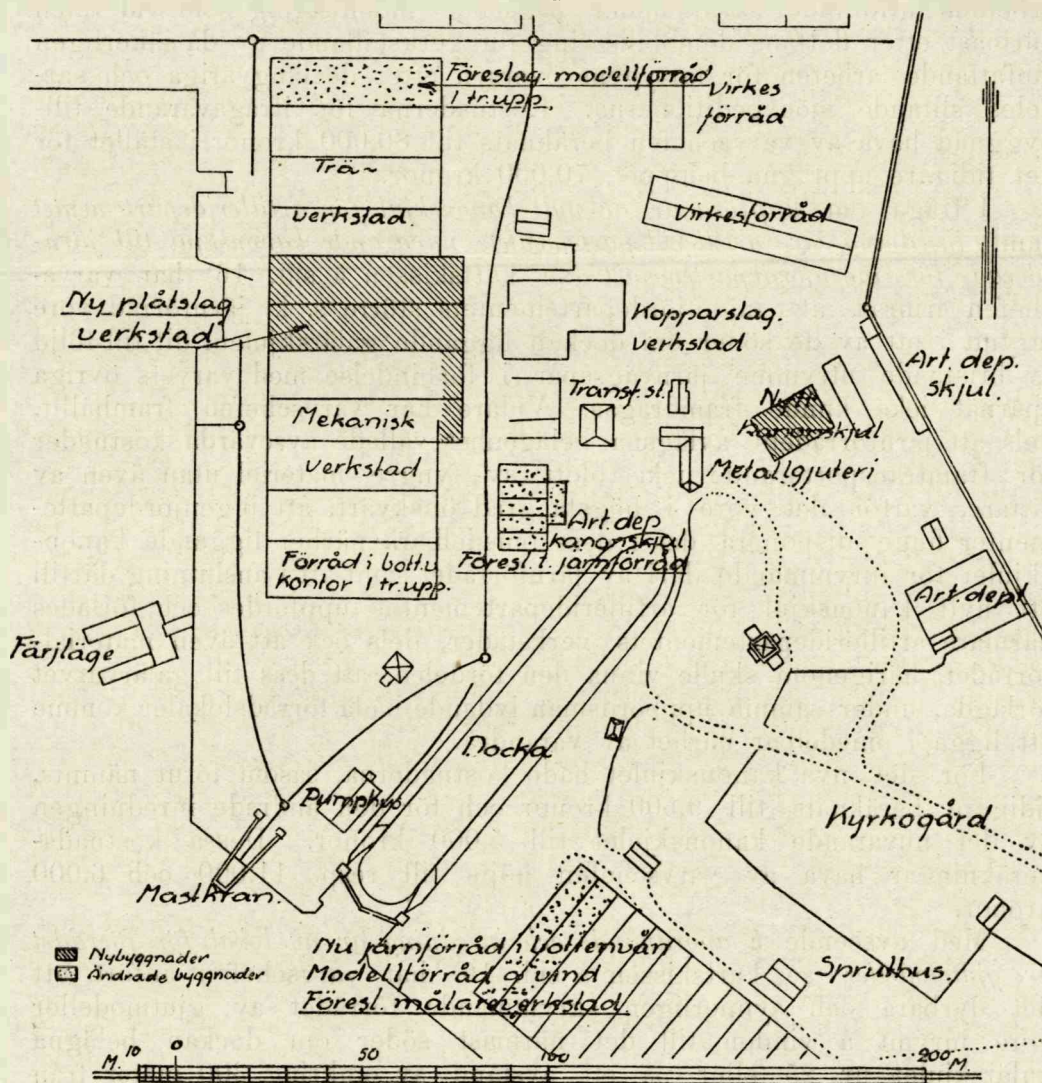
I fråga om *uppförande av nytt kanonskjul för artilleridepartementet* samt *inredning av artilleridepartementets nuvarande kanonskjul till järnförråd för ingenjördepartementet* (se kartskissen å sid. 16) har varvschefen erinrat, att ingenjördepartementets större s. k. järnförråd vore inrymt i ett av de söder om dockan liggande galärskjulen, dit till följd av bristande utrymme järnvägsspår i förbindelse med varvets övriga spårnät icke kunde framdragas. Vidare har varvschefen framhållit, dels att järnförrådets avlägsna belägenhet vållade avsevärda kostnader för framtransporterande icke blott av tyngre materiel utan även av lättare, varför det vore i högsta grad önskvärt, att ingenjördepartementet finge disponera det i dess omedelbara närhet liggande kanonskjulet för inrymmande däri av järnförrådet samt att i anslutning därtill ett nytt kanonskjul för artilleridepartementet uppfördes och förlades närmare artilleridepartementets verkstäder, dels ock att även materialförrådet härigenom skulle vinna den fördelen, att dess till galärvarvet förlagda, under samma uppbördsman lydande båda förrådslokaler komme att ligga i omedelbar närhet av varandra.

För det nya kanonskjulet hade kostnaderna, såsom förut nämnts, tidigare beräknats till 9,500 kronor och för den ändrade inredningen av det nuvarande kanonskjulet till 5,000 kronor. Dessa kostnadsberäkningar hava av varvschefen höjts till resp. 11,000 och 6,000 kronor.

Med avseende å *anordnande och inredning av ny lokal för förrådet av gjutmodeller* (se kartskissen å sid. 16) har varvschefen anfört, att det dyrbara och synnerligen skrymmande förrådet av gjutmodeller vore inrymt å vinden till det närmast söder om dockan belägna galärskjulet nr 25 eller på ett avstånd av omkring 300 meter från snickarverkstaden, dit modellerna före varje användande måste hämtas för översyn, justering m. m., vilket förorsakade mycken tidsspilla för verkstadens personal såväl vid modellernas framletande som vid deras transport. Olämpligheten av en sådan placering syntes vara ovedersäglig, liksom även de stora fördelar, som kunde vinnas genom

[9.]

- [9.] att hava modellförrådet i snickarverkstadens omedelbara närhet, varför avsetts att, ovanpå nuvarande utslagsplan i den intill nyssnämnda verk-

stad liggande verkstadslängan och med direkt ingång från denna, inreda en vind med fack för modellerna, varuti dessa skulle kunna överskådligt och systematiskt ordnas.

Kostnaden för denna tillbyggnad jämte inredning m. m. beräknades ursprungligen till 12,000 kronor, men har denna beräkning av varvschefen ökat till 13,800 kronor.

Sammanlagda beloppet av de nu beräknade kostnaderna för ifrågakvarande arbeten uppgick alltså till 110,800 kronor.

Med anledning av den stora utsträckning, i vilken med förefintliga arbetsmöjligheter å varvet de privata verkstäderna måste anlitas, och de synnerligen höga kostnader, som därav bleve en följd på grund av verkstädernas oerhört stegrade pris, har marinförvaltningen i skrivelse den 29 september 1916 förklarat sig anse, att ytterligare skäl förelåge att vidhålla vad ämbetsverket i sin berörda skrivelse den 25 november 1915 föreslagit beträffande nu ifrågakvarande arbeten; och har marinförvaltningen fördenskull hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att för ovan omnämnda arbeten å flottans varv i Stockholm bevilja på extra stat för år 1918 ett belopp av 110,800 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera detta belopp redan år 1917.

Vid föredragning den 13 januari 1917 av marinförvaltningens nyssnämnda skrivelse anförde departementschefen, på sätt framgår av statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden för samma dag, bilagt statsverkspropositionen till nämnda års riksdag, att frågan om förläggningen av flottans station i Stockholm, vilken fråga då vore föremål för behandling av en den 14 juni 1916 tillsatt kommitté, sålunda ännu icke befunne sig i det skick, att densamma kunde underställas Kungl. Maj:ts prövning. Departementschefen ansåg emellertid denna omständighet icke böra utgöra hinder för, att medel av riksdagen äskades för utförande av här ifrågakvarande byggnadsanordningar, vilka, såsom förut nämnts, avsåge dels tillbyggnad av ingenjördepartementets plåtslagarverkstäder, dels uppförande av nytt kanonskjul för artilleridepartementet samt inredning av artilleridepartementets nuvarande kanonskjul till järnförråd för ingenjördepartementet samt dels anordnande och inredning av en ny lokal för förrådet av gjutmodeller. Dessa byggnadsarbeten inginge såsom ett led i det år 1915 av myndigheterna framlagda förslaget till utförande av tillbyggnader till vissa verkstäder vid flottans härvarande varv m. m., men hade vid förslagets framläggande i statsverkspropositionen till 1916 års riksdag av förut angivna orsaker blivit ur förslaget uteslutna. Då departementschefen fann sig böra upptaga förslaget även i dessa delar, hade för honom de bestämmande skälen varit å ena sidan det med växande styrka framträdande behovet av dessa anordningars vidtagande för att höja varvsverkstädernas kapacitet och därmed

- [9.] bereda ökad möjlighet att hålla flottans flytande materiel i god krigsberedskap och å andra sidan angelägenheten att i största möjliga omfattning kunna utföra förekommande varvsarbeten å flottans varv, varigenom de på sista tiden synnerligen starkt stegrade kostnaderna för sådana arbetens verkställande å enskilda verkstäder och varv skulle i görligaste mån kunna undvikas. Såväl ur krigsberedskapens som ur ekonomisk synpunkt syntes alltså utförandet av de föreslagna arbetena, vilka endast innebure en av förhållandena oundgängligen betingad provisorisk utvidgning och omändring av byggnadsanordningarna vid ingenjördepartementet, icke längre böra undanskjutas; och då det vore av vikt, att de ifrågasatta arbetena, för vilka de upptagna kostnaderna, utgörande sammanlagt 110,800 kronor, med hänsyn till prisförhållandena icke torde vara för högt beräknade, snarast möjligt komme till utförande, hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för omförmälda arbeten bevilja på extra stat för år 1918 ett anslag av 110,800 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera detta belopp redan under år 1917; och avlät Kungl. Maj:t i enlighet härmed framställning i statsverkspropositionen till 1917 års riksdag.

Sedermera framlade Kungl. Maj:t i en den 27 april 1917 dagtecknad proposition (nr 296) förslag till riksdagen angående utvidgning av flottans station i Stockholm m. m., men fann riksdagen, enligt vad riksdagen anmälde i skrivelse (nr 366) den 15 juni samma år, denna proposition icke för det dåvarande böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I skrivelse (nr 5) den 16 juni 1917 har riksdagen beträffande nu förevarande framställning om anvisande av medel för ifrågavarande arbeten hänvisat därtill, att riksdagen icke ansett sig böra fatta ståndpunkt i frågan angående flottstationen i Stockholm, samt anmält, att riksdagen funnit berörda framställning, vilken hade nära samband med nyssnämnda fråga, icke för det dåvarande böra av riksdagen bifallas.

Varvschefen vid flottans station i Stockholm har nu i sitt den 14 augusti 1917 avgivna förslag till beräkning av utgifterna vid varvet för år 1919 ånyo upptagit kravet på medels anvisande för ovan angivna ändamål.

Kostnaderna hava numera av varvschefen beräknats till följande belopp, nämligen:

tillbyggnad av plåtslagarverkstäderna	kronor 110,000: —	[9.]
uppförande av nytt kanonskjul för artilleridepartementet	» 16,000: —	
inredning av artilleridepartementets nuvarande kanonskjul till järnförråd för ingenjördepartementet	» 9,000: —	
anordnande och inredning av ny lokal för förrådet av gjutmodeller	» 16,000: —	
	<hr/>	
	Summa kronor 151,000: —	

Beträffande *tillbyggnaden av plåtslagarverkstäderna* har varvschefen framhållit, att den ifrågavarande anläggningen vore av nöden för driftens behöriga gång, vare sig stationen kvarbleve på sin nuvarande plats eller framdeles bleve förflyttad, samt att han, enär lösningen av flottstationsfrågan fortfarande vore uppskjuten till obestämd tid och erfarenheten under senare år ytterligare bekräftat det stora behovet av plåtslagarverkstädernas omedelbara utvidgning för att möta fordringarna å fartygs- och ångpanneplåtslagararbetenas utförande såväl under pågående mobilisering som vid tiden närmast efter flottans demobilisering för verkställande av då säkerligen omfattande arbeten för fartygens översyn efter de långvariga och särdeles slitande sjöexpeditionerna, ansett sig böra ånyo upptaga frågan om sagda tillbyggnad av plåtslagarverkstäderna.

I fråga om *uppförande av nytt kanonskjul för artilleridepartementet samt inredning av artilleridepartementets nuvarande kanonskjul till järnförråd för ingenjördepartementet* har varvschefen åberopat vad han i dessa hänseenden tidigare yttrat samt beträffande *anordnande och inredning av en ny lokal för förrådet av gjutmodeller* huvudsakligen framhållit, att de skäl, som han förut anfört för sitt äskande av medel för detta ändamål, fortfarande ägde giltighet och att den ökade erfarenheten givit ytterligare stöd för behovet av dessa arbetens utförande.

I anledning av vad varvschefen sålunda andragit och under åberopande av de skäl, som tidigare anförts till stöd därför att ifrågavarande arbeten snarast borde komma till utförande, vilka skäl fortfarande vore gällande, har marinförvaltningen i förberörda skrivelse den 1 oktober 1917 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för tillbyggnad av plåtslagarverkstäderna m. m. vid flottans varv i Stockholm bevilja på extra stat för år 1919 ett anslag av 151,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera beloppet redan under år 1918.

[9.]
Departements-
chefens
yttrande.

De skäl, som tidigare framförts för ifrågavarande arbetens utförande och som huvudsakligen hänföra sig till angelägenheten dels att höja varvsverkstädernas kapacitet och därmed bereda ökad möjlighet att hålla flottans flytande materiel i god försvarsberedskap och dels att i största möjliga mån undvika de dryga kostnader, som förorsakas av arbetens utförande å enskilda verkstäder och varv, äro onekligen i och för sig av väsentlig betydelse. Enligt min mening bör man emellertid vid nu förevarande frågas bedömande anlägga en annan synpunkt än som förut skett, och anhåller jag att i sådant avseende få anföra följande.

Vid 1914 års senare riksdag avsattes, på framställning av Kungl. Maj:t, för anläggande av ny docka jämte en mindre verkstad vid flottans station i Stockholm, vilken anläggning beräknats kosta 1,400,000 kronor, för år 1915 av värnskattemedel ett belopp av 300,000 kronor. Med denna anläggning avsågs att bereda dockningsmöjlighet i Stockholms skärgård för pansarbåtar av Sverigetypen. Därvid uttalade riksdagen, att riksdagen förutsatte att i sinom tid få tillfälle att träffa avgörande i fråga om platsen för den nya dockan. Till dockanläggningen avsattes av 1915 och 1916 års riksdagar av värnskattemedel ytterligare 750,000, resp. 350,000 kronor, varigenom sålunda hela det för dockanläggningen beräknade kostnadsbeloppet numera blivit av riksdagen för ändamålet avsatt.

Ursprungligen hade förutsatts, att den nya dockanläggning, som av riksdagen sålunda beslutats, skulle kunna igångsättas i god tid under år 1915, varefter dockanläggningens utförande beräknats kräva en tid av omkring två år.

Anläggandet av omförmälda docka har emellertid ännu icke blivit igångsatt. Den närmaste anledningen härtill har varit, att frågan om dockans förläggning från början sammanknutits med spørsmålet om förflyttning eller utvidgning av flottans station i Stockholm. Den proposition angående utvidgning av nämnda station, som avläts till 1917 års riksdag, föranledde emellertid, såsom förut nämnts, icke någon riksdagens åtgärd.

Sedermera har 1917 års flottstationskommitté den 30 november samma år avgivit betänkande i ämnet, vilket blivit utställt till utlåtande av vederbörande myndigheter. I berörda betänkande har kommittén, som utarbetat särskilda alternativ till flottstationsanläggning å olika platser — Stockholm, Skuggan, Kaknäs, Elfvik, Södergarn och Torsbyfjärd — föreslagit, att en flottstationsanläggning måtte komma till utförande vid Skuggan (å fastlandet vid Lilla Värtan). Kostnaderna jämte markvärden för denna stationsanläggning hava av kommittén upptagits till 54,662,200 kronor, och har anslagsbehovet för en första

[9.]

byggnadsperiod av omkring 7 år beräknats till 17,547,700 kronor. Kommittén har därvid utgått bland annat från, att ett belopp av 9,000,000 kronor skulle frigöras genom försäljning av ett område vid Kaknäs samt av Kastellholmen och en del av Skeppsholmen ävensom att detta belopp skulle, utöver nyssnämnda anslagssumma, 17,547,700 kronor, tagas i anspråk för utförande av arbetena under första byggnadsperioden. Mot kommitténs berörda förslag hava två ledamöter av kommittén anmält reservation och därvid såsom sin åsikt uttalat, att flottans station i Stockholm borde bibehållas å dess nuvarande plats samt att stationen borde utvidgas och moderniseras i huvudsaklig överensstämmelse med ett av kommittén i sådant hänseende uppgjort förslag.

Jag har emellertid icke ansett mig böra tillstyrka, att förslag framlägges till innevarande års riksdag vare sig på grundvalen av 1917 års kommittébetänkande eller i anslutning till den år 1917 avlåtna propositionen i flottstationsfrågan; och anhåller jag nu att i korthet få redogöra för skälen härtill.

En åtgärd av för vårt försvar så grundläggande betydelse som skapandet av en ny flottans huvudstation — vilket samtliga föreliggande förslag i realiteten komme att medföra — måste enligt min uppfattning avgöras efter strategiska och militärpolitiska grunder, för vilkas bedömning fasta utgångspunkter saknas mitt under ett pågående världskrig, vars utgång och följder för vårt land omöjligen nu kunna överskådas. Först sedan mer stabila förhållanden hunnit inträda, föreligger möjlighet därtill. Det kan även komma att visa sig, att själva idén med en huvudstation icke är den för flottans utnyttjande mest tjänliga, utan att man hellre, såsom för närvarande sker, bör bereda flottans fartyg tillgång till ett par i vissa avseenden likvärdiga stationer jämte militära depåer på olika delar av vår långsträckta, åt skilda fronter riktade kust. De hittills vunna krigserfarenheterna synas därjämte hava givit vid handen, att så avsevärda förändringar i fråga om fartygstyper och sammansättning av sjöstridskrafterna kunna bliva påkallade, att de fordringar, som hittills gjorts gällande med avseende å en flottstation, icke längre böra tillmätas samma vikt som tillförne.

Inför de betydande ekonomiska uppoffringar, flottstationsbyggandet skulle åsamka statsverket för en avsevärd följd av år, uppställer sig även den frågan, huruvida det kan vara lämpligt, att statsverket nu binder sig vid dylika uppoffringar, innan visshet vunnits i fråga om den situation, vilken kan inträda i samband med det blivande fredsslutet. Man bör kunna hysa den förhoppningen, att i samband med detta fredsslut nationerna komma att inrikta sin strävan på att finna en möjlighet att på annan väg än krigets slita uppkommande mellan-

[9.] folkliga förvecklingar och tvister samt att söka åstadkomma en begränsning av de tyngande rustningsbördorna.

Finner jag sålunda, att förslag i flottstationsfrågan för närvarande icke bör för riksdagen framläggas, anser jag å andra sidan, att 1914 års riksdags beslut angående anläggande av en ny docka vid flottans station i Stockholm för större fartyg till gagn såväl för flottan som handelssjöfarten nu bör fullföljas samt att i samband därmed bör vidtagas en modernisering av det till nämnda station hörande varvet och beredas möjlighet till sådan utvidgning av detsamma för åstadkommande av en rationell varvsdrift, som kan utan större ekonomiska uppoffringar från statsverkets sida åvägabringas; och är det min avsikt att om möjligt inför Kungl. Maj:t anmäla denna fråga i så god tid, att framställning i ämnet kan avlätas till innevarande års riksdag. I detta syfte har jag hos Kungl. Maj:t hemställt om bemyndigande att utse två delegerade för att, i enlighet med de direktiv, som av mig lämnas, förhandla med vederbörande representanter för Stockholms stad i fråga om upplåtelse för omförmälda ändamål av behöflig mark m. m. samt därefter inkomma med det förslag till överenskommelse, som av förhandlingarna må föranledas. Denna min hemställan har av Kungl. Maj:t bifallits; och har jag till delegerade utsett marindirektören av 1:a graden I. J. Falkman och ledamoten av riksdagens första kammare, förlikningsmannen S. H. Kvarnzelius.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter och under erinran, att de av riksdagen till omförmälda docka avsatta medel jämväl äro avsedda för utförande av en mindre verkstadsanläggning, anser jag att, innan det visat sig, huruvida dockfrågans lösning står att vinna i den av mig nu angivna riktningen, särskilt anslag icke bör av riksdagen äskas för den ifrågasatta tillbyggnaden av plåtslagarverkstäderna å Galärvarvet. Däremot finner jag, att frågan om vidtagandet av de övriga föreslagna anordningarna — uppförande av nytt kanonskjul för artilleridepartementet, inredning av artilleridepartementets nuvarande kanonskjul till järnförråd för ingenjördepartementet samt anordnande och inredning av en ny lokal för förrådet av gjutmodeller — är fristående från spörsmålet om berörda dockas förläggning, samt att dessa anordningar i övrigt äga den betydelse för varvsdriftens obehindrade fortgång, att de nu böra komma till utförande. Kostnaderna för sistnämnda arbeten äro numera beräknade till sammanlagt 41,000 kronor, vilket belopp icke torde vara för högt tilltaget.

Då, på sätt marinförvaltningen uttalat, dessa medel synas böra finnas tillgängliga redan under innevarande år, lär beloppet böra upptagas å tilläggsstat för år 1918.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen [9.]

att för uppförande av nytt kanonskjul för artilleridepartementet vid flottans varv i Stockholm m. m. på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 41,000 kronor.

10. Arbetarkök vid flottans varv i Stockholm.

I arbetsplan för flottans varv i Stockholm för år 1917 upptog varvschefen därstädes ett belopp av 30,000 kronor för uppförande och inredande i enlighet med upprättat förslag av två mindre byggnader till arbetarkök inom varvets område, varav den ena skulle förläggas å Galärvarvet och den andra å Skeppsholmen. Enligt förslaget avsågos dessa arbetarkök icke blott för varvets arbetarpersonal, utan även för å varvet tjänstgörande, utom stationen boende underofficerare, verkmästare och mästare samt rit- och kontorspersonal.

[10.]
Arbetarkök
vid flottans
varv i
Stockholm.

Enligt vad marinförvaltningen meddelade i skrivelse den 27 november 1916 angående förslag till stater och arbetsplan för flottan år 1917, fann ämbetsverket visserligen de ifrågasatta arbetarköken vara synnerligen av behovet påkallade, men ansåg, att kostnaden för desamma ej kunde bestridas av de ordinarie underhållsmedlen.

Sedermera överlämnade varvschefen med skrivelse den 6 december 1916 förnyat förslag i ämnet, vari varvschefen vidtagit vissa jämkningar i det ursprungligen uppgjorda förslaget. Därvid anförde varvschefen, bland annat, följande.

Vad man med anordnande av arbetarkök för varvets arbetare velat vinna hade varit att bereda personalen tillgång till sund, närande föda för billigt pris, att i synnerhet vid övertidsarbete och andra brådskande tillfällen kunna ordna måltidernas intagande på varvet för undvikande av långa avbrott och oläglig tidsförlust, att i möjligaste mån minska frestelsen för arbetarna att tillbringa vilotiden på i varvets närhet belägna utskänkningsställen samt att komma ifrån det ohygieniska bruket att uppvärma arbetarnas medförda middagsmat i verkstäderna på ångpannor, värmeelement, limpannhärdar etc.

Enligt det föreliggande förnyade förslaget hade anordnats ett antal gaskök, å vilka arbetarna själva kunde uppvärma de matportioner, de eventuellt medförde från hemmen. Dessa gaskök hade icke upptagits i det ursprungligen uppgjorda förslaget. Då sålunda detta skäl för persona-

[10.] lens kvarblivande i verkstäderna under vilotiden blivit avlägsnat, hade önskemålet att under denna tid kunna fullständigt utrymma dessa lokaler syntes mindre oupphinneligt, och hade varvschefen därför till det förut avgivna förslaget till arbetarkök fogat ett större dagrum, i vilket personal, som ej för tillfället intog måltid, men som dock ej lämnade varvet, kunde uppehålla sig under middagsrasten. Verkstäderna skulle då under tiden mellan de båda arbetsperioderna hållas stängda, vädras och luftas. Kostnaden hade genom denna tillbyggnad samt genom anordnande av gaskök med tillhörande ledningar samt vattenledning ökat med 4,600 kronor för vardera arbetarköket, men hade varvschefen ansett, att den fördel, som från ordnings- och säkerhets- samt icke minst från hygienisk synpunkt härigenom skulle vinnas, väl motsvarade denna kostnad.

En mindre källare hade även anordnats under vardera arbetarköket. Det syntes nämligen omöjligt att vid uttagning från förråden eller vid uppköp av proviant så noga avpassa mängden, att densamma varje dag förtärdes, och det komme därför sannolikt att bliva nödvändigt att kunna till en följande dag bevara vad som bleve över. Den ökning i kostnaden, som härav bleve en följd, uppginge till 1,500 kronor.

Sammanlagda kostnadsökningen uppginge för vardera byggnaden till 6,100 kronor; och har varvschefen med stöd av vad sålunda anförts hemställt, att marinförvaltningen ville utverka de för uppförande av dessa byggnader erforderliga medlen, utgörande sammanlagt 42,200 kronor.

Med överlämnande av det sålunda jämkade förslaget till arbetarkök har marinförvaltningen i skrivelse den 11 december 1916 erinrat, att i den av varvschefen sålunda senaste beräknade totalkostnaden, 42,200 kronor, för två arbetarkök icke inginge något belopp för köksinventarier, servis o. d. Då anskaffningen av dessa inventarier beräknades medföra en utgift av minst 3,900 kronor för varje kök, borde kostnaden för vardera arbetarköket med inventarier beräknas belöpa sig till omkring 25,000 kronor.

Beträffande driftkostnaden förutsatte ämbetsverket, att denna, såvitt anginge avlöning av köksföreståndare och övrig kökspersonal, finge utgå av anslaget till flottans nybyggnad och underhåll samt i fråga om uppvärmning, belysning och renhållning av anslaget till uppvärmning, belysning och renhållning m. m.

Med hänsyn till dels de stora kostnader, som uppförandet och anordnandet av två arbetarkök skulle betinga, och dels önskvärdheten av koncentration i anläggningen hölle ämbetsverket före, att tillsvidare endast

ett dylikt kök borde komma till utförande; och syntes detta i sådant fall böra förläggas till Galärvarvet. [10.]

På grund av vad sålunda anförts och då det vore önskligt, att det ifrågasatta arbetarköket snarast möjligt komme till stånd, har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1917 års riksdag att för uppförande å Galärvarvet av en byggnad till arbetarkök åt varvsarbetarna m. m. på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 25,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan år 1917 disponera beloppet.

Någon framställning i ämnet blev emellertid icke avlåten till 1917 års riksdag.

Marinförvaltningen har nu i sin förberörda skrivelse den 1 oktober 1917 återupptagit frågan om anordnande av arbetarkök å flottans varv i Stockholm samt därvid meddelat att, enligt vad varvschefen anmält, kostnaden för vardera byggnaden nu måste beräknas till 29,000 kronor eller för båda byggnaderna tillsammans 58,000 kronor. Härtill måste emellertid enligt marinförvaltningens mening läggas utgifterna för anskaffning av köksinventarier, servis o. d., vilka icke ingått i varvschefens kostnadsberäkning. Då utgifterna härför icke kunde beräknas lägre än till 4,000 kronor för varje kök, skulle kostnaden för varje byggnad med inventarier och serviseffekter således uppgå till 33,000 kronor eller för båda byggnaderna till 66,000 kronor. Vidare har marinförvaltningen framhållit, att det särskilt med hänsyn till under nuvarande förhållanden rådande knapphet å sådana livsförnödenheter, som till väsentlig grad måste ingå i till arbetsplatsen medförd torrskaffning, måste vara arbetsgivarens, d. v. s. i detta fall statens, skyldighet att träda emellan för beredande av möjlighet för de arbetare, som tvingades att intaga måltider å arbetsplatsen, att därstädes erhålla lagad mat. Åtgärder i sådan riktning hade även på grund härav allmänt blivit vidtagna inom den enskilda industrien. För de kostnader, som för ändamålet skulle krävas, torde valuta erhållas genom arbetarnas välbefinnande och därav följande större förmåga och intresse för det åtgagna arbetet.

Då alltså behovet av arbetarkök nu framträdde med ökad styrka, funne sig marinförvaltningen böra förorda, att båda de av varvschefen föreslagna byggnaderna för dylika kök snarast möjligt måtte komma till utförande.

Marinförvaltningen har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för uppförande vid flottans varv i Stockholm av arbetarkök bevilja på extra stat för år 1919 ett belopp av 66,000

[10.] kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav disponera erforderligt belopp redan under år 1918.

Departements-
chefens
yttrande.

Den föreliggande frågan om inrättande av arbetarkök vid flottans varv i Stockholm synes mig vara förtjänt av den största uppmärksamhet. Ifrågavarande arbetarkök äro, såsom förut nämnts, avsedda icke blott för varvets arbetarpersonal, utan även för å varvet tjänstgörande, utom stationen boende underofficerare, verkmästare och mästare samt ritar- och kontorspersonal. Enligt det av marinförvaltningen i berörda skrivelse den 1 oktober 1917 förordade förslaget skulle å ifrågavarande arbetarkök dels tillhandahållas varm, lagad mat och dels tillfälle beredas att få medhavd mat uppvärmd.

Arbetstiden för arbetsdag å varvet är för närvarande 9¹/₂ timmar med avbrott under 1¹/₂ timme för middagsrast. För intagande under denna rast av middagsmåltid ävensom för behöflig frukostmåltid äro de varvsarbetare, som äro bosatta på längre avstånd från varvet, för närvarande hänvisade att antingen å varvet närbelägna matserveringsställen förskaffa sig varm mat eller ock å arbetsplatserna förtära medhavd torrskaffning eller eljest kall mat, vilken eventuellt kan å dessa platser nödtorftigt uppvärmas. Att båda dessa sätt för beredande åt varvsarbetarna av erforderliga måltider under arbetet medföra stora olägenheter av olika slag, ligger i öppen dag. Genom besök å i närheten av varvet belägna matserveringsställen försattes tid och uppstår lätt frestelse till förtäring i samband med måltidens intagande av spirituösa drycker; den därstädes serverade maten är därtill ofta relativt dyr och ej alltid av god beskaffenhet. Förtärande å arbetsplatserna av medförd mat kan naturligen ingalunda motsvara behovet av ordnad mat-hållning och måste i längden verka nedsättande på arbetskraften. Det synes mig därför vara statens ovillkorliga plikt i egenskap av arbetsgivare att vederbörligen tillgodose sina arbetstagares intresse uti ifrågavarande avseende, liksom å andra sidan staten härav hämtar en direkt fördel genom den ökade arbetsprestation, som av den ifrågasatta anordningen kau förväntas bliva en följd. Härtill kommer, att arbetslokalerna, genom att arbetarna under måltidsrasterna utrymma desamma, kunna vederbörligen ventileras samt att arbetet, då måltiderna intagas inom varvets område, icke blir avbrutet under längre tid än som är oundgängligen nödvändigt, en omständighet, som är av särskild betydelse med hänsyn till de ofta brådskande arbeten, som pågå å varvet.

Det synes mig emellertid, att man uti förevarande avseende bör till en början gå försöksvis till väga. Då det dessutom måste stå arbetarna fritt,

om de vilja begagna sig av den möjlighet till erhållande av ordnade måltider, som å varvet erbjudes, torde det vara lämpligt att nu anordna endast ett av de föreslagna arbetarköken. Härvid är ock att taga i betraktande de avsevärda kostnader, som krävas för ifrågasvarande ändamål. Av de båda ifrågasatta arbetarköken lär arbetarköket å Galärvarvet, där flertalet varvsarbetare äro sysselsatta, böra i främsta rummet ifrågakomma till uppförande.

Det möter naturligen härvid svårighet att rätt avväga den lämpliga storleken av detta arbetarkök. Jag har i sådant avseende inhämtat, att det matrum i byggnaden, som avses för arbetarpersonalen, rymmer 60 personer och det för underofficerare m. fl. avsedda matrummet 30 personer. Utspisningen av varvsarbetare är beräknad att under middagsrasten kunna ske i tre lag, varigenom under denna rast sålunda skulle kunna bespisas 180 personer.

Då alltså ett icke obetydligt antal personer kan beredas tillfälle att här intaga sina måltider och, enligt vad jag förvissat mig om, byggnadsplatsen är så vald och byggnadssättet anordnat på sådant sätt, att behöfliga utvidgningar av byggnaden lätteligen kunna verkställas, anser jag mig icke kunna göra någon invändning i fråga om den föreslagna byggnadens storlek eller belägenhet.

Då jag funnit vara av stor vikt, att arbetarköket blir i alla avseenden så ändamålsenligt inrättat som möjligt, har jag låtit förslaget undergå granskning av en på skolköksområdet sakkunnig person. Vid denna granskning hava vissa detaljanmärkningar mot förslaget framställts, avseende huvudsakligen utökning av själva köket och dess förseende med glastak, ändrad plats för de tillämnade gasköken m. m. Dessa ändringar synas mig i allt huvudsakligt vara av beskaffenhet att böra beaktas vid byggnadens utförande. Kostnaderna för anordnande av ett arbetarkök å Galärvarvet hava med nu angivna ändringar och under iakttagande, att utgifterna för köksinventarier och servis m. m. på grund av de nu ytterligare ökade priserna upptagas med ett till 6,000 kronor förhöjt belopp, beräknats till 51,500 kronor.

Jag torde i detta sammanhang få erinra att, under förutsättning av bifall till min här nedan gjorda hemställan, vid bestämmandet av det ordinarie anslaget till flottans nybyggnad och underhåll tagits i beräkning ett belopp av 10,000 kronor, vartill arbetarkökets årliga driftkostnader, såvitt angår avlöning till köksföreståndare och övrig kökspersonal, uppskattats.

Förslag till erforderliga ekonomiska bestämmelser m. m. rörande driften vid ifrågasvarande arbetarkök anhåller jag att framdeles få

[10.] underställa Kungl. Maj:ts prövning. Det lärer därvid vara givet, att arbetarkökets pris icke böra sättas högre än att de motsvara självkostnaderna.

Då det icke minst med hänsyn till nu rådande dyrtid synes mig vara av betydelse, att ifrågavarande arbetarkök kommer till utförande redan under innevarande år, torde beloppet böra upptagas å tilläggsstat för år 1918.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för uppförande av ett arbetarkök vid flottans varv i Stockholm å tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 51,500 kronor.

11. Transportmedel för flottans varv i Stockholm.

[11.]
Transport-
medel för
flottans varv
i Stockholm.

För anskaffning av transportmedel för flottans varv i Stockholm beviljade 1917 års riksdag, på framställning av Kungl. Maj:t, på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 50,500 kronor.

För detta anslag avsågs att anskaffa en mindre bogserbåt samt en motorbåt med bogseringsanordning, varigenom kostnaderna för bogseringar vid varvet skulle kunna nedbringas. Kostnaderna hade beräknats till 40,000 kronor för bogserbåten och till 10,500 kronor för motorbåten.

Varvschefen vid flottans station i Stockholm har i skrivelse till marinförvaltningen den 3 december 1917 anmält, att kostnaderna för byggandet vid varvet av ifrågavarande bogserbåt på grund av stegrade pris å material och arbetskraft nu beräknades uppgå till 75,000 kronor, under förutsättning att order om byggandet inginge under början av innevarande år; och har marinförvaltningen i skrivelse den 4 i samma månad meddelat, att anstalter träffats för anskaffande av omförmälda motorbåt för en kostnad av 10,000 kronor, samt anhållit att, då behovet av bogserbåten vore trängande och densamma därför borde snarast möjligt anskaffas, Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för bestridande av kostnadsökningen för anskaffning av denna båt bevilja på extra stat för år 1919 ett reservationsanslag av 34,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera beloppet redan under år 1918.

Departements-
chefens
yttrande.

Då jag, i likhet med marinförvaltningen, anser av behovet påkallat, att omförmälda bogserbåt snarast möjligt blir färdigställd och någon erinran mot det av ämbetsverket såsom erforderligt angivna tilläggs-

beloppet, 34,500 kronor, icke från min sida förefinnes, torde nämnda belopp böra äskas å tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, utöver det av 1917 års riksdag för anskaffning av transportmedel för flottans varv i Stockholm beviljade reservationsanslaget av 50,500 kronor, för omförmälda ändamål på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 34,500 kronor.

12. Örlogsdepå vid Göteborg.

I anslutning till vad jag under punkten 22 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvärenden anför, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[12.]

Örlogsdepå
vid Göteborg.

att av det utav 1916 års riksdag till anordnande av en örlogsdepå vid Göteborg beviljade anslaget å 360,000 kronor på tilläggsstat för år 1918 såsom reservationsanslag anvisa ett belopp av 60,000 kronor.

Artilleribehov.

13. Förbättring av projektilutredningen för pansarkryssaren Fylgia.

Under återopande av vad jag under punkten 30 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvärenden anför, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[13.]

Förbättring
av projektil-
utredningen
för pansar-
kryssaren
Fylgia.

att av det utav 1917 års riksdag till förbättring av projektilutredningen för pansarkryssaren Fylgia beviljade reservationsanslaget å 310,000 kronor på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett belopp av 100,000 kronor.

Minväsendet.

14. Minmateriel.

[14.] I hemlig skrivelse den 30 september 1913 angående medelsbehov
Minmateriel. för minväsendet har marinförvaltningen beräknat det för anskaffningen av minmateriel för flottan erforderliga anslaget till 876,400 kronor. Enligt marinförvaltningens förslag skulle denna anskaffning genomföras under åren 1915—1917 och anslaget, 876,400 kronor, fördelas på sådant sätt, att under nämnda treårsperiod 576,400 kronor beviljades såsom extra anslag och 300,000 kronor utginge av värnskattemedel. Den sålunda framlagda planen har av Kungl. Maj:t och riksdagen gillats, varefter anslaget blivit i föreslagen ordning beviljat och anskaffningen verkställdt.

På grund av den ökade betydelse, som minvapnet under det pågående kriget visat sig äga, beräknade marinförvaltningen och chefen för marinstaben i skrivelse den 7 december 1915, att ett ytterligare behov av minor föreläge för flottan till en kostnad av 3,270,000 kronor. Samma kostnadsbelopp för minanskaffning upptogs i en av marinförvaltningen, chefen för marinstaben och inspektören av flottans övningar till sjöss den 24 mars 1916 gemensamt avlåten skrivelse. Den minanskaffning, som i första hand ansågs erforderlig, beräknades av bemälda myndigheter i sistnämnda skrivelse till 810,000 kronor, däri inbegripna vissa kostnader för minförrådslokaler.

I proposition till 1916 års riksdag (nr 219) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrådslokaler för flottan bevilja ett anslag å nyssnämnda belopp, 810,000 kronor. Denna framställning blev av riksdagen bifallen, därvid riksdagen tillika medgav, att beloppet fick av Kungl. Maj:t redan under år 1916 förskjutas av tillgängliga medel; och hava de med omnämnda anslag åsyftade minanskaffning och anordnande av minförrådslokaler numera blivit utförda.

Sedan inom sjöförsvarsdepartementet tillkallade sakkunniga för verkställande av förnyade tekniska utredningar rörande de marina försvarsbehov, som enligt vad krigets erfarenheter givit vid handen i främsta rummet borde tillgodoses, i sitt den 15 augusti 1916 avgivna betänkande hemställt, bland annat, att återstående anskaffningar av minor måtte åvägabringas, på det att minförråden skulle kunna uppnå den storlek, som av de sjömilitära myndigheterna angivits såsom be-

hövlig, har marinförvaltningen i den 6 november 1916 avgivet utlåtande [14.] över de sakkunnigas betänkande uti här ifrågavarande avseende yttrat, att kostnaden för anskaffning av minor dämera måste till följd av dels ökade materialkostnader och dels planlagda nytillkomna mineringar sättas högre än vad förut beräknats. I särskild utredning av samma dag hava marinförvaltningen och chefen för marinstaben uppgjort en detaljerad beräkning över såväl flottans då befintliga tillgång av minor som det behov av minor för flottan, som ytterligare behövde fyllas. Kostnaderna för erforderlig nyanskaffning av minor beräknades därvid av myndigheterna uppgå till sammanlagt 4,370,000 kronor, däri inberäknat ett belopp av 20,000 kronor för anskaffning av reservdelar för äldre minor. Anskaffningen har föreslagits att uppdelas på tre omgångar (år) med resp. 1,470,000 kronor — vari ingår nyssnämnda belopp, 20,000 kronor, för reservdelar — 1,450,000 kronor och 1,450,000 kronor. Vid beräklandet av det ytterligare behov av minor, för vars tillgodoseende av myndigheterna upptagits nyssnämnda belopp, 4,370,000 kronor, hava myndigheterna utgått från, att såväl den summa av 876,400 kronor, som upptagits i den av marinförvaltningen år 1913 uppgjorda anskaffningsplanen, som ock det av 1916 års riksdag beviljade beloppet av 810,000 kronor blivit för ändamålet utnyttjade.

På grundvalen av den sålunda verkställda utredningen hemställde Kungl. Maj:t i proposition (nr 73) till 1917 års riksdag om beviljande av ett anslag för år 1918 av 1,470,000 kronor till anskaffning av minor för flottan. Föredragande departementschefen anförde därvid, att han icke hade något att erinra mot den av marinförvaltningen och chefen för marinstaben uppgjorda planen för minförsvarets anordnande och följaktligen ansåge sig böra tillstyrka anskaffning av minor till den utsträckning, myndigheterna enligt samma plan angivit såsom erforderlig. Andra trängande behov medgåve dock icke enligt departementschefens mening, att hela den angivna kostnaden, 4,370,000 kronor, för anskaffning av minor inrymdes inom den summa, som äskades för tillgodoseende av vissa marina försvarsbehov, och nödgades departementschefen därigenom inkränka sitt förslag allenast till den anskaffning, som av myndigheterna föreslagits i första omgången, eller till ett beräknat belopp av 1,470,000 kronor, därav 20,000 kronor avsåges för anskaffning av reservdelar.

Kungl. Maj:ts sålunda till 1917 års riksdag gjorda framställning blev emellertid av riksdagen avslagen.

I hemlig skrivelse den 1 oktober 1917 har nu marinförvaltningen anført att, då det av myndigheterna i förenämnda utredning den 6

[14.] november 1916 angivna behovet av minor alltjämt kvarstode och då erfarenheterna från det pågående världskriget tydligt utvisade det stora värde minan såsom försvarsvapen besutte, ämbetsverket ansåge, att ifrågavarande anskaffning ej längre kunde uppskjutas utan risk att flottans försvarskraft i detta avseende betydligt nedsattes. På grund av den inträdda prisstegringen måste emellertid den åsyftade minanskaffningen numera beräknas betinga en kostnad av sammanlagt 5,064,000 kronor, därav för reservdelar avsåges ett belopp av 24,000 kronor. Därest denna kostnad fördelades på tre år med lika belopp för varje år och om i sådant fall kostnaden för anskaffning av reservdelar utginge under första året, skulle för ändamålet sammanlagt 1,704,000 kronor erfordras under första året och 1,680,000 kronor under vartdera av de två närmast följande åren.

I mån som minmaterielen ökades, krävdes jämväl — yttrar marinförvaltningen vidare — större förrådsutrymme för nämnda materiels förvaring. Med hänsyn till andra viktiga medelsbehov ansåge emellertid ämbetsverket, att med äskande av medel för uppförande av ifrågavarande minförrådslokaler kunde utan olägenhet anstå till ett kommande år.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen för anskaffning av minmateriel för flottan på extra stat för år 1919 äska ett anslag av 1,704,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp disponera 864,000 kronor redan under år 1918.

Departements-
chefens
yttrande.

I den plan för sjöförsvarets ordnande, som godkändes vid 1914 års senare riksdag, ingick icke anskaffning av minor i vidare mån än att den av marinförvaltningen i förberörda skrivelse den 30 september 1913 gjorda framställning om beviljande för ändamålet av ett anslag av 876,400 kronor lades till grund för minanskaffning under åren 1915—1917. Emellertid ansåg sig Kungl. Maj:t, med hänsyn till den väsentligt vidgade användning, som minvapnet erhållit i det pågående kriget, böra redan till 1916 års riksdag framställa förslag om beviljande av ett ytterligare anslag av 810,000 kronor till anskaffning av minor och anordnande av minförrådslokaler för flottan; och blev detta förslag, såsom förut nämnts, av riksdagen bifallet. Hos 1917 års riksdag äskade Kungl. Maj:t vidare ett anslag av 1,470,000 kronor för minanskaffning, vilket äskande emellertid av riksdagen avlogs.

Om ock all varsamhet bör iakttagas vid bedömandet av de lärdomar, som äro att hämta från det pågående kriget, lär det dock

kunna anses fastslaget, att minvapnet måste tillmätas en väsentligt större betydelse än man tidigare antagit. Att vårt land med den långa utsträckningen av dess sjögräns och dess betydande skärgårdsområden är hänvisat till att i jämförelsevis stor omfattning betjäna sig av minvapnet, synes mig även vara uppenbart. Minvapnet torde alltså med hänsyn härtill och i betraktande jämväl av dess relativa prisbillighet beträffande materiel och personal få anses intaga en speciell plats i vårt försvarsväsen.

[14.]

Ehuru jag ej kan biträda det betydande anslagskrav, som marinförvaltningen i förevarande hänseende framställt, anser jag mig på grund av vad nu framhållits böra tillstyrka, att ett begränsat anslag för anskaffning av minmateriel äskas. För mig har därvid jämväl den omständigheten varit av betydelse, att enligt inhämtad upplysning den materiel, om vars anskaffning jag alltså anser mig böra göra framställning, kan inom den närmaste tiden färdigställas. Vid bestämmandet av det sålunda ifrågasatta anslaget storlek har jag av skäl, som närmare angivits i en inom departementet uppgjord hemlig promemoria, vilken torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott, funnit mig böra stanna vid ett belopp av 350,000 kronor. Detta belopp synes mig, med hänsyn därtill att den nu pågående mintillverkningen, vilken eljest måste avbrytas, må kunna obehindrat fortsättas under innevarande år, böra anvisas på tilläggsstat för år 1918. Därefter lärer vid 1919 års riksdag böra prövas, huruvida skäl då kunna anses föreligga för en fortsatt minanskaffning. Därest så är fallet, torde eventuellt ytterligare erforderligt belopp få begäras på tilläggsstat för sistnämnda år.

Jag hemställer nu alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av minmateriel för flottan på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 350,000 kronor.

15. Kontraminmateriel.

Under åberopande av vad jag under punkten 37 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvärsärenden anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[15.]

Kontramin-
materiel.

att av det utav 1917 års riksdag för anskaffning av kontraminmateriel för flottan beviljade reservationsanslaget av 456,000 kronor på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett belopp av 152,000 kronor.

16. Förrådsskjul för minmateriel m. m. vid flottans station i Stockholm.

[16.]
Förrådsskjul
för min-
materiel m. m.
vid flottans
station i
Stockholm.

I skrivelse den 8 oktober 1915 anhöll marinförvaltningen om anvisande av ett anslag av 20,000 kronor för uppförande av ett minförrådsskjul å flottans varv i Stockholm. Ämbetsverket anförde därvid, att ifrågavarande minförrådsskjul erfordrades för förvaring av minvapnets tyngre och mera skrymmande materiel, såsom båtar m. m., samt att minmaterielens tillväxt gjorde det än mera nödvändigt, att ifrågavarande behov snarast bleve tillgodosett.

Denna framställning föranledde icke någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida.

Varvschefen vid flottans station i Stockholm har därefter i skrivelse den 14 augusti 1917 inkommit till marinförvaltningen med framställning om uppförande av ett båtskjul för mindepartementets båtar samt därvid meddelat, att utrymme även saknades för de minsvep, som redan vore färdiga eller under tillverkning och vilkas tunga och skrymmande delar fordrade avsevärt stor förvaringsplats; och har bemälda varvschef, som ansåge, att ärendet ej längre kunde uppskjutas, hemställt om ett extra anslag å 30,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

I berörda hemliga skrivelse den 1 oktober 1917 har marinförvaltningen uttalat, att ämbetsverket ej minst med hänsyn till pågående anskaffning av den kontramateriel, vartill 1917 års riksdag anvisat medel, funne, att uppförandet av omförmälda minförrådsskjul icke utan allvarlig olägenhet kunde ytterligare uppskjutas, samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1919 bevilja ett anslag av 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera nämnda belopp redan under år 1918.

Departements-
chefens
yttrande.

I likhet med marinförvaltningen finner jag av behovet påkallat, att ifrågavarande förrådsskjul, som är avsett att förläggas å Galärvarvet, kommer till utförande. Enligt vad jag inhämtat vid besök å Stockholms station under hösten 1917, kan annan lokal icke inom stationen beredas för mindepartementets båtar och för den kontramateriel, varav anskaffning nu pågår med anlitan av medel, som beviljats av 1917 års riksdag och avsetts att utgå under åren 1917—1919. Jag vill i detta hänseende särskilt framhålla, att vissa delar av denna kontramateriel äro av synnerligen ömtålig beskaffenhet och med nödvändighet måste, för att undgå förstörelse, förvaras under tak. Mot den beräknade kostnaden, 30,000 kronor, för ifrågavarande förrådsskjul

har jag icke något att erinra. Då skjutet lärer böra uppföras redan under innevarande år, torde omförmälda belopp böra upptagas å tilläggsstat för samma år. [16.]

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för uppförande av ett förrådsskjul för minmateriel m. m. vid flottans station i Stockholm på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

B. Kustartilleriet.

Intendenturen.

1. Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap.

Under åberopande av vad jag under punkten 40 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till *förstärkning* av ordinarie reservationsanslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap å tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst 56,130 kronor.

[17.]
Förstärkning
av reservationsanslaget
till beklädnad
åt kustartilleriets manskap.

Nybyggnad och underhåll.

2. Förstärkning av reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel.

I enlighet med vad jag under punkten 44 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till *förstärkning* av ordinarie reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel å tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst 303,000 kronor.

[18.]
Förstärkning
av reservationsanslaget
till underhåll
av kustartilleriets byggnader och materiel.

3. Revidering och utvidgning av positionskartan över Vaxholms fästning.

[19.]
Revidering
och utvidg-
ning av
positions-
kartan över
Vaxholms
fästning.

I anslutning till vad jag under punkten 48 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvärsärenden anför, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, under förutsättning att det under nämnda punkt för revidering och utvidgning av positionskartan över Vaxholms fästning äskade anslaget av 60,000 kronor varder av riksdagen beviljat, för oförmälda ändamål å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 60,000 kronor.

4. Vissa elektriska installationer å Kungsholmsfort.

[20.]
Vissa elek-
triska installa-
tioner å
Kungsholms-
fort.

Av 1912 års riksdag beviljades ett anslag av 243,663 kronor till utförande av en ångpannecentral och en elektrisk kraftcentralstation m. fl. arbeten å Kungsholmsfort. Anslaget fördelades på åren 1913, 1914 och 1915 med resp. 55,400, 123,938 och 64,325 kronor.

Med anledning av en utav befälhavande amiralen i Karlskrona hos marinförvaltningen gjord framställning hemställde ämbetsverket i skrivelse den 23 augusti 1917, att ett ytterligare belopp av 12,000 kronor måtte ställas till ämbetsverkets förfogande för slutförande av vissa i förenämnda arbeten ingående elektriska installationer å fortet; och medgav Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 4 september samma år, att för ifrågavarande ändamål finge användas, utöver av riksdagen beviljade medel, ett belopp av högst 12,000 kronor, att av marinförvaltningen med omhänderhavande medel förskjutas och sedermera anmälas till ersättande i samband med övriga framställningar, avsedda att föreläggas 1918 års riksdag.

Nu har marinförvaltningen i förberörda hemliga skrivelse den 1 oktober 1917 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till ersättande av det genom oförmälda nådiga brev den 4 september samma

år anvisade beloppet av 12,000 kronor på extra stat för år 1919 bevilja ett anslag å samma belopp. [20.]

Anvisandet av förenämnda tilläggsanslag å 12,000 kronor för slutförande av vissa elektriska installationer å Kungsholmsfort var föranlett dels av den inträdda bristen å fotogen och andra belysningsämnen och dels av angelägenheten att genom arbetenas skyndsamma utförande undvika ytterligare kostnadsökning.

Departementa-
chefens
yttrande.

Marinförvaltningens förslag, att nämnda belopp nu måtte av riksdagen äskas, anser jag mig böra biträda; och lärer beloppet böra upptagas å tilläggsstat för år 1918.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, utöver det av 1912 års riksdag till utförande av en ångpannecentral och en elektrisk kraftcentralstation m. fl. arbeten å Kungsholmsfort beviljade anslaget å 243,663 kronor, för omförmälda ändamål på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 12,000 kronor.

Övningar.

5. Förstärkning av reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar.

Under åberopande av vad jag under punkten 49 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[21.]

Förstärkning
av reservat-
tionsanslaget
till kust-
artilleriets
krigsbered-
skap och
övningar.

att till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar å tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst 230,000 kronor.

Artilleribehov.

6. Ändring av vissa kustfästningarna tillhörande kanoner till luftkanoner.

[22.]
Ändring av
vissa kust-
fästningarna
tillhörande
kanoner till
luftkanoner.

I enlighet med vad jag under punkten 55 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, under förutsättning att det under nämnda punkt för ändring av vissa kustfästningarna tillhörande kanoner till luftkanoner äskade reservationsanslaget av 214,900 kronor varder av riksdagen beviljat, därav å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett belopp av 60,000 kronor.

7. Provisoriska anordningar för spärr- och strandbestyckning i Vaxholms fästning.

[23.]
Provisoriska
anordningar
för spärr-
och strand-
bestyckning
i Vaxholms
fästning.

I anslutning till vad jag under punkten 56 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, under förutsättning att det under nämnda punkt till provisoriska anordningar för spärr- och strandbestyckning i Vaxholms fästning äskade reservationsanslaget av 195,950 kronor varder av riksdagen beviljat, därav å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett belopp av 47,975 kronor.

Minväsendet.

8. Ändring av viss minmateriel.

[24.]
Ändring av
viss min-
materiel.

I förberörda hemliga skrivelse den 1 oktober 1917 har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för ändring av viss minmateriel vid kustfästningarna hos riksdagen äska ett extra anslag för år 1919

av 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera nämnda belopp redan under år 1918. [24.]

Ifrågavarande anslag avser vidtagande av vissa åtgärder för övergång till ett mera ändamålsenligt mineringssätt vid kustfästningarna.

De ifrågasatta åtgärderna finner jag vara ägnade att öka kustfästningarnas försvarsberedskap, och anser jag mig följaktligen böra förorda föreliggande framställning. Då det synes vara av vikt, att åtgärderna snarast möjligt komma till utförande, torde anslaget, 30,000 kronor, böra upptagas å tilläggsstat för år 1918.

Departements-
chefens
yttrande.

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av ifrågavarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ärendet tillhörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för ändring av viss minmateriel vid kustfästningarna å tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

C. Flottan och kustartilleriet.

1. Vissa byggnadsföretag vid marinen.

I proposition (nr 233) till 1917 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa i samband med 1914 års härordning beslutade byggnadsföretag vid armén bevilja ett förslagsanslag av 1,000,000 kronor. Denna Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen.

[25.]

Vissa bygg-
nadsföretag
vid marinen.

Genom nådigt brev den 9 oktober 1917 anbefalldes marinförvaltningen att verkställa utredning, huruvida, på sätt i anledning av berörda proposition nr 233 för arméns vidkommande ägt rum vid 1917 års riksdag, för bestridande av uppkommande merkostnader för beslutade byggnadsföretag vid marinen lämpligen borde ifrågakomma att av 1918 års riksdag äska särskilt anslag och, därest så ansåges böra ske, inkomma med förslag i sådant hänseende.

I skrivelse den 10 december 1917 har nu marinförvaltningen meddelat, att den till åtlydnad härav inom ämbetsverket verkställda utred-

[25.] ningen givit vid handen, att merkostnader uppkommit i och för fullbordandet av nedan angivna nybyggnader och anläggningar.

1. Till uppförande av en *torpedförrådsbyggnad vid flottans station i Stockholm* hade av 1917 års riksdag beviljats 81,900 kronor.

I uppgjort kostnadsförslag hade kostnaderna beräknats på följande sätt:

för själva byggnaden.....	kronor 60,000: —
» förbindelseanordning med kajen	» 10,000: —
» inventarier m. m.	» 11,900: —
	<hr/>
	Summa kronor 81,900: —

Sedan marinförvaltningen i skrivelse den 27 september 1917 anmält, att för färdigställandet av ifrågakvarnande arbeten erfordrades ett ytterligare belopp av 27,000 kronor, medgav Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 9 oktober samma år, att det beviljade anslaget, 81,900 kronor, finge i sin helhet användas för själva byggnadens uppförande.

2. Till anordnande av en *örlogsdepå vid Göteborg* hade 1916 års riksdag beviljat 360,000 kronor. Vidare hade av 1916 års riksdag till anordnande av *minberedskap vid nämnda örlogsdepå* beviljats 352,700 kronor. Arbetena hade så bedrivits, att de igångsatts och slutförts vart för sig, och hade så många i den uppgjorda planen ingående arbeten redan verkställt, som tillgängliga medel tillåtit. För utförande av återstående i planen ingående arbeten, vartill medel icke syntes bli disponibla, erfordrades ett sammanlagt belopp av 223,700 kronor.

3. Till uppförande av *två ammunitionsförrådshus* hade 1916 års riksdag beviljat 75,000 kronor. Det ena, beläget å Björnholmen, vore i det närmaste färdigt och beräknades betinga en kostnad av 42,000 kronor. För färdigställandet av det andra ammunitionsförrådshuset, som uppfördes å Nya Varvet vid Göteborg, erfordrades utöver härför avsedda medel, 33,000 kronor, ytterligare 25,000 kronor.

4. Till *förlängning av arbetsskjulet nr 1 samt tillbyggnad av kopparslagarverkstaden för ingenjördepartementet vid flottans varv i Karlskrona* hade 1917 års riksdag beviljat 53,200 kronor. För dessa arbetens fullbordande beräknades en kostnadsökning av 23,900 kronor.

5. Till *anordnande av en central beklädnadsverkstad för marinen m. m.* hade 1917 års riksdag beviljat 542,000 kronor. Av Kungl. Maj:t hade den 29 juni 1917 fastställts byggnadsritningar för denna verkstad. Utöver nämnda belopp, 542,000 kronor, erfordrades enligt av marinförvaltningen nu verkställd beräkning ett belopp av 200,000 kronor.

6 och 7. Till utförande av *tillbyggnader till vissa verkstäder vid flottans varv i Stockholm m. m.* hade 1916 års riksdag beviljat 85,900 kronor. Vidare hade av samma års riksdag till anordnande av ett *förvaringsskjul för flygbåtar m. m. vid nämnda varv* beviljats 120,100 kronor, varefter 1917 års riksdag för enahanda ändamål beviljat ytterligare 20,000 kronor. Marinförvaltningen ansåge nu särskilda tilläggsanslag av resp. 20,000 och 14,100 kronor erforderliga för ifrågavarande båda ändamål.

8. Till uppförande av en *förplägnadsanstalt i Vaxholms fästning* beviljades av 1915 års riksdag 333,514 kronor och av 1916 års riksdag ytterligare 125,156 kronor. Det sammanlagda belopp, som av riksdagen för omförmälda ändamål beviljats, utgjorde sålunda 458,670 kronor. De byggnader, som inginge i planen för förplägnadsanstalten, vore dels en förrådsbyggnad och dels en bageribyggnad. Huvudritningar för anstalten hade fastställts genom nådigt brev den 10 november 1916. Då anläggningskostnaderna för förplägnadsanstalten i dess helhet nu av marinförvaltningen beräknades till 804,707 kronor, uppstode följaktligen för ifrågavarande anstalt en merkostnad av 346,037 kronor, vilket belopp syntes böra avrundas till 346,000 kronor.

Enligt vad sålunda anförts skulle uppkommande merkostnader för beslutade byggnadsföretag uppgå till följande belopp:

till uppförande av en torpedförrådsbyggnad vid flottans station i Stockholm	kronor	27,000: —
» anordnande av en örlogsdepå vid Göteborg och av minberedskap vid nämnda örlogsdepå	»	223,700: —
» uppförande av ett ammunitionsförrådshus å Nya Varvet vid Göteborg	»	25,000: —
» förlängning av arbetsskjulet nr 1 samt tillbyggnad av kopparslagarverkstaden för ingenjördepartementet vid flottans varv i Karlskrona ..	»	23,900: —
» anordnande av en central beklädnadsverkstad för marinen m. m.	»	200,000: —
» utförande av tillbyggnader till vissa verkstäder vid flottans varv i Stockholm m. m.	»	20,000: —
» anordnande av ett förvaringsskjul för flygbåtar m. m. vid nämnda varv	»	14,100: —
» uppförande av en förplägnadsanstalt i Vaxholms fästning	»	346,000: —
	Summa kronor	879,700: —

[25.]

Då emellertid nämnda kostnader till följd av rådande förhållanden icke kunde exakt beräknas, vadan det ingalunda vore uteslutet, att ytterligare merkostnader för ifrågavarande arbeten uppstode, har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för nu angivna ändamål hos riksdagen äska ett förslagsanslag av 900,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att förfoga över beloppet redan under år 1918.

Marinförvaltningen har vidare erinrat, att bland de planerade anläggningarna för anordnande av förutnämnda örlogsdepå vid Göteborg även inginge uppförandet av ett minförrådshus för en beräknad kostnad av 7,000 kronor. Denna byggnad ansåges nu betinga en kostnad av minst 8,750 kronor. Emellertid hade Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 8 juni 1917 anbefallt marinförvaltningen att i samband med anordnande av minförråd vid örlogsdepån verkställa utredning rörande frågan om förflyttning från Älvsborgsön av därstädes befintliga förråd samt avgiva förslag i fråga om sistnämnda förråds förläggning till annan mera skyddad plats. Med anledning härav hade på marinförvaltningens föranstaltande verkställts utredning i ämnet, enligt vilken utredning minförrådslokalerna borde anordnas så, att de bleve i möjligaste mån skyddade för luftanfall. Kostnaderna hade av marinförvaltningen beräknats till 275,000 kronor. Därest medel beviljades för den sålunda ifrågasatta anläggningen, erfordrades emellertid icke det belopp, som avsetts för minförrådshus enligt planen för depån, utan borde detta belopp i så fall tagas i anspråk för täckande av kostnader för nyssnämnda anläggning.

Då för minförrådshus avsetts 8,750 kronor av anslaget till örlogsdepån enligt de kalkyler, som legat till grund för beräkningen av kostnadsökningen för örlogsdepån och minberedskapen vid Göteborg, torde den angivna anläggningskostnaden, 275,000 kronor, kunna minskas med 8,750 kronor till 266,250 kronor.

Marinförvaltningen ansåge behövt, att *skyddade minförråd anordnades vid örlogsdepån i Göteborg*; och har ämbetsverket fördensskull hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till anordnande av minförråd vid örlogsdepån i Göteborg hos riksdagen äska ett extra anslag för år 1919 av 266,250 kronor.

Slutligen har marinförvaltningen anmält, att det anslag av 110,000 kronor, som av 1917 års riksdag beviljats till uppförande av en mässbyggnad för underofficerare och manskap vid Oscar-Fredriksborg samt till inredning av den nuvarande underofficersmässbyggnaden därstädes till bostäder åt underofficerare, icke torde för ändamålet bliva tillfyllest; och hade ämbetsverket för avsikt att i samband med överlämnande av

ritningsförslag till omförmälda mässbyggnad inkomma med beräkning [25.]
å de ökade kostnaderna uti ifrågavarande avseende.

Med hänsyn till de för närvarande rådande höga byggnadskostnaderna anser jag, att igångsättandet eller färdigställandet av de utav nu omförmälda byggnadsarbeten, vilka icke äro av brådskande natur, bör tillsvidare uppskjutas. Jag finner mig alltså icke kunna tillstyrka, att medel nu äskas för bestridande av samtliga för ifrågavarande byggnadsföretags fullbordande uppkommande merkostnader. För att emellertid medel må stå till förfogande för utförande av sådana byggnadsarbeten, som vid företagen prövning finnas vara av natur att icke kunna utan avsevärda olägenheter uppskjutas, torde, i överensstämmelse med vad 1917 års riksdag för arméns vidkommande i motsvarande hänseende beslutat, visst belopp, förslagsvis 500,000 kronor, böra för ändamålet ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Detta belopp lärer böra finnas tillgängligt redan under år 1918 och följaktligen äskas å tilläggsstat för samma år.

Departements-
chefens yt-
tande.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa byggnadsföretag vid marinen på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 500,000 kronor.

2. Viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet.

Under åberopande av vad jag under punkten 61 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden anför, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[26.]

Viss artilleri-
materiel för
flottan och
kustartille-
riet.

att, under förutsättning att det under nämnda punkt för anskaffning av viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet äskade anslaget av 23,500 kronor varder av riksdagen beviljat, för omförmälda ändamål å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 23,500 kronor.

D. Kostnader för tryggande av rikets neutralitet.

1. Neutralitetskostnader under år 1918.

[27.]
Neutralitets-
kostnader
under år 1918.

För bestridande av neutralitetskostnader efter 1916 års utgång beviljade 1917 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom framställda förslag, å 1918 års riksstat under femte huvudtiteln tillhopa 14,500,000 kronor, därav 11,600,000 kronor till egentliga neutralitetskostnader, 900,000 kronor till förstärkning av visst förråd och 2,000,000 kronor till täckande av sådana materielanskaffningar, för vilka medel under förskottstitel redan blivit av Kungl. Maj:t anvisade.

Genom ämbetsskrivelse den 5 november 1917 anmodades marinförvaltningen att inkomma med uppgift rörande storleken av de utgifter för skyddandet av rikets neutralitet, som beräknades komma att göras under år 1918 samt vore av beskaffenhet att icke böra avföras å anslag av värnskattemedel eller andra i riksstaten upptagna anslag.

Med anledning härav har marinförvaltningen med skrivelse den 17 december 1917 överlämnat sådan uppgift, vilken upptager ett belopp av 16,250,000 kronor. Marinförvaltningen har därvid meddelat, att ämbetsverket vid upprättandet av denna uppgift utgått från den förutsättningen, att neutralitetsvakten skulle under år 1918 bliva av ungefär samma omfattning som under år 1917.

Vidare har marinförvaltningen erinrat, hurusom ämbetsverket i skrivelse den 9 november 1917 hemställt om avlåtande till riksdagen av framställning därom, att riksdagen måtte till påbörjandet av nybyggnad av 4 jagare såsom ersättning för under neutralitetsvakten försliten fartygsmateriel i samband med övriga anslag till neutralitetens upprätthållande bevilja ett anslag av 11,000,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav under år 1918 disponera erforderligt belopp. För nämnda belopp avsågs att bygga 4 jagare, därvid kostnaderna för vart och ett av dessa fartyg beräknades till 2,750,000 kronor. Nämnda jagare skulle utgöra ersättning för 12 torpedbåtar, vilka såsom förslitna skulle överföras till vedettbåtar och läggas i materielreserv. Under förutsättning av bifall till denna marinförvaltningens hemställan hade ämbetsverket i sin förutnämnda uppgift såsom kostnader för upprätthållandet av neutraliteten under år 1918 upptagit ytterligare 11,000,000 kronor, varigenom sammanlagda beloppet av dessa kostnader komme att uppgå till (16,250,000 + 11,000,000) 27,250,000 kronor.

I anledning av marinförvaltningens nu omförmälda framställning om byggande av 4 jagare såsom ersättning för under neutralitetsvakten försliten fartygsmateriel anhåller jag få anföra följande.

I proposition (nr 73) till 1917 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t, bland annat, att riksdagen måtte till anskaffning av 4 jagare och av undervattensbåtmateriel bevilja ett anslag av 15,200,000 kronor. Av detta anslag avsågs ett belopp av 11,000,000 kronor till byggande av nämnda antal jagare och återstoden, eller 4,200,000 kronor, till anskaffning av undervattensbåtmateriel. Jagarna skulle även enligt berörda proposition fylla uppgiften att ersätta försliten fartygsmateriel, under det att av det för undervattensbåtmaterielen beräknade beloppet en del avsågs för tillgodoseende av behov, som skulle kunna anses kvarstå på 1914 års nybyggnadsprogram, och den återstående delen för en utökning av detta program med hänsyn till krigserfarenheterna.

I utlåtande (nr 186) anförde riksdagens statsutskott — som utgick från, att de äskade medlen avsåge dels anskaffande av sjöstridsmateriel som ersättning för den ökade förslitning, som materielen fått vidkännas på grund av tjänstgöringen för skyddande av rikets neutralitet, och dels utökning av sjöstridsmaterielen utöver 1914 års program — att utskottet ej ansåge sig kunna biträda förslaget, i vad det avsåge utvidgning av sjöförsvaret utöver nämnda program. Vad anginge förslaget, i vad det avsåge ersättning för ökad materielförslitning, uttalade utskottet, att utskottet efter omsorgsfull prövning visserligen funnit, att medel härför borde beredas, men dock icke i den omfattning, förslaget innebure; och ansåge utskottet, att ersättningen kunde begränsas till att omfatta, förutom viss summa till materiel m. m. för marinens flygväsende, anskaffning av undervattensbåtmateriel för ett belopp av 4,200,000 kronor.

I skrivelse (nr 341) den 13 juni 1917 anmälde riksdagen, bland annat, att riksdagen till anskaffning av undervattensbåtmateriel på extra stat för år 1918 beviljat ett reservationsanslag av 4,200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 förskottsvis utanordna erforderligt belopp.

Innan jag går vidare, torde jag få nämna, att åtskilliga icke oväsentliga inskränkningar i neutralitetsvakten blivit, vad marinen beträffar, under den sista tiden vidtagna. Med anledning härav anmodades marinförvaltningen genom ämbetsskrivelse den 19 december samma år att inkomma med förnyad uppgift å storleken av beräknade neutralitetskostnader under år 1918, därvid ämbetsverket skulle hava att utgå från, att neutralitetsvakten under sistnämnda år bleve av ungefär samma omfattning, som den vid tiden för avlåtandet av berörda ämbetsskrivelse ägde.

[27.]

Härefter har marinförvaltningen med skrivelse den 22 december 1917 överlämnat sådan uppgift; och har ämbetsverket därvid beräknat neutralitetskostnaderna under år 1918 till 12,350,000 kronor samt, under enahanda förutsättning, som angivits vid den tidigare lämnade uppgiften, därtill lagt det belopp av 11,000,000 kronor, som av ämbetsverket äskats för anskaffning av 4 jagare såsom ersättning för under neutralitetsvakten försliten materiel. Totalbeloppet av ifrågavarande kostnader skulle alltså enligt nu ifrågavarande uppgift utgöra (12,350,000 + 11,000,000) 23,350,000 kronor. Ämbetsverket har vidare framhållit, att många för närvarande ovissa faktorer kunde komma att inverka på ifrågavarande utgifter, vadan väsentliga rubbningar kunde uppstå i beräkningarna, vilka endast vore approximativt uppjorda.

Departements-
chefens
yttrande.

I samband med beviljandet vid 1917 års riksdag av medel för de egentliga neutralitetskostnaderna efter 1916 års utgång anförde riksdagen (i skrivelse nr 196), att riksdagen icke ansåge sig kunna underlåta att framhålla angelägenheten därav, att det noga tillsåges, att de kostnader och personliga bördor, som landets neutralitetsvakt måste kräva, begränsades till det oundgängligen nödvändiga; och uttalade riksdagen sin förväntan, att neutralitetsvakten icke gäves större omfattning än som för det dåvarande vore fallet, därest icke på grund av särskilda omständigheter sådant skulle krävas för rikets säkerhet.

Såsom nyss nämnts, hava, vad marinen beträffar, åtskilliga icke oväsentliga inskränkningar i neutralitetsvakten blivit under den sista tiden vidtagna. Såväl med hänsyn till nödvändigheten att i största möjliga mån begränsa och lindra de personliga uppoffringar, som neutralitetsvakten förorsakar dem, vilka inkallas att tjänstgöra vid denna vakt, som ock ur kostnadssynpunkt samt i anledning av förefintligt behov att strängt hushålla med vissa betydelsefulla förbrukningsartiklar har det för mig framstått såsom en synnerligen viktig uppgift att tillse, att neutralitetsvakten icke utsträcker utöver vad som måste anses vara av förhållandena oavvisligen påkallat. Jag kommer följaktligen även för framtiden att hava min uppmärksamhet oavlåtligen riktad på möjligheten att åstadkomma ytterligare begränsningar i de dispositioner, som för tryggnade av neutraliteten inom marinen vidtagits.

I berörda skrivelse (nr 196) uttalade riksdagen vidare, att med de beräkningar, som av Kungl. Maj:t verkställts rörande de egentliga neutralitetskostnaderna för år 1917, medlen torde enligt riksdagens mening räcka även någon tid in på år 1918, för den händelse världskriget ännu vid denna tidpunkt skulle göra särskild neutralitetsvakt nödvändig. Denna riksdagens tanke synes emellertid, vad marinen angår, icke hava realise-

rats. Under de sista månaderna verkställda inskränkningar av neutralitetsvakten hava icke kunnat i erforderlig grad motväga de alltjämt stegrade kostnaderna, särskilt beträffande kol. Något överskott å det för tiden efter 1916 års utgång anvisade anslaget kan sålunda icke, såvitt nu låter sig bedöma, beräknas hava uppkommit vid 1917 års slut. I stället lär kunna befaras, att någon mindre brist i anslaget under år 1917 uppstått.

Mot det av marinförvaltningen enligt uppgiften av den 22 december 1917 såsom erforderligt beräknade beloppet, 12,350,000 kronor, för neutralitetsvaktens upprätthållande under innevarande år anser jag mig icke böra framställa någon erinran. Jag vill därvid nämna, att i omfördälda belopp, 12,350,000 kronor, ingår en summa av icke mindre än 2,240,000 kronor för ökade kostnader för kol i förhållande till de under år 1917 tillämpade kolprisen. Det torde visserligen vara möjligt, att beloppet icke kommer att under året i sin helhet tagas i anspråk. men å andra sidan lär med hänsyn till de många ovissa faktorer, som härvid inverka, försiktigheten bjuda att icke räkna med ett lägre belopp än som av marinförvaltningen upptagits.

Vad därefter beträffar det av marinförvaltningen angivna beloppet av 11,000,000 kronor till byggande av 4 jagare såsom ersättning för under neutralitetsvakten försliten fartygsmateriel, framgår av det förut sagda, att 1917 års riksdag ansett denna ersättning, såvitt den flytande materielen angår, då böra begränsas till anskaffning av undervattensbåtmateriel för ett belopp av 4,200,000 kronor. Då emellertid en utöver det normala ökad förslitning av fartygsmaterielen under den pågående neutralitetsvakten givetvis alltjämt fortgått, synes kravet på ytterligare ersättning i här ifrågavarande avseende icke böra avvisas; och delar jag marinförvaltningens uppfattning, att medel härtill böra beräknas vid bestämmandet av anslaget till bestridande av kostnaderna för trygghandlet av rikets neutralitet. Emellertid synes det mig vara mest ändamålsenligt att icke vid nuvarande tidpunkt besluta, huru dessa medel lämpligen böra disponeras, emedan ett avgörande därom bäst sker, sedan erforderliga rön från det pågående kriget inhämtats och den allmänna militärpolitiska situationen stadgat sig. Det torde fördensskull vara lämpligast att nu endast avsätta ett belopp för ifrågavarande ändamål, att användas på sätt framdeles må av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämmas, och synes mig beloppet böra begränsas till 2,000,000 kronor. Jag finner mig så mycket hellre kunna inskränka mig till att förorda detta belopp, som hinder på grund av de nu föreliggande förhållandena mött för byggande såväl av den undervattensbåtmateriel, vartill 1917 års riksdag, enligt vad förut nämnts, beviljat medel, som av 2 utav de 4 jagare, som ingått i 1914 års nybyggnadsprogram.

[27.] På grund av detta ärendes hemliga natur torde någon ytterligare redogörelse för ärendet icke här böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott. I övrigt anhåller jag att få beträffande detta ärende hänvisa till förberörda, inom departementet uppgjorda hemliga promemoria.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet under år 1918 å tilläggsstat för samma år bevilja ett förslagsanslag, högst 14,350,000 kronor, därav 2,000,000 kronor torde avsättas för att användas, på sätt framdeles må av Kungl. Maj:t och riksdagen bestämmas.

E. Diverse.

1. Förstärkning av anslaget till extra utgifter.

[28.] Under åberopande av vad jag under punkten 73 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvärenden anför, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Förstärkning
av anslaget
till extra
utgifter.

att till *förstärkning* av ordinarie anslaget till extra utgifter å tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst 30,000 kronor.

2. Hyresutgifter till marinens varvsarbetare.

[29.] I enlighet med vad jag under punkten 74 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvärenden anför, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Hyresutgifter
till marinens
varvsarbetare.

att till bestridande av hyresutgifter till marinens varvsarbetare å tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag, högst 1,200 kronor.

3. Kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Under åberopande av vad jag under punkten 75 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[30.]

Kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

att för bestridande av kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga å tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 65,000 kronor.

4. Tillfällig löneförbättring för viss personal vid marinen.

I enlighet med vad jag under punkten 76 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[31.]

Tillfällig löneförbättring för viss personal vid marinen.

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till tillfällig löneförbättring för viss personal vid marinen, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål å tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln beräkna ett förslagsanslag av 1,650,000 kronor.

5. Extra biträden å flottans stationer och inom kustfästningarna.

I anslutning till vad jag under punkten 77 i det vid årets statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över sjöförvarsärenden anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[32.]

Extra biträden å flottans stationer och inom kustfästningarna.

att till bestridande av kostnader för anställande av extra biträden å flottans stationer och inom kustfästningarna på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 63,900 kronor.

6. Ersättning för förskott.

[33.]
Ersättning
för förskott.

Med anledning av det utav kassaförlagskommittén i dess den 30 mars 1917 avgivna betänkande framställda förslag angående avveckling av det hittills tillämpade förskotts förfarandet har marinförvaltningen genom ämbetskrivelse den 19 november 1917 anmodats att inkomma med uppgift angående samtliga dittills under femte huvudtiteln meddelade anordningar å förskott, för vilka ersättning ännu ej blivit beredd, ävensom med förslag till täckande av nämnda förskott.

Med anledning härav har marinförvaltningen med skrivelse den 21 december 1917 överlämnat utredning i ärendet, men är jag ännu icke i tillfälle att underställa densamma Kungl. Maj:ts prövning. Av utredningen framgår emellertid, att å tilläggsstat för år 1918 skulle behöva täckas ett belopp, som i runt tal läser böra upptagas till sammanlagt 1,300,000 kronor. Detta belopp torde, för utjämnande av huvudtiteln slutsumma, böra ökas med 95 kronor.

I samband härmed torde jag få i korthet beröra spørsmålet om uppförande å riksstaten av anslag för beredande av förslag.

I berörda betänkande framhöll kassaförlagskommittén, bland annat, hurusom vissa av marinförvaltningens förskott syntes vara föranledda av den omständigheten, att ämbetsverket ej hade tillräckliga förslag för den tillverkning av krigsförnödenheter av varjehanda slag, som av ämbetsverket bedreves, samt att det, i den mån så vore fallet, syntes böra tagas i övervägande, huruvida ej genom anslag å riksstaten erforderliga förslag för sådant ändamål borde beredas, i vilket fall av nyssnämnda förhållande föranledda förskottsutbetalningar icke vidare skulle behöva förekomma.

Över nämnda betänkande har marinförvaltningen den 30 oktober 1917 avgivit utlåtande och därvid i förevarande avseende anfört, att förslag om uppförande av anslag i riksstaten för utgifter av ifrågavarande art icke kunde framläggas förrän efter en omfattande utredning i ämnet samt att de nu rådande, av världskriget föranledda abnorma förhållandena på detta område ej lämpligen kunde läggas till grund för en dylik utredning, utan syntes densamma böra uppskjutas, till dess mera normala förhållanden inträtt.

Emellertid anmodades marinförvaltningen genom ämbetskrivelse den 19 november 1917 att verkställa utredning i syfte att marinens behov

av förlagskapital för uppehållande av förrådsdriften skulle kunna tillgodoses genom uppförande å riksstaten av ett förslagsanslag.

[33.]

Till åtlydnad härav har marinförvaltningen den 15 december 1917 avgivit yttrande i ämnet och därvid förklarat sig desto hellre vidhålla sitt omförmälda, i berörda utlåtande den 30 oktober samma år gjorda uttalande, som världskriget redan givit vid handen, att betydligt större förråd torde böra hållas än som tillförne ansetts vara tillfyllest; och ville ämbetsverket därjämte tillägga, att vad som i fråga om förråden före 1914 års försvarsbeslut kunde anses vara normala förhållanden måste bli olik de normala förhållandena, sådana de skolat oberoende av världskriget och neutralitetsvakten gestalta sig i följd av nämnda försvarsbeslut. En tillförlitlig utredning, som till fullo klargjorde det behov av kapital, som för vidmakthållande av erforderliga förråd under normala förhållanden förefunnes, kunde till följd av dessa omständigheter enligt marinförvaltningens mening icke nu åstadkommas.

Skulle man emellertid — yttrar marinförvaltningen vidare — det oaktat redan nu söka åvägabrunga en något så när approximativ beräkning av storleken av behoven i förevarande avseende, torde den enda möjligheten vara att söka för bedömandet erhålla ledning av de resultat, som förrådens verksamhet givit under en längre följd av år; och hade marinförvaltningen därför låtit för ändamålet uppgöra en tablå, utvisande de olika förrådskontonas ställning dels vid slutet av åren 1907—1916 och dels vid utgången av oktober månad år 1917.

Ehuru det syns mig synnerligen önskvärt, om i samband med förskotts-förfarandets avveckling frågan om ordnandet av marinens förlagsväsande hade kunnat vinna sin lösning, anser jag, med hänsyn till vad marinförvaltningen härutinnan anfört, att med avgörandet av denna fråga bör anstå, till dess mera stabila förhållanden på det ekonomiska området inträtt.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till tackande av vissa förskott under femte huvudtiteln, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål å tilläggsstat för år 1918 beräkna ett förslagsanslag av 1,300,095 kronor.

II. MARINEN OCH HANDELN.

1. Löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.

[34.]
Löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.

Under återopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört i fråga om löneförbättring för år 1918 åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till löneförbättring för år 1918 åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål å tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln beräkna ett förslagsanslag, högst 9,000 kronor.

2. Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

[35.]
Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

För beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst beviljade nämnda års riksdag på extra stat för år 1918 under femte huvudtiteln ett förslagsanslag av 2,300,000 kronor.

Under återopande av vad statsrådet och chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört i fråga om beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under innevarande år åt befattningshavare i statens tjänst, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål å tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln beräkna ett förslagsanslag av 6,000,000 kronor.

Vad departementschefen sålunda i ovan omnämnda hänseenden hemställt behagade Hans Maj:ts Konungen, på tillstyrkan jämväl av statsrådets övriga ledamöter, gilla och bifalla, med befallning att utdrag av detta protokoll skulle till finansdepartementet överlämnas för att tjäna till ledning vid avfattandet av Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1918.

Ur protokollet:

Jochum Beck-Friis.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Extra anslag Kronor.	Sid.
I. Marinen.		
A. Flottan.		
Avlöning, ersättningar m. m.		
1. Extra lönetillag åt vissa tjänstemän och betjänte	500: —	2
2. Krigstjänstpremier till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan ..	—	2
Intendenturen.		
3. Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skepps- gossekårerna	381,500: —	4
Nybyggnad och underhåll.		
4. Omformare för kraftcentralen vid flottans varv i Karlskrona	48,500: —	4
5. Elektrisk ytterbelysning vid flottans varv i Karlskrona	102,600: —	6
6. Utvidgning av artilleriverkstaden vid flottans varv i Karlskrona	40,000: —	8
7. Anläggning å flottans varv i Karlskrona av en laddningsstation för under- vattensbåtars ackumulatorbatterier	12,000: —	10
8. Transportmedel för flottans varv i Karlskrona	30,000: —	12
9. Nytt kanonskjul för artilleridepartementet vid flottans varv i Stockholm m. m.	41,000: —	13
10. Arbetarkök vid flottans varv i Stockholm	51,500: —	23
11. Transportmedel för flottans varv i Stockholm	34,500: —	28
12. Örlogsdepå vid Göteborg	60,000: —	29
Artilleribehov.		
13. Förbättring av projektilutredningen för pansarkryssaren Fylgia	100,000: —	29
Minväsendet.		
14. Minmateriel	350,000: —	30
15. Kontramateriel	152,000: —	33
16. Förrådsskjul för minmateriel m. m. vid flottans station i Stockholm	30,000: —	34

Extra
anslag. sid.
Kronor.

B. Kustartilleriet.

Intendenturen.

1. Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap	56,130: —	35

Nybyggnad och underhåll.

2. Förstärkning av reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel	303,000: —	35
3. Revidering och utvidgning av positionskartan över Vaxholms fästning	60,000: —	36
4. Vissa elektriska installationer & Kungsholmsfort	12,000: —	36

Övningar.

5. Förstärkning av reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar	230,000: —	37

Artilleribehov.

6. Ändring av vissa kustfästningarna tillhörande kanoner till luftkanoner	60,000: —	38
7. Provisoriska anordningar för spärr- och strandbestyckning i Vaxholms fästning	47,975: —	38

Minväsendet.

8. Ändring av viss minmateriel	30,000: —	38

C. Flottan och kustartilleriet.

1. Vissa byggnadsföretag vid marinen	500,000: —	39
2. Viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet	23,500: —	43

D. Kostnader för tryggande av rikets neutralitet.

1. Neutralitetskostnader under år 1918	14,350,000: —	44

E. Diverse.

1. Förstärkning av anslaget till extra utgifter	30,000: —	48
2. Hyresutgifter till marinens varvsarbetare	1,200: —	48
3. Kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga	65,000: —	49

Femte huvudtiteln: 1918 års tilläggsstat.

	Extra anslag.	Sid.
	Kronor.	
4. Tillfällig löneförbättring för viss personal vid marinen	1,650,000: —	49
5. Extra biträden å flottans stationer och inom kustfästningarna	63,900: —	49
6. Ersättning för förskott	1,300,095: —	50

II. Marinen och handeln.

1. Löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare	9,000: —	52
2. Krigstidstillägg och krigstidshjälp	6,000,000: —	52

Sjätte huvudtiteln.

1918 års tilläggsstat.

Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Schotte anmälde härefter frågan om de anslag under sjätte huvudtiteln, som vore av beskaffenhet att bära anvisas å tilläggsstat för år 1918, samt yttrade därvid följande:

A. Departementet.

1. Avlöningstillägg till tre befattningshavare i civildepartementet.

Under åberopande av vad jag under punkten 1 anført till statsrådsprotokollet denna dag ifråga om anslagsäskandena beträffande sjätte huvudtiteln för år 1919 får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för beredande av *avlöningstillägg till tre befattningshavare i civildepartementet* på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 3,600 kronor.

[1.]
*Avlönings-
tillägg till
tre befatt-
ningshavare i
civildeparte-
mentet.*

B. Överståthållarämbetet.

2. Polisunderrättelser.

[2.] Under åberopande av vad av mig anförts under punkten 6 av nämnda statsrådsprotokoll hemställer jag vidare, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Polisunder-
rättelser.*

att till täckande av brist, som beräknats uppkomma i det av riksdagen till fortsatt utgivande av tidningen »*Polisunderrättelser*» för år 1918 anvisade anslag, på tilläggsstat för samma år anvisa ett förslagsanslag, högst 9,600 kronor.

C. Landsstaten.

3. Avlöningstillägg åt lappfogdarna.

[3.] Med hänvisning till vad jag i samma statsrådsprotokoll anført under punkten 10 hemställes vidare, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Avlönings-
tillägg åt
lappfogdarna.*

att för beredande av *avlöningstillägg åt lappfogdarna* på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor.

D. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.

4. Iståndsättande av Sandvikens hamn på Öland.

[4.] I skrivelse den 15 juni 1916 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel anmälde riksdagen, att riksdagen, i anledning av en inom riksdagen väckt motion, såsom bidrag till bestridande av kostnaden för iståndsättandet av Sandvikens hamn i Persnäs socken på Öland i överensstämmelse med den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen därför upprättade, i Kungl. Maj:ts till 1915 års riksdag i ämnet avlåtna proposition åberopade arbetsplan med de ändringar i densamma, som föranleddes av ifrågavarande motion, beviljat ett anslag av 169,200 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisat ett belopp av 50,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1916 utanordna sistnämnda belopp, dock under villkor

*Istånd-
sättande av
Sandvikens
hamn på
Öland.*

dels att Persnäs kommun med en tiondedel deltog i den beräknade kostnaden, 188,000 kronor, [4.]

dels att kommunen ansvarade för den framtida underhållskostnaden av hamnanläggningen,

dels ock att av inflytande hamnavgifter årligen en tredjedel avsattes till en fond, vilken skulle stå under kontroll av den offentliga myndighet, som Kungl. Maj:t bestämde, och vilken efter väg- och vattenbyggnadsstyrelsens prövning i varje särskilt fall finge användas till bestridande av kostnaderna för större reparations- och underhållsarbeten.

Till följd av nådig befallning överlämnade därefter Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar län den 26 oktober 1916 en av Persnäs kommun i enlighet med kommunens den 31 juli 1916 fattade beslut den 30 september samma år utfärdad förbindelse att bidra med 18,800 kronor till förbättring och förstärkning av ifrågavarande hamn, att svara för hamnens framtida underhåll samt att årligen av influtna hamnavgifter avsätta en tredjedel till en fond på sätt i riksdagens skrivelse bestämts.

Sedermera har Kungl. Maj:t den 24 november 1916 fastställt plan för hamnens iståndsättande. Därvid har tillika förordnats, att av inflytande hamnavgifter årligen en tredjedel skall avsättas till en fond, vilken skall stå under kontroll av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar län och vilken fond efter väg- och vattenbyggnadsstyrelsens prövning i varje särskilt fall må användas till bestridande av kostnaderna för större reparations- och underhållsarbeten å hamnen. I samband därmed har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anbefallts dels att övervaka, att hamnen behörigen underhålles, dels ock att, därest överenskommelse därom träffas mellan styrelsen och kommunen, ombesörja större reparations- och underhållsarbeten å hamnen med anlåtande av omförmälda fond och i övrigt på kommunens bekostnad.

Därefter har riksdagen för ifrågavarande ändamål av det beviljade anslaget å 169,200 kronor på extra stat för år 1918 såsom reservationsanslag anvisat ett belopp av 50,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1917 utanordna beloppet.

I skrivelse den 28 augusti 1917 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddelat, att arbetet med ifrågavarande hamnanläggning påginge och lämpligen borde bedrivas utan avbrott samt att till fullbordande av detsamma erfordrades, att det återstående beloppet av anslaget eller

- [4.] 69,200 kronor anvisades för år 1919, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1918 utanordna beloppet.

Departements-
chefen.

Under återopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det såsom *bidrag till bestridande av kostnaden för iståndsättandet av Sandvikens hamn i Persnäs socken på Öland* beviljade anslaget av 169,200 kronor på tilläggsstat för år 1918 såsom reservationsanslag anvisa återstående beloppet eller 69,200 kronor.

5. Upprensning av Oxdjupet.

- [5.] Med skrivelse den 29 maj 1917 har kanalkommissionen avgivit förslag till upprensning av Oxdjupet samt utredning angående ny farled mellan Stockholm och södra skärgården.

Upprensning
av Oxdjupet.

Kommissionen har därvid till en början lämnat en redogörelse beträffande de nuvarande farlederna mellan Stockholm och yttre skärgården, ur vilken redogörelse må återgivas följande.

Nuvarande
farleder
mellan Stock-
holm och
yttre skär-
gården.

Stockholm står för närvarande i sjöfartsförbindelse med yttre skärgården genom trenne huvudvägar, *en nordlig* genom Högarnsfjärden, Trälhavet, Furusundsgattet och sundet vid Arholma längst i norr eller förbi Söderarm i nordost, *en östlig*, som utgår från den förra vid Trälhavet och leder genom Grindafjärden, Kanholmsfjärden och Sandhamnssundet eller söder om Sandön med en gren söderut från Kanholmsfjärden genom Nämndö- och Jungfrufjärdarna och därifrån till havs antingen i sydlig riktning förbi Huvudskär eller i sydvästlig riktning förbi Dalarö, genom Mysingsfjärden och ut förbi Landsort samt *en sydlig* genom Skurusundet, Lännerstasunden och Baggensstaket samt Baggensfjärden, Ingaröfjärden och Jungfrufjärden och vidare till havs samma vägar, som nyss angivits.

Utfartsvägen från Högarnsfjärden till Trälhavet leder antingen genom Vaxholmsfjärdarna och Kodjupet, d. v. s. sundet mellan Resarön och Hästholmen, eller genom Solöfjärden och sundet vid Oscar Fredriksborgs fästning, det s. k. Oxdjupet.

Den förra leden medger på grund av Kodjupets ringa vattendjup genomfart för fartyg av endast 3,3 meter djupgående vid lågvatten. Den senare ledens genomfartsmöjlighet bestämmas av vattendjupet i Oxdjupet. Av naturen är detta mycket stort, men för att hindra fientliga fartyg att tränga in till Stockholm har detta sund blivit uppgrundat genom försänkningar, bestående av utfylld sprängsten och vrakspillror. Vid mitten av försänkningen har upptagits en seglationsrännan, som enligt nådigt brev den 31 januari 1876 skall hava en total bredd av 320 fot (95,0 meter), därav 76 fot (22,6 meter) med ett djup vid medelvatten av 26 fot (7,7 meter) och den övriga delen med ett djup av 16 fot (4,8 meter). I själva verket hålles emellertid djuprännan numera c:a 8,5 meter djup vid medelvatten på en bredd av c:a 22 meter och 8,1 meter djup på en bredd av c:a 28 meter. Icke desto mindre hava

[5.]

sedan lång tid tillbaka Oxdjupsrännans dimensioner befunnits otillräckliga för den stora trafiken. Större fartyg hava icke utan stora svårigheter kunnat passera sundet eller till och med helt och hållet hindrats gå in till Stockholm och därför nödgats med stora kostnader lossa en del av innehavande last i prämar vid Trälhavet. Svårigheten att passera Oxdjupet ökas även därav, att försänkningen verkar dämmande vid de ständigt pågående strömningarna genom sundet, så att vattnets hastighet i segelrännan ofta är mycket stor, enligt uppgift stundom ända till 3 à 4 knop, varjämte de vid sidorna ända upp i lågvattenytan liggande krönen av försänkningen hindra en jämn strömning genom sundet och därför framkalla mycket besvärande virvelrörelser och sidoströmningar. Vid isgång händer även, särskilt vid lågt vatten, att isen packar sig på försänkningens sidobankar och därigenom vållar svåra hinder för sjöfarten.

Farleden från Trälhavet och upp förbi Arholma är överallt tillräckligt djup för de största transoceanafartyg. Farleden förbi Söderarm däremot har ett mera begränsat djup och medger blott passage för fartyg av högst 7,8 meter djupgående.

Utfartslederna över Kanholmsfjärden öster- och söderut äro alla tillräckligt djupa för de största transoceanafartyg.

Den södra huvudvägen genom Skurusundet, Baggensstaket och Baggensfjärden m. fl. har sitt minsta djup i Baggensstaket, vilket vid lågvatten genomsläpper fartyg av endast 2,2 meter djupgående.

Utom ovannämnda huvudvägar, som leda direkt från Stockholm ut till havet, är skärgården genomdragen av vissa mindre leder, som förbinda de nämnda huvudvägarna. Bland dessa märkes särskilt farleden från Baggensfjärden genom Kolström, Strömma kanal, Breviks sund och ut till Kanholmsfjärden vid Djurö med en avrening i sydostlig riktning genom Örsundet till Nämndöfjärd och en dylik i nordlig riktning från Breviks sund genom Elgö fjärd upp till Sandö och Grinda fjärdar. Genom sistnämnda sund och fjärdar leder den kortaste förbindelsen mellan Baggensfjärden och Trälhavet. Genom de konstgjorda kanalerna vid Kolström och Strömma kunna framföras fartyg av högst 1,2 meter djupgående. Genom farleden från Nämndöfjärd förbi Djurö och genom Elgö fjärd kunna vid lågvatten framgå fartyg av endast 3,9 meter djupgående.

Det största djupgåendet för de fartyg, som kunna ingå till Stockholm, bestämmas således av vattendjupet i Oxdjupet, vilket utgör 8,5 meter vid medelvatten, 8,0 meter vid vanligt lågvatten och 7,7 meter vid except. lågvatten, och som sålunda vid dessa vattenstånd medger genomfart för fartyg av mellan 7,7 och 7 meter djupgående. Denna led utgör därjämte, då den södra farleden genom Skurusundet och Baggensfjärden vid lågvatten endast kan trafikeras av fartyg med 2,2 meter djupgående, den enda farled, som står till förfogande för den större sjöfarten på Stockholm.

Krav på en utvidgning och fördjupning av segelrännan i Oxdjupet hava sedan lång tid tillbaka gjort sig gällande. Kommissionen meddelar härom följande.

Med anledning av de olägenheter, Oxdjupsrännans ringa dimensioner vållade sjöfarten på Stockholm, anmodade statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet genom skrivelse den 24 juni 1902 marinförvaltningen, fortifikationen och lotsstyrelsen att inkomma med gemensamt underdånigt yttrande, huruvida från försvarssynpunkt hinder kunde möta för berörda segelrännans utvidgning och för-

Tidigare åtgöranden beträffande Oxdjupets upprensning.

[5.] djupning, samt att, därest sådant hinder icke ansåges möta, avgiva förslag rörande nämnda segelrännans upprensning till lämplig bredd och djuplek.

Uti med anledning härav den 22 augusti 1902 avgivet underdånigt utlåtande framhöllo ämbetsverken, att från försvarssynpunkt något avgjort hinder icke syntes möta för en sådan ökning av segelrännans i Oxdjupet bredd och djup, att handelsfartyg av då brukliga största dimensioner kunde trafikera densamma, samt att de härför erforderliga måtten i den djupaste rännan syntes kunna bestämmas till 10 meter djup vid medelvattenstånd och 50 meter bottenbredd. Därjämte framhöllo ämbetsverken önskvärldheten av, att i sammanhang med den ifrågasatta utvidgningen av segelrännan erforderliga medel ansges för anläggande vid Oscar Fredriksborg av ett fast undervattenstorpedbatteri. I gemensamt avgivet yttrande den 27 oktober 1902 uttalade cheferna för generalstaben och flottans stab sin anslutning till de av nyssnämnda ämbetsverk framlagda åsikter. I anslutning härtill avlät Kungl. Maj:t proposition i ärendet till 1903 års riksdag med framställning om ett anslag å 348,000 kronor för anläggande av ett fast undervattenstorpedbatteri vid Oscar Fredriksborg. Denna framställning blev dock ej av riksdagen bifallen.

Sedan frågan påföljande år upptagits genom enskild motion, beviljade riksdagen för anläggande av nämnda undervattenstorpedbatteri ett anslag av 348,000 kronor.

I underdånig skrivelse den 12 mars 1907 anhöll lotsstyrelsen, med hänvisning till att det tidigare föreslagna undervattenstorpedbatteriet vid Oscar Fredriksborgs fästning dämera blivit anlagt samt att handelsfartygens storlek alltmera ökades och behovet av djupare segelränna genom Oxdjupet i än högre grad än förut föreläge, att sådana åtgärder måtte vidtagas med försänkningarna i Oxdjupet, att segelrännan därstädes erhöles ett djup av 10 meter vid medelvattenstånd å minst 50 meters bottenbredd.

I häröver infortrat utlåtande yttrade marinförvaltningen i underdånig skrivelse den 17 maj 1907, att ämbetsverket efter samråd med chefen för fortifikationen funne sig böra tillstyrka bifall till den gjorda framställningen, och omförmälde marinförvaltningen i sammanhang härmed, att kostnaden för utförande av den ifrågasatta utvidgningen av segelrännan vid Oxdjupet kunde beräknas till sammanlagt 116,000 kronor.

I den 11 oktober 1907 avgivet utlåtande i ärendet anförde chefen för flottans stab, att behovet av en upprensning av Oxdjupet under de senare åren framträtt än skarpare än förut, och påvisade vidare, att under dåvarande förhållanden en ökning av den djupaste rännans bottenbredd till 50 meter vore erforderlig, men att ett djup av 8,5 meter i denna ränna icke blott då utan också under den närmaste framtiden tillfullo motsvarade handelssjöfartens krav. Om rännan åter skulle givas så stort djup som 10 meter, förefunnes icke någon möjlighet att med bibehållande av rännans användbarhet för svenska flottans samtliga fartyg skyndsamt och säkert göra densamma ofarbar för utländska örlogsfartyg, vilkas djupgående i allmänhet uppginge till 8 å 8,5 meter. Att vid behov minska rännans djup med 2,5—3 meter skulle nämligen erbjuda stora svårigheter och erfordra mycket omfattande åtgärder samt i varje fall taga avsevärd tid i anspråk.

Frågan blev därefter överlämnad till den av Kungl. Maj:t den 28 september 1907 tillsatta kommittén för granskning av uppgjorda förslag till samfärd plan för rikets försvar m. m. I sitt den 5 december 1910 avgivna hemliga betänkande förklarade kommittén sig anse, att den ifrågavarande upprensningen borde begränsas till de dimensioner, som av chefen för flottans stab förordats.

[5.]

I underdånig skrivelse den 11 mars 1912 framhöll sedermera Stockholms stads hamnstyrelse, att sjöfarten på Stockholm arligen ökades, ej endast i avseende på fartygens antal, utan även i avseende på deras storlek. Tio år tidigare voro sålunda fartyg om över 2,000 registerton ganska sällsynta i Stockholm. År 1901 inkommo 16 sådana angare mot 46 år 1910, av vilka några voro över 4,000 registerton. Sjöförbindelsen med avlägsna orter utvidgades också alltmera. Nutidens rederirörelse fordrade allt större lastdryghet, och särskilt krävde den transoceaniska sjöfarten, som syntes befinna sig i en glädjande utveckling, de största möjliga fartyg, för vilka tillräcklig last kunde anskaffas, om den skulle kunna bedrivas på det mest ekonomiska sätt.

Efter framhållande av att enda hindret för att så stora fartyg, som, om hänsyn toges endast till rörelsens behov, rimligen kunde förväntas besöka Stockholms hamn, skulle hit inkomma, utgjordes av sundet vid Oscar Fredriksborg, anhöll hamnstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta, att segelrännan i Oxdjupet snarast måtte upprensas till för sjöfarten erforderligt djup och bredd.

Över denna framställning avgävo marinförvaltningen, lotsstyrelsen och chefen för marininstaben den 25 april 1913 gemensamt underdånigt utlåtande. Häri uttalade marinförvaltningen och chefen för marininstaben, till vilka även anslöt sig chefen för kustartilleriet, att det nyligen anlagda torpedbatteriet vid Oscar Fredriksborg icke utgjorde ett sådant skydd, att det kunde motivera en utvidgning av rännan till ett djup av 10 meter. Ämbetsverken ansågo sig däremot dela den uppfattning, som gjort sig gällande i chefens för flottans stab utlåtande den 11 oktober 1907, att en upprensning av segelrännan till ett djup av 8,5 meter motsvarade både handelssjöfartens och försvarets krav. Beträffande segelrännans bredd syntes emellertid en ökning till 60 meter vara väl motiverad för att underlätta navigeringen genom rännan.

I ett samma utlåtande bifogat särskilt yttrande av generallotsdirektören Linder, vari byråchefen Sjöberg instämt, framhölls, under erinran om att redan år 1902 cheferna för generalstabens, fortifikationen och flottans stab ävensom marinförvaltningen, lotsstyrelsen samt dåvarande chefen för sjöförvarsdepartementet voro ense om att föreslå en upprensning av Oxdjupet till 10 meters djup på 50 meters bottenbredd, att sedan denna tid tontalet hos de Sverige trafikerande större handelsfartygen alltjämt ökats samt att vår egen handelsflottas oceaniska ångbåtslinjer varit stadda i en snabb utveckling. Då alltså handelssjöfartens intressen numera gjorde en upprensning av farleden i Oxdjupet till större djup än det av chefen för marininstaben nu föreslagna och av marinförvaltningen biträdda nödvändigt] och då uttalanden av chefen för marinförvaltningens fortifikationsavdelning styrkt den åsikten, att fullt betryggande fortifikatoriska anordningar för en hastig fyllning av djupet skulle kunna åstadkommas utan några avskräckande kostnader, ansåg sig generallotsdirektören Linder böra vidhålla lotsstyrelsens förut gjorda hemställan, att farleden vid Oscar Fredriksborg måtte utvidgas till 10 meters djup på 50 meters bottenbredd samt att betryggande fortifikatoriska anordningar för hålets snabba spärrande vid behov samtidigt måtte vidtagas. Mot den ifrågasatta ökningen av bottenbredden till 60 meter förklarade sig generallotsdirektören ej hava något att erinra.

I infortrat yttrande den 17 september 1913 över Stockholms stads hamnstyrelsens ovannämnda framställning hemställde kommerskollegium efter att hava lämnat Stockholms handelskammare tillfälle att yttra sig i ärendet och jämväl hava emottagit en skrift i ärendet från Stockholms rederiförening, att Kungl.

[5.] Maj:t täcktes vidtagna åtgärder, så att djupet uti ifrågavarande farled bleve 10 meter och bredden 60 meter.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som därefter anbefallts att yttra sig i ärendet, avgav underdånigt utlåtande i frågan den 4 november 1915. Styrelsen sade sig hava funnit, att samtliga representanter för sjöfarten önskat, att Oxdjupet måtte upptagas till 10 meters djup och att detta tidigare under vissa villkor biträtts även av sjöförsvarets representanter. Då emellertid detta från sjöförsvars synpunkt ej längre syntes lämpligt och då någon teknisk möjlighet att för rimlig kostnad hastigt och effektivt avstänga farleden till det största från försvars synpunkt tillåtliga djup näppeligen förefunnes, men ändock sjöförvarsintressets krav torde böra om möjligt tillfredsställas, vore man för åstadkommande av ett inlopp till Stockholms hamn av härför erforderligt djup enligt styrelsens mening hänvisad till att upptaga ett nytt inlopp på sådan plats, att för sjöförsvarets betryggande erforderliga avstängningsanordningar där kunde träffas. Sedan styrelsen erinrat om de infartsleder, som härutinnan föreslagits, nämligen Moraneds-, Sågsjö- och Ålstäkslederna, och framhållit, att genom en ny farleds upptagande även sjöförsvaret skulle vinna den utomordentligt stora fördelen att disponera trenne helt skilda utlopp genom Stockholms skärgård, anförde styrelsen, att det syntes styrelsen erforderligt att för sakens förande vidare framåt verkställa en jämförande utredning rörande anläggningskostnad och avstängningsanordningar för de nya inlopp till Stockholms hamn, som kunde komma ifråga. Som det ej torde böra ifrågasättas att uppressa Oxdjupet till det större föreslagna djupet, ansåg sig styrelsen böra föreslå, att hamnstyrelsens framställning icke måtte till någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda.

Sedan kanalkommissionen därefter anbefallts att i samband med den väckta frågan om upptagandet av en ny farled mellan Lilla Värtan eller Torsbyfjärd och Stockholms södra skärgård avgiva yttrande jämväl rörande den föreslagna uppressningen av Oxdjupet och i skrivelse den 4 augusti 1916 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes uppdraga åt kommissionen att verkställa utredning av bl. a. frågan om Oxdjupets uppressning, har Kungl. Maj:t den 25 augusti 1916 uppdragit åt kommissionen att verkställa sådan utredning.

Sedermera har Stockholms stads hamnstyrelse i skrivelse den 2 november 1916 ytterligare framhäft vikten av, att Oxdjupet snarast uppressas till det djup och den bredd, som motsvarar sjöfartens behov.

Utredning
av kanal-
kommissionen
rörande upp-
rensning av
Oxdjupet.

Beträffande frågan om uppressning av Oxdjupet anför kanalkommissionen för egen del följande:

Tidigare har ifrågasatts att uppressa segelrännan i Oxdjupet till 8,5 à 10 meter vattendjup och 50 à 60 meter bottenbredd.

Andra far-
leders dimen-
sioner.

För bedömande av frågan till vilket djup och bredd Oxdjupsrännan nu bör upptagas torde det till en början vara av intresse erfaras, vilka dimensioner givits åt andra för liknande ändamål avsedda segelrännor och hamnar. För den skull hava uppgifter häröver sammanställts i nedanstående tabläer, av vilka tablå 1 avser farleder och hamnar i Östersjön och närgränsande vatten och tablå 2 andra för världstrafiken upplåtna farleder.

Tablå 1. Vattendjup i hamnar och farleder i Östersjön och angränsande vatten.

[5.]

	Vattendjup i meter vid	
	medelvatten	lågvattnen
<i>Göteborg</i> : Infartsrännan till frihamnen	8,5	8,0
" " " framdeles	9,0	8,5
<i>Malmö</i> : Infartsrännan till hamnen	9,25	8,75
<i>Köpenhamn</i> : Nuvarande infartsrännan till frihamnen	9,0	8,5
Den nya frihamnsbassängen	9,5	9,0
<i>Stettin</i> : Frihamnsbassängen	7,0	6,5
<i>Lübeck</i> : Infartsrännan till hamnen	8,5	8,0
<i>Petrograd</i> : " " "	8,5	8,0
<i>Königsberg</i> : " " "	6,5	6,0
<i>Flintrännan och Drogden</i> : (östra delen)	7,2	6,9
<i>Stora Balt</i>	24,0	—

Tablå 2. Vattendjup och bottenbredd i större för världstrafiken upplåtna farleder.

	Vattendjup i meter vid lågvattnen.	Bottenbredd i meter.
<i>Panamakanalen</i> i Culebraskärningen	13,7	91,4
<i>Kejsar Wilhelmskanalen</i> , förut	9,0	22,0
" " " numera	11,0	44,0
<i>Suezkanalen</i> , ursprungligen	8,0	22,0
" enl. senare fördjupning	11,0	45,0
<i>Korintkanalen</i>	8,75	24,0
<i>Manchester-kanalen</i> , ursprungligen	7,93	36,6
" " enl. senare fördjupning	8,5	36,5
<i>Nordsjökanalen</i> (till Amsterdam)	9,8	50,0
<i>Kanalen Gent-Terneuzen</i>	8,75	24 à 50
" <i>Heyst-Brügge</i> , ursprungligen	8,0	22,0
" " " enl. senare fördjupning	8,5	—
<i>Infarten till Rotterdam</i> (Nieuwe Vaterweg)	8,5	—
(vid flod)	9,1	—
<i>Infartsleden till Antwerpen</i>	8,0	150,0
(vid flod)	10,7	—
<i>Infartsleden till Hamburg</i>	10,0	—
(till Cuxhaven vid flod)	11,5	—
<i>Infartsleden till Bremerhaven</i>	10,56	—
<i>Infartsleden till Emden</i>	10,2	200,0

[5.]

Såsom av tablå 1 framgår hava anläggningarna i Östersjön och angränsande vatten ännu icke givits större vattendjup än 8,5 à 9 meter vid lågvatten. I farlederna för den stora världstrafiken återigen har i flera fall ett vattendjup av 10 meter redan överskridits.

Dimensioner-
na för en in-
fartsrännna till
Stockholm.

Emellertid torde dimensionerna å en infartsrännna till Stockholm närmast böra bestämmas med hänsyn till de fartyg, som kunna väntas komma att besöka stadens hamn. Dessa bliva givetvis såväl utländska som svenska. Sveriges transoceanahandelsflotta har under de sista 10 à 15 åren undergått en så kraftig utveckling, att den nu väsentligen lyckats förvärva väldet över vår egen utrikesjöfart. Under det sålunda vårt land år 1898 endast ägde 5 fartyg om 2,000 nettoton och däröver, var motsvarande antal vid mitten av år 1915 uppe i 132 st.

Fartygs-
dimensioner.

Beträffande dimensionerna å Sveriges handelsfartyg ger en granskning av i senaste skeppslista upptagna fartyg vid handen, att djupgåendet för dessa på ett undantag när (Sir Ernest Cassel) ej överstiger 8 meter. Ej heller torde detta mått under de allra närmaste åren komma att överskridas. De större svenska fartyg, som för närvarande äro under byggnad, få nämligen enligt uppgift ett djupgående av i allmänhet upp emot 8 meter. Detta mått utgör alltså den gräns, var till man för närvarande kommit i avseende på de svenska fartygens djupgående.

Det finnes emellertid inga skäl att antaga, att maximigränsen för de svenska fartygens djupgående nu skulle vara uppnådd. Sveriges deltagande i den stora sjöfarten hänför sig ju till den allra senaste tiden, dess storsjöflotta har anskaffats inom en tidrymd av blott 10 à 12 år, och ökningen av våra fartygs djupgående har fortgått in på allra sista tiden.

Det finnes återigen allt skäl att antaga, att utvecklingen av vår handelsflottas storlek skall komma att fortgå och detta så mycket mer, som landets transoceanahandelsomsättning varit i ständig tillväxt. Härtill kommer att flertalet av landets sjöstäder, såsom Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Landskrona, Karlskrona, Kalmar, Norrköping, Gävle m. fl. förbereda eller hava redan gått i författning om utförandet av betydande hamnanläggningar för djuptrafik.

Med hänsyn till dessa omständigheter är det sålunda att antaga, att en fortsatt stegring även i det svenska tonnagets storlek skall under den närmaste tiden göra sig gällande. Härtill torde den omständigheten komma att bidra, att efter krigets slut en nedgång i fraktsatserna måste inträda, som i kompensation kommer att kräva anskaffandet av större tonnage. Sålunda anser man inom ledande redarekretsar, att anskaffandet i större utsträckning av svenska handelsfartyg med en dräktighet av upp mot 6,000 reg.-ton icke skall låta länge vänta på sig.

Om därjämte frihamnsanläggningar komma till stånd i Stockholm, Göteborg och Malmö, torde detta medföra, att även utländskt tonnage av stora dimensioner i betydligt större omfattning än hittills kommer att söka sig hit.

Om sålunda å ena sidan en fortsatt stegring i storleken av det tonnage, som under de närmaste åren kommer att besöka Sveriges kuster, med all sannolikhet kan väntas göra sig gällande, så kan det å andra sidan med bestämdhet förutsägas, att denna stegring varken kan antagas komma gå i alltför raskt tempo eller kan komma att nå alltför höga värden. Häremot strider nämligen den omständigheten, att världsfloTTans fraktfartygstonnage med ett djupgående av över

8 meter ännu är relativt litet, och att detta tonnage ännu trafikerar blott de stora världshaven. [5.]

Att med säkerhet slå fast, för vilket djup en för den stora sjöfarten användbar infartsränna till Stockholm bör upptagas, låter sig sålunda icke göra. Med säkerhet kan ännu endast sägas, att det nuvarande vattendjupet i Oxdjupet, 7,7 å 8,5 meter vid lågvatten, är otillräckligt, då den svenska handelsflottans transoceaniska tonnage redan i vidsträckt omfattning nått ett djupgående av upp emot 8 meter och då det är bekant, att även utländskt tonnage av detta eller större djupgående skulle söka sig hit, om förhållandena det medgäve.

Beträffande en övre gräns för den stora sjöfartens djupgående torde man med hänvisning till vad ovan anförts med tillräcklig säkerhet kunna antaga, att under de närmaste åren fartyg med en dräktighet av över 6,000 reg.-ton knappast kunna väntas komma att söka sig till Stockholm. I varje fall giva de nuvarande handelsförhållandena vid handen, att öppnandet av Stockholms hamn för 6,000 tons fartyg skulle möjliggöra en utveckling av dess transoceaniska trafik till den omfattning, som kan motsvara stadens hamnmöjligheter.

Fartyg av ovannämnda storlek kunna beräknas hava ett djupgående av omkring 8,5 meter. Det synes alltså, som om en infartsränna till Stockholm, vilken medgiver framförandet av fartyg av detta djupgående, borde för en avsevärd tid framåt kunna vara för den stora handelssjöfarten tillfredsställande.

Utföres en sådan ränna enligt brukliga normer för farleder i öppet vatten med ett vattendjup motsvarande fartygets djupgående plus 20 % därav, så skulle vattendjupet i rännan bli $8,5 + 0,20 \times 8,5 = 10,2$, eller i runt tal = 10 meter. Med detta vattendjup kan ett fartyg av 8,5 meter djupgående med full fart passera seglationsrännan, även om stark storm råder. Med något minskad fart kunna fartyg med ett djupgående av 9 meter ävenledes obehindrat passera rännan. Infartsrännans djup.

För att infartsrännan vid alla förekommande vattenstånd skall kunna trafikeras av de största fartyg, bör det beräknade vattendjupet i rännan utmätas i förhållande till Saltsjöns lågvattenyta, som ligger 3,5 meter över Stockholms sluss-tröskel, och rännans botten alltså förläggas på höjden — 6,5 meter enligt samma höjdsystem.

Det vattendjup, som sålunda beräknats, står i god överensstämmelse med vad som tidigare från flera håll påyrkats i och för Oxdjupets upprensning samt även med det föreslagna djupet i den projekterade djuphamnen vid Lindarängen, vilket antagits till högst 10 meter vid medelvattenstånd.

Upptagandet av en infartsränna till Stockholm till nu föreslaget djup behöver icke betyda, att tillfartsmöjligheterna till Stockholms hamn härigenom begränsas för någon längre tid framåt, ty om framdeles en ytterligare ökning av detta djup skulle befinnas nödvändigt, så kan detta utan några större svårigheter eller väsentliga kostnader låta sig göra genom en ytterligare upprensning av den i Oxdjupet befintliga stenförsänkningen.

Bottenbredden i rännan vid Oxdjupet har tidigare föreslagits till 50 å 60 meter. Något motiv för det ena eller det andra måttet har emellertid ej anförts. Vid bestämmandet av rännans bredd bör beaktas, att densamma icke får karaktären av en kanal med begränsade och väl synliga sidoslänter, utan av en i ett brett, öppet vatten utan synligt samband med stränderna befintlig bottenrensning. En sådan ränna måste därför givas större bottenbredd än en synligt begränsad Infartsrännans bottenbredd.

- [5.] kanalrännan. Vid ombyggnaden av Trollhätte kanal hava exempelvis de upp-
muddrade rännorna i älven och i Väneren erhållit en bottenbredd av 40 m,
under det de konstgjorda lederna givits en bottenbredd av 24, högst 29 meter.

Såsom norm för bottenbredden i en ränna i ett öppet vatten har man brukat
antaga, att när tvenne fartyg passera rännan, spelrummet mellan bottenlinjen och
fartygets yttersida skall vara ungefär lika med fartygets halva bredd och avstän-
det mellan de båda fartygen lika med summan av fartygens halva breddmått.
För upprensningen av rännan genom Oxdjupet, vilken utgör huvudinfarten till
Stockholms hamn och har en längd av endast några tiotal meter, synes denna
norm utan varje tvekan böra tillämpas, varvid rännan bör göras dubbelspärig
för de största fartyg, som kunna väntas söka sig in till hamnen. Förutsätts
dessa i enlighet med ovan verkställda utredning få ett djupgående av 8,5 meter,
så kan deras största bredd beräknas uppgå till c:a $2,5 \times 8,5 =$ c:a 21,5 meter.
Med dessa breddmått skulle rännan i Oxdjupet behöva givas en bottenbredd av
i runt tal 85 meter.

Såsom ovan anförts utgör emellertid den i Oxdjupet befintliga sprängstens-
försänkningen ej endast ett direkt hinder för de stora fartygens framförande utan
verkar även dämmande på vattenföringen genom sundet, så att för sjöfarten ytterst
besvärande virvelströmmar och isanhopningar uppstå. Det vore därför önskvärt
att utsträcka upprensningen av stenförsänkningen till 10 meter djup å sundets hela
bredd, så att därigenom erhöles en stor tvärsektion, varigenom vattnet obehin-
drat och utan virvelströmmar kunde strömma fram.

Det kan dock även tänkas, att, om de militära myndigheterna skulle mot-
sätta sig en så radikal upprensning, denna för närvarande kunde begränsas till
upptagandet av själva seglationsrännan till 10 meters djup samt utföra en av-
skärning av sidobänkarna ned till ungefär halva djupet, och att erfarenheten
sedermera finge giva vid handen, om en ytterligare upprensning kunde finnas
erforderlig.

Arbetets
utförande.

Arbetet torde lämpligast böra utföras så, att stenfyllningen upptages med
tillhjälp av en gripskopa eller sax, varefter de upptagna stenmassorna utan trans-
port tippas i vattnet omedelbart utanför stenförsänkningen. Djupet på ömse sidor
om stenbanken uppgår nämligen till ett tjugotal meter, varför en dylik uttipp-
ning av sten utan olägenhet för sjöfarten kan verkställas.

Kostnader.

Kostnaderna för sundets upprensning i enlighet med ovannämnda tre alter-
nativ kunna beräknas sålunda:

Alt. I.	Upprensning av endast själva seglationsrännan till 10 meter djup under lågvattnen och med 85 meter bottenbredd 9,600 m ³ à 8: —...	76,800 kr.
Alt. II.	Upprensning av sundets hela bredd till 10 meter djup under lågvattnen, 21,000 m ³ à 8: —.....	168,000 »
Alt. III.	Upprensning av seglationsrännan till 10 meter djup samt sido- bankarna till 5 meter djup under vattenytan, 12,500 m ³ à 8: —	100,000 »

Upptagandet av en för den stora sjöfarten användbar seglationsränna
genom Oxdjupet är sålunda, vilket alternativ som än väljes, ett relativt billigt
företag.

Såsom av ovanstående redogörelse för tidigare åtgöranden beträffande Oxdjupets upprensning framgår, har kravet på nämnda sunds upptagande till så stort djup som 10 meter icke rönt andra gensagor än sådana, som grundats på rent militära betänkligheter. Vid ett den 18 april 1917 hållet sammanträde med cheferna för civil- och sjöförvarsdepartementen, representanter för Stockholms flottstation, flottstationskommittén, marinförvaltningen, marininstaben, generalstaben, lotsstyrelsen och kanalkommissionen, har emellertid bl. a. frågan om Oxdjupets upprensning till ett djup av 10 meter under lågvatten varit föremål för behandling och har därvid från de militära representanternas sida framhävts, att ur försvarssynpunkt hinder numera icke borde möta för en sådan upprensning av Oxdjupet, särskilt enär en anfallande fiende icke gärna kunde med hänsyn till under senaste tid vunnen erfarenhet tänkas genom överrumpling söka framgå så långt som till Oxdjupet med stora fartyg. Med hänsyn härtill synes alltså numera inga hinder föreligga för Oxdjupets upprensning till för den transoceaniska sjöfarten erforderliga dimensioner.

[5.]
Oxdjupets
upprensning
ur militär
synpunkt.

Vid sidan om kravet på Oxdjupets upprensning har emellertid framförts tanken på att i en mera direkt sydlig sträckning upptaga en *även för den stora sjöfarten* användbar segelled mellan Stockholm och Saltsjön. Tanken härpå framfördes till en början under den motiveringen, att, då någon teknisk möjlighet att för rimlig kostnad hastigt och effektivt avstänga en 10 meter djup farled i Oxdjupet till det största från försvarssynpunkt tillåtliga djup näppeligen förefunnos, man vore för åstadkommandet av ett inlopp till Stockholms hamn av erforderligt djup hänvisad till att upptaga ett nytt inlopp på sådan plats, att för sjöförsvaret betryggande erforderliga avstängningsanordningar där kunde träffas.

Direkt farled
söderut för
den stora
sjöfarten.

Enligt vid ovannämnda sammanträde den 18 april 1917 gjorda uttalanden torde emellertid numera ur försvarssynpunkt icke hinder möta för en upprensning av Oxdjupet till erforderliga dimensioner. Nyss anförda skäl mot Oxdjupets upprensning och för upptagandet av en ny farled söderut synes sålunda nu hava förfallit.

Däremot har på senare tiden kravet på upptagandet av en jämväl för stora fartyg användbar farled direkt mellan Stockholm och södra skärgården framförts med den motiveringen, att för trafiken mellan Stockholm och söder därom belägna orter härigenom skulle ernås en väsentligt kortare väg än farleden genom Oxdjupet och sålunda vinnas förutom tidsbesparing även minskade driftkostnader och lotsavgifter. Dessa yrkanden hava även tagit sig uttryck i en motion, som i frågan framlades vid 1916 års riksdag, samt i riksdagens med anledning härav till Kungl. Maj:t avlätna skrivelse den 6 juni 1916, vari anhölls, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning, huruvida och på vad sätt en för stora fartyg användbar farled borde upptagas mellan Lilla Värtan eller Torsbyfjärd samt Stockholms södra skärgård.

Det torde därför vara nödvändigt undersöka, dels huruvida *i stället för* Oxdjupets upprensning en för den stora sjöfarten användbar farled bör upptagas direkt söderut och dels huruvida *jämte* Oxdjupets upprensning en dylik farled bör anordnas.

Den nuvarande huvudleden mellan Stockholm och södra skärgården går delvis i nordlig, delvis i östlig och delvis i sydlig riktning och utgör därför en rätt betydande omväg för den södergående trafiken. En direkt farled söderut genom Baggensfjärden skulle medföra en vägförkortning av i runt tal 40 km,

- [5.] motsvarande med normala farhastigheter en minskad gångtid av i runt tal 2,5 timmar.

Bränsle-
besparing

Denna reducering av gångtiden skulle medföra en minskning i driftkostnaderna, härrörande av en minskning i bränsleåtgången. Antages kolåtgången för ett större handelsfartyg vid normal gång till 0,8 kg. per indikerad hkr. och timma, så skulle ett dylikt fartyg med en maskinstyrka av exempelvis 2,500 ind. hkr. under 2,5 timmar göra en kolbesparing av $0,8 \times 2,500 \times 2,5 = 5,000$ kg., vilket med ett pris på stenkol av 30 kr. per ton motsvarar en summa av $5 \times 30 = 150$ kr. Ett handelsfartyg av nämnda storlek kan på en resa mellan Syd-Amerika och Norden, vilken tager ungefär tre veckor i anspråk, förbruka c:a 1,000 ton kol motsvarande en kostnad i normala fall av c:a 30,000 kronor. En inbesparing av 150 kronor eller c:a 0,5 % på denna post är tydligen av så ringa betydelse för fartygets ekonomi, att den icke kan motvägas av någon väsentlig förlust i säkerhet, ökade lotsavgifter eller försärade isförhållanden o. d. Det är självfallet endast vid kortare resor, som en minskad gångtid av c:a 2,5 timmar medför en sådan kolbesparing, att därmed någon väsentlig vinst i avseende på driftkostnaderna kan uppstå. Den mera allmänna vinst, som ligger i själva tidsbesparingen, kan för den stora sjöfarten ej heller tillmätas någon betydelse, då det givetvis för ett fartyg, som företager veckolånga resor, och som även under vanliga förhållanden kan göra stora tidsförluster på grund av svår väderlek eller andra hinder, är fullkomligt betydelselöst, om resan varar ett par timmar mer eller mindre.

En förkortad farled söderut måste därför, om den för den stora trafikens vidkommande skall kunna ersätta den nuvarande vägen genom Oxdjupet, kunna erbjuda denna trafik i stort sett samma trygghet som denna led samt ej förorsaka trafiken väsentligt högre lotsavgifter än för närvarande. Då härjämte de stora fartyg, som skulle komma att trafikera en dylik led, åtminstone till en början komme att i relativt ringa omfattning utgöras av inhemska fartyg, bleve den nationalekonomiska vinsten av en sådan leds upptagande tämligen obetydlig, varför staten med hänsyn till *den större handelssjöfartens bekvämlighet* ej för närvarande torde kunna offra något väsentligt belopp på en dylik farled.

En undersökning av de leder, som ifrågasatts för en förkortad väg mellan Stockholm och södra skärgården, nämligen Moraneds-, Sågsjö- och Ålstäkslederna, ger vid handen, att dessa på ojämförligt största sträckan gå fram över stora och djupa fjärdar, såsom Mysings-, Jungfru-, Nämndö-, Ingarö- och Baggensfjärdarna, vilka icke erbjuda svårare skärgård än den nuvarande leden över Kanholmsfjärden, samt att de kanalsträckor, som behöva med konst genomgrävas, bliva av mycket ringa utsträckning, längst 1,4 km, och icke behöva erbjuda större navigationssvårigheter än dylika farleder i allmänhet. Under vanliga förhållanden kunna alltså dessa leder icke sägas erbjuda sjöfarten mindre trygghet än den nuvarande leden genom Oxdjupet.

Lotsavgifter.

Även om sålunda en farled söderifrån i vanliga fall kan anses för sjöfarten fullt betryggande, så ligger det i öppen dag, att densamma icke bör utan lots trafikeras av fartyg, som mera sällan anlöpa Stockholm. Så sker ju ej heller nu, då vägen tages förbi Landsort och Dalarö, utan anlitas lots ända från förstnämnda plats och in till Stockholm.

[5.]

En jämförelse mellan de lotsavgifter, som ett fartyg skulle ha att erlægga i ena fallet vid gång i en ny farled till södra skärgården och i andra fallet vid gång i den nuvarande leden via Sandhamn, skulle då ställa sig på följande sätt:

För vägen Landsort—Baggensfjärden—Stockholm, som har en längd av 102 km eller 56 lat. minuter, skulle enligt gällande taxa lotsavgifterna för fartyg om 1,000—1,500 ton uppgå till 126 kronor och för fartyg om 3,000—3,500 ton till 166 kronor.

För vägen Sandhamn—Stockholm, som har en längd av 74 km eller 40 lat. minuter, uppgå motsvarande lotsavgifter till resp. 91 och 121 kronor.

Lotsavgifterna för vägen Landsort—Baggensfjärden—Stockholm bliva sålunda något högre än för vägen Sandhamn—Stockholm och minska sålunda i någon mån den vinst i avseende på bränslet, som kan ernås vid gång genom den förra leden. Dock är skillnaden i lotsavgifter för den ena eller andra vägen så ringa, att densamma lika litet som bränslebesparingen för ett stort fartyg kan bliva avgörande för ett val av den ena eller andra vägen.

Då sålunda den vinst, som en ny direkt farled mellan Stockholm och södra skärgården skulle kunna erbjuda de stora havsgående fartygen, är synnerligen obetydlig, synes det för dessa stora fartygs vidkommande icke vara särskilt önskvärt, att en dylik led upptages såsom ersättning för en upprensning av Oxdjupet, lika litet som det för närvarande synes av behovet påkallat, att jämte Oxdjupets upprensning en dylik farled anordnas. Och detta så mycket hellre som det är högst tvivelaktigt, att en sådan led skulle komma att i någon väsentlig grad trafikeras av de stora fartygen, då dessa föredraga att hålla sig i öppen sjö så länge som möjligt och därför, om båda lederna funnes, sannolikt allt framgent skulle komma att välja vägen över Sandhamn, som erbjuder den kortaste vägen inom skärgården.

Då därtill kostnaderna för en farled med 10 meter vattendjup skulle bliva högst betydande — approximativt räknat för Moranedskanalen 6,000,000 kronor, för Sågsjöleden 9,500,000 kronor och för Ålstäksleden 2,500,000 kronor, räknade såsom enkelleder — så torde från statens sida ej anledning föreligga att för den stora havsgående trafiken upptaga en ny farled mellan Stockholm och södra skärgården.

Däremot synes det redan med hänsyn till den nuvarande trafiken på Stockholm och än mer för att möjliggöra den utveckling av den transoceaniska trafiken, som kan väntas bliva en följd av den projekterade frihamnens fullbordande, så mycket angelägnare, att farledsrännan i Oxdjupet snarast möjligt upprensas till för den stora sjöfarten erforderliga dimensioner.

Endast
Oxdjupet bör
upprensas för
den stora
sjöfarten.

Kanalkommissionen har slutligen framhållit, att oavsett planer på andra infartsleder till Stockholm, Oxdjupet snarast möjligt borde upprensas till 10 meters djup, ty den härigenom åstadkomna möjligheten för stora, moderna fartyg att anlöpa Stockholms hamn måste anses vara av den största betydelse och nytta såväl för huvudstaden som för hela landets handel och sjöfart. Såsom framgår av protokoll, fört vid ovannämnda sammanträde den 18 april 1917 med cheferna för civil- och sjöförsvarsdepartementen med flera i och för överläggning i fråga om ordnande av infartslederna till Stockholm, synas sjöförsvarets målsmän under nu rådande förhållanden ej heller hava något att erinra mot den av handels- och sjöfartens representanter länge åtrådda upprensningen. Då Oxdjupet spärrats genom kronans åtgöranden, borde enligt kommissionens mening dess upprensning

Slutligt
förordande
av Oxdjupets
upprensning.

- [5.] jämväl bekostas av kronan. Av de beräknade alternativförslagen har kommissionen för sin del förordat, att alternativ III, som medför en kostnad av cirka 100,000 kronor, tillsvidare väljes. Skulle en ytterligare utvidgning sedermera befinnas lämplig, låter denna sig utan svårighet verkställas.

På grund av vad Sålunda anförts har kommissionen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta därom, att Oxdjupet snarast möjligt blir upprensat till 10 meters djup i enlighet med det med alternativ III i kommissionens skrivelse betecknade förslag.

Vidare har kommissionen förebragt en ingående utredning beträffande frågan om en direkt farled mellan Stockholm och södra skärgården för *mindre* fartyg, på vilken utredning det emellertid ej torde vara nödvändigt att närmare ingå i nu förevarande sammanhang.

Över det av kanalkommissionen avgivna förslaget rörande Oxdjupets upprensning hava yttranden infordrats från vederbörande myndigheter.

Kommers-
kollegium.

Sålunda har *kommerskollegium* avgivit utlåtande och däruti anført:

Kollegium har redan förut den 17 september 1913 till Kungl. Maj:t i sjöförsvarsdepartementet avgivit underdånigt utlåtande angående frågan om upprensning av Oxdjupet och tillstyrkte kollegium därvid åtgärders vidtagande, så att djupet uti ifrågavarande farled bleve 10 meter och bredden 60 meter.

Sedermera har emellertid handelssjöfarten på Stockholm undergått väsentliga förändringar, och anledning förefinnes för antagandet, att så ännu mer skall bliva förhållandet under den närmaste framtiden. Kollegium vill i sådant hänseende särskilt erinra om den djuphamnanläggning, som för närvarande utföres i fortsättningen av Värtahamnen och vilken är avsedd att främst betjäna den transoceaniska trafiken på Stockholm. Nu nämnda anläggning torde icke kunna till fullo utnyttjas, såvida icke Oxdjupet erhåller för den väntade trafiken på Stockholm erforderlig bredd och tillräckligt djup. Med utgångspunkt härifrån finner kollegium, av de i kanalkommissionens förslag framlagda alternativen, alternativ II givetvis vara att föredraga.

Skulle emellertid detta förslag av militära skäl icke kunna godtagas, får kollegium hemställa om upprensningsföretagande till nämnda djup i enlighet med det med alternativ III betecknade förslaget. Kollegium anser angeläget, att den ifrågasatta upprensningen snarast möjligt kommer till stånd.

Då de i farleden i fråga vidtagna försänkningarna utförts av militära skäl, synes det kollegium skäligt, att kostnaderna för farledens upprensning uteslutande bestridas av statsmedel.

Lotsstyrelsen.

Lotsstyrelsen har anført:

Djuprännan i Oxdjupet håller numera cirka 8,5 meter djup vid medelvatten på en bredd av cirka 22 meter och 8,1 meter djup på en bredd av cirka 28 meter. Av djuprännans största bredd, cirka 28 meter, finnes således cirka 8,5 meters djup på en bredd av cirka 22 meter.

På grund av fartygens tilltagande storlek och djupgående har sedan länge segelrännans genom Oxdjupet dimensioner visat sig otillräckliga. Vederbörande lotsar anse sig icke under alla förhållanden kunna genom Oxdjupet framföra

[5.]

fartyg med större djupgående än 7,2 meter. Framställningar från skilda håll och vid olika tillfällen hava gjorts om större djup och bredd i nämnda ränna. Att densamma med senare tiders fartygsdimensioner varit både för smal och för grund synes också allmänt hava erkänts, och torde uppskovet med upprensning av sagda ränna vara föranlett av hänsyn till försvarets intressen. Då något hinder ur försvarssynpunkt för upprensningen numera icke lärer föreligga, synes också upprensningen böra ske till sådan utsträckning, att hinder och svårigheter för sjöfarten genom Oxdjupet i möjligaste mån undanröjas. Med hänsyn härtill kan lotsstyrelsen icke biträda kanalkommissionens förslag, att upprensningen skulle ske enligt alternativ III, ty härigenom skulle, ehuru en avsevärd förbättring i nuvarande förhållanden skulle inträda, dock flera av de olägenheter, som försänkningarna åstadkomma, fortfarande vara till fönnades. Till följd av den ström, som även efter genomförande av alternativ III kommer att finnas i Oxdjupet, skulle olägenheten vid möte mellan två stora fartyg vid passerande av försänkningarna komma att kvarstå. Härtill kommer att, vare sig alternativ I eller alternativ III komme till utförande, den för närvarande så svårlösta frågan om fyrbelysningen i Oxdjupet måste lösas medelst fyrbelysning å eller vid själva försänkningarna. Den nuvarande fyrbelysningen, som består av två vid försänkningarna förankrade lysbojar, har befunnits mindre tillfredsställande, då vid isgång bojarna dels kommit under vattenytan, varigenom fyrågan släckts, dels ock drivit från sina platser. En betryggande fyrbelysning för passerande av försänkningarna och farvattnet närmast dessa kan på grund av farledens riktning i förhållande till de omgivande landen enligt styrelsens åsikt icke erhållas annat än genom anordnande av fyror å eller vid själva försänkningarna. Frågan om anordnande i land av överensfyror till ledning vid passerandet av försänkningarna och farvattnet närmast dessa har redan för ett par år sedan varit under prövning i lotsstyrelsen men måst förkastas, då anordnande av dylika fyror icke ansetts kunna lämna betryggande ledning genom Oxdjupet.

Då kostnaden för utförande av alternativ II beräknats till 168,000 kronor samt för alternativ III till 100,000 kronor och då kostnaderna för anordnande av de efter genomförande av alternativ III i stället för nuvarande två lysbojar erforderliga två fyror å försänkningarna, en vid vardera sidan av segelrännan, till följd av att dessa fyror, som måste kunna motstå isdrift, skulle byggas å 5 meters vattendjup och å grund, vars lämplighet såsom grund för dessa fyror torde vara oviss, skulle belöpa sig till minst 64,000 kronor under det att efter genomförande av alternativ II betryggande fyrbelysning genom Oxdjupet skulle dels genom ändring av Brödstyckets agafyr dels genom anordnande av en ny agafyr å Sandö vid Mytinge kunna erhållas för en kostnad av 9,000 kronor, komme genomförandet av alternativ III med därav föranledd fyrbelysning att enligt ovannämnda kostnadsberäkningar belöpa sig till 164,000 kronor, under det att motsvarande kostnader för genomförande av det för sjöfarten mycket fördelaktigare alternativ II skulle belöpa sig till 177,000 kronor eller 13,000 kronor mera än för alternativ III.

Enär försänkningarna i Oxdjupet vidtagits av staten, synes även staten böra bekosta dess borttagande.

Med anledning av vad sålunda anförts har lotsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för Oxdjupets upprensande snarast möjligt på statens bekostnad till 10 meters djup i enlighet med kanalkommissionens såsom alternativ II betecknade förslag ävensom för beredande av medel för anordnande av genom upprensningen betingad ny fyrbelysning.

[5.]
Överståt-
hållarämbetet.

Överståthållarämbetet har överlämnat yttrande av Stockholms stadsfullmäktige, som förklarar sig tillstyrka kanalkommissionens förslag till upprensning av Oxdjupet, under framhållande av nödvändigheten att upprensningen genomföres så snart, att den under loppet av 1918 års sommar färdiga provisoriska frihamnsanläggningen för Stockholms stad då kan angöras av de transoceanica fartyg, för vilka denna anläggning är avsedd.

För egen del har överståthållarämbetet hemställt, att den ifrågasatta upprensningen av Oxdjupet till tio meters djup måtte på kronans bekostnad snarast möjligt vidtagas.

Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande i
Stockholms
län.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län anser, att av den lämnade utredningen otvivelaktigt framgår, att det icke längre kan stå med upprensningen av Oxdjupet till 10 meters djup åtminstone i enlighet med det med alternativ III i kanalkommissionens skrivelse be-tecknade förslaget.

Chefen för
generalstaben.

Chefen för generalstaben har förklarar sig icke hava något att erinra mot Oxdjupets upprensning intill 10 meters djup, under förutsättning att försvarsanstalterna hållas i fulldugligt skick.

Chefen för
marinstaben.

Chefen för marinstaben har erinrat, att han redan vid sammanträdet den 18 april 1917 anslutit sig till den åsikten, att ur försvarssynpunkt hinder icke bör möta för upprensning av Oxdjupet till för den transoceanica sjöfarten erforderligt djup, alltså till 10 meter. Av de i kanal-kommissionens betänkande framlagda trenne olika alternativen för sundets upprensning anser chefen för marinstaben alternativ III vara att före-draga, enär därigenom möjlighet beredes att vid behov inom en läm-ligen begränsad tidrymd åter kunna göra passagen praktiskt taget ofar-bar för större fartyg. Förberedelser för en dylik åtgärd böra så långt sig lämpligen göra låter redan i fredstid vara vidtagna.

Inspektören
av flottans
övningar till
sjöss och
högste befäl-
havaren över
kustflottan.

Inspektören av flottans övningar till sjöss och högste befälhavaren över kustflottan anföra uti lika lydande utlåtanden:

Enär under senaste tid vunnit erfarenhet enligt min uppfattning tydligt givit vid handen, att en anfallande fiende icke gärna kan tänkas genom över-rumpling söka framgå så långt som till Oxdjupet med stora fartyg, får jag som min bestämda åsikt anföra, att något hinder ur militär synpunkt icke föreligger för en upprensning av Oxdjupet till ett djup av 10 meter under lågvatten eller till för den transoceanica sjöfarten erforderliga dimensioner.

Chefen för kustartilleriet yttrar:

[5.]

Chefen för
kustartilleriet.

Mot en upprensning av Oxdjupet har jag intet att erinra, men synes det mig, som om kanalkommissionens utredning angående fartygsdimensioner borde ha resulterat i ett förslag om ett något mindre djup än som sedermera föreslås (10 meter). Det framhålles nämligen, att den stegring i storleken av det tonnage, som under de närmaste åren kommer att besöka Sveriges kuster, varken kan antagas komma gå i alltför raskt tempo eller kan komma att nå alltför höga värden. Till bevis härför anföres den omständigheten, att världsfloottans fraktfartygstonnage med ett djupgående av över 8 meter ännu är relativt litet och att detta tonnage ännu trafikerar blott de stora världshaven. Vidare säges svenska handelsfloottans transoceaniska tonnage hava nått ett djupgående av *uppemot* 8 meter. Med anledning härav anser jag, att ett djup av 9 meter är tillfyllest. Härför talar dessutom den omständigheten, att med ett dylikt djup kan inom rimlig tid inloppet fullt effektivt försänkas till nuvarande vattendjup, vilket näppeligen låter sig göra, därest djupet uppgår till 10 meter.

Marinförvaltningen har förklarat sig biträda den av chefen för marininstaben uttalade åsikten, att ur försvarssynpunkt hinder icke bör möta för upprensning av Oxdjupet till 10 meters djup. I likhet med chefen för marininstaben anser ämbetsverket jämväl, att av de i kanalkommissionens betänkande framlagda tre alternativen för sundets upprensning det med alternativ III betecknade är att föredraga.

Marin-
förvaltningen.

Kommandanten i Vaxholms fästning har på anförda skäl avstyrkt, att Oxdjupet för närvarande upprensas till större djup än 9,3 meter eller till större bottenbredd än 50 meter. I sammanhang med beslut om Oxdjupets upprensning anser kommandanten medel böra beviljas till utökning av vissa försvarsanordningar. Kostnaderna för dessa anordningar ävensom för upptagande av vissa mineringar, medan upprensningsarbetet pågår, hava av kommandanten beräknats vid rännaus upprensning till 10 meters djup uppgå till sammanlagt högst 22,600 kronor.

Kommen-
danten i
Vaxholms
fästning.

Chefen för fortifikationen har förklarat sig instämma i det av kommandanten i Vaxholms fästning avgivna yttrandet.

Chefen
för fortifika-
tionen.

Vattenfallsstyrelsen har förklarat, att styrelsen icke finner anledning till någon erinran mot det avgivna förslaget.

Vattenfalls-
styrelsen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anför:

Väg och
vattenbygg-
nadsstyrelsen.

De bestämda invändningar, som med hänsyn till svårigheten att hastigt och effektivt avstänga farleden från militärt håll vid upprepade tillfällen framställt mot förslaget till Oxdjupets upprensning och vilka därför av väg- och vattenbygg-

- [5.] nadsstyrelsen ansetts vara av avgörande betydelse för frågans bedömande, måste numera på grund av de militära representanternas uttalanden anses hava förfallit. Då vidare naturligt nog, såsom även av kanalkommissionen framhålles, upptagandet av en ny farled från Stockholm till södra skärgården för stora havsgående fartyg i syfte att minska driftkostnaderna m. m. för trafiken ej kan med skäl förordas vare sig som ersättning för eller jämte Oxdjupets upprensning på grund av de avsevärda kostnader, som därmed äro förenade, torde vara tydligt, att numera den stora sjöfarten enklast och bäst tillgodoses genom Oxdjupets upprensande.

I avseende på upprensningens omfattning är klart, att alternativ II, det vill säga med upprensning av sundet till hela dess bredd, bör från sjöfartssynpunkt föredragas framför de båda andra alternativen, men då det ej synes uteslutet, att invändningar häremot skulle kunna framställas från militär sida, och då sjöfarten även fullt tillfredsställande betjänas med en något mindre omfattande rensning, synes nu närmast alternativ III böra komma till utförande. Slutligen finner väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i likhet med kanalkommissionen, att företaget bör helt bekostas av staten.

Då det tillkommer väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att övervaka utförandet och underhållet av med statsmedel understödda farleder, synes det vara i sin ordning, att utförandet av nu ifrågakvarande upprensning på samma sätt som i förutvarande fall uppdrages åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som då skulle äga att med biträde av vederbörande distriktstjänsteman verkställa densamma antingen under egen regi eller på entreprenad.

I avseende på kostnaderna torde böra framhållas, att desamma synas vara beräknade till alldes för lågt belopp. Visserligen torde det av kanalkommissionen beräknade enhetspriset för upprensningen 8 kronor pr m^3 på samma sätt som för de tre i samma utlåtande av kanalkommissionen behandlade utfartslederna från Stockholm genom södra skärgården avse prisläget omedelbart före världskrigets utbrott, men redan för dåvarande förhållanden torde man vara nödsakad att räkna med betydligt högre kostnader. Under förutsättning dels att den del av försänkningen, som skulle upprensas, på sätt som av kanalkommissionens överingenjör på begäran under hand meddelats, består av sprängsten med 20 à 50 cm. kanter, men ej av vrakspillror (vilka ej skulle förekomma förr än på större djup, än dit upprensningen skulle sträcka sig), och dels att i enhetspriset liksom i det av kanalkommissionen beräknade ingår det tillägg, som erfordras för arbetsledning, oförutsedda utgifter och diverse, ett beräkningssätt, som icke lämpligen användes i annat fall än att, såsom i avseende på ifrågakvarande upprensning just är fallet, arbetet till hela sin omfattning är av en och samma art, torde man under de förhållanden, som för närvarande råda, böra beräkna ett enhetspris av c:a 28 kronor pr m^3 . Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som till yttermera visso i saken inhämtat upplysningar från skilda håll, finner därför nödigt, att arbetskostnaden för de tre olika alternativen nu upptages till minst respektive 270,000, 590,000 och 350,000 kronor. Härtill kommer, att man på grund av de rådande hastiga och till stor del oberäkneliga prisväxlingarna bör vara beredd på möjligheten av ytterligare kostnadsstegringar, innan arbetet hinner till sitt utförande.

På grund av vad sålunda anförts har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt, det Kungl. Maj:t täcktes dels av riksdagen äska ett

anslag av forslagsvis 350,000 kronor till upprensande av Oxdjupet i enlighet med alternativ III i kanalkommissionens förslag, dels ock uppdraga åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att verkställa samma arbete.

[5.]

Med anledning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande har överingenjören i kanalkommissionen S. Vinberg inkommit med en promemoria av följande innehåll:

Kanalkommissionen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i sitt yttrande framhållit, att kostnaderna för nämnda arbete av kanalkommissionen beräknats till alldeles för lågt belopp. Under det kommissionen beräknat rensningen kunna utföras för ett pris av 8 kronor per kubikmeter före kriget, anser styrelsen att priset nu bör sättas till 28 kronor per kubikmeter.

Enligt vad jag erfarit, har sistnämnda pris tillkommit efter konferens med en härvarande entreprenadfirma. Vid denna kostnadsberäkning har förutsatts, att den utfyllda stenen skulle upptagas med tillhjälp av ett enskopigt mudderverk, vars för ändamålet erforderliga ombyggnad och transporter till Stockholm skulle medföra en kostnad av cirka 35,000 kronor. Den upptagna stenen, vilken till kvantiteten beräknats ökad med 10 %, skulle läggas i pråm och därifrån tippas i sjön. Med samma verk och samma arbetsmetod beräknar entreprenören, att arbetet före kriget skulle kunnat utföras för cirka 14 kronor 50 öre per kubikmeter.

Emellertid har kanalkommissionen förutsatt, att arbetet delvis skulle kunna utföras på annat sätt. På grund därav, att banken till större delen har stor höjd och branta sidor, samt enär vattnet omedelbart intill bankens sidor har ett så ansenligt djup som över 20 meter, är det högst sannolikt, att banken till stor del skulle kunna avskäras genom sprängning med dynamit eller genom avskrapning medelst ett enskopigt mudderverk, så att stenmassorna direkt rutschade ut på det stora djupet.

Det är uppenbart, att dessa arbeten skulle kunna utföras för mycket ringa pris, sannolikt ej över en eller annan krona per kubikmeter. Då borttagandet av de efter sprängningen eller skrapningen kvarvarande massorna kunde före kriget beräknas draga en kostnad av cirka 15 kronor per kubikmeter, hade det synts kommissionen sannolikt, att medelpriset för arbetet kunde beräknas till 8 kronor per kubikmeter.

För närvarande måste emellertid kostnaderna beräknas uppgå till åtminstone 100 % högre belopp än före kriget. Då det emellertid är mycket svårt att bedöma, huru stor del av bankens massor, som kunna borttagas genom sprängning eller skrapning, är det givetvis även svårt att förutsäga, vilket medelpris, som bör antagas för arbetets utförande. Med sannolikhet torde dock arbetet nu kunna utföras för cirka 20 kronor per kubikmeter.

Med antagande av ett sådant å-pris skulle kostnaderna för de olika alternativen nu uppgå till

för alternativ	I	192,000 kronor
»	»	420,000 »
»	»	250,000 »

[5.]
Departements-
chefen.

Kanalkommissionens förevarande betänkande innefattar dels förslag till sådan upprensning av Oxdjupet, att det skall kunna befaras av stora havsgående fartyg, dels ock utredning angående ny farled mellan Stockholm och dess södra skärgård. Sistnämnda utredning är närmast föranledd av riksdagens skrivelse den 6 juni 1916 (nr 194), däri riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning, huruvida och på vad sätt en för stora fartyg användbar farled borde upptagas mellan Lilla Värtan eller Torsbyfjärd samt Stockholms södra skärgård, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Av kommissionens betänkande framgår, att tre alternativ kunna tänkas för en ny förbindelseled med Stockholms södra skärgård. För det första kan en sådan farled åstadkommas genom att förbinda Lännerstasunden med Baggensfjärden medels en kanal genom Moranedet, den så kallade Moranedsleden. För det andra kan Baggensfjärden sammanbindas med Lilla Värtan medels en kanal genom Sågsjön, den så kallade Sågsjöleden, och för det tredje kan en direkt farled mellan Stockholm och södra skärgården upptagas genom Ålstäket, som sammanbinder Ormingelandet och Värmdön, den så kallade Ålstäksleden. De olika ledernas sträckning framgår närmare av en utav kanalkommissionen upprättad karta, som torde få såsom bilaga åtfölja detta protokoll.

Därest en blivande farled skall kunna medgiva trafik av stora havsgående fartyg, bör densamma enligt kommissionens åsikt erhålla ett vattendjup av 10 meter. Kostnaden för en farled med sådana dimensioner har av kommissionen beräknats uppgå för Moranedsleden till 6,000,000 kronor, för Sågsjöleden till 9,500,000 kronor och för Ålstäksleden till 2,500,000 kronor.

Vad åter beträffar upprensningen av Oxdjupet har denna för 10 meters djup av kanalkommissionen ursprungligen beräknats betinga en kostnad av 76,800 kronor, 100,000 kronor eller 168,000 kronor, beroende på vilket alternativ som väljes. Därest upprensningen skall utföras under nuvarande period av högt uppdrivna pris, har kostnaden för de olika alternativen av kommissionen beräknats uppgå till 192,000 kronor, 250,000 kronor eller 420,000 kronor.

De sålunda meddelade kostnadssiffrorna synas tala för att beträffande de stora havsgående fartygen en farled till Stockholm bör åstadkommas genom upprensning av Oxdjupet, och detta oberoende av huruvida en direkt farled mellan Stockholm och södra skärgården kommer till stånd.

Upprensningen av Oxdjupet, som säkerligen skulle vara av stor betydelse och nytta såväl för huvudstaden som för hela landets handel och sjöfart, kräver ett skyndsamt utförande, enär den av Stockholms stad påbörjade provisoriska frihamnsanläggningen vid Lindarängen, vilken skall kunna angöras av stora havsgående fartyg, väntas bli färdig under senare delen av år 1918.

[5.]

Om en direkt farled mellan Stockholm och södra skärgården i allt fall anses böra, jämte upprensningen av Oxdjupet, komma till stånd, lär det bli föremål för särskilt övervägande, till vilket djup en sådan farled bör anordnas. Kanalkommissionen har emellertid ansett, att förutsättningen för upptagande av en dylik direkt farled är, att Stockholms stad ikläder sig en avsevärd del av kostnaden härför. Vid sådant förhållande och då från Stockholms stad infordrat yttrande uti ifrågavarande hänseende ännu icke inkommit, lär frågan om upptagande av en direkt farled mellan Stockholm och södra skärgården icke böra nu framläggas för riksdagen.

Beträffande de olika alternativen för upprensningen av Oxdjupet, hava de flesta av de hörda myndigheterna tillstyrkt det av kanalkommissionen förordade alternativet III. Enligt detta alternativ skulle Oxdjupet upprensas till 10 meters djup under lågvatten och med 85 meters bottenbredd. Dessutom skulle till förminskande av de i sundet nu förekommande virvelströmmarna och isanhopningarna sidobankarna upptagas till 5 meters djup under vattenytan. Kostnaden för sundets upprensning enligt berörda alternativ har med tillämpning av nu gällande pris av kommissionen beräknats uppgå till 250,000 kronor.

Vad till en början djupet angår, torde detsamma, då avgörande militära skäl ej synas tala däremot, icke böra göras mindre än djupet i Stockholms stads snart färdiga provisoriska frihamn, vilket till stor del blir 10 meter. Däremot kan ifrågasättas att icke giva rännan sådan bredd, att två större fartyg kunna mötas i densamma, utan att till en början blott göra den enkelspårig. Visserligen hava de myndigheter, som närmast representera flottan, förklarat sig icke hava något att erinra mot att rännan gives den av kanalkommissionen föreslagna bredden av 85 meter, vilken jämväl de i ärendet hörda civila myndigheterna anse vara önskvärd. Men då — förutom det att vissa betänkligheter ur försvarssynpunkt i allt fall framkommit mot att rännan erhåller sådan bredd, att två större fartyg kunna samtidigt framgå i densamma — en sådan bredd icke lär vara av någon avgörande betydelse för sjöfarten, enär rännan blott har en längd av omkring 30 meter, synes rännan åtminstone för närvarande blott böra göras enkelspårig. Bredden bör dock bestämmas till 60

[5.] meter, enär, då det är fråga icke om en kanal med tydligt utmärkta sidor utan om en ränna i ett öppet sund, en dylik större bredd kräves för navigeringen. Enligt av kanalkommissionen lämnad uppgift skulle upprensning av Oxdjupet till ett djup av 10 meter och en bottenbredd av 60 meter ävensom en samtidig avskärning av sidobankarna till ett djup av 5 meter under vattenytan med tillämpning av nu gällande pris betinga en kostnad av omkring 175,000 kronor. Därest rännans upprensning till den av kanalkommissionen föreslagna bredden av 85 meter framdeles prövas önskvärd och lämplig, kan en sådan ytterligare upprensning ske, utan att kostnaden blir väsentligt högre än om den större bredden från början åstadkommes.

Lotsstyrelsen har framhållit, att därest sundet upprensas enligt det av kanalkommissionen förordade alternativet II eller till hela dess bredd, kostnaden för fyrbelysning skulle kunna minskas. I sådant fall skulle nämligen betryggande fyrbelysning kunna anordnas för en kostnad av 9,000 kronor. Väljes åter alternativet III, anser lotsstyrelsen, att å de kvarvarande försänkningarna böra uppföras två nya fyrar, betiugande en utgift av minst 64,000 kronor. Den nuvarande fyrbelysningen består av två vid försänkningarna förankrade lysbojar. Lotsstyrelsen meddelar, att denna belysning befunnits mindre tillfredsställande, enär vid isgång bojarna dels kommit under vattenytan, varigenom fyrlågan släckts, dels ock drivit från sina platser. Då emellertid passagen genom sundet efter upprensningen blir lättare än för närvarande, lära de nuvarande lysbojarna kunna åtminstone tills vidare vara tillfyllest. Särskilt anslag till förbättrad fyrbelysning i själva Oxdjupsleden torde för den skull icke nu böra ifrågasättas. Däremot kräves sådant anslag beträffande de av upprensningen föranledda ganska obetydliga kostnaderna för försvarsändamål, vilka kostnader, såvitt utredningen giver vid handen, skulle uppgå till högst 22,600 kronor. Tillhoppa skulle alltså kostnaderna för upprensningen bli 197,600 kronor.

Såsom kanalkommissionen erinrat, har den försänkning i Oxdjupet, som nu skulle borttagas, tidigare nedlagts av staten i försvarsändamål. Det torde vid sådant förhållande få anses riktigt, att staten själv bekostar upprensningen i dess helhet. Densamma är av förut angivna skäl avsedd att utföras under år 1918; och torde det erforderliga anslaget, vars belopp torde böra avrundas till 200,000 kronor, för den skull böra anvisas å tilläggsstat för detta år.

Vad angår verkställandet av upprensningen, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt, att densamma måtte uppdragas åt styrel-

sen. Då i kanalkommissionens uppdrag ej ingår att utföra några byggnadsarbeten samt det är fråga om en farled, som icke står under vattenfallsstyrelsens överinseende, lär det ligga närmast till hands, att arbetet utföres av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Därest anslag av riksdagen beviljas, torde emellertid frågan om sättet för arbetets utförande främdeles få anmälas inför Kungl. Maj:t. [5.]

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *upprensning av Oxdjupet* på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

E. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.

6. Statens farmaceutiska laboratorium.

Hänvisande till vad jag anförts under punkten 19 i statsrådsprotokollet denna dag angående anslagsäskandena för år 1919 under sjätte huvudtiteln får jag vidare hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [6.]
Statens farmaceutiska laboratorium.

att för upprätthållande av driften vid *statens farmaceutiska laboratorium* på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 3,000 kronor.

7. Förvärv av mark för utvidgning av Växjö hospital.

Växjö hospital har för närvarande 350 sjukplatser, däri icke inberäknat 40 platser å Kronobergs och Blekinge läns till nämnda hospital förlagda upptagningsanstalt för sinnessjuka. Frågan om utvidgning av hospitalet har emellertid under en längre tid varit under utredning, och medicinalstyrelsen har nu i skrivelse den 29 september 1917 framlagt förslag om sådan utvidgning och om förvärv av mark för detta ändamål. [7.]
Förvärv av mark för utvidgning av Växjö hospital.

Med anledning av särskilda vid 1912 års riksdag väckta motioner anhöll riksdagen i skrivelse den 30 maj 1912, n:r 6, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt föranstalta om utredning ifråga om erforderliga [8.]
Riksdagens skrivelse den 30 maj 1912.

- [7.] åtgärder för tillgodoseende av behovet av ökad sinnessjukvård i riket, därvid även borde tagas i övervägande, huruvida ändamålet kunde vinnas genom utvidgning av vissa befintliga vårdanstalter för sinnessjuka. Bland de vårdanstalter, som kunde antagas vara lämpade för en sådan utvidgning, upptogs i riksdagens skrivelse hospitalet i Växjö.

Medicinalstyrelsen den 26 mars 1913.

Sedan Kungl. Maj:t i anledning härav den 29 juni 1912 anbefallt medicinalstyrelsen att inkomma med utredning i berörda hänseende, överlämnade medicinalstyrelsen med skrivelse den 26 mars 1913 utredning och förslag i ämnet. Härvid anförde medicinalstyrelsen bland annat, att möjlighet till utvidgning huvudsakligen föreläge beträffande Växjö hospital samt Piteå hospital och asyl, varjämte en mindre tillökning av Lunds hospital och asyl kunde ifrågasättas.

Beträffande Växjö hospital anförde styrelsen särskilt, att denna anstalt såsom varande belägen i en relativt folkrik trakt och invid en större stad med goda kommunikationer särdeles väl ägnade sig för en utvidgning. Det å hospitalet befintliga antalet sjukplatser vore icke heller större än att anstalten utan några olägenheter kunde utvidgas. För det dåvarande vore Växjö hospital, fränsett avdelningarna för första klass och kriminalavdelningen om tillhopa 110 vårdplatser, anvisat för sjuka huvudsakligen från Kronobergs län. Sjuka från Blekinge län hade, sedan hospitalet i Västervik blivit färdigt, hänvisats till detta senare, enär Växjö hospital på grund av det ringa antalet platser för sjuka av allmän klass (240) icke kunnat tillgodose behovet uti ifrågasatt hänseende för såväl Kronobergs som Blekinge län. Emellertid vore samfärdseln från Blekinge län mycket lättare till Växjö än till Västervik, och från Blekinge län hade klagomål försports däröver, att sjuka från nämnda län hänvisats till det längre bort belägna och i kommunikationshänseende olämpligare hospitalet i Västervik. En utvidgning av Växjö hospital skulle undanröja sådana klagomål, i det att hospitalet efter en sådan utvidgning skulle kunna bereda plats, utom för patienter från Kronobergs län, även för sjuka från åtminstone de närmast belägna delarna av Blekinge län. Angående riktlinjerna för den ifrågasatta utvidgningen anförde styrelsen, att en mera betydande utvidgning av Växjö hospital icke kunde förverkligas utan förvärv av ytterligare mark intill dess västra gräns; att utvidgningen lämpligast borde ske genom att de nuvarande statspaviljongerna för sjuka av första och allmän klass, som hade ett platsantal av 250, apterades för ettdera könet och en eller två nya paviljonger med samma antal platser uppfördes för det andra könet; att de nuvarande ekonomilokalerna

för kök och tvättinrättning lämpligen kunde sammanslås till en lokal för ettdera ändamålet och en ny byggnad uppföras för det andra; *att* i sammanhang med utvidgningsärendet andra hospitalets byggnadsbehov borde tagas i övervägande, därvid särskilt saknaden av samlingslokal för patienter och betjäning borde beaktas; samt *att* i utredningen jämväl borde ingå beredande av bostäder för ett av utvidgningen betingat ökat antal tjänstemän, särskilt läkare.

[7.]

Emellertid hade Blekinge läns landsting i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 september 1912 inkommit med en framställning, som nära berörde här föreliggande fråga. I nämnda skrivelse anhöll nämligen landstinget, att som stora svårigheter och dryga kostnader förauleddes därav, att sinnessjuka från Blekinge län först fördes till den i Växjö belägna upptagningsanstalten och därefter till Västerviks hospital, Kungl. Maj:t måtte förordna, att sinnessjuka från Blekinge län skulle, i likhet med vad tidigare skett, intagas å Växjö hospital. Över denna landstingets framställning avgav medicinalstyrelsen den 26 maj 1913 infortrat utlåtande, däri styrelsen bland annat anförde följande. Vid rikets samtliga anstalter för sinnessjuka uppginge antalet platser för sjuka av allmän klass till 8,293, avdelningen för kriminalpatienter vid Växjö hospital ej medräknad. Med ett invånareantal för hela riket av i jämnt tal till 5,562,000 utgjorde detta en hospitalsplats å 670 invånare. Enligt denna beräkningsgrund borde Blekinge län, som hade ett invånareantal av omkring 150,000, för sin del åtnjuta 223 hospitalsplatser samt Kronobergs län, som hade omkring 157,600 invånare, ett antal av 235 hospitalsplatser. Båda länen tillsammans krävde alltså 458 hospitalsplatser. Då Växjö hospital endast disponerade 240 platser av allmän klass, oberäknat kriminalavdelningen, som vore avsedd för hela landet, kunde hospitalet allenast tillfredsställa det beräknade behovet av platser från Kronobergs län. I övrigt hänvisade medicinalstyrelsen till sin i det föregående berörda skrivelse den 26 mars 1913, däri styrelsen som skäl för en utvidgning av Växjö hospital åberopat bland annat önskvärdheten av att kunna å nämnda anstalt bereda vård åt sinnessjuka från Blekinge län.

Blekinge läns
landsting den
30 september
1912.

Med föranledande av vad sålunda förekommit anbefallde Kungl. Maj:t den 19 september 1913 medicinalstyrelsen att tillsätta kommissioner för utarbetande av förslag med tillhörande ritningar och kostnadsberäkningar till ny- och ombyggnader vid Växjö hospital samt vid Piteå och Lunds hospital och asylor för det antal sinnessjuka, som kunde av förhållandena betingas, med rätt för kommissionen för utvidgning av Växjö hospital att med ägare av mark invid nämnda hospital träda i

Kungl. Maj:ts
beslut den 19
september
1913 om till-
sättande av
kommissioner
för utvidgning
av vissa
hospital.

- [7.] förhandling om förvärfv av mark för utvidgning av hospitalets område. I sammanhang härmed förordnade Kungl. Maj:t, att ifrågavarande kommissioner skulle bestå av f. d. generaldirektören Klas Linroth såsom ordförande samt såsom ledamöter i varje särskild kommission överläkaren vid den anstalt för sinnessjuka, vars utvidgning vore föremål för utredning inom kommissionen, arkitekten hos medicinalstyrelsen samt två andra sakkunniga. På grund härav utsåg medicinalstyrelsen till ledamöter av ifrågavarande kommissioner, utom de av Kungl. Maj:t förordnade, byråchefen i medicinalstyrelsen, medicinalrådet Richard Stenbeck samt överläkaren vid Vänersborgs hospital och asyl Einar Lauritzen.

Kommissionen
för utvidgning
av Växjö
hospital den
10 januari
1915.

Den för utvidgning av Växjö hospital tillsatta kommissionen avgav den 10 januari 1915 ett förberedande utlåtande och förslag i ämnet. Häri förordade kommissionen, att Växjö hospital skulle utvidgas med ytterligare 300—350 sjukplatser. Emellertid konstaterade kommissionen, att inom hospitalets nuvarande område icke funnes någon tjänlig byggnadsplats för en sådan utvidgning, då de platser, som härför kunde ifrågasättas, såväl på grund av terrängförhållandena som till följd av stort avstånd från de äldre sjukhusbyggnaderna vore för ändamålet synnerligen olämpliga. Kommissionen ansåge sig dock med full säkerhet kunna fastställa, att någon större svårighet för utvidgningen icke skulle uppkomma, under förutsättning att lämplig tillökning av hospitalsområdet kunde ernås. I fråga om sättet för vinnande av en sådan tillökning av hospitalsområdet anförde kommissionen följande.

»Intill norra delen av hospitalområdets västgräns, där de viktigaste sjukvårdsbyggnaderna ligga, stöter en lägenhet, benämnd Kampen eller Heliga Läkarnesgårdet, vars förvärfvande länge framstått såsom en naturlig och synnerligen ändamålsenlig åtgärd både för utvidgning av hospitalets knappa område och för beredande av en bättre avgränsning av detta område. Utsikt har nu yppat sig till lägenhetens förvärfvande.

Lägenheten Kampen, i det omfång kommissionen ansett densamma böra förvärfvas, omfattar 27 hektar. Den bildar ett vid pass 300 meter brett näs mellan Växjösjön i väster och sjön Trummen i öster och har sålunda en god naturlig begränsning. På en sträcka av vid pass 600 meter sammanstöta Kampens ägor med hospitalets. Det är utefter denna gräns, som nya byggnadsplatser skulle erhållas. Terrängen är här för ändamålet synnerligen tjänlig, då den utgöres av ett större, mot öster och mot de nuvarande hospitalsbyggnaderna sakta sluttande gårde. Kampens mark lutar mot båda de nämnda sjöarna och på näsets krön löper en allmän väg, vilken, om hospitalet blir ägare till Kampen, bör flyttas närmare Växjösjön nedanför krönet, där den icke såsom på sin nuvarande plats bleve till olägenhet för sjukvården.

Alldenstund nädiga brevet den 19 september 1913 särskilt bemyndigat kommissionen för utvidgning av Växjö hospital att — helt visst med avseende på

Kampen — med ägare av mark invid nämnda hospital träda i förhandlingar, så hava sådana ägt rum, och då de övertygat kommissionen därom, att snar åtgärd är av nöden, har kommissionen icke kunnat vänta, tills de påbörjade byggnadsritningarna med flera utredningar hunnit fullbordas, utan har ansett sig redan nu böra framlägga förslag till åtgärder för Kampens förvärvande för Växjö hospital.

Äganderättsförhållandena till Kampen äro ganska anmärkningsvärda, och får kommissionen, efter vidtagen undersökning, därom meddela följande data.

Sedan enligt kungl. brev av den 25 mars 1623 lägenheten för evärdlig tid upplåtits till Växjö domkyrka under frälsefrihet, har domkapitlet i Växjö, med bifall från kungl. kammarkollegium, enligt kontrakt den 3 april 1723 upplåtit lägenheten till landskamreraren Gabriel Branting att mot erläggande efter åtnjutna frihetsår av viss årlig ränta för sig, hustru, barn och efterkommande därav njuta 'en oqvad och rolig possession', dock med skyldighet för Branting, att därest han ville lägenheten till någon annan bortarrendera eller försälja giva det konsistorium till känna 'på det, om Domkyrkan vore i det stånd att kunna därom handla, hon må vara närmast, eller någon af Betjenterne, dock i hvars händer desse lägenheter komma under arrende eller handell, skall arrendator eller Possessor vara pliktig detta contract efterleva och den uthsatta ränta, sedan frihetsåren lupit till ända, åhrligen och riktigt i rätten tidh bethala, det Herr Camereraren äfven vid något contracts afslutande bör iacktaga och inflyta låta'.

Efter landskamreraren Brantings död hade hans svärson Hans Fredrik Bergman genom avhandling den 4 februari 1760 transporterat kontraktet med Branting på fabrikererna Hans Apiarie och Carl Apiarie, vilka den 6 i samma månad läto uppvisa avhandlingen för domkapitlet, vilket dock icke föranledde annan åtgärd från domkapitlets sida än en framställning till landshövdingen i länet om förhöjning av den årliga avgälden, men blev denna framställning avslagen.

Lägenheten har sedermera övergått till auditören Gustaf Lund, utan att dock avhandlingen härom kunnat återfinnas, varefter Lund genom avhandling den 4 mars 1779 till lagmannen Johan Rogberg försålt och transporterat det emellan konsistorium och Branting upprättade kontrakt av den 3 april 1723. Denna överlåtelse hembjöds konsistorium, som förklarade sig icke hava något att erinra vid det emellan Lund och Rogberg avslutade köp, varefter Rogberg därpå erhöll uppbud tre gånger.

Den 30 oktober 1822 skänkte Rogberg, dåmera adlad under namnet Bergencreutz, egendomen till sin son hovrättsrådet G. F. Bergencreutz, vilken erhöll uppbud å lägenheten, varefter densamma ytterligare försåls: av hovrättsrådet Bergencreutz den 28 september 1830 till häradshövdingen And. Elvling, som undfått fasta den 2 november 1831; av honom den 13 mars 1855 till t. f. rådmannen C. G. Gedda, för vilken uppbud första gången beviljats den 16 augusti 1855; samt av Gedda den 14 april 1856 till Nils Peter Pettersson och hans hustru Eva Andersdotter, vilka undfått fastebrev den 8 juni 1857.

Sedan härefter lagfart meddelats dels den 28 november 1894 för Nils Peter Pettersson samt hans tre barn Gustaf, Johanna Lovisa och Carl å tillsammans hela lägenheten, på grund av arvsskifte efter Eva Andersdotter, dels samma dag för Nils Peter Pettersson jämte sonen Gustaf och dottern Johanna Lovisa å $\frac{1}{6}$ av lägenheten, som ärvts efter då avlidne Carl Pettersson, dels den 31 december

7.]

1898 för bemälda Gustaf Pettersson och systemen Johanna Lovisa å vad de ärvt efter fadern, dels ock samma dag för Gustaf Pettersson å $\frac{1}{2}$ av lägenheten, som han köpt från systemen Johanna Lovisa, har lägenheten i dess helhet den 2 april 1906 av Gustaf Pettersson försålts till de nuvarande innehavarna Knut Johansson och August Johansson, vilka erhållit lagfart den 11 april 1906, varefter dessa försålt flera avsöndrade lägenheter, av vilka en del blivit lagfarna.

Sedan lagmannen Rogberg hembjudit konsistorium sitt fång av lägenheten enligt avhandling den 3 april 1723, synas hembud av senare skedda förvärv av lägenheten icke hava blivit gjorda, förrän Knut Johansson och August Johansson uti en den 28 mars 1914 till domkapitlet ingiven skrivelse anhållit att mot belopp av 7,500 kronor få förvärva äganderätten till lägenheten, för den händelse domkapitlet ej ville mot gottgörelse för förbättringar tillösa sig nyttjanderätten, men har domkapitlet förklarat sig icke vilja begagna sig av sin lösningsrätt.

Oaktat de sålunda tid efter annan meddelade lagfarter å lägenheten och därifrån gjorda avsöndringar har emellertid på därom av advokatfiskalen i kungl. kammarkollegium väckt talan Kungl. Maj:t genom dom den 20 februari 1913, enär lägenheten blivit donerad till Växjö domkyrka samt icke blivit med äganderätt överlåten till Branting, i likhet med underdomstolarna förklarat den för Knut Johansson och August Johansson meddelade lagfart å lägenheten vara utan verkan.

Då vid sådant förhållande Knut Johanssons och August Johanssons förvärv av lägenheten innefattar endast besittningsrätt jämlikt ursprungliga upplåtelsen av den 3 april 1723, fann kommissionen sin första åtgärd för Kampens förvärvande böra vara att söka träffa överenskommelse dels med Knut Johansson och August Johansson om övertagande av besittningsrätten till deras behållna del av lägenheten, dels ock med innehavare av sådana därifrån avsöndrade lägenheter, vilka kunna anses behövlige för utvidgning av Växjö hospitalsområde.»

Sedan härefter kommissionen under hänvisning till en vid kommissionens skrivelse fogad karta meddelat, att de områden av lägenheten Kampen, som efter gjorda avsöndringar fortfarande innehades av Knut Johansson och August Johansson, hade en areal av sammanlagt 26 hektar 61 ar, anförde kommissionen ytterligare följande.

»Kampen inköptes av dess nuvarande innehavare den 2 april 1906 för 70,000 kronor, men uppgiva de, att efter inköpet nedlagts avsevärda kostnader för jordens och särskilt åbyggnadernas förbättrande. Den är taxerad såsom jordbruksfastighet till 43,500 kronor och såsom annan fastighet för byggnader till 9,000 kronor eller tillsammans 52,500 kronor. Åbyggnaderna äro brandförsäkrade för 45,800 kronor, sålunda fördelat:

corps de logis.....	kronor 22,300:—
boningshus	» 8,000:—
magasinsbyggnad.....	» 1,500:—
vedbod	» 1,000:—
stall- och logbyggnad	» 10,000:—
arrendatorsbostad	» 2,000:—
brygghusbyggnad	» 1,000:—

Summa kronor 45,800:—

Sedan underhandlingar ägt rum med herrarna Johansson rörande avstående till hospitalet av besittningsrätten till den behållna delen av lägenheten Kampen och ett först begärt alltför högt pris blivit av kommissionen avböjt, hava de förklarat sig villiga att på vissa villkor avstå sin besittningsrätt mot en summa av 92,500 kronor, under det att domänintendenten H. Wieslander, biträdd av nämndemannen G. M. Johansson i Ingelstad, vilka på kommissionens anmodan värderat Kampen, enligt värderingsinstrument av den 25 november 1914 uppskattat dess värde till 94,694 kronor. På grund härav har med August Johansson och Knut Johansson upprättats kontrakt, som dock till alla delar förfaller, därest det icke före den 1 augusti 1915 blivit av Konungen godkänt.

I kontraktet har intagits en bestämmelse om skyldighet för köparen att ansvara för en eventuell inbetalning av 7,500 kronor för inlösen av äganderätten. Denna bestämmelse hava säljarna särskilt hållit strängt på, för att förebygga risken att stånda hemul gentemot köpare av avsåndrade lägenheter, därest därå meddelade lagfarter skulle förklaras ogiltiga. Även för staten såsom köpare bör det vara av vikt att få lägenheten med äganderätt, därest försäljning av någon för hospitalets utvidgning ej behöblig mark skulle ifrågakomma eller, såsom åtminstone i ett fall torde bli önskligt, utbyte av mark skall kunna åstadkommas.

Efter den beräknade arealen av 266,100 m² belöper sig den överenskomna köpeskillingen för lägenheten med åbyggnader till omkring 34,7 öre per m² och, om avdrag göras för byggnadernas brandförsäkringsvärden, till omkring 20 öre per m².

Emellertid är hospitalets behov icke nöjaktigt fyllt genom förvärvande av allenast herrarna Johanssons behållna del av Kampen. Från huvudgården hava nämligen ett flertal mindre stycken avsåndrats och blivit bebyggda och åtminstone tre av dessa hava sådant läge, att de måste av hospitalet förvärfas, om det skall kunna tillgodogöra sig utvidgningen i övrigt.

Såsom inhämtas av till ärendet hörande karta med därå angivna tomtindelning äro från Kampen avsåndrade:

- 1) de tomter, som betecknats med nr 5—13, nr 35 samt nr 64 och 65;
- 2) en längst i söder belägen tomt, försäld till trädgårdsmästaren N. M. Björklund, som därå undfått lagfart;
- 3) norr därom på ett avstånd av omkring 70 meter en tomt, försäld till häradshövding M. Hasselrot, vilken dock icke erhållit lagfart å densamma.

Då tomterna nr 5—13 såsom belägna längst i norr av Kampens område synas kunna undvaras för hospitalets utvidgning, hava underhandlingar med dessas ägare om inlösen av deras tomter icke ägt rum. Detsamma har varit förhållandet med Hasselrots och Björklunds tomter.

Däremot anser kommissionen tomterna nr 35, 64 och 65 behöva förvärfas för hospitalet.

Tomten nr 35 eller Kampagrind nr 1 ligger så, att den skulle förhindra utnyttjandet av den enda plats, som med fördel kunde användas för den tilltänkta nya entré- och administrationsbyggnaden vid hospitalet. Den har en areal av 1,315 kvadratmeter och inköptes år 1906 av Gustaf Pettersson för en köpeskillning av 7,250 kronor (motsvarande ett pris av kronor 5: 51 per kv. meter), vari ingick värdet av ett större boningshus med 11 rum och 2 kök samt ett uthus innehållande vedbodrar. Fastigheten äges för närvarande av bemälda Petterssons stärbhusdelägare änkan Hanna Pettersson jämte 3 myndiga och 3 omyndiga

[7.]

barn. Lägenheten är taxerad till 9,000 kronor och byggnaderna brandförsäkrade för 15,000 kronor enligt uppgifter av änkan Pettersson.

Vid underhandlingar med ägarna hava dessa för sin lägenhets avstående fordrat belopp, som synts kommissionen alldeles för höga, i synnerhet som värdet måste minskas därav, att det ena av lägenhetens hus med ett av sina hörn är beläget 3,75 meter inpå en angränsande tomt. Kommissionen har låtit genom stadsingenjören i Växjö A. Runhammar och byggmästaren J. M. Jansson värdera hela lägenheten, och hava värderingsmännen kommit till en summa av 15,900 kronor, varvid de dock erinra om den värdeminskning, som måste betingas av förenämnda förhållande med läget av en utav åbyggnaderna, ehuru de icke kunnat bedöma dess storlek och därför icke med anledning härav minskat värderingssumman. Enligt kommissionens mening bör, om Kampen i övrigt förvärvas, tomten nr 35 eller Kampagrind nr 1 för hospitalets räkning exproprieras, och har kostnaden härför av kommissionen beräknats till 15,000 kronor.

Tomten nr 64 eller Södra gårde nr 3 med en areal av 1,010 kv.-meter äges av f. skötaren vid Växjö hospital Jonas Jonasson, vilken inköpt densamma år 1906 för 4,000 kr. (motsvarande ett pris av kronor 3: 96 per kv.-meter), vari ingick värdet av ett boningshus, innehållande 6 rum och kök. Efter inköpet har Jonasson uppfört 1 brygghus och 3 bodar, reveterat gamla byggnaden, pålagt plåttak och insatt 3 nya kakelugnar, planterat fruktträd och ordnat planteringsland samt uppfört stängsel kring lägenheten. Densamma är taxeringsvärderad till 5,000 kronor eller samma belopp som vid inköpet, och äro byggnaderna brandförsäkrade för 6,500 kronor. Jonasson, som är mycket fästad vid sitt ställe och hoppats få bo där till döddagar, begär för egendomen 8,000 kronor. Stället skulle emellertid komma att ligga inkilat mellan hospitalets byggnader på ett sätt, vilket omöjligen kunde tolereras ens för en kortare tid, varför det är för utvidgningen oundgängligen nödvändigt.

Då det av Jonasson fordrade priset synts kommissionen skäligt, har hon med honom uppgjort kontrakt rörande lägenhetens avstående till hospitalet, i allt väsentligt av samma innehåll som det förut omnämnda, med herrarna Johansson ingångna kontraktet.

Slutligen återstår tomten nr 65 eller Kampalund nr 6, vars läge är fullt lika omöjligt som föregående lägenhets, intill vilken tomten nr 65 gränsar. Denna tomt har en areal av 1,639 kv.-meter och inköptes år 1906 för 2,500 kronor, (motsvarande ett pris av kronor 1: 52 per kv.-meter), av Gustava Johansson m. fl., sedan tomten förut innehafts på arrende i 49 år och därunder uppförts 1 boningshus, innehållande 8 rum och 2 kök, samt trädgårdsland med fruktträd anordnats. För denna lägenhet hava, efter underhandlingar, nuvarande ägarna, C. F. Magnis sterbhus och Gustava Johansson, begärt 9,000 kronor, vilket anbud synts kommissionen antagligt, varför på grundvalen härav kontrakt om förvärv uppgjorts även med ägarna till denna lägenhet.

Sammanlagda utgöra således kostnaderna för den av kommissionen föreslagna utvidgningen av Växjö hospital:

1. För Knut och August Johanssons besittningsrätt till huvuddelen av Kampen eller Heliga Lekamensgårdet.....	kronor	92,500: —
2. För Jonas Johanssons (Johnson) lägenhet nr 64 eller Södra gårde nr 3	»	8,000: —
3. För C. F. Magnis sterbhus och Gustava Johanssons lägenhet tomten nr 65 eller Kampalund nr 6	»	9,000: —

[7.]

4. Beräknad expropriationskostnad för lägenheten tomten nr 35 eller Kampagrind nr 1	kronor	15,000:—
5. Eventuell köpeskilling för äganderätten till Kampen	»	7,500:—
	Summa kronor	132,000:—

I detta sammanhang har kommissionen velat erinra därom, att till Växjö hospital höra ett flertal på kartan inlagda ägofigurer, belägna utefter landsvägen från hospitalet till Växjö stad på sådant sätt, att de icke kunna för hospitalets verksamhet begagnas. Dessa ägofigurer kunde således utan olägenhet för Växjö hospital avyttras. För att erhålla ett verkligt begrepp om deras värde har kommissionen föranställt, att de blivit saluvärderade, vilket utförts av samma person, domänintendenten H. Wieslander och nämndemannen G. M. Johansson, vilka, såsom ovan meddelats, saluvärderat lägenheten Kampen. Enligt värderingsinstrument av den 25 november 1914 uppgå de nämnda ägofigurernas sammanlagda värde till 51,110 kronor. Om detta belopp finge användas att täcka kostnaderna för Kampens förvärvande, skulle den direkta statsutgiften nedgå till 80,890 kronor.

Slutligen anser sig kommissionen böra meddela, att Växjö domkapitel numera i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt, att Kungl. Maj:t efter verkställd utredning särskilt rörande beloppet av den köpeskilling, som i händelse av lägenhetens försäljning syntes böra betingas för densamma, täcktes, därest denna köpeskilling icke väsentligt överstege det erbjudna beloppet 7,500 kronor, till riksdag och kyrkomöte avlåta nädig proposition om lägenhetens försäljning. Efter remiss härå till Konungens befallningshavande i Kronobergs län har därifrån yttranden i ärendet infordrats från Växjö stads- och landsförsamlingar, vilkas gemensamma kyrkoråd vid sammanträde den 26 oktober 1914 beslutat tillstyrka försäljningen mot den föreslagna köpeskillingen 7,500 kronor.

I sammanhang härmed kan kommissionen icke underlåta uttala såsom sin mening, att då lägenheten Kampen eller delar därav under alla förhållanden synas böra förvärfvas för hospitalets utvidgning, det vore synnerligen oklokt, om icke det tillfälle begagnades, som nu erbjudits att förvärva lägenheten, så länge den ännu innehaves endast med besittningsrätt. Det är nämligen alldeles uppenbart, att om nuvarande innehavarnas framställning om vinnande av full äganderätt till lägenheten varder slutligen bifallen, deras uppskattning av egendomens värde givetvis kommer att högst väsentligt stegas, då de därigenom vinna möjlighet att avyttra tomter under full äganderätt.»

På grund av vad sålunda anförts hemställde kommissionen, att medicinalstyrelsen ville göra framställning om nödiga åtgärders vidtagande, på det att för Växjö hospitals utvidgning måtte, på sätt kommissionen föreslagit, kunna förvärfvas de i kommissionens skrivelse uppräknade delarna av lägenheten Kampen eller Heliga Lekamensgårdet, samt att de i skrivelsen angivna, till Växjö hospital hörande men för hospitalets verksamhet obehövligen ägofigurerne måtte för statens räkning försälas.

Med skrivelse den 15 december 1915 överlämnade medicinalstyrelsen till Kungl. Maj:t det av kommissionen sålunda framlagda förslaget. Medicinalstyrelsen anförde härvid, att styrelsen efter prövning

Medicinal-
styrelsen den
15 december
1915.

- [7.] av i ärendet föreliggande omständigheter, för sin del kommit till den slutsats, att kommissionens förevarande hemställan vore väl grundad. Någon möjlighet att utan förvärv av den ifrågavarande fastigheten genomföra den utav riksdagen ifrågasatta utvidgningen av Växjö hospital förefunnes icke, och det kunde enligt styrelsens mening förutses, att därest icke det föreliggande tillfället till fastighetens förvärvande beagnades, kostnaden för ett eventuellt inköp av densamma skulle bliva ojämförligt högre. Med hänsyn härtill syntes det medicinalstyrelsen vara att förorda, att kronan utan avbidan av den definitiva planen för anstaltens utvidgning och därav betingade nybyggnader försäkrade sig om rätten till förevarande fastighet. Tillika meddelade medicinalstyrelsen, att den genom nya förhandlingar lyckats få de av kommissionen ingångna köpekontrakten, vilka, såsom i kommissionens skrivelse omnämnts, gällde allenast intill den 1 augusti 1915, förlängda till den 1 september 1916, därvid emellertid innehavarna av stamlägenheten betingat sig sex procents ränta å den avtalade köpeskillingen under tiden från den 1 september 1915 till den 1 september 1916, varigenom kostnaderna för det föreslagna markförvärvet ökats med 5,550 kronor eller från det av kommissionen med innehavarna avtalade beloppet 132,000 kronor till 137,550 kronor. Medicinalstyrelsen framhöll emellertid, att genom den av kommissionen föreslagna försäljningen av en del till Växjö hospital hörande, för anstalten icke erforderliga ägoområden, vilka värderats till 51,110 kronor, den verkliga statsutgiften för förvärv av lägenheten Kampen skulle stanna vid 86,440 kronor. Styrelsen tillade dock, att då det dåvarande allmänna ekonomiska läget icke syntes lämpligt för försäljning av ifrågavarande jordlotter samt ytterligare utredning rörande det lämpligaste sättet för deras salubjudande vore erforderligt, det icke syntes påkallat att i då förevarande sammanhang upptaga frågan om försäljning av sagda ägoområden till avgörande, utan hade medicinalstyrelsen ansett nämnda fråga kunna anstå till dess frågan om det av kommissionen föreslagna fastighetsförvärvet varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning. På grund härav hemställde medicinalstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte godkänna de tre av kommissionen upprättade köpekontrakten med däri av medicinalstyrelsen avtalade tillägg samt förordna om expropriation av den i kommissionens skrivelse omförmälda lägenheten Kampagrind nr 1, ävensom för markförvärvet i fråga ställa till förfogande 137,550 kronor.

föreslagna inköpet, som vore avsett för en utvidgning av Växjö hospital med ett till minst 300 beräknat antal nya platser, skulle vara förenat med betydande kostnader — 137,550 kronor endast för markförvärv, alltså omkring 450 kronor för beräknad ny plats —, varför departementschefen ansåge sig icke böra förorda detta förslag. Genom beslut nämnda dag fann Kungl. Maj:t i enlighet med departementschefens hemställda medicinalstyrelsens då föreliggande framställning icke föranleda vidare åtgärd.

[7.]

Frågan om det förevarande markförvärvet upptogs emellertid vid 1916 års riksdag i en inom första kammaren väckt motion. Med anledning av denna motion anförde riksdagen i skrivelse den 15 juni 1916, nr 6, att riksdagen ansåge, att tanken på en utvidgning av Växjö hospital ej borde uppgivas. Emellertid funne riksdagen kostnaden för inköp av de för utvidgningen avsedda lägenheterna anmärkningsvärt höga, även om de därstädes befintliga byggnaderna skulle kunna användas för hospitalets räkning och även om en del av marken skulle kunna försälgas till byggnadstomter, samt ansåge därför, att ytterligare utredning i denna fråga borde ske, varvid riksdagen förutsatte att, intill dess denna utredning slutförts, den på Kungl. Maj:ts prövning beroende frågan om skatteköp av en av berörda lägenheter icke bleve av Kungl. Maj:t avgjord. På grund härav anhölle riksdagen, att Kungl. Maj:t täcktes taga frågan om Växjö hospitals utvidgning under förnyat övervägande och därefter för riksdagen framlägga det förslag, som därav kunde föranledas.

Riksdagens
skrivelse den
15 juni 1916.

I anslutning till riksdagens sålunda gjorda hemställda uppdrog Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 30 juni 1916 åt medicinalstyrelsen att verkställa ytterligare utredning i det av riksdagen angivna syfte samt därefter till Kungl. Maj:t inkomma med den sålunda verkställda utredningen samt det yttrande och förslag i ämnet, som därav kunde föranledas. Då härjämte kommissionen för utvidgning av Växjö hospital i sin i det föregående återgivna skrivelse i ämnet den 10 januari 1915 framställt förslag om försäljning av en del till Växjö hospital hörande ägoområden, vilka vore belägna utefter landsvägen från hospitalet till Växjö stad och enligt kommissionens mening icke kunde för hospitalets verksamhet begagnas, uppdrog Kungl. Maj:t den 23 september 1916 åt medicinalstyrelsen att undersöka, huruvida de av kommissionen avsedda områdena, som å en av kommissionslantmätaren H. B:son Gierup år 1902 upprättad karta över ägora till indragna

Återremiss
till medicinal-
styrelsen.

- [7.] hospitalshemmanet $\frac{3}{4}$ mantal Växjö hospitalsgård betecknats såsom ägofigurerna nr 17, 17 a, 19, 19 a, 20, 30, 32—36, 37—42 samt 43, kunde anses för hospitalets behov umbärliga samt, därest så skulle befinnas vara fallet, införskaffa anbud å köp av ifrågavarande områden eller de delar av desamma, som befunnos lämpliga.

Den sålunda anbefallda utredningen har nu av medicinalstyrelsen framlagts. Medicinalstyrelsen har härvid meddelat, att styrelsen, efter det ärendet blivit till styrelsen återremitterat, den 27 september 1916 uppdragit åt kommissionen för utvidgning av Växjö hospital att verkställa förnyad utredning. För denna utredning hade styrelsen givit kommissionen det direktiv, att kommissionen i första hand borde uppgöra fullständigt förslag med tillhörande ritningar och kostnadsberäkningar till ny- och ombyggnader för hospitalets utvidgning med hela det av kommissionen i skrivelsen den 10 januari 1915 till inköp föreslagna området av lägenheten Kampen. Härvid borde kommissionen särskilt utreda, huruvida inköpspriset för ifrågavarande område möjligen kunde nedbringas samt huruvida och i vad mån de å lägenheten befintliga byggnaderna kunde apteras för något hospitalets ändamål. Härjämte hade styrelsen emellertid uppdragit åt kommissionen att upprätta ett alternativt förslag till utvidgning av hospitalet, innefattande förvärf av allenast en del av lägenheten Kampen, nämligen den del av sagda lägenhet, som vore belägen öster om den över lägenheten ledande allmänna vägen (Telestadsvägen). Beträffande detta alternativa förslag hade styrelsen anmodat kommissionen att undersöka, huruvida möjlighet funnes för förvärfande av endast sistberörda del av lägenheten samt huruvida en sådan utvidgning av hospitalet vore för ändamålet lämplig och huru stort antal platser, som genom en dylik mindre utvidgning kunde vinnas.

Slutligen hade styrelsen anmodat direktionen för Växjö hospital att undersöka, huruvida de i det föregående omförmälda, till försäljning ifrågasatta delarna av hospitalets område vore för hospitalets verksamhet umbärliga samt, därest så vore fallet, införskaffa anbud å köp av ifrågavarande områden.

Kommissionen
för utvidgning
av Växjö
hospital den
2 mars 1917.

Beträffande frågan om inköp av mark för hospitalets utvidgning yttrar kommissionen för utvidgning av Växjö hospital i skrivelse den 2 mars 1917 följande:

»De förut till förvärfande föreslagna områdena av lägenheten Kampen omfatta tillsammans 27 har, under det att den del därav, som avses i medicinalstyrelsens andra alternativ, eller området öster om Telestadsvägen och närmast hospitalet, innefattar knappa 11 har. Redan den betydligt mindre arealen, blott något mer

än tredjedelen av den förut tänkta, innebär en högst avsevärd försämring. Ser man på det mindre områdets naturliga beskaffenhet, ställer sig saken ändå ogynnsammare. Detsamma utgöres av en jordremsa av i medeltal ungefär 130 meters bredd med Telestadsvägen i väster och sjön Trummen, respektive en dalsänkning mellan hospitalsjorden och Kampen, i öster. Närmare sjön, respektive dalsänkningen, är marken så lågt belägen, att den är oanvändbar till byggnadsgrund för sjukhusbyggnader. Till bebyggande kunde därför påräknas endast en vid pass 60 meter bred sträcka utmed vägen. Men denna sträckas användbarhet för sjukhusbyggnader för sinnessjuka förringas, ja omöjliggöres av närheten till vägen. Kommissionen kan nämligen ingalunda tillstyrka, att för sjuka av detta slag avsedda hus läggas så, att trafikanterna på en allmän väg skulle få direkt inblick i byggnaderna, promenadgårdar och arbetsplatser för patienterna och få tillfälle att genom tilltal eller åthävor kommunicera med och stora de stackars sjuka, som den stora allmänheten icke lärt och kanske aldrig lär att bemöta med tillbörlig hänsyn. Växjö hospital har redan förut nödgats omlägga en genom dess område löpande väg, emedan den var för sjukvården mycket besvärande; och dock gick den vägen på vida längre avstånd från sjukhusbyggnader, än som skulle bli valet med Telestadsvägen, om den lämnades på sin nuvarande plats och sjukhus anlades utmed densamma. Man måste också räkna med, att de delar av detta så nära Växjö stad belägna område, vilka icke förvärvats för hospitalet, snart bliva bebyggda med privatbostäder. Man finge då på ena sidan om vägen hospitalsbyggnader, på den andra, utefter en sträcka av vid pass 800 meter, kanske en oavbruten rad av enskilda hus. Icke ens vägens flyttning till Växjösjöns strand — såsom i det andra alternativet avses — skulle i nämnvärd mån avhjälpa olägenheten, ty hus och gårdar skulle då komma att stöta direkt intill hospitalets gräns, och från dem kunde samma ofog drivas som från en väg utmed samma gränslinje.

Hospitalets utvidgning efter den mindre måttstocken skulle därför visserligen så till vida vara till nytta, som därigenom förvärvades åkerjord för lugnare sjukas sysselsättande och byggnadsplatser för bostadshus m. m. Men av sjukhusbyggnader skulle endast sådana av mycket små dimensioner där kunna uppföras, och patientantalets ökning skulle komma att stanna vid mindre än tredjedelen av vad som hittills föreslagits, en utgång av frågan så mycket beklagligare, som behovet av ökat antal vårdplatser för sinnessjuka i riket ännu, såsom allmänt bekant, är mycket stort och mycket trängande.

Enligt det av kommissionen förut framlagda utvidgningsförslaget med 27 har av Kampens jord skulle de nya sjukhusbyggnaderna för högst 350 patienter läggas å den högre belägna delen av egendomen, där Telestadsvägen nu löper fram, och denna skulle i sin ordning flyttas till stranden av Växjösjön, där den skulle komma tillräckligt långt ifrån och nedanför patientbyggnaderna. För sådån flyttning finnes, enligt vad kommissionen uttrönt, intet hinder. Utvidgning av hospitalsområdet i denna utsträckning skulle också giva detsamma en avrundning och naturlig begränsning, som under alla förhållanden, således även oberoende av patientantalets ökning, synes kommissionen synnerligen önskvärd. En blick på kartan torde för en var bekräfta detta omdöme.

Till nu avhandlade huvudskäl, varför kommissionen måste fasthålla vid sitt förra förslag och avråda det mindre omfattande alternativet, komma ännu andra. Medicinalstyrelsen har även begärt kommissionens yttrande, huruvida och i vad mån de å lägenheten Kampen nu befintliga byggnaderna kunna apteras för något

[7.] hospitalets ändamål. Samtliga de det egentliga Kampen tillhörande byggnaderna ligga väster om Telestadsvägen. De hava av kommissionen vid dess sammanträde i Växjö besökts och nu ytterligare noggrannt undersökts av överläkaren Lindell och den arkitekt, som av kommissionen anlitas för byggnadsritningarnas utarbetande. Byggnaderna äro: egendomens corps de logis, en flygelbyggnad därtill, en mindre arrendatorsbyggnad, en stall- och logbyggnad, ett brygghus, en magasinsbyggnad samt en vedbod.

Av dessa byggnader hava endast de tvenne förstnämnda befunnits hava det läge och vara i det skick, att de efter behöfliga förbättringar kunna för hospitalet med större fördel tillgodogöras. Kommissionen har därför över dem låtit utföra s. k. uppmättningsritningar till ledning för ominredning och har beslutit föreslå, att corps de logis-byggnaden apteras dels till överläkarbostad i stället för den hittillsvarande (som genom sitt centrala läge inom den utvidgade anstalten och i samma hus som kyrksalen samt sitt byggnadssätt synnerligen väl lämpar sig och kommer att föreslås till hittills vid detta hospital felande samlings- och festsal för patienterna), dels även till rum för inspektör och andra, som å tjänstens vägnar hava att besöka hospitalet, samt till pastorsexpedition och förvaring av hospitalets boksamling — allt behov, för vilka rum eljest skulle beredas i administrationsbyggnaden, som nu i motsvarande grad minskats. Det mindre huset, flygelbyggnaden, föreslås till bostad för en gift underordnad läkare, även denna enligt ett tidigare utkast inrymd i administrationshuset. Ehuru dessa läkarbostäder icke kunna bliva jämgoda med nyuppförda stenhus såsom vid nyanlagda hospital, synas de kommissionen dock bliva fullt tillfredsställande, i synnerhet som de hava ett naturskönt läge och äro omgivna av en redan färdig trädvegetation.

Kostnadsförslag för de båda boningshusens förändring till sina nya uppgifter är ännu icke färdigt, men det lärer få anses uppenbart, att utgiften härför måste bliva liten i jämförelse med det anslag till motsvarande nybyggnader, som kunna inbesparas. Det pris, som inköpet av *hela* Kampen betingar utöver kostnaden för den alternativt ifrågasatta mindre delen därav kommer således att i avsevärd grad, om icke fullständigt, motvägas av lägre byggnadskostnader, förutsatt att utvidgningen i båda fallen skulle omfatta lika stort antal sinnessjuka.

De användbara husens läge på västra delen av Kampen talar således även i sin mån för inköp av hela egendomen, icke allenast en del därav.

Beträffande åbyggnaderna på de mindre, likaledes till inköp föreslagna, från Kampen tidigare avsondrade lägenheterna öster om Telestadsvägen, vill kommissionen i detta sammanhang endast erinra, att de ingå i båda alternativen samt att vissa bland dem måste rivas för att lämna rum för nybyggnader och att de övriga orubbade till en början kunde användas till betjäningbostäder, men sannolikt snart måste förflyttas till annan plats, eftersom de, såsom situationsplanen visar, komma att ligga inne uti sjukhuskomplexet. Flyttade skulle husen dock få bestående värde.»

På grund av vad kommissionen sålunda anført har kommissionen utan meningsskiljaktighet på det bestämdaste avstyrkt det alternativa förslaget om förvärf av allenast en mindre del av lägenheten Kampen, och har kommissionen likaledes utan meningsskiljaktighet tillstyrkt förslaget om mera omfattande markförvärf i enlighet med kommissionens

[7.]

första förslag i ämnet den 10 januari 1915. Emellertid har kommissionen träffat alternativa avtal med innehavarna av besittningsrätten till stamlägenheten Kampen, August Johansson och Knut Johansson, om upplåtelse av dem tillhörig rätt till lägenheten. Enligt det mera omfattande av dessa avtal hava August Johansson och Knut Johansson till kronan upplåtit besittningsrätten till hela den av dem innehavda lägenheten om 26 hektar 61 ar för en köpeskillning, som nedsatts från det förut avtalade beloppet 98,050 kronor till 88,500 kronor. Härvid hava emellertid från köpet undantagits tre för hospitalets behov icke erforderliga byggnader, nämligen stall- och logbyggnaden, arrendatorsbostaden och brygghuset, vilka säljarna förpliktat sig att efter någon frist på sin bekostnad nedriva och från platsen bortföra. Enligt det mindre omfattande avtalet hava August Johansson och Knut Johansson till kronan upplåtit allenast den del av lägenheten Kampen, som är belägen öster om den över lägenheten ledande allmänna vägen (Telestadvägen). För detta område, som i areal innehåller 10 hektar 41 ar 55 kvadratmeter, hava säljarna fordrat en köpeskillning av 34,500 kronor, varjämte säljarna betingat sig, att kronan därutöver skulle betala hela den i det av kommissionen först uppgjorda kontraktet om förvärv av lägenheten omnämnda löseskillingen 7,500 kronor för inlösen av äganderätten till sagda lägenhet. Kommissionen medgiver, att den vunna nedsättningen i köpeskillingen icke är betydande och påpekar att den ernåtts endast mot uteslutande från köpet av trenne byggnader. Kommissionen framhåller emellertid, att då dessa byggnader icke äro för hospitalet användbara, utan vid ett förvärv av området för hospitalets räkning måste nedrivas, den gjorda förändringen i det ursprungliga kontraktet måste anses innebära en fördel för staten.

Förutom det med August Johansson och Knut Johansson ingångna avtalet har kommissionen avtalat om förlängning av de vid kommissionens skrivelse i ärendet den 10 januari 1915 fogade kontrakten med dels Jonas Johansson om förvärv av lägenheten Södra gårde nr 3 dels ock C. F. Magnis stärbhus och Gustava Johansson angående förvärv av lägenheten Kampalund nr 6. Härvid hade dock Jonas Johansson uppsatt såsom villkor, att köpeskillingen för hans lägenhet höjdes från 8,000 kronor till 9,000 kronor, vilket Johansson motiverat med att kostnaderna för uppförande av en annan lägenhet eller förhyrande av motsvarande lämplig bostad numera väsentligen ökats. Vidkommande den tredje till förvärv föreslagna lägenheten, Kampagrind nr 1, har kommissionen under åberopande av vad i ärendet anförts fortfarande hemställt, att densamma måtte förvärvas genom expropriation. Kostnaden härför har av kommissionen såsom tillförene beräknats till 15,000 kronor.

[7.] De sammanlagda kostnaderna för det av kommissionen i den föreliggande skrivelsen den 2 mars 1917 föreslagna markförvärvet utgöra således:

1) för August Johanssons och Knut Johanssons besittningsrätt till huvuddelen av Kampen	88,500 kr.
2) för Jonas Johanssons lägenhet nr 64 eller Södra gårde nr 3	9,000 »
3) för C. F. Magnis sterbhus och Gustava Johansson tillhöriga tomten nr 65 eller Kampalund nr 6	9,000 »
4) beräknad expropriationskostnad för tomten nr 35 eller Kampagrind nr 1	15,000 »
5) eventuell löseskilling för äganderätten till lägenheten Kampen	7,500 »
	<hr/>
	Summa kronor 129,000 kr.

Då ifrågavarande kostnad i det av medicinalstyrelsen med skrivelse den 15 december 1915 framlagda förslaget uppgick till 137,550 kronor, har således en nedsättning av 8,550 kronor vunnits.

Kommissionen har vidare påpekat, att en ytterligare minskning av statsverkets kostnader för ifrågavarande markförvärv skulle kunna åvägabringas.

I detta hänseende erinrar kommissionen till en början om det i det föregående berörda förslaget om försäljning av de hospitalet tillhöriga ägoområden, som äro belägna utmed landsvägen från hospitalet till Växjö stad och som värderats till 51,110 kronor. Kommissionen påpekar, att därest dessa ägoområden försålles och inkomsten av desamma användes till täckande av kostnaderna för förvärvet av lägenheten Kampen, kostnaden för ifrågavarande förvärv skulle nedbringas till 77,890 kronor. Kommissionen framhåller vidare, att å den sydligaste delen av Kampen vore belägna två från stamfastigheten avsöndrade lägenheter, vilka under besittningsrätt innehades, den ena av häradshövdingen M. Hasselrot och den andra av trädgårdsmästaren N. M. Björklund. Ett förvärv av dessa lägenheter för hospitalets räkning skulle ställa sig dyrbart och vore enligt kommissionens mening icke av behovet påkallat. Mellan nämnda lägenheter befunne sig ett litet jordområde om 71 ar 50 kvadratmeter, vilket visserligen inginge i det av kommissionen med August Johansson och Knut Johansson avtalade köpet, men som utan större olägenhet kunde av hospitalet avvaras. För besittningsrätten till detta jordområde hade trädgårdsmästaren Björklund i ett vid kommissionens skrivelse fogat skriftligt anbud bjudit 4,000 kronor, och jämväl härads-

hövdingen Hasselrot hade i en till kommissionen ingiven skrivelse meddelat, att han önskade förvärva området i fråga. En försäljning av rätten till nämnda jordområde för det av trädgårdsmästaren Björklund bjudna beloppet skulle ytterligare minska statsverkets kostnad för förvärv av lägenheten Kampen till 73,890 kronor. Med hänsyn till platsens belägenhet i närheten av Växjö stad och dess lämplighet och begärlighet för uppförande av privatbostäder ansåge kommissionen, att det föreslagna inköpet vore relativt billigt och för staten mycket fördelaktigt. Enligt kommissionens mening skulle det vara till oersättlig skada för Växjö hospital, om det föreliggande tillfället att förvärva ett område, som så länge ansetts för hospitalet eftersträvansvärt, nu finge gå obegagnat förbi. På grund härav hemställde kommissionen om åtgärder för förvärv av större delen utav lägenheten Kampen i enlighet med det av kommissionen i dess skrivelse i ärendet den 10 januari 1915 framställda förslaget.

[7.]

Den av direktionen för Växjö hospital verkställda undersökningen angående möjligheten av att i samband med ifrågavarande markförvärv försälja en del av det till hospitalet hörande området har av direktionen framlagts i särskilda skrivelser den 29 november 1916 samt den 16 mars och den 24 september 1917. Direktionen har i detta hänseende anfört i huvudsak följande:

Direktionen för Växjö hospital angående försäljning av hospitalet tillhörig mark.

De delar av hospitalets nuvarande område, vilka i första hand kunde ifrågakomma till försäljning, vore de av kommissionen för utvidgning av Växjö hospital till avyttring föreslagna ägoområden, som på den till ärendet hörande, av kommissionslantmätaren H. B:son Gierup år 1902 upprättade kartan betecknats såsom ägofigurerna nr: 17, 17 a, 19, 19 a, 20, 30, 32—36, 37—42 samt 43. Dessa ägoområden vore belägna utmed den från hospitalet till Växjö stad ledande landsvägen och utgjorde en areal av sammanlagt 4 hektar 1 ar 30 kvadratmeter samt hade vid en den 25 november 1914 av domänintendenten H. Wieslander och nämndemannen G. M. Johansson verkställd värdering åsatts ett saluvärde av 51,110 kronor. För hospitalets verksamhet vore nu ifrågavarande ägoområden umbärliga, och särskilt under förutsättning att en försäljning av sagda områden skulle kunna främja det för hospitalet synnerligen eftersträvansvärda förvärvet av lägenheten Kampen, borde enligt direktionens mening meromnämnda ägoområden av hospitalet avyttras. Härjämte kunde under enahanda förutsättning ifrågasättas det å östligaste delen av hospitalsområdet belägna torpet Clemens-torp med därtill hörande skogsmark, vilket område å den förenämnda år 1902 upprättade kartan vore betecknat såsom ägofigurerna 196—222. Ifrågavarande område vore beläget på fem kilometers avstånd från Växjö stad och vore ur avkastningssynpunkt mindervärdigt samt för hospitalets verksamhet obehövt. Området hade en areal av 2 hektar 90 ar 40 kvadratmeter åker, 2 hektar 95 ar 70 kvadratmeter äng och 27 hektar 37 ar betesmark eller tillsammans 33 hektar

[7.] 22 ar och 70 kvadratmeter. Enligt en av domänintendenten H. Wieslander och nämndemannen G. M. Johansson den 10 februari 1917 verkställd värdering hade områdets åker, äng, betesmark och åbyggnader saluvärderats till 7,108 kronor 50 öre. Den å området befintliga skogen hade i januari 1917 av länsjägmästaren Eugen Hemberg enligt till ärendet hörande värderingsinstrument och kubiceringslista värderats till 40,194 kronor. Områdets sammanlagda värde utgjorde sålunda 47,302 kronor 50 öre. Vid en eventuell försäljning av området kunde den del av detsamma, där åbyggnaderna vore belägna, utbjudas för sig, och den del, där den värdefullaste skogen funnes, avyttras för sig.

Direktionen hade genom en fastighetsagentur sökt förskaffa köpare till de ifrågavarande, till försäljning ifrågasatta områdena. Härvid hade åtskilliga köpare anmält sig, men ingen av dem hade velat ingiva ett fast bud. Anledningen härtill hade huvudsakligen varit den, att direktionen nödgats fordra att ingivna bud i avbidan på en lösning av frågan om hospitalets förvärv av lägenheten Kampen skulle vara för anbudsgivarne förbindande intill den 1 oktober 1918. Vederbörande spekulanter hade, särskilt med hänsyn till de ovissa tiderna, icke varit lågade att binda sig för så lång tid. På grund härav och då tiden jämväl i övrigt varit olämplig för de ifrågavarande områdenas utbudande till salu, hade direktionen icke kunnat åvägabringa någon försäljning av desamma. Direktionen vore emellertid övertygad, att närhelst en omedelbar försäljning kunde komma till stånd, köpare till fastigheterna icke skulle saknas.

Kommissionen
för utvidgning
av Växjö
hospital
den 20 juni
1917.

I skrivelse den 20 juni 1917 har kommissionen för utvidgning av Växjö hospital framlagt slutligt förslag jämte ritningar och kostnadsberäkningar till ny- och ombyggnader för utvidgning av hospitalet. Det av kommissionen framlagda förslaget är grundat på den förutsättningen, att det nuvarande hospitalsområdet tillökas genom inköp av lägenheten Kampen i enlighet med det mera omfattande alternativ, som av kommissionen förordats. Den föreslagna utvidgningen innebär i korthet, att de nuvarande sjukhusbyggnaderna anordnas för manliga patienter av allmän klass samt att två nya paviljonger uppföras för kvinnliga patienter av samma klass. För att de nuvarande byggnaderna skola kunna helt användas för allmänna klassens patienter måste den i nämnda byggnader befintliga avdelningen för patienter av första klass utrymmas. Då kommissionen emellertid ansett, att en första klass avdelning fortfarande bör finnas vid hospitalet, föreslår kommissionen nybyggnad av en paviljong för denna klass, avsedd för såväl manliga som kvinnliga patienter. Härjämte skulle enligt kommissionens förslag verkställas nybyggnad av en ekonomilokal för kök och tvätt, ett ångpannehus, ett administrationshus och en portvaksstuga. Överläkarens nuvarande bostad skulle inredas till samlings- och festsal och den å lägenheten Kampen belägna huvudbyggnaden omändras till överläkarbostad, varjämte den å sagda lägenhet befintliga flygelbyggnaden skulle inredas till bostad för en hospitalsläkare.

Efter fullbordande av sålunda föreslagna ny- och ombyggnaderna skulle sjukplatsernas antal och fördelning ställa sig på följande sätt: [7.]

Mansavdelningen.

De båda nuvarande sjukhusbyggnaderna jämte den nuvarande paviljongen å Brända udde, minst	250 platser.	
Länspaviljongen	40 »	
I den nybyggda paviljongen för första klass patienter	18 »	308 platser.

Kvinnoavdelningen.

Två nybyggda paviljonger för allmän klass (reservplatser oberäknade)	290 platser.	
I den nybyggda paviljongen för första klass patienter	18 »	308 platser.

Kriminalavdelningen

oförändrad	100 platser.	
		716 platser.

Då hospitalets platsantal, länspaviljongen inberäknad, för närvarande utgör 390, skulle således genom den föreslagna utvidgningen plats beredas för ytterligare minst 326 patienter.

Kostnaden för den föreslagna utvidgningen, oberäknat kostnaderna för markförvärv, hava av kommissionen beräknats sålunda.

Byggnadskostnader:

Paviljong A	kronor	540,000: —
» B	»	530,000: —
» för första klass	»	414,000: —
Administrationsbyggnad	»	205,000: —
Ekonomibyggnad för kök och tvätt jämte ångpannehus	»	497,000: —
Portvaktstuga	»	17,800: —
Ombyggnad av corps-de-logis-byggnaden å Kampen	»	27,000: —
Ombyggnad av flygelbyggnaden å Kampen	»	10,800: —

[7.] Ombyggnad av gamla överläkarbo-			
staden till samlingssal	kronor	26,300: —	
Kulvert mellan byggnaderna	»	56,100: —	
Promenadgårdar och soltält	»	43,615: —	2,367,615: —

Övriga kostnader:

Värmeledning	432,000: —
Köks-, tvätt- och desinfektionsanläggning	165,000: —
Vatten- och avloppsledningar	270,000: —
Elektrisk belysnings- och kraftanläggning	105,000: —
Stängsel, planering och väganläggning	50,000: —
Arkitektarvode, kontroll och besiktning	94,250: —
Summa kronor	3,483,865: —

I anslutning till denna beräkning har kommissionen emellertid framhållit, att beräkningen utförts på grundval av nu rådande enormt stegrade och osäkra priser, och att beräkningen därför måste hava ett mycket begränsat värde.

Slutligen har kommissionen anfört, att kommissionen icke funnit en längre gående utvidgning än den nu föreslagna tillräddig, detta särskilt med hänsyn till det arbete och ansvar, som den till Växjö hospital hörande familjevårdskolonien i Korsberga medför för anstaltens överläkare och förvaltning och som icke har någon motsvarighet vid de för 800 platser och därutöver avsedda hospitalen.

Direktionen
för Växjö
hospital.

De av kommissionen framlagda förslagen till markförvärv samt ny- och ombyggnader för hospitalets utvidgning hava av direktionen för Växjö hospital tillstyrkts.

Medicinalstyrelsen
den 29
september
1917.

Med skrivelse den 29 september 1917 har medicinalstyrelsen överlämnat kommissionens ifrågasvarande förslag jämte direktionens nämnda yttranden. Härvid har styrelsen i huvudsak anfört följande.

Såsom styrelsen flera gånger förut inför Kungl. Maj:t framhållit, vore behovet av anstaltsplatser för sinnessjuka uti riket i dess helhet mycket trängande, och ur denna synpunkt vore det synnerligen önskvärt, att den föreslagna utvidgningen komme till stånd. Utvidgningen skulle emellertid även för Växjö hospital medföra avsevärda fördelar, i det att därigenom skulle tillgodoses behovet av moderna övervakningsavdelningar, av samlingssal för patienter och betjäning samt av en ny

överläkarbostad i stället för den nuvarande, som vore mycket otidsenlig. Härtill komme, att hospitalet genom utvidgningen skulle erhålla ett administrationshus, som det för närvarande saknade. Hospitalets läkareexpedition och sysslomanskontor vore för närvarande inrymda uti lokaler i anstaltens kriminalavdelning. Dessa lokaler vore emellertid väl behöfliga för andra sjukvårdsändamål, särskilt för inrättande av arbetslokaler för kriminalavdelningen. Genom överflyttning av läkareexpeditionen och sysslomanskontoret till den föreslagna nya administrationsbyggnaden skulle behovet av arbetslokaler för kriminalavdelningen kunna tillgodoses. De vid hospitalet befintliga första klassavdelningarna vore i högsta grad otidsenliga. I likhet med kommissionen hölle medicinalstyrelsen före, att det vore nödvändigt att dessa avdelningar övergäves såsom sådana och apterades för andra sjukvårdens behov. Då behovet av första klass platser emellertid vore synnerligen stort och några moderna första klassavdelningar icke funnes annat än vid Göteborgs hospital, vore styrelsen i likhet med kommissionen av den uppfattningen, att de befintliga första klassavdelningarna borde ersättas med nya sådana.

I fråga om planen för den föreslagna utvidgningen hade styrelsen icke något att erinra mot kommissionens förslag, utan ansåge styrelsen det synnerligen lyckligt, om den av kommissionen föreslagna utvidgningen komme till stånd. Beträffande tiden för utvidgningens genomförande ville styrelsen dock framhålla, att sedan det för södra Sverige planerade hospitalet blivit förlagt till Hälsingborg och denna anstalt, som ursprungligen avsetts för 800 sinnessjuka, sedermera beräknats för 1,200 sinnessjuka och 200 sinnesslöa, de sydliga delarna av landet blivit bättre försedda med platser för anstaltsvård åt hithörande sjuka än andra delar. I anledning härav vore det enligt styrelsens förmenande icke något hinder att med hänsyn till nu rådande dyrtider låta med utförandet av arbetena för utvidgningen tillsvidare anstå. Härvid vore dock att märka, att det vore av yttersta vikt, att frågan om förvärvandet av den för utvidgningen erforderliga lägenheten Kampen nu löstes, och detta vare sig en utvidgning nu omedelbart komme till stånd eller icke.

Beträffande frågan om markförvärvet anslöte sig medicinalstyrelsen helt till det av kommissionen förordade alternativet. De av kommissionen med markinnehavarna ingångna köpekontrakten hade emellertid varit avtalade att gälla allenast intill den 1 september 1917. Efter förhandlingar med säljarna hade medicinalstyrelsen lyckats utverka, att ifrågavarande kontrakt förlängts till den 1 juli 1918. Härvid hade dock innehavarna av huvuddelen utav lägenheten Kampen, August Johansson

[7.] och Knut Johansson, betingat sig sex procent ränta å den med dem avtalade köpeskillingen under tiden från den 1 september 1917, då köpeskillingen enligt det av kommissionen ingångna avtalet skolat erläggas, till dagen för köpeskillingslikviden. Under förutsättning att köpeskillingslikvid kunde ske den 1 juli 1918, skulle ifrågavarande räntebelopp utgöra 4,425 kronor, med vilken summa kostnaden för lägenhetens förvärv finge ökas. Den sammanlagda kostnaden för markförvärvet, däri inberäknat kostnad för expropriation av lägenheten Kampagrind nr 1 och löseskillning för äganderätten till stamfastigheten Kampen, utgjorde således 133,425 kronor. Någon nedsättning i nämnda summa eller någon ytterligare förlängning av tiden för avtalets giltighet kunde enligt medicinalstyrelsens uppfattning icke åstadkommas. Redan den utverkade förlängningen av avtalet hade varit synnerligen svår att åvägabringa.

Med hänsyn till vikten av att genom förvärv av lägenheten Kampen säkerställa möjligheten till Växjö hospitals utvidgning funne medicinalstyrelsen nödvändigt att försäkra sig om nämnda lägenhet utan avbidan å försäljning av de till hospitalet hörande ägoområden, vilka blivit till avyttring föreslagna. Någon svårighet att sedermera få ifrågavarande områden försålda föreläge enligt styrelsens mening icke.

På grund av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *dels* medgiva, att ny- och ombyggnad av Växjö hospital för ökning av anstaltens sjukplatser till ett antal av 716 måtte i huvudsaklig överensstämmelse med det av kommissionen för utvidgning av Växjö hospital den 20 juni 1917 avgivna förslag utföras för en beräknad kostnad av i runt tal 3,484,000 kronor, *dels* för påbörjande av sagda arbeten på extra stat för år 1919 anvisa ett anslag av 500,000 kronor, *dels ock* för förvärv av delar utav lägenheten Kampen i enlighet med kommissionens förslag den 2 mars 1917 på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 133,425 kronor.

Tillika har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förordna om avstående för Växjö hospitals behov av lägenheten Kampagrind nr 1.

Departements-
chefen.

Den i ärendet förebragta utredningen synes giva vid handen, att en utvidgning av Växjö hospital i huvudsaklig överensstämmelse med det av kommissionen utarbetade och av medicinalstyrelsen förordade förslaget är av behovet påkallad. Även om, såsom medicinalstyrelsen framhållit, större tillgång på hospitalsplatser för det sydliga Sveriges del kommer att beredas genom anläggningen av hospitalet i

Hälsingborg, särskilt som denna anstalt beslutats till större dimensioner än de ursprungligen avsedda, torde de av kommissionen och medicinalstyrelsen åberopade förhållandena vid Växjö hospital i och för sig motivera en utvidgning av sistnämnda anstalt. Härtill kommer, att den i hela riket rådande bristen på vårdplatser för sinnessjuka, som icke kan förväntas bli avhjälpt genom anläggningen av hospitalet i Hälsingborg, påkallar, att föresäntliga möjligheter till utvidgning av redan befintliga hospital i så stor utsträckning som möjligt begagnas; och Växjö hospital är en av de sinnessjukanstalter, som bäst lämpa sig för en utvidgning.

Ehuru således den föreslagna utvidgningen av Växjö hospital bör vidtagas, torde dock densamma med hänsyn till de nuvarande dryga byggnadskostnaderna och de stora kraven på statsutgifter för andra ändamål icke lämpligen kunna förordas till omedelbart utförande.

En ändamålsenlig utvidgning av Växjö hospital kan emellertid icke åstadkommas utan att hospitalets nuvarande område tillökas med de av kommissionen föreslagna delarna av lägenheten Kampen. De avtal, som av kommissionen slutits angående förvärv av ifrågavarande områden, hava endast giltighet intill den 1 juli 1918, och någon förlängning av desamma utöver nämnda tidpunkt lär enligt medicinalstyrelsens mening icke vara möjlig att åstadkomma. På grund härav torde det vara nödvändigt, att ett avgörande i fråga om markförvärvet nu träffas.

Då frågan om förvärv av mark för nu ifrågavarande ändamål senast var föremål för riksdagens prövning, hade kostnaden för samma förvärv beräknats till 137,550 kronor. Enligt det nu föreliggande förslaget beräknas kostnaden till 133,425 kronor. Denna nedsättning är visserligen icke betydande, men av vad vid underhandlingarna med respektive markinnehavare förekommit synes man icke kunna räkna med någon ytterligare prisnedsättning. För en av de till inköp föreslagna lägenheterna har tvärtom priset blivit något höjt sedan det föregående avtalet. Att genom ett uppskov med markförvärvet åstadkomma en ytterligare prissänkning lär således vara uteslutet.

Den verkställda utredningen angående möjligheten att i samband med det ifrågasatta markförvärvet avyttra en del av anstaltens nuvarande område har visserligen såtillvida givit negativt resultat, som något fast köpeanbud å de till försäljning föreslagna markområdena icke erhöles. Goda utsikter finnas emellertid att under den närmare framtiden kunna avyttra dessa områden, vilka vid verkställda värderingar uppskattats till ett saluvärde av sammanlagt 98,412 kronor 50 öre. En mindre del av

[7.]

[7.] det till förvärv föreslagna området torde vidare kunna försäljas för ett pris av minst 4,000 kronor. Det lärer sålunda kunna förutsättas, att en ganska väsentlig del av kostnaden för det nu föreslagna markförvärvet framdeles skall kunna betäckas genom försäljning av för hospitalet obehörlig jord.

Därest det nu föreliggande tillfället till förvärv av det föreslagna området icke skulle begagnas, är det att befara, att möjligheten till en framtida utvidgning av Växjö hospital blir stängd. Härjämte kan det motses, att det nu åt staten hembjudna området komme att upplåtas till byggnadsplatser åt enskilda och att således invid det nuvarande hospitalsområdets gräns kan komma att uppstå en förstad, vilket kan vålla hospitalet vissa olägenheter. Vid sådana förhållanden anser jag, att staten redan nu bör försäkra sig om ifrågavarande område genom fullföljande av de utav kommissionen och medicinalstyrelsen ingångna köpeavtalen angående detsamma.

Då beträffande en av de till förvärv ifrågasatta lägenheterna, Kampa-grind nr 1, expropriation skulle äga rum och kostnaderna därför endast förslagsvis beräknats, lärer det för markförvärvet erforderliga anslaget böra givas karaktären av förslagsanslag.

Beträffande äganderättsförhållandena till lägenheten Kampen må, utöver vad kommissionen härom anfört, slutligen erinras, att av lägenhetens innehavare August Johansson och Knut Johansson gjord ansökan att få äganderätten till lägenheten på sig överlåten fortfarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Genom skrivelse den 11 november 1915, nr 26, har kyrkomötet förklarat sig för sin del medgiva, att lägenheten ifråga må till August Johansson och Knut Johansson försäljas för en köpeskilling av 7,500 kronor samt under villkor i övrigt att köparna ensamma vidkännas alla kostnader för fångets lagförande. Det slutliga avgörandet av ifrågavarande ärende lärer böra anstå, intill dess den nu föreliggande frågan om förvärv av lägenheten för Växjö hospitals räkning blivit definitivt avgjord.

På grund av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att för *utvidgning av Växjö hospitals område* lägenheterna Kampen eller Heliga Lekamensgårdet, Kampalund nr 6, Södra Gärde nr 3 och Kampa-grind nr 1 må förvärvas i enlighet med av medicinalstyrelsen framlagt förslag,

dels ock för ifrågavarande ändamål på tilläggsstat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 133,425 kronor.

[7.]

8. Folksanatorierna.

Under återopande av vad av mig anförts under punkten 43 i statsrådsprotokollet denna dag angående anslagsäskandena för år 1919 under sjätte huvudtiteln hemställer jag vidare, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[8.]

Folksanatorierna.

att till upprätthållande av verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade *folksanatorierna* på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 50,000 kronor, att användas i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

9. Anslag till svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning.

Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har nästlidet års riksdag beviljat ett anslag av 200,000 kronor såsom bidrag till inköp av radium för svenska cancerföreningens Stockholmsavdelnings sjukhem i Stockholm samt därav på extra stat för år 1918 anvisat såsom reservationsanslag ett belopp av 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1917 utanordna beloppet.

[9.]

Anslag till svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning.

Genom nådigt brev den 9 november 1917 har Kungl. Maj:t stadgat vissa villkor och bestämmelser för åtnjutande av bidrag från ifrågavarande anslag.

Vid anslagets beviljande förutsattes, att detsamma skulle fördelas på två år, och lärer återstoden av anslaget eller 100,000 kronor bära anvisas å tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det *såsom bidrag till inköp av radium för svenska cancerföreningens Stockholmsavdelnings sjukhem i Stockholm* beviljade anslaget av 200,000 kronor å tilläggsstat för år 1918 såsom reservationsanslag anvisa återstående beloppet, 100,000 kronor.

F. Diverse.

10. Regeringsrättens årsbok.

[10.]
Regerings-
rättens
årsbok.

Under åberopande av vad av mig anförts under punkten 86 till statsrådsprotokollet denna dag i fråga om anslagsäskandena för år 1919 under sjätte huvudtiteln får jag vidare hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för fortsatt utgivande av *Regeringsrättens årsbok* på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag å 12,000 kronor.

11. Understöd åt J. Henriksson för odling av medicinalväxter m. m.

[11.]
Understöd åt
J. Henriksson.

Hänvisande till punkten 87 i nämnda statsrådsprotokoll hemställer jag vidare, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att som bidrag till skolföreståndaren J. Henriks-
sons i Rostock verksamhet för *odling av frön för upp-
dragande av medicinalväxter m. m.* på tilläggsstat för
år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 1,500 kronor.

12. Till täckande av förskott.

[12.]
Till täckande
av förskott.

Enligt vad statskontoret och medicinalstyrelsen anmält, hava av nämnda ämbetsverk eller Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen förskottsvis bestritts följande utgifter, vilka torde böra anmälas till ersättande av riksdagen under sjätte huvudtiteln, nämligen:

till kostnader för apotekskommittén	kronor	25,178: 66
» kostnader för järnvägstaxekommittén	»	7,581: 76
» kostnader för sakkunniga biträden inom civil- departementet vid beredning av frågan om fögderiförvaltningens omorganisation	»	20,635: 85
» kostnader för sakkunniga inom socialstyrelsen för utredning angående nattarbete inom vissa ar- betsområden	»	1,000: —

till kostnader för utmärkande av viss del av sjögränsen mellan Sverige och Norge m. m.	kronor	223: 75	[12.]
» kostnader för sakkunniga för utredning rörande de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden	»	63,164: 88	
» kostnader för sakkunniga för utredning i fråga om åtgärder mot kronisk arsenikförgiftning	»	14,060: —	
» kostnader för sakkunniga för utredning i fråga om med sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden m. m.	»	11,503: 63	
» kostnader för utredning inom socialstyrelsen rörande skogsarbetarnas ställning och levnadsförhållanden i Norrland m. m.	»	8,969: 55	
» kostnader för sakkunniga för verkställande av utredning i fråga om vård av skolungdomens tänder	»	4,959: 30	
» kostnader för kommittén för kommunala nybildningar	»	2,705: 04	
» kostnader för sakkunniga för revision av stadgan angående sinnessjuka m. m.	»	2,170: —	
» kostnader för utredning i fråga om personalens å rakstugor m. fl. ställen arbetsförhållanden m. m.	»	3,696: 13	
» kostnader för 1914 års kommitté angående löneförhållandena vid statens järnvägar	»	2,163: 68	
» kostnader för statens arbetslöshetskommission	»	4,500: —	
» kostnader för utförande av vissa anläggningar vid statens järnvägar för militära ändamål	»	24,000: —	
» kostnader för utgivande av Regeringsrättens årsbok	»	13,082: 50	
» kostnader för 1915 års bangårdskommission	»	10,000: —	
» kostnader för 1915 års kommission för gemensamma avlöningsbestämmelser vid kommunikationsverken jämte tullverket m. m.	»	40,285: 94	
» kostnader för socialförsäkringskommittén	»	81,557: 40	
» kostnader för apoteksnämnden	»	231: 40	
» kostnader för sakkunniga inom medicinalstyrelsen för utredning rörande vård åt barnsängskvinnor	»	134: —	
» kostnader för sakkunniga för utredning rörande brandskyddsföreskrifter för offentliga samlingslokaler m. m.	»	4,646: —	

[12.]	till kostnader för provinsialläkardistriktsskommittén ...	kronor	16,619: 98
	» kostnader för livsmedelslagstiftningskommittén ...	»	17,589: 98
	» kostnader för sakkunniga för utredning av frågan om tillgodoseende i städer under landsrätt av magistrat eljest åliggande uppgifter	»	2,407: 08
	» kostnader för anordnande av upplagsplats för malm å Svartön	»	25,000: —
	» kostnader för sakkunnigt biträde inom riks försäkringsanstalten vid vissa organisationsarbeten ...	»	3,733: 33
	» kostnader för utarbetande av enhetliga bestämmelser för järnkonstruktioner till bro-, hus- och vattenbyggnader	»	5,000: —
	» kostnader för ersättning för arbeten beträffande ordnande av statens vårdanstalt för alkoholister vid Venngarn	»	8,627: 25
	» kostnader för statistiska undersökningar inom socialstyrelsen rörande de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden	»	7,500: —
	» kostnader för sakkunniga för utarbetande av förslag till lufttrafikförordning för Sverige m. m.	»	700: —
	» kostnader för sakkunniga inom medicinalstyrelsen för revision av bestämmelser vid undersökning av färgblindhet	»	3,000: —
	» kostnader för betongbronämnden	»	3,000: —
	» kostnader för verkställande av en undersökning rörande vissa förändringar beträffande livsmedelsförbrukningen	»	4,700: —
	» kostnader för sakkunniga för utredning rörande vanförevården	»	362: 60
	» kostnader för tillfälliga understöd åt änkor och barn efter vissa befattningshavare vid yrkesinspektionen	»	900: —
	» kostnader för ersättning för mark från länsmansbostället Valsberga nr 2	»	34: 91
	» kostnader för ersättning för mark från länsmansbostället Blackstad nr 3	»	52: 85
	» kostnader för ersättning för mark från länsmansbostället Fråstad nr 5 Arvidsgården	»	10: —
	» kostnader för ränta å expropriationsmedel från länsmansbostället Vara Stommen	»	7: —

till kostnader för ränta å expropriationsmedel från länsmansbostället Baltack Backegården	kronor	5: 60	[12.]
» kostnader för ränta å expropriationsmedel från länsmansbostället Hassle Västergården	»	220: 68	
» kostnader för lönefyllnad till länsmän	»	1,748: 42	
» kostnader för från utlandet hemvändande medel- lösa svenska undersåtars resor till hemorten ..	»	175: —	
» kostnader för vidtagande av vissa åtgärder vid krig eller krigsfara	»	339: 05	
» kostnader för bevakning och förande ur riket av utländska undersåtar	»	1,115: 02	
» kostnader för öppenställande av telegrafstationen i Karungi utöver expeditionstid	»	880: 80	
» kostnader för transport av häktade österrikiska undersåten Marie Julie Kos	»	40: 60	
» kostnader för passvisering i Haparanda	»	736: —	
» kostnader för ersättning för fullgörande av upp- drag i fråga om undandragande vid krig eller krigsfara av vissa förnödenheter	»	60: —	
» kostnader för ränta å köpeskillingen för å läns- mansbostället Kumla nr 4 belöpande andel i grustag	»	64: 40	
» kostnader för undervisning i den s. k. förste provinsiälläkarkursen	»	6,500: —	
» ersättning åt vikarien för kontrollanten av hospi- talens ekonomiska förvaltning m. m.	»	1,782: 82	
Summa kronor		459,362: 84	

För jämnande av sjätte huvudtitelns slutsumma å tilläggsstaten för år 1918 hemställer jag, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till täckande av oförmälda *förskottsvis be-
stridda utgifter* på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett
förslagsanslag, högst 459,375 kronor.

Bland de årligen återkommande utgifter, som hittills bestritts under förskottstitel samt sedermera hos riksdagen anmälts till ersättande, hava några av kassaförlagskommittén och statskontoret i dess över kommit-

- [12.] téns betänkande avgivna utlåtande ansetts vara av beskaffenhet, att föreskrifter böra lämnas om deras gäldande från förut å riksstaten befintliga anslag.

Bland de utgiftsgrupper, som för civildepartementets vidkommande härvid ifrågakomma, märkas *ersättningar åt vissa boställshavare för vederbörande boställe genom expropriation frångången mark, lönefyllnad till länsmän samt kostnader för utmärkande av viss del av sjögränsen mellan Sverige och Norge.*

Beträffande nyssberörda *ersättningar åt vissa boställshavare*, synas ersättningarna, vilka under åren 1914—1916 utbetalats med respektive 281 kronor 50 öre, 138 kronor 46 öre och 331 kronor 4 öre, eller med i årligt medeltal ungefär 250 kronor, kunna, på sätt statskontoret jämväl föreslagit, överföras till det under tionde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten. Vart och ett av ersättningsbeloppen kommer nämligen enligt givna föreskrifter att upphöra att utgå vid viss bestämd eventualitet och hela utgiftsgruppen, då alla boställen indragits till statsverket, vilket allenast torde vara en kort tidsfråga.

I fråga om *lönefyllnad till länsmän* framhåller statskontoret, att sådan till belopp, vartill i gällande stat länsmansboställes avkastning uppskattas, hittills bestritts förskottsvis dels under av företrädaren tillgodonjutet fardagsår och dels då bostället indragits, intill dess fyllnadsbeloppet blivit i avlöningsstaten uppfört.

Dessa förskott hava uppgått till:

år 1911	kronor 3,391: 36
» 1912	» 2,502: 22
» 1913	» 3,298: 20
» 1914	» 4,358: 05
» 1915	» 550: 98
» 1916	» 1,748: 42

eller i årligt medeltal ungefär 2,640 kronor.

Lika med statskontoret anser jag, att jämväl denna utgiftsgrupp bör överflyttas till det under tionde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till allmänna indragningsstaten.

Beträffande slutligen *kostnader för utmärkande av viss del av sjögränsen mellan Sverige och Norge* hava dessa kostnader under åren 1915—1917 i årligt medeltal uppgått till 492 kronor. Enär kostnaderna utgått till underhåll av bojar genom lotsstyrelsens försorg, har statskon-

toret hemställt, huruvida icke desamma kunde, efter lotsstyrelsens hörande, anvisas att för framtiden bestridas från omkostnadsstaten under femte huvudtitelns förslagsanslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna. [12.]

Vid förfrågan hava cheferna för finans- och sjöförsvarsdepartementen förklarat sig instämma i min sålunda uttalade uppfattning. Då desamma står i överensstämmelse med det av förstnämnde departementschef framlagda förslaget till avveckling i största möjliga omfattning av förskottsutgifterna, torde alltså, därest erinran häremot ej framställs av riksdagen, utgifterna i fråga från ingången av år 1918 böra bestridas i enlighet med vad sålunda angivits. Någon höjning av berörda förslagsanslag lärer av nu nämnda anledning ej behöva ifrågasättas.

13. Täckande av vissa ej anmälda förskott.

Av skäl, chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet den 31 december 1917 närmare utvecklat, bör framställning under riksdagens lopp ske om ersättande av de under år 1917 utgivna förskott, som ännu ej hos Kungl. Maj:t anmälts till ersättande; och torde vidkommande sjätte huvudtiteln för ändamålet böra beräknas ett anslag om 80,000 kronor.

[13.]
*Täckande
av vissa
ej anmälda
förskott.*

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition, som kan komma att i ämnet avlätas, till täckande av vissa *förskottsvis bestridda utgifter* på tilläggsstat för år 1918 beräkna ett förslagsanslag, högst 80,000 kronor.

14. Extra lönetillägg.

Under återopande av vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag anfört i fråga om beredande åt vissa statens tjänstemän och betjänte av extra lönetillägg för år 1918, att uppföras på tilläggsstat för samma år, hemställer jag, att Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

[14.]
*Extra
lönetillägg.*

att till beredande, i enlighet med de i nyssnämnda statsrådsprotokoll angivna grunder, av *extra lönetillägg*.

[14.]

åt en del tjänstemän och betjänte i de till civildepartementet hörande ämbetsverk och kårer å tilläggsstat för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp av 12,000 kronor.

15. Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

[15.]
Krigstids-
tillägg och
krigstids-
hjälp.

Hänvisande till vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag anfört i fråga om beredande åt vissa statens tjänstemän och betjänte av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918 hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående *krigstidstillägg och krigstidshjälp* åt en del tjänstemän och betjänte i de till civildepartementet hörande ämbetsverk och kårer, å tilläggsstat för år 1918 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av 4,000,000 kronor.

16. Krigstidshjälp åt kommunalt anställda barnmorskor.

[16.]
Krigstids-
hjälp åt
kommunalt
anställda
barnmorskor.

I lagen den 13 juni 1908 angående kommuns skyldighet i fråga om anställande av barnmorska återfinnas bestämmelser i fråga om de kommunalt anställda barnmorskornas avlöningsförmåner. I 3 § av nämnda lag, sådan denna paragraf ursprungligen lydde, stadgades bland annat, att barnmorska, som vore i kommuns tjänst fast anställd, skulle i årlig lön åtnjuta minst 300 kronor samt därjämte förses med tjänlig bostad och nödigt bränsle eller ock erhålla ersättning därför med minst 100 kronor. Därest särskilda omständigheter sådant påkallade, ägde dock Kungl. Maj:ts befallningshavande, på ansökan av kommun och efter förste provinsialläkares hörande, medgiva, att avlöningen finge utgå med skäligen lägre belopp.

År 1914 gjorde svenska allmänna barnmorskeförbundet genom sin styrelse hos Kungl. Maj:t framställning om förbättring av de kommunalt anställda barnmorskornas löner m. m., och anbefalldes medicinalstyrelsen

genom remiss den 20 oktober samma år att häröver avgiva utlåtande. [16.] Innan den på grund härav igångsatta utredning blivit slutförd, beslöt emellertid 1917 års riksdag, i anledning av en i ämnet väckt motion, för sin del sådan ändring av 3 § i förenämnda lag, att den kontanta lönen till de kommunalt anställda barnmorskorna från och med år 1918 skulle utgå med minst 400 kronor, där ej Kungl. Maj:ts befallningshavande i särskilda fall lämnade sådant medgivande, varom nyss är sagt. I enlighet med riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t den 9 november 1917 lag i ämnet.

Vidare har riksdagen i anledning av särskilda inom riksdagen väckta motioner på extra stat för år 1918 beviljat ett förslagsanslag å 100,000 kronor till beredande för år 1917 enligt grunder, som av Kungl. Maj:t kunde komma att närmare bestämmas, av krigstidshjälp till kommunalt anställda barnmorskor med högst 100 kronor till varje, under förutsättning att av vederbörande kommun lämnades bidrag till belopp av minst hälften av statsbidraget, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 disponera nämnda anslag.

Genom kungörelse den 7 september 1917 (sv. förf.-saml. nr 606) har Kungl. Maj:t fastställt villkor för erhållande av krigstidshjälp från berörda anslag.

Den av 1917 års riksdag beslutade höjningen av barnmorskornas löner avsåg icke att utgöra en definitiv lönereglering. I sitt i ämnet avgivna utlåtande nr 31 framhöll lagutskottet bland annat, att betänkligheter mötte mot att allenast i anledning av väckt motion inlåta sig på förslag till en dylik lönereglering. Frågan om höjning av barnmorskornas minimilön hade redan år 1914 väckts hos Kungl. Maj:t och den i anledning därav igångsatta utredningen kunde antagas vara inom en ej alltför lång tid färdig. Därefter komme Kungl. Maj:t säkerligen att förelägga riksdagen förslag i ämnet. Däremot syntes alla skäl tala för att under väntetiden bereda barnmorskorna någon krigstidshjälp motsvarande vad ungefär beretts många andra befattningshavare.

I skrivelse den 4 maj 1917, vari riksdagen tillkännagivit sitt beslut om förenämnda lagändring, har riksdagen tillika, med godkännande av lagutskottets berörda utlåtande och med bifall till av utskottet gjord hemställan, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte för innevarande års riksdag framlägga det förslag till lönereglering för barnmorskor, vartill den i frågan igångsatta och pågående utredningen kunde föranleda.

Genom beslut den 19 maj 1917 anbefallde Kungl. Maj:t därefter medicinalstyrelsen att före den 1 augusti 1917 inkomma med det genom

[16.] remissen den 20 oktober 1914 inforade utlåtandet ävensom med förslag till bestämmelser i föreliggande ämne. Den 23 november 1917 överlämnades till civildepartementet medicinalstyrelsens utlåtande i ärendet, dagtecknat den 6 oktober samma år. I anledning av detta dröjsmål har medicinalstyrelsen anfört, att vissa av styrelsen genom cirkulärskrivelser från vederbörande förste provinsialläkare inforade förslag inkommit först under sommaren 1917 och att utredningen i många avseenden icke hunnit slutföras förr än under hösten samma år, varför det blivit styrelsen omöjligt att inkomma med sitt utlåtande till den av Kungl. Maj:t utsatta tiden. Medicinalstyrelsens förslag till lönereglering för barnmorskekåren, till vilket jag nedan återkommer, avser en fördelning av kostnaderna för barnmorskornas avlönande mellan staten, landstingen och barnmorskedistriktet. Det lär med hänsyn härtill bliva nödvändigt att lämna landstingen tillfälle att yttra sig i ämnet. Som emellertid medicinalstyrelsens ifrågavarande utlåtande inkommit först efter det landstingen under år 1917 sammanträtt, kan föreliggande fråga således icke framläggas för 1918 års riksdag.

Med hänsyn till nu nämnda förhållande anmodade jag i skrivelse den 28 november 1917 medicinalstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till beredande av krigstidshjälp för år 1918 till kommunalt anställda barnmorskor. I skrivelse den 7 december 1917 har medicinalstyrelsen inkommit med det sålunda inforade förslaget.

Medicinal-
styrelsen den
9/10 1917.

I medicinalstyrelsens skrivelse den 6 oktober 1917 har till en början en utförlig utredning lämnats rörande barnmorskornas inkomster och utgifter. Av denna utredning framgår otvetydigt, under vilka stora ekonomiska svårigheter barnmorskorna för närvarande arbeta. Det torde kunna anses uppenbart och är även av hörda myndigheter i det hela erkänt — säger styrelsen — att en stor del av de kommunalt anställda barnmorskorna befinner sig i ett ekonomiskt nödläge. Med tagen hänsyn till barnmorskornas utgifter och levnadsbehov föreslår styrelsen, att de tillförsäkras en grundavlönning å minst 800 kronor jämte två ålderstilllägg, vardera å 100 kronor efter fem respektive tio års väl vitsordad tjänstgöring, allt dock under förutsättning att de hava sin verksamhet inom distrikt, som med hänsyn till de lokala förhållandena kunna sägas giva barnmorska tillräcklig sysselsättning. Enligt förslaget bör barnmorska därjämte såsom hittills förses med tjänlig bostad och nödigt bränsle eller ock erhålla ersättning därför med minst 250 kronor. Med tjänlig bostad avses därvid av styrelsen en familjebostad å två rum och

kök jämte uthus och planteringsland. Barnmorska borde vidare kostnadsfritt tillhandahållas alla för förlossningsbiträde erforderliga förbrukningsartiklar samt, där så lämpligen kunde ske, även telefon.

[16.]

Vid en jämförelse mellan den sålunda föreslagna och den nuvarande minimilönen är att märka, att den nu gällande barnmorskedistriktsindelningen enligt styrelsens förslag bör undergå en väsentlig omreglering, varigenom en utvidgning av distriktsområdena i åtskilliga fall skulle komma att äga rum. Styrelsen utgår emellertid från det antagandet, att nuvarande 2,103 distrikt endast skulle behöva reduceras till 2,000 distrikt.

Enligt förslaget skulle av kostnaden för barnmorskornas avlönande å staten falla 200 kronor av lönen samt hälften av vardera ålderstillägget. Landstingets bidrag skulle bli lika stort samt därjämte pensionsavgift å minst 10 kronor (förslagsvis 25 kronor). Återstoden av avlöningsförmånerna skulle erläggas av barnmorskedistriktet. Samtliga kommunalt anställda barnmorskor skulle lyda under för varje län för sig tillsatta barnmorskestyrelser.

Enligt förslaget skulle kostnaderna för landstingen uppgå till 850,000 kronor och kostnaderna för staten till 550,000 kronor, allt årligen.

I skrivelsen den 7 december 1917 har medicinalstyrelsen till en början beträffande barnmorskornas nuvarande avlöningsförhållanden åberopat följande inom riks försäkringsanstalten uppgjorda tablå:

Medicinal-
styrelsen den
7/12 1917.

[16.]

Kommunalt anställda barnmorskers avlönings-

	Kontant årslön av 500—599 kronor.		Dyriddstillägg.		Naturaförmåner. (Bostad m. m.) Kontant årslön av 400—499 kronor.		Naturaförmåner. (Bostad m. m.) Kontant årslön av 300—399 kronor.		Naturaförmåner. (Bostad m. m.) Kontant årslön av 200—299 kronor.		Naturaförmåner. (Bostad m. m.) Kontant årslön in till 200 kronor.				
	Antal barnmorskor.	Antal barnmorskor.	Antal barnmorskor.	Antal barnmorskor.	Antal barnmorskor.	Antal barnmorskor.	Antal barnmorskor.	Antal barnmorskor.	Antal barnmorskor.	Antal barnmorskor.	Antal barnmorskor.	Antal barnmorskor.			
Stockholms stad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
” län	—	—	3	3	—	27	26	—	33	25	—	—			
Uppsala	—	—	—	—	—	19	17	—	1	20	—	—			
Södermanlands	—	—	1	1	—	7	7	—	22	19	—	—			
Östergötlands	—	—	—	—	1	19	18	—	36	32	—	—			
Jönköpings	1	1	8	3	—	20	20	1	33	17	—	—			
Kronobergs	1	1	8	5	1	12	10	—	27	11	—	—			
Kalmar	—	—	5	2	—	18	14	1	34	17	—	—			
Gottlands	—	—	2	—	—	9	9	—	20	18	—	—			
Blekinge	—	—	1	—	—	6	4	—	16	9	—	—			
Kristianstads	3	2	5	2	—	44	36	—	71	18	—	—			
Malmöhus	10	2	1	11	1	66	45	11	78	23	—	—			
Hallands	1	—	—	1	—	13	11	—	31	11	—	—			
Göteborgs och Bohus	1	—	—	—	1	29	23	—	34	6	—	—			
Älvsborgs	1	—	5	—	—	33	26	1	47	7	—	—			
Skaraborgs	2	—	1	—	—	20	12	1	49	12	—	—			
Värmlands	—	—	2	—	—	21	15	—	46	30	—	—			
Örebro	2	—	2	1	—	9	7	—	23	19	—	—			
Västmanlands	1	—	2	1	1	18	18	—	28	26	—	—			
Kopparbergs	—	—	2	2	—	8	8	—	20	15	—	—			
Gävleborgs	—	—	1	—	—	16	16	—	29	23	—	—			
Västernorrlands	—	—	2	2	—	25	23	—	49	29	—	—			
Jämtlands	1	—	—	—	—	14	14	1	35	25	—	—			
Västerbottens	—	—	2	—	—	25	22	—	54	10	—	—			
Norrbottens	—	—	—	—	—	3	3	—	1	24	—	—			
Summa	24	6	1	69	29	7	481	404	38	859	435	57	403	162	36

Anm. Slutsumman för antalet barnmorskor torde vara approximativ, enär uppgifter för år 1916 ännu ej ink

förhållanden enligt 1916 års uppgifter.

Antal barnmorskor.		Antal barnmorskor.		Antal barnmorskor.		Antal barnmorskor.		Antal barnmorskor.		Antal barnmorskor.		Antal barnmorskor.		Summa.							
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5							
6	6	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97							
2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	54							
9	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69							
13	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88							
5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82							
6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66							
7	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81							
1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39							
7	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43							
4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	149							
15	2	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	218							
5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	62							
3	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81							
14	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	121							
6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100							
8	2	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	97							
5	3	1	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69							
6	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65							
19	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	86							
11	5	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76							
14	1	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	104							
5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66							
11	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	112							
13	2	—	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	73							
197	42	13	37	7	1	20	8	—	3	—	1	8	1	—	4	1	—	3	—	—	2,103

från en del kommuner.

[16.] Härefter har styrelsen i föreliggande ämne vidare anfört:

»Enligt motiven till riksdagens beslut angående krigstidshjälp till kommunalt anställda barnmorskor för år 1917 borde barnmorska, som enligt under år 1917 verkställd taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt åtnjutit inkomst till högre belopp än 700 kronor, icke komma i åtnjutande av krigstidshjälp. I det förslag till grunder för nämnda krigstidshjälp utbetalande, som statskontoret och medicinalstyrelsen i gemensam skrivelse den 10 augusti 1917 avgivit, framhölls uttryckligen, att nämnda summa, 700 kronor, vore för låg. Ämbetsverkens anförande var följande: 'Mot det tydliga uttalande riksdagen i förevarande avseende gjort hava ämbetsverken icke ansett sig kunna föreslå någon höjning av berörda inkomstgräns, vilket varit önskligt med hänsyn till behovet av avlösningsförbättring jämväl för den inkomstgrupp, som ligger närmast över 700 kronor. Ämbetsverken vilja i detta avseende erinra därom, att enligt kungörelsen den 19 juni 1917 angående krigstidshjälp för år 1917 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst behov av krigstidshjälp skall anses föreligga för pensionsberättigad änka utan pensionsberättigade minderåriga barn, därest ankans sammanlagda inkomst under år 1916 icke överstigit 800 kronor. Taxeringen till inkomst- och förmögenhetsskatt kan emellertid icke läggas till grund för inkomstberäkningen, enär det endast undantagsvis förekommer, att dylik taxering verkställes för inkomst understigande 800 kronor — en omständighet som i och för sig skulle kunna anses tala för en höjning av maxiinkomsten till 800 kronor'.

Såsom villkor för erhållande av ifrågavarande krigstidshjälp av statsmedel stadgas i kungörelsen av den 7 september 1917, att vederbörande kommun tillskjuter ett till minst hälften av statsbidraget uppgående belopp. Från åtnjutande av krigstidshjälp undantages barnmorska, som under år 1916 haft inkomst av 700 kronor eller däröver, samt barnmorska, som före den dag, då kungörelsen trädde i kraft, lämnade kommunal anställning utan att omedelbart tillträda annan sådan befattning. Krigstidshjälp av statsmedel utgår med dubbla beloppet av vad vederbörande kommun lämnat såsom bidrag, dock högst med två tredjedelar av det belopp, varmed den inkomst, som barnmorska under år 1916 åtnjutit, understiger 700 kronor, samt i intet fall med högre belopp än 100 kronor.

Enligt medicinalstyrelsens mening är med hänsyn till bestämmelsen om 700 kronors gränsen att förutse, att endast ett mindretal av de kommunalt anställda barnmorskorna kunna komma i åtnjutande av någon krigstidshjälp. Deras inkomstsumma torde nog i regel överstiga sagda belopp, om man skall inberäkna såväl lön som naturaförmåner och inkomst av praktik och icke får göra avdragens för yrkesutgifterna.

I det utlåtande, som medicinalstyrelsen den 24 april 1917 i anledning av framställning från riksdagens statsutskott avgav över de motioner, som lågo till grund för riksdagens oförmälda beslut rörande krigstidsunderstöd åt barnmorskor, anfördes och åberopades en statistik över barnmorskornas totala inkomster, hopsamlad av legitimerade läkaren F. Berglund.

Enligt denna statistik uppgår medelsiffran för en kommunalt anställd barnmorskas totala inkomst till 738 kronor. Härvid bör dock beaktas, att de repeterande barnmorskorna, vilka lämnat de till grund för sammanställningen liggande uppgifterna, antagligen höra till de bättre situerade inom kåren. En in-

komstsiffra å 738 kronor utesluter emellertid helt och hållet från krigstidshjälpen.

Riksförsäkringsanstaltens redogörelse över kommunalt anställda barnmorskors avlöningsförhållanden visar även tydligt, att krigstidshjälpen för år 1917 endast kan komma ett fåtal barnmorskor till godo. 70 barnmorskor hava en lön av 700 kronor och därutöver och äro således alldeles ur räkningen. 197 hava lön å 600—699 kronor och av dem hava 42 naturaförmåner. Även om inkomsten av praktiken ej ens uppgår till mer än 100 kronor, bortfaller även denna grupp helt och hållet. 403 barnmorskor hava lön å 500—599 kronor och av dessa hava icke mindre än 162 dessutom naturaförmåner. Beräknas lönen till 500 kronor och naturaförmånerna till 150 kronor, behöver inkomsten av praktiken endast uppgå till 50 kronor, för att de 162 av denna grupp skola bliva uteslutna från krigstidshjälpen. De återstående 241 i gruppen hava sannolikt en lön något överstigande 500 kronor, eftersom de sakna naturaförmåner. Uppskattar man lönen till 550 kronor och praktikinkomsten såsom vanligt till 150 kronor, är hela gruppen utesluten.

Lön å 400—499 kronor uppbäres av icke mindre än 859 barnmorskor. Av dessa hava 435 naturaförmåner. Äro för de sistnämnda lönen 400 kronor, naturaförmånerna värda 150 kronor och praktikinkomsten 150 kronor, är man uppe i en totalinkomst å 700 kronor och krigstidshjälpen utesluten. De 424 i denna grupp, som icke hava naturaförmåner, skulle med samma beräkningssätt komma upp till en inkomst av minst 600 kronor och sålunda vara berättigade till en del av krigstidshjälpen.

Av gruppen med lön å 300—399 kronor åtnjuta 404 naturaförmåner och med ovan angivet beräkningssätt skulle deras inkomst stiga till omkring 600 kronor. De äro sålunda berättigade till en del av hjälpen. Övriga i gruppen, 77 stycken, bliva berättigade till full krigstidshjälpen.

Återstående i redogörelsen upptagna barnmorskor, uppgående till allenast 93 stycken, med lön under 300 kronor synas även bliva berättigade till full krigstidshjälpen.

Sammanfattningen av den verkställda undersökningen blir alltså den, att av 2,103 kommunalt anställda barnmorskor 170 äro berättigade till full krigstidshjälpen, 828 till ungefär halv sådan hjälp och 1,105 med stor sannolikhet ej alls berättigade till någon krigstidshjälpen.

Tiden för ingivande av ansökning om krigstidshjälpen för år 1917 utgår först den 31 mars 1918. Man kan därför ej ännu få några upplysningar om i huru många fall sådan hjälp kommer att utgå. Sannolikt torde dock vara, att de vid omfördälda undersökning erhållna siffrorna å till krigstidshjälpen helt eller delvis berättigade torde komma att visa sig snarare för höga än för låga.

Det synes medicinalstyrelsen därför ofrånkomligt, att, vid bestämmande av krigstidshjälpen för år 1918, inkomstgränsen måste väsentligt höjas, om ej hjälpen skall bliva alldeles illusorisk. Medicinalstyrelsen föreslår därför, att gränsen för krigstidshjälps erhållande för år 1918 sättes vid en totalinkomst ej överstigande 1,000 kronor. I detta belopp synes icke böra inräknas den krigstidshjälpen av statsmedel, som eventuellt utgått enligt förberörda kungörelse den 7 september 1917.

Genom den av årets riksdag beslutade ändringen av lagen om kommuns skyldighet att anställa barnmorska torde kommun från och med den 1 januari 1918 bliva skyldig att avlöna barnmorska med minst 400 kronor förutom natura-

[16.] förmåner. Denna kommuns skyldighet skulle enligt medicinalstyrelsens löne-regleringsförslag överflyttas å det reglerade barnmorskedistriktet. Såsom styrelsen i detta förslag närmare angiver, vore det icke lämpligt eller ens möjligt att belasta kommunerna med än ökade utgifter till barnmorskornas avlöning. Samma skäl tala även för, att ej begära bidrag från kommunernas sida till krigstidshjälpens erhållande, utan bör denna hjälp, i avvaktan på den slutliga löne-regleringens genomförande, helt och hållet påvila staten.

Skall krigstidshjälpen bliva av verklig betydelse för barnmorskorna, måste även maximibeloppet för densamma höjas från 100 kronor till 200 kronor. Den nu rådande dyrtiden utgör ett fullt tillräckligt skäl för en sådan höjning. Beloppet kommer då även att bliva detsamma som det, som av styrelsen föreslagits för det direkta avlöningsbidrag, som enligt löne-regleringsförslaget skulle utgå av statsmedel.

Krigstidshjälp för år 1918 bör utgå med det belopp, varmed den inkomst, som barnmorska under år 1917 åtnjutit, understiger 1,000 kronor, krigstidshjälp av statsmedel ej inberäknad, samt i intet fall med högre belopp än 200 kronor.

Enligt grunderna för de bestämmelser, som gälla för 1917 års krigstidshjälp, bör från åtnjutande av sådan hjälp för år 1918 undantagas barnmorska, som under år 1917 haft inkomst av 1,000 kronor eller därutöver, krigstidshjälp av statsmedel ej inberäknad, samt barnmorska, som före den dag, då kungörelse i ämnet träder i kraft, lämnar kommunal anställning utan att omedelbart tillträda annan sådan befattning.

Genom en krigstidshjälp för år 1918 av nu föreslagen omfattning kommer statsverket att åsamkas en kostnad, väsentligt överstigande det belopp å 100,000 kronor, som av riksdagen anvisades för enahanda ändamål för år 1917.

För det erforderliga statsanslagets bestämmande torde en undersökning liknande den, som ovan företagits rörande 1917 års krigstidshjälp, kunna tjäna till ledning. Av 2,103 barnmorskor skulle endast 40 ej bliva berättigade till någon hjälp, 72 bliva berättigade till ungefär halv hjälp och återstående 1,991 med sannolikhet erhålla rätt till full krigstidshjälp.

Ett anslag å omkring 400,000 kronor skulle enligt denna beräkning bliva erforderligt.»

Under åberopande av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att på extra stat för år 1919 anvisa ett förslagsanslag å högst 400,000 kronor att förskottsvis utgå under år 1918 som krigstidshjälp till kommunalt anställda barnmorskor med högst 200 kronor till varje enligt de grunder, som av Kungl. Maj:t komme att bestämmas.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till vikten av att barnmorskorna snarast möjligt beredas en någorlunda tryggad ekonomisk ställning hade det varit synnerligen önskvärt, att frågan om en löne-reglering för dem kunnat i enlighet med av riksdagen uttalad önskan framläggas för innevarande års riksdag. Det är därför att beklaga, att detta på grund av förut omnämnda skäl

icke låter sig göra, utan måste frågan, sedan vederbörande landsting blivit hörda, anstå till nästkommande års riksdag. [16.]

Av den föreliggande utredningen torde emellertid framgå, vilket jämväl lär vara allmänt känt, att det stora flertalet kommunalt anställda barnmorskor på grund av kristiden befinner sig i en särdeles tryckt ekonomisk ställning. Det synes mig därför vara en plikt för statsmakterna att, i likhet med vad som skedde under år 1917, jämväl för år 1918 träda hjälpande emellan och bereda denna kår någon krigstidshjälp. Att märka är, att barnmorskorna, oaktat den år 1917 beslutade provisoriska löneförhöjningen, säkerligen i ett flertal fall komma i en sämre ställning under år 1918 än under år 1917, därest icke krigstidshjälp kan beredas dem jämväl för år 1918. Nämda löneförhöjning uppgår nämligen allenast till 100 kronor, under det krigstidsbidraget av statsmedel för år 1917 jämte det såsom villkor för nämnda bidrags utbetalande stadgade kommunala dyrtidstillägget kan uppgå till sammanlagt 150 kronor.

I likhet med medicinalstyrelsen finner jag en höjning av statsbidragets maximibelopp från 100 kronor till 200 kronor fullt motiverad av den rådande dyrtiden, som för barnmorskorna gör sig gällande icke blott i fråga om levnadsomkostnaderna utan även beträffande de instrument och materialier, som erfordras för utöandet av deras yrke. Förslaget står härutinnan i god överensstämmelse med styrelsens förslag till lönereglering för barnmorskorna.

Ett villkor om bidragsskyldighet från kommunernas sida torde icke böra uppställas för tillgodonjutande av den krigstidshjälp av statsmedel, som kan komma att beviljas under år 1918. Att ålägga kommunerna att för sistnämnda år utgiva ytterligare bidrag utöver den från nämnda år höjda avlöningen synes nämligen allt för betungande för många kommuner. Den beslutade löneförhöjningen, som av riksdagen uttryckligen betecknats såsom en provisorisk krigstidshjälp, uppgår till hälften av det nu ifrågasatta högsta krigstidsbidraget av statsmedel för år 1918 och står således i samma proportion härtill som det kommunala dyrtidsbidraget för år 1917 till krigstidshjälp av statsmedel för samma år. Enligt medicinalstyrelsens förenämnda löneregleringsförslag skulle ej heller av den kontanta minimilönen mera än 400 kronor, eller lika mycket som det nu stadgade avlöningsbeloppet, gäldas av barnmorskedistriktet.

I fråga om den inkomstgräns, vid vars överskridande krigstidshjälp av statsmedel icke må utgå, har medicinalstyrelsen föreslagit, att barnmorska, som under år 1917 haft inkomst av 1,000 kronor eller därut-

- [16.] över, krigstidshjälp av statsmedel ej inberäknad, bör undantagas från sådan hjälp. Högsta understödet eller 200 kronor skulle tillkomma barnmorska med inkomst ej överstigande 800 kronor. Om inkomsten överskridit detta belopp, skulle understödet begränsas så, att inkomsten jämte understödet utgör högst 1,000 kronor. Att en höjning av den för åtnjutande av 1917 års krigstidshjälp bestämda inkomstgränsen i förevarande fall bör ske, finner också jag vara av omständigheterna oundgängligen påkallat. Därest nämnda inkomstgräns bestämmes på sätt styrelsen föreslagit, skulle enligt den föreliggande utredningen av 2,103 barnmorskor endast 40 bliva utan dylik krigstidshjälp, 72 berättigade till ungefärligen halv hjälp och återstående 1,991 med sannolikhet till full krigstidshjälp.

Enligt medicinalstyrelsens beräkning erfordras vid bifall till vad sålunda föreslagits för ifrågavarande ändamål för år 1918 ett belopp av 400,000 kronor. Då denna beräkning icke givit mig anledning till erinran, får jag alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande enligt grunder, som av Kungl. Maj:t närmare bestämmas, av *krigstidshjälp till kommunalt anställda barnmorskor* med högst 200 kronor till varje på tilläggsstat för år 1918 såsom förslagsanslag anvisa ett belopp av 400,000 kronor.

17. Löneförbättring för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.

- [17.] Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag anfört i fråga om beredande av löneförbättring för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, hemställer jag, att Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlätas angående beredande av *löneförbättring för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare*, för ändamålet tillsvidare under sjätte huvudtiteln på tilläggsstat för år 1918 beräkna ett förslagsanslag, högst 34,000 kronor.

18. Kostnader för kommittéer och utredningar av sakkunniga.

Hänvisande till vad jag under punkten 93 anført till statsrådsprotokollet denna dag i fråga om anslagsäskandena beträffande sjätte huvudtiteln för år 1919 får jag vidare hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[18.]

Kostnader för
kommittéer
m. m.

att till bestridande av *kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga* på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag om 280,000 kronor.

19. Extra utgifter.

Med hänvisning till vad jag anført under punkten 94 av samma statsrådsprotokoll hemställer jag slutligen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[19.]

Extra
utgifter.

att till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till *extra utgifter* å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 20,000 kronor.

I vad föredragande departementschefen hemställt och föreslagit beträffande anslagen under sjätte huvudtiteln å tilläggsstat för år 1918 instämde statsrådets övriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen bifalla, vad sålunda blivit av statsrådet tillstyrkt, samt förordnade tillika, enligt statsrådets hemställan, att utdrag av detta protokoll skulle överlämnas till finansdepartementet till ledning för författande av Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1918.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

Sammandrag och register

till

tilläggsstaten för sjätte huvudtiteln för år 1918.

Punkt.	Sid.	Nr.		Extra anslag.	
				Kronor	ö.
A. Departementet.					
1	1	1	Avlöningstillägg till tre befattningshavare i departementet, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,600	—
B. Överståthållarämbetet.					
2	2	2	Utgivande av »Polisunderrättelser», <i>förslagsanslag</i> , högst	9,600	—
C. Landsstaten.					
3	2	3	Avlöningstillägg åt lappfogdar, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000	—
D. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.					
4	2	4	Sandvikens hamn på Öland, <i>reservationsanslag</i>	69,200	—
5	4	5	Upprensning av Oxdjupet, <i>reservationsanslag</i>	200,000	—
E. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.					
6	25	6	Statens farmaceutiska laboratorium, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,000	—
7	25	7	Förvärv av mark för utvidgning av Växjö hospital, <i>förslagsanslag</i>	133,425	—
8	49	8	De genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade folksanatorierna. <i>förslagsanslag</i> , högst	50,000	—
9	49	9	Inköp av radium för svenska cancerföreningens Stockholmsavdelnings sjukhem i Stockholm, <i>reservationsanslag</i>	100,000	—
F. Diverse.					
10	50	10	Regeringsrättens årsbok, <i>förslagsanslag</i>	12,000	—
11	50	11	Bidrag för odling av frön för uppdragande av medicinalväxter m. m., <i>förslagsanslag</i> , högst	1,500	—
12	50	12	Täckande av vissa forskott, <i>förslagsanslag</i> , högst	459,375	—
13	55	13	Täckande av vissa ej anmälda forskott, <i>förslagsanslag</i> , högst	80,000	—
14	55	14	Extra lönetillägg, <i>förslagsanslag</i>	12,000	—
15	56	15	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	4,000,000	—
16	56	16	Krigstidshjälp åt kommunalt anställda barnmorskor, <i>förslagsanslag</i> ...	400,000	—
17	66	17	Löneförbättring för vissa vaktmästare m. fl., <i>förslagsanslag</i> , högst	34,000	—
18	66	18	Kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>förslagsanslag</i>	280,000	—
19	67	19	Förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till extra utgifter, <i>förslagsanslag</i> , högst	20,000	—
Summa kronor				5,870,700	—

FÖRSLAG TILL UPPRENSNING AV
OXDJUPET SAMT TILL FARLED
MELLAN STOCKHOLM OCH DESS
SÖDRA SKÅRGÅRD.
ÖVERSIKTSKARTA.

PL. I.

Stockholm den 15 maj 1917
KUNGL. KANALKOMMISSIONEN

H. W. W. W.
Stad Gillede.

Skalan 1:100 000

Gröna för föreslagna skyddsområde (föreslagna från föreslagna vinda kurt angår denna gröna)

Till Landsort Till Huvudskär Till Gillinge

Tilläggsstaten för år 1918.

Sjunde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari
1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Efter att hava hänvisat till vad till statsrådsprotokollet den 31 december 1917 yttrats angående uppgörande av en tilläggsstat för år 1918, redogjorde departementschefen, statsrådet Thorsson, för de frågor, som rörde regleringen av utgifterna under sjunde huvudtiteln å berörda tilläggsstat, samt anförde därvid:

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

A. **De centrala ämbetsverken.**1. **Anställande av ytterligare två kvinnliga biträden hos statskontoret m. m.**

[1.]
Anställande
av ytterligare
två kvinnliga
biträden hos
statskontoret
m. m.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 5 anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, till anställande i statskontoret under viss del av år 1918 av ytterligare två kvinnliga biträden och en amanuens samt till bestridande av ökade kostnader för renskrivning i nämnda ämbetsverk, å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 7,350.

2. **Förstärkning av arbetskrafterna för utövande av den lokala tillsynen över fartygs sjövärdighet.**

[2.]
Förstärkning
av arbetskrafterna för
utövande av
den lokala
tillsynen över
fartygs sjövärdighet.

På sätt jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel under punkt 8 anført, har jag för avsikt att samtidigt med förslag till omorganisation av kommerskollegium jämväl framlägga förslag till förändrad organisation av förhandskontrollen å fartygs sjövärdighet, och har Eders Kungl. Maj:t på därom av mig gjord framställning beslutat föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition i ämnet, bland de ordinarie anslagen för år 1919 beräkna visst belopp för ändamålet. För år 1918 torde emellertid liksom för år 1917 behov komma att föreligga av sakkunnig extra arbetshjälp åt fartygsinspektörerna. Till denna fråga torde jag få tillfälle att återkomma vid anmälan av förberörda omorganisationsförslag; och torde nu i förslaget till tilläggsstat erforderligt belopp — förslagsvis 10,000 kronor — allenast få beräknas.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av arbetskrafterna för utövande av den lokala tillsynen över fartygs sjövärdighet å *tilläggsstat* för år 1918 beräkna ett förslagsanslag, högst kronor 10,000.

B. Bergsbruket.

1. Bergsskolan i Falun jämte därmed förenade yrkesskolor.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna om regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 18 anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[3.]
Bergsskolan i
Falun jämte
därmed
förenade
yrkesskolor.

att såsom bidrag till täckande av vissa omkostnader under år 1917 vid bergsskolan i Falun jämte därmed förenade yrkesskolor å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst..... kronor 1,200 med rätt för Kungl. Maj:t att låta utbetala beloppet till bruks societetens fullmäktige i järnkontoret, sedan villkoren för lyftandet av det utav 1916 års riksdag för år 1917 beviljade anslaget till nämnda skolor visats behörigen fullgjorda.

C. Handel och sjöfart.

1. Bidrag till underhållande av handelshögskolan i Stockholm.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 19 anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[4.]
Bidrag till
handelshög-
skolan i Stock-
holm.

att, under förutsättning att verksamheten vid handelshögskolan i Stockholm fortsättes efter i huvudsak den nu följda plan, såsom bidrag till underhållande av samma skola å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 15,000 att till handelshögskoleföreningens i Stockholm styrelse utbetalas under senare halvåret 1918, under villkor att minst tolv friplatser för studerande vid högskolan under läsåret 1918—1919 inrättas.

2. Förhöjda understöd till Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium.

[5.]
Förhöjda
understöd till
Göteborgs
handelsinsti-
tut och Stock-
holms han-
delsgymna-
sium.

Under återopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 20 anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till beredande för år 1918 på de av mig förordade villkor av förhöjda understöd åt Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium med respektive 17,000 och 13,000 kronor utöver till dem redan anslagna belopp å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 30,000.

3. Bidrag till Sveriges allmänna exportförening.

[6.]
Bidrag till
Sveriges all-
männa export-
förening.

Sveriges allmänna exportförening, som alltsedan sin tillkomst år 1887 åtnjutit statsunderstöd, har i sådant avseende för vart och ett av åren 1910, 1911, 1912 och 1913 tilldelats ett sammanlagt belopp av 35,100 kronor för föreningens verksamhet ävensom tillerkänts rätt till ersättning för föreningens postavgifter med det belopp, vartill desamma enligt postbok och kvitterade räkningar visades hava under året uppgått, dock att nämnda ersättning icke fått överstiga för ett vart av åren 1910 och 1911 4,300 kronor samt för vardera av åren 1912 och 1913 5,500 kronor.

Statsunderstödet har under nämnda fyra år årligen utgått med 5,000 kronor ur handels- och sjöfartsfonden, med 13,300 kronor ur manufakturförslagslånefonden och med 16,800 kronor såsom anslag å riksstaten, varjämte ersättningen för postavgifter guldits ur sistnämnda fond.

Härefter har statsunderstödet till föreningen för åren 1914 och 1915 utgått med vissa reducerade belopp. Sålunda sänktes understödet, frånsett ersättningen för postavgifterna, vilken fortfarande utgick med 5,500 kronor, för år 1914 till 30,900 kronor och för år 1915 till 24,850 kronor. Denna anslagsminskning kom manufakturförslagslånefonden till godo, och riksstatsanslaget ävensom bidraget ur handels- och sjöfartsfonden bibehölls vid oförändrade belopp av respektive 16,800 kronor

och 5,000 kronor. Manufakturförlagslånefonden, ur vilken fortfarande gäldades ersättningen för postavgifterna, kom alltså att därutöver för nu ifrågakommande ändamål bidra med 9,100 kronor för år 1914 och 3,050 kronor för år 1915.

För år 1916 utgick statsunderstödet med 30,050 kronor jämte ersättning för föreningens postavgifter till belopp av högst 6,000 kronor. Utgifterna för statsunderstödet fördelades mellan fonder och riksstat sålunda, att från handels- och sjöfartsfonden utbetalades 9,400 kronor och från manufakturförlagslånefonden 3,050 kronor jämte ersättningen för postavgifterna, medan återstoden, 17,600 kronor, av riksdagen anvisades såsom anslag på riksstaten.

För år 1917 gjorde föreningens styrelse framställning om beviljande av statsbidrag till belopp av 18,500 kronor, varjämte styrelsen hemställde om ersättning för postavgifterna med 8,500 kronor.

I sitt över berörda framställning den 28 november 1916 avgivna utlåtande yttrade kommerskollegium bland annat, att kollegium denna gång icke ansett behöfligt att ingå på någon sådan granskning i detalj av det av föreningen uppgjorda förslaget till inkomst- och utgiftsstat, som under en följd av år verkställt, samt anförde till förklaring härav följande:

»Under i stort sett enahanda förhållanden som i förevarande fall lämnas av statsmedel bidrag till åtskilliga enskilda institutioner, vilkas verksamhet syns vara av den allmännyttiga art, att staten skäligen bör bära åtminstone en del av kostnaderna för verksamheten, och vilka överhuvudtaget befunnits vara i behov av statsunderstöd. Beloppet av statsunderstödet, som lämnas antingen för något särskilt av vederbörande institutions syften eller till förmån för hela dess verksamhet, avväges väl närmast efter institutionens nytta för det allmänna. Till gengäld för understödet får vederbörande ofta underkasta sig viss kontroll från statens sida av verksamheten i fråga. Denna kontroll avser i regeln endast att vinna säkerhet för att verksamheten eller den speciella grenen därav bedrives på det sätt och i minst den omfattning i övrigt, som föranlett statsunderstödet, medan en detaljerad granskning av institutionens utgifts- och inkomststat eller ett fastställande från statens sida av dennas olika poster icke i allmänhet läser ifrågakomma. Den vederbörliga kontrollen utövas ofta genom en av Eders Kungl. Maj:t eller särskild statsmyndighet förordnad inspektor eller revisor. I kanske de flesta fallen övertygar sig vederbörande statsmyndighet om att förhållandena äro tillfredsställande genom en överblickande granskning med ledning jämväl av den berättelse över verksamheten, som institutionen i fråga må hava sig ålagt att förete. I övrigt bestämmer institutionen själv den närmare anordningen av sin verksamhet och användningen av såväl statsanslaget som egna medel, blott den icke går utom ramen av det eller de givna syftena. Förutom att en längre gående kontroll i regeln torde vara obehöflig vinnas också på detta sätt åt vederbörande företag den frihet att utveckla och anpassa sig efter förhållandena, som torde i allmänhet utgöra den bästa förutsättningen för att statsanslaget skall bliva till verkligt gagn och som i övrigt är bäst förenlig med en enskild institutions karaktär.

Att göra nu ifrågavarande företag till föremål för någon undantagsbehandling i sist berörda avseenden synes ej vara av nu föreliggande förhållanden påkallat. Företaget synes nu vara stätt i en rask utveckling i rätt riktning. Dess ekonomiska ställning har i avsevärd grad betryggats genom det årliga bidrag å 32,000 kronor, som, enligt vad handlingarna giva vid handen, tillförsäkrats detsamma under tio år framåt från och med år 1917, liksom genom den ökning av övriga inkomster, vilken av allt att döma är att påräkna i allt högre grad år från år. Dessa omständigheter hava medfört, att föreningen finner sig hava goda utsikter att i allt vidare mån kunna själv betala kostnaderna för sin verksamhet. För år 1917 har den sålunda, såsom synes, oaktat ökade utgifter kunnat begära ett väsentligt lägre statsanslag än det för innevarande år beviljade att användas för vissa angivna ändamål. Minskningen utgör, såsom ovan nämnts, icke mindre än 9,050 kronor, ersättningen till postavgifter inberäknad. För följande år hyser föreningen förhoppning att kunna inskränka sig till att begära bidrag till lokalhyra. Enligt vad kollegium underhand inhämtat beräknas denna komma att utgöra i runt tal 20,000 kronor.»

Kollegium förklarade sig under sådana omständigheter anse, att den granskning i detalj, som hittills ägt rum beträffande föreningens ekonomiska förhållanden, lämpligen borde eftergivas, under förutsättning dock att statsbidraget kunde begränsas till ett bestämt belopp, avpassat efter statsnyttan jämte givetvis i sin mån behovet, samt föreslog med hänsyn till det anförda, att föreningen för år 1917 beviljades ett statsbidrag av, i ett för allt, 25,000 kronor, därav 12,500 kronor såsom riksstatsanslag och återstoden från handels- och sjöfarts- samt manufaktur-förlagslånefonden med lika fördelning fonderna emellan. Tillika avgav kollegium förslag i fråga om den kontroll över föreningens verksamhet, som vid beviljande av statsbidrag till föreningen borde ifrågakomma från det allmännas sida.

På framställning av dåvarande departementschefen, vilken helt avslöt sig till kommerskollegii förslag, beslöt därefter Kungl. Maj:t, på sätt av det vid statsverkspropositionen till 1917 års riksdag fogade utdraget av statsrådsprotokollet över finansärenden den 13 januari 1917 framgår, *dels* att under villkor att föreningen under år 1917 bedreve sin verksamhet i huvudsakligen den form och i minst den omfattning, som i den företedda förslagsstaten för samma år angåves, samt att i granskningen av föreningens verksamhet deltoge en av Kungl. Maj:t förordnad revisor, såsom bidrag till föreningens verksamhet under år 1917 tilldela föreningen ett statsunderstöd av 12,500 kronor att utgå med 6,250 kronor ur handels- och sjöfartsfonden och 6,250 kronor ur manufaktur-förlagslånefonden, *dels ock* att föreslå riksdagen att under enahanda villkor och med samma skyldighet för föreningen, som nyss angivits, såsom bidrag till föreningens verksamhet under år 1917 å extra stat för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag ett ytterligare belopp av

högst 12,500 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 disponera detsamma.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen; och hava enligt särskilda av Kungl. Maj:t meddelade beslut såväl bidraget av fondmedel som riksstatsanslaget under år 1917 blivit till föreningen ut-
anordnade.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av kommerskollegium med eget yttrande den 28 augusti 1917 överlämnad skrift har nu föreningens styrelse, med bifogande av förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1918, gjort framställning om beviljande av statsbidrag till föreningen för sagda år till belopp av 20,000 kronor.

*Exportför-
eningens sty-
relse*

Efter att hava framhållit att statsbidraget vore avsett dels till bestridande av omkostnaderna för föreningens lokaler och därmed sammanhängande förhållanden dels ock till ersättning för föreningens post-avgifter anför styrelsen till stöd för framställningen följande:

»Som vid jämförelse med det beviljade anslaget för år 1917 framgår, har föreningen oaktat utvidgningar och därmed följande betydligt ökade utgifter kunnat nedpressa det begärda beloppet för nästa år med 5,000 kronor, vilket blivit möjligt genom att föreningen fortfarande kunnat glädja sig åt genom eget arbete höjda inkomster.

I sin underdåniga ansökan av den 8 november 1916 om anslag för innevarande år framhöll föreningen, att dess mening vore att från och med år 1918, då föreningen ämnade inflytta i större välbehövlige lokaler, hos Kungl. Maj:t endast anhålla om anslag till lokalerna och därmed sammanhängande utgifter, under det att alla övriga omkostnader, således även de för ryska avdelningen, från och med nämnda år skulle bestridas av föreningen själv.

Som av förevarande ansökan för år 1918 framgår, har också föreningen på sig lagt omkostnaderna för ryska avdelningen, men förutom anslag till lokaler även anhållit om bidrag till porto. Orsaken härtill är följande. På sätt nästlidne år under hand meddelades kommerskollegium, beräknades utgifterna för föreningens nya lokaler till omkring 20,000 kronor för år. Då emellertid lokalerna ännu ej iordningstälts av ägaren, kan föreningen ej till nästa år inflytta i desamma utan kommer att stanna kvar i sin förutvarande lägenhet, vilken utökats med ett större rum, dit kassa och soliditetsavdelning förlagts. Hyran och övriga lokalkostnader hava härigenom beräknats för år 1918 stiga till ungefär 10,000 kronor.

Som emellertid även föreningens övriga utgifter starkt ökats, särskilt på grund av rådande dyrtid, nödgas föreningen anhålla att för år 1918 begära ett anslag å 20,000 kronor, vilket skulle avses att betäcka förutom utgifterna för lokalen jämväl portokostnaderna, som för år 1918 beräknas stiga från 8,500 kronor till minst 10,000 kronor. Eventuella kostnader för lokaler och porto utöver statsanslaget å 20,000 kronor är föreningen beredd att taga av egna medel.

Såsom redan i fjolårets skrivelse framhölls, hoppas föreningen genom ett dylikt. staten föga betungande anslag kunna på ett fritt och affärsmässigt sätt full-

följa sitt allmänna, stora, nu och framdeles mer än tillförene nödvändiga arbete till fromma för svenskt näringsliv, samtidigt som föreningen genom nämnda begränsade understöd från staten bibehåller sin vis à vis utlandet så välbehövliga halvofficiella ställning.

Utan att närmare ingå på de olika posterna i föreningens här bifogade inkomst- och utgiftsstat för år 1918, vill föreningen endast omnämna, att de däri gjorda förändringarna, jämförda med staten för innevarande år, uteslutande ha sin grund i föreningens utveckling och därunder gjorda erfarenheter, liksom ock i den rådande dyrtiden och därmed sammanhängande ökade omkostnader.

Föreningen vill till slut till Eders Kungl. Maj:ts kännedom bringa, att den från och med innevarande år i det svenska exportarbetets intresse startat en månatlig tidskrift på engelska språket »Swedish Export», utgående i en upplaga av 10,000 exemplar.

Inkomsterna och utgifterna för detta företag, bland vilka senare märkas arvode till föreningens verkställande direktör med 3,000 kronor såsom huvudredaktör samt till en redaktionssekreterare med 4,500 kronor, beräknas täcka varandra och kunna för övrigt ej nu detaljeras. Då företaget tills vidare har karaktären av ett försök, bokföres detsamma fristående från föreningens andra räkenskaper och är ej upptaget i bifogade stat.»

En jämförelse av statförslaget för år 1918 med den av föreningen på sin tid uppgjorda stat, som låg till grund för bestämmandet av statsanslaget för år 1917, visar en betydande ökning av såväl inkomster som utgifter för år 1918. Sålunda upptagas — oavsett inkomster och utgifter för den av föreningen startade tidskriften »Swedish Export» — utgifterna till 168,600 kronor (föret 128,100 kronor) och inkomsterna, fränsett det begärda statsbidraget, till 148,600 kronor (föret 101,100 kronor). De största inkomstökningarna uppvisa posterna »Årsavgifter och bidrag», som beräknats till 65,000 kronor (föret 30,000 kronor) och »Annonser i tidskriften Svensk Export», som upptagits till 45,000 kronor (föret 36,000 kronor). Å utgiftssidan hava tillkommit avlöningar till några nya befattningshavare, varjämte en stor del av de utgiftsposter, som även återfunnos i 1917 års förslagsstat, nu äro föremål för väsentliga höjningar.

Kommerskollegium.

I sitt förberörda yttrande den 28 augusti 1917 tillkännagiver kommerskollegium till en början, att kollegium vid behandlingen av förevarande ärende intagit den ståndpunkt, som kollegium utvecklat i dess här ovan återgivna utlåtande den 28 november 1916 i fråga om statsunderstöd åt föreningen för år 1917 — en ståndpunkt, som syntes kollegium numera vara av Kungl. Maj:t och riksdagen godtagen.

I själva saken anför kollegium endast, att kollegium funne det av föreningen begärda beloppet, med hänsyn till statsnyttan och föreningens

ådaglagda behov, böra tilldelas föreningen, därvid enahanda villkor borde föreskrivas, som vore bestämda för tillgodonjutande av 1917 års anslag till föreningen.

I avseende å sättet för beredande av de för statsbidraget erforderliga medlen uttalar kollegium slutligen den meningen, att i likhet med vad som skedde beträffande anslaget för år 1917 riksdagens medverkan borde tagas i anspråk beträffande halva anslaget eller 10,000 kronor och återstoden utgå med hälften eller 5,000 kronor från vardera av manufakturförslagslånefonden och handels- och sjöfartsfonden.

Med kommerskollegium är jag fullt ense därutinnan, att någon granskning i detalj av föreningens förslag till inkomst- och utgiftsstat lika litet nu bör företagas som då det gällde att bereda föreningen understöd från det allmänna för uppehållande av verksamheten under år 1917. De för åtnjutande av 1917 års statsbidrag uppställda villkor och bestämmelser, vilka givetvis böra bliva gällande jämväl i avseende å ett eventuellt statsbidrag för innevarande år, synas mig nämligen erbjuda tillräcklig kontroll över att det med statsbidraget avsedda ändamålet icke förfelas. Med hänsyn härtill och då det torde vara allmänt erkänt, att föreningens verksamhet varit för landets näringsliv i hög grad gagnelig, anser jag böra tillstyrka, att föreningen även för innevarande år tilldelas det statsbidrag, varav föreningen anmält sig vara i behov, detta så mycket mer, som det begärda bidraget icke oväsentligt understiger de förut beviljade.

*Departements-
chefen.*

Jämväl i fråga om sättet för beredande av de för statsbidraget erforderliga medlen biträder jag kommerskollegii förslag. Härtill anser jag mig endast böra lägga, att då det belopp, för vars anskaffande hänvändelse till riksdagen kan komma att ske, är avsett att disponeras redan under innevarande år, detsamma, i överensstämmelse med den föreslagna ändrade ordningen beträffande anslag, avsedda att disponeras redan under löpande år, torde böra äskas å tilläggsstat för år 1918.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, det täcktes Eders Kungl. Maj:t

dels, under villkor att Sveriges allmänna exportförening under år 1918 bedriver sin verksamhet i huvudsakligen den form och i minst den omfattning, som i företedd förslagsstat för samma år angives, samt att i granskningen av föreningens verksamhet och räkenskaper deltagar en av Eders Kungl. Maj:t förordnad revisor, såsom bidrag till föreningens verk-

Sjunde huvudtiteln: 1918 års tilläggsstat.

samhet under innevarande år tilldela föreningen ett statsunderstöd av kronor 10,000

med skyldighet för föreningen att såväl till chefen för finansdepartementet som till kommerskollegium avgiva berättelse om föreningens verksamhet under året ävensom redogörelse för föreningens ekonomiska ställning vid utgången av samma år;

dels anbefalla statskontoret att till föreningens styrelse utbetala omförmälda statsbidrag kronor 10,000
med » 5,000
ur handels- och sjöfartsfonden och » 5,000
ur manufakturförslagslånefonden,

dels ock föreslå riksdagen att under enahanda villkor och med samma skyldighet för föreningen, som nyss av mig angivits, såsom bidrag till föreningens verksamhet under innevarande år å *tilläggsstat* för år 1918 utöver förut omförmälda belopp anvisa såsom förslagsanslag ett ytterligare belopp av högst kronor 10,000.

4. Statsunderstöd till svenska handelskamrarna i London och i Frankrike samt till svenska föreningens i Petrograd handelskommitté.

[7.]

Statsunderstöd till svenska handelskamrarna i London och i Frankrike samt till svenska föreningens i Petrograd handelskommitté.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 23 anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom understöd till belopp av 10,000 kronor för år 1918 till en var av svenska handelskamrarna i London och i Frankrike samt svenska föreningens i Petrograd handelskommitté eller den svenska handelskammare, som kan komma att träda i handelskommitténs ställe, i vilket senare fall understödet dock icke må lyftas, förrän kammarens stadgar av Kungl. Maj:t godkänts,

på *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 30,000,
med skyldighet för handelskamrarna och handels-

kommittén att såväl till chefen för finansdepartementet som till kommerskollegium avgiva berättelser om institutionernas verksamhet under ifrågavarande år ävensom redogörelser för institutionernas ekonomiska ställning vid utgången av samma år.

D. Skatteomkostnader.

1. Förstärkning av arbetskrafterna hos generaltullstyrelsen.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna om regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 35 anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[8.]
Förstärkning
av arbetskraf-
terna hos
generaltull-
styrelsen.

att för förstärkning av arbetskrafterna hos generaltullstyrelsen, i enlighet med vad jag i mitt berörda yttrande utvecklat, å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst..... kronor 2,600.

2. Förstärkning av arbetskrafterna hos kontrollstyrelsen.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 41 anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[9.]
Förstärkning
av arbetskraf-
terna hos
kontrollsty-
relsen.

att till förstärkning av arbetskrafterna hos kontrollstyrelsen, i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bli riksdagen förelagd, å *tilläggsstat* för år 1918 såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av kronor 10,000.

E. **Kronans publika hus.**1. **Förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till byggnader och reparationer.**

[10.]
Förstärkning
av det
ordinarie
reservations-
anslaget till
byggnader och
reparationer.

Sedan Kungl. Maj:t, i anledning av överintendentsämbetets därom gjorda hemställan, föreslagit 1899 års riksdag att höja det under riksstatsens sjunde huvudtitel uppförda reservationsanslaget till byggnader och reparationer med 100,000 kronor eller från 200,000 kronor till 300,000 kronor, biföll riksdagen på det sätt detta förslag, att riksdagen dels höjde nyssberörda reservationsanslag med 50,000 kronor eller till 250,000 kronor, dels ock till underhåll och reparationer av publika byggnader anvisade för år 1900 på extra stat 50,000 kronor. Efter det extra anslag för ändamålet utgått med enahanda belopp under åren 1900—1909, beslöt sistnämnda års riksdag, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, att höja förenämnda reservationsanslag från 250,000 kronor till 300,000 kronor.

I underdånig skrivelse den 16 december 1913 hemställde överintendentsämbetet på anförda skäl, att framställning måtte göras till 1914 års riksdag om höjning av ifrågavarande reservationsanslag till 400,000 kronor. Med anledning härav och efter det dåvarande chefen för finansdepartementet föranstaltat om ytterligare utredning i ämnet, föreslog Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag under sjunde huvudtiteln, att riksdagen måtte höja anslaget med 70,000 kronor till 370,000 kronor. Detta förslag blev, enligt vad riksdagen i skrivelse den 26 augusti 1914 angående regleringen av utgifterna under riksstatsens sjunde huvudtitel, punkt 16, tillkännagav, av riksdagen bifallet.

Nu har överintendentsämbetet i underdånig skrivelse den 11 september 1917 på anförda skäl hemställt, att hos 1918 års riksdag framställning måtte göras därom att, utöver det ordinarie anslaget till byggnader och reparationer, till underhåll och reparationer av de publika byggnader, som komma att stå under byggnadsstyrelsens inseende, måtte på extra stat för år 1919 anvisas 460,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1918 använda halva beloppet eller 230,000 kronor.

Till stöd för denna hemställan har överintendentsämbetet till en början erinrat, hurusom ämbetet icke sällan haft tillfälle att inför Kungl. Maj:t framhålla, att de för underhåll och reparationer av kronans efter hand till allt större antal under ämbetets inseende ställda byggnader tillgängliga medlen vore särdeles begränsade för tillgodoseende även av sådana krav, som måste anses förtjänta att fyllas. Såsom bevis härför har ämbetet åberopat, att vid upprättandet av de årliga generalförslagen ett icke obetydligt antal underhållsarbeten, som det vore önskvärt att få utförda, måste, till följd av bristande medeltillgång, tillsammans med dem, som kunde anstå, intagas i förslagens tredje klass och förty icke komme att bringas till verkställighet. Ofta komme dessa arbeten att stanna i tredje klassen, enär genom uppkomsten av nya än mera avsevärda fordringar någon förflyttning till andra klassen icke kunde ske, och slutligen avfördes de ur förslagen, då det icke syntes tjäna till något att år efter år tynga dessa med arbeten, vilkas verkställande hindrades av medelbrist. Ämbetet har därjämte framhållit, att ett icke ringa antal arbeten, särskilt berörande yttre reparationer och underhåll, icke bleve upptagna i generalförslagen; de vore väl kända och tydliga nog, men, då deras intagande i förslagen erfordrade kostnadsberäkningar som skiftade år efter år, finge de i det längsta vänta på ett dylikt upptagande och alltså jämväl på utförande. Härav bleve emellertid en följd, att behovet av ökad medeltillgång vore vida större än som framginge av de arbeten och kostnaden därför, som stode upptagna i de olika generalförslagens tredje klass.

Nämnda förhållanden gällde redan för normala tider och påkallade enligt ämbetets mening redan i och för sig en förhöjning i tillgängliga medel för underhållsändamål. Då numera dyrtid inträtt med våldsamt stegrade priser, hade behovet av en sådan höjning blivit än mer oavvisligt.

Till bestyrkande av sistnämnda omständigheter har överintendentsämbetet åberopat vid ämbetets skrivelse fogade 32 bilagor.

Ur bilaga 1 ber jag här få lämna följande

Översikt av de till underhåll och reparationer av kronans hus i Stockholm och landsorten
anslagna belopp under åren 1867—1917.

Åren		Summa kronor per år
1867—1868	ordinarie anslag	118,000: —
1669—1876	» »	120,900: —
1877—1884	» »	155,480: —
1885—1899	» »	200,000: —
1900—1909	» »	250,000: —
	extra anslag	50,000: —
1910—1914	ordinarie anslag	300,000: —
1915—1917	» »	370,000: —

Bilagorna 3—26 innehålla uppgifter, som utvisa stegringen i pris å åtskilliga slag av byggnadsmaterialier ävensom å arbetslöner och körningar sedan år 1914.

I bilagan 27 meddelas en översikt av de genomsnittliga prisökningarna i procent för nyssnämnda tre kostnadsgrupper i Stockholms stad och de olika länen.

Föredragande departementschefen meddelade härefter utdrag dels ur bilagan 3, dels ur bilagan 27, vilka bägge bilagor skulle här införas som följer:

Prisuppgifter å materialier och arbete under åren 1914 & 1917 för kronans hus i Stockholm.

	enhet	1914	1 juni 1917		15 augusti 1917	
		å-pris	å-pris	ökning i %	å-pris	ökning i %
<i>Byggmästararbeten</i>						
Murtegel	per	1 000	50 —	100 —	100 %	110 — 120 %
Murbruk	»	hl.	1 04	2 20	112 »	3 50 236 »
Cement	»	fat	8 25	15 —	82 »	17 — 106 »
Råls	»	kg.	0 13	0 50	285 »	0 60 360 »
Järnbalkar (intill 18 cm. höga)	»		0 19			
Golvbräder, 38 × 112 mm. helrent trä per	m.		0 29	0 53	83 »	0 58 100 »
Utskottsbräder, 25 × 100 mm. »	»		0 07	0 15	114 »	0 18 157 »
Murare	»	tim.	0 72	0 80	11 »	1 — 39 »
Timmerman	»	»	0 62	0 73	18 »	0 93 50 »
Hantlangare	»	»	0 53	0 60	13 »	0 80 51 »
Häst och karl	»	»	1 10	1 70	54 »	2 — 82 »
Cloisonväggar	»	m ²	6 —	11 —	83 »	14 — 133 »
Inläggning av golv av 38 mm. trä	»	m ²	4 —	6 —	50 »	7 50 87 »
4" klippt spik	»	100 st.	0 28	1 10	293 »	1 37 390 »
Vattnivning och avfärgning	»	m ²	1 30	1 60	23 »	2 — 54 »
<i>Snickeriarbeten</i>						
Nya bågar intill 2,20 × 1,20 m. »	»	luft	5 75	8 —	39 »	9 — 56 »
Enkeldörrar 2,10 × 0,90 m. »	»	st.	13 —	22 —	70 »	25 — 92 »
Plank 0,06 × 0,10 m. helrent trä »	»	m.	0 43	0 75	74 »	0 83 93 »
Bräder 0,025 × 0,10 m. »	»	»	0 18	0 36	100 »	0 40 122 »
Pris per timma	»		0 70	0 82	17 »	1 02 46 »
<i>Glasmästararbeten</i>						
Enkeltjockt fönsterglas 0,55 × 0,50 m. per	ruta		0 60	1 30	117 »	1 95 220 »
Dubbeltjockt glas i järnb. tryckt i	»					
mönjekitt	»	m ²	8 —	14 —	75 »	21 — 162 »
Pris per timma	»					
<i>Måleriarbeten</i>						
Strykning med limfärg	per	m ²	0 25	0 25		0 27 8 »
Uppsättning av tapet	»	»	0 20	0 22	10 »	0 23 15 »
Tvättning för oljemålning	»	»	0 10	0 09		0 10
2 ggr. strykning jämte bredspackling	»	m ²	0 90	1 25	40 »	1 35 50 »
å gammal mur	»					
Pris per timma	»		0 80	0 80		1 — 25 »
<i>Plåtslageriarbeten</i>						
Omtäckning av gamla tak med ny svart	per	m ²	2 25	8 —	255 »	10 — 344 »
plåt (48 plåtar per klove)	»	st.	1 50	4 75	216 »	6 25 317 »
Inlagningar 60 × 90 cm. av samma plåt	»	m ²	0 14	0 55	295 »	0 90 540 »
Skrapning och målning av plåt	»					
Stuprör nedtagna o. målade in- och	»	m	0 55	0 80	45 »	0 90 63 »
utvändigt	»	tim.	0 80	0 95	19 »	1 23 54 »
Snöskotning	»					
Pris per timma	»		0 70	0 82	17 »	1 07 53 »

	enhet	1914		1 juni 1917		15 augusti 1917	
		å-pris	å-pris	ökning i %	å-pris	ökning i %	
<i>Kakelugnsmakeriarbeten</i>							
Omsättning av rund kakelugn 8 skift med 5 kakel i skiftet	st.	32	38	18 %	48	50 %	
Omsättning av flat kakelugn 8 skift 5 1/2 kakel bred och 2 1/2 kakel djup »	»	42	52	24 »	67	60 »	
Ram med järn och mässingsluckor.....		9	19	111 »	25	180 »	
Pris per timma		0,75	1	33 »	1,30	73 »	

P. M. utvisande prisökning i % å materialier och arbete åren 1914—1917 för kronans hus i Stockholm och landsorten.

		Materialier	Arbetslöner	Körningar
Stockholms stad		105 %	35 %	82 %
Stockholms län			S a k n a s	
Uppsala	»	114 »	26 %	87 %
Södermanlands	»	133 »	32 »	166 »
Östergötlands	»	142 »	49 »	46 »
Jönköpings	»	119 »	29 »	100 »
Kronobergs	»	111 »	43 »	100 »
Kalmar	»	147 »	22 »	43 »
Götlands	»	90 »	20 »	100 »
Blekinge	»	95 »	35 »	100 »
Kristianstads	»	117 »	26 »	100 »
Malmöhus	»	158 »	40 »	22 »
Hallands	»	112 »	22 »	100 »
Göteborgs och Bohus	»	136 »	38 »	114 »
Älvsborgs	»	139 »	38 »	81 »
Skaraborgs	»	140 »	30 »	60 »
Värmlands	»	146 »	24 »	80 »
Örebro	»	146 »	50 »	111 »
Västmanlands	»	127 »	38 »	114 »
Kopparbergs	»	167 »	30 »	100 »
Gävleborgs	»	113 »	35 »	100 »
Västernorrlands	»	237 »	67 »	87 »
Jämtlands	»	157 »	58 »	87 »
Västerbottens	»	92 »	43 »	80 »
Norrbottnens	»	99 »	45 »	50 »
I genomsnitt cirka		131 %	36 %	88 %

Härefter fortsatte departementschefen:

Bilagorna 28—32 innehålla av ämbetet införskaffade uppgifter å inträdda prisstegringar för elektriska belysnings- och kraftanläggningar samt för anläggningar av värmeledning och av gas-, vatten- och avloppsledningar jämte sanitetsgods.

I fråga om nyanläggningar för elektrisk belysning och kraftöverföring har sålunda elektriska provningsanstalten i en den 25 juli 1917

dagtecknad skrift uppgivit, att prisstegringen sedan tiden närmast före kriget utgjorde, om anläggningen utfördes medels vulkaniserade ledningar förlagda i isolerrör, omkring 220 procent och, om densamma utfördes med den ersättning för s. k. kuhlöedningar, som funnes i marknaden och i vilken isoleringen åvägabragtes genom papper i stället för vulkaniserad gummi, omkring 175 procent.

Beträffande värmeledningsanläggningar samt gas-, vatten- och avloppsanläggningar jämte sanitetsgods har överintendentensämbetets expert i fråga om dylika anläggningar civilingenjören Hugo Theorell i Stockholm meddelat sammanställningar, som utvisa vid olika tidpunkter från juni 1914 till maj eller juni 1917 inträdda prisstegringar dels för de huvudsakliga materialerna dels för hel anläggning, därvid som grundpris tagits priserna i juni 1914, vilka betecknats med 100.

Härefter meddelade departementschefen innehållet av sistnämnda bägge sammanställningar, vilka skulle här intagas.

Värmeledningsanläggningar.

Tidpunkt för stegringen	Rör	Radiatorer	Armatyr	Totala stegringen
Juni 1914	100	100	100	100
December 1914	110	100	110	107
Juni 1915	115	120	125	115
December 1915	150	125	135	128
Januari 1916	150	135	155	131
Mars 1916	175	180	155	155
Juni 1916	175	245	180	175
November 1916	260	290	180	208
Januari 1917	300	360	230	256
Maj 1917	400	495	230	321

Gas-, vatten- och avloppsanläggningar jämte sanitetsgods.

Tidpunkt för stegringen	Gjutna rör	Smidda rör	Emaljgods	Porslinsgods	Armatyr	Totala stegringen
Juni 1914	100	100	100	100	100	100
Januari 1915	105	110	107	100	115	108
Juni 1915	130	120	115	100	125	120
Januari 1916	135	135	135	100	140	131
Mars 1916	135	180	135	100	140	140
April 1916	135	180	145	100	160	148
Juni 1916	135	245	160	115	160	156
Oktober 1916	135	245	195	115	160	162
November 1916	135	290	195	115	160	170
December 1916	185	290	195	115	160	176
Januari 1917	185	360	215	125	170	196
Juni 1917	295	495	300	135	180	260

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

Departementschefen yttrade härefter:

Efter att hava åberopat de vid överintendentsämbetets förenämnda skrivelse fogade bilagorna, har ämbetet vidare anfört, att av dessa bilagors innehåll syntes framgå, att, för fyllande av ämbetets plikt att på ett tillfredsställande sätt underhålla statsverkets i ämbetets vård lämnade egendommar, skulle tarvas ett fördubblande av det till 370,000 kronor nu bestämda årliga ordinarie reservationsanslaget till byggnader och reparationer, vilket i så fall komme att utgå med 740,000 kronor om året.

Då emellertid, å ena sidan, tiden givetvis fordrade att så mycket som möjligt inskränka ökade anslagskrav och det vidare kunde synas olämpligt att med hänsyn till för närvarande rådande ytterst abnorma prisförhållanden påyrka en förhöjning av ett ordinarie statsanslag, men, å andra sidan, ämbetet vore av oavvisligt behov nödsakat att, för att kunna fullgöra sin ämbetsplikt, beredas icke oväsentligt högre medeltillgång, hade överintendentsämbetet funnit sig böra göra den hemställan som jag ovan återgivit och vilken avsåg, att hos riksdagen skulle begäras tilläggsanslag å extra stat för ifrågavarande ändamål, att för vartdera av åren 1918 och 1919 utgå med 230,000 kronor. Härvid har ämbetet framhållit, att denna ämbetets framställning gjorts så litet omfattande som möjligt samt att, om densamma bleve bifallen, ämbetet i betraktande av gällande arbets- och materialpris i allt fall icke komme i någon bättre ekonomisk ställning än före den nuvarande kristidens inträde.

*Departements-
chefen.*

På sätt jag ovan erinrat hade överintendentsämbetet, då det ordinarie anslaget till byggnader och reparationer år 1914 på Kungl. Maj:ts förslag höjdes från 300,000 kronor till det nuvarande beloppet 370,000 kronor, för sin del hemställt om en höjning till 400,000 kronor. Föredragande departementschefen redogjorde då i sitt anförande till statsrådsprotokollet för åtskilliga på departementschefens föranstaltande utförda beräkningar, som voro ägnade att giva stöd åt ämbetets förslag. Att departementschefen emellertid icke ansåg sig böra förorda hela den av överintendentsämbetet ifrågasatta höjningen berodde på flera omständigheter, av vilka jag här har anledning att erinra endast om den, som torde ha utgjort det principiella och viktigaste skälet för nedsättningen av det av ämbetet ifrågasatta beloppet. Departementschefen anförde, att anslaget borde hållas inom så pass snävt tillmätta gränser, att en noggrann prövning av såväl behov som kostnadsberäkningar i varje enskilt fall nödvändiggjordes. Då denna synpunkt anlades vid beloppets bestämmande, torde därav framgå, att anslaget tillmättes så, att det skulle nått och jämt förslå till täckande av kostnader för nödvändiga

och väl avvägda underhålls- och reparationsarbeten, sådana dessa kostnader med stöd av dittills vunnen erfarenhet kunde beräknas.

Den allmänna och oerhörda prisstegring, som kriget medfört, har emellertid väsentligen rubbat den grundval, som sålunda lagts för beräkningarna. De av överintendentsämbetet överlämnade, från landets olika delar meddelade prisuppgifterna, vilka i allmänhet synas vara avgivna i juli eller augusti månad år 1917, utvisa, enligt den ovan intagna sammanfattningen, en genomsnittlig prisstegring av för materialier 131 procent, för arbetslöner 36 procent och för körningar 88 procent. Överintendentsämbetet har ansett dessa siffror i och för sig giva stöd för en fördubbling av det nuvarande anslaget. Om denna beräkning kan synas något hög på grundvalen av förenämnda material, särskilt med hänsyn till den relativt begränsade stegring arbetslönerna utvisat, så tillkommer dock nu, enligt vad chefen för byggnadsstyrelsen meddelat, att prisstegringen under den tid, som förflutit sedan beräkningarna uppgjordes, alltjämt fortsatt och ännu synes pågå. Vid sådant förhållande är det icke osannolikt, att en rent matematisk beräkning, om en sådan vore möjlig att utföra, skulle giva till resultat, att anslaget borde fördubblas för att erhålla samma valör som det beräknades erhålla då dess belopp år 1914 fastställdes. En höjning av det nuvarande anslaget efter sistnämnda måttstock — eller till 740,000 kronor — har emellertid överintendentsämbetet icke ansett sig böra ifrågasätta. Ämbetet har framhållit å ena sidan det ofta uttalade kravet på strängaste möjliga begränsning av alla anslagsäskanden under nu rådande förhållanden och å andra sidan, att det kunde synas olämpligt att öka ett ordinarie anslag med hänsyn till prisetförhållanden som måste anses abnorma. Överintendentsämbetet har fördenskull begränsat sin framställning, dels såtillvida att densamma endast avser extra anslag att stå till förfogande under de båda åren 1918 och 1919, dels ock därutinnan att för vardera året begäres allenast 230,000 kronor, varigenom det för underhåll och reparationer av offentliga byggnader tillgängliga anslagsbeloppet skulle under vardera av sistnämnda båda år uppgå till 600,000 kronor.

Den prisstegring, som föranlett överintendentsämbetets förevarande framställning, har nu pågått i över tre år. Det ligger i öppen dag, att under denna tid underhålls- och reparationsarbetena å kronans byggnader icke kunnat bedrivas i den omfattning, vartill anslaget avsett att lämna tillgång. Då någon tendens till återgång till normala priser som ovan framhållits icke kan för närvarande skönjas, utan stegringen i stället förefaller att alltjämt fortgå, synes det mig alldeles ofrånkomligt, att ett avsevärt tilläggsanslag nu anvisas att utgå under år 1918.

Då tilläggsanslaget påkallas av prisförhållanden, vilkas varaktighet undandraget sig varje noggrannare beräkning, har jag däremot icke kunnat biträda överintendentsämbetets förslag, i vad det avser att ett sådant anslag nu skulle begäras även för 1919 års behov. Även om jag i likhet med ämbetet måste finna sannolikt, att byggnadskostnaderna även under sistnämnda år komma att vara mycket höga och även med beaktande av önskvärdheten att så mycket som möjligt för framtiden begränsa tilläggsstaterna, har jag icke ansett tillräckligt underlag för närvarande finnas för att beräkna det belopp, som utöver det ordinarie anslaget kan komma att tarvras under år 1919. Då jag sålunda ifrågasätter ett extra byggnadsanslag endast på tilläggsstaten för år 1918, har jag härigenom även velat uttryckligen betona vad även överintendentsämbetet framhållit, nämligen att här är fråga om ett tillfälligt, av extraordinära förhållanden framtvingat anslagsäskande.

När det gäller det lämpliga avvägandet av det belopp, som sålunda skulle äskas på sistnämnda tilläggsstat, möta givetvis de största svårigheter. Å ena sidan är det obestriddigen av största betydelse, att tillräckliga medel ställas till byggnadsstyrelsens förfogande för vårdandet av de betydande värden, som kronans byggnader representera. Om ett alltför knappt tillmätt anslag tvingar styrelsen att låta anstå även med sådana arbeten, som äro nödvändiga för ett rationellt ordnat underhåll, ligger det nämligen i sakens natur, att härav i längden föranledas om icke oersättliga förluster så åtminstone ökade kostnader för statsverket. Å andra sidan måste givetvis den för alla grenar av statsförvaltningen gällande nödvändigheten att under kristiden iakttaga en väsentligt strängare utgiftsbegränsning, än under normala förhållanden skulle anses påkallat eller tillrådligt, komma till tillämpning även på detta område. Jag har förut givit uttryck åt den tanken, att de nu gällande priserna i och för sig möjligen kunna lämna stöd åt en fördubbling av det årliga belopp, som för ifrågavarande ändamål för närvarande finnes tillgängligt. Detta skulle som nämnt innebära, att ett tilläggsanslag av 370,000 kronor behövde anvisas, varigenom det totala beloppet för år 1918 skulle bringas upp till 740,000 kronor. Med denna utgångspunkt anser jag mig icke böra ifrågasätta någon reducering av det belopp, vartill överintendentsämbetet hemställt, att de tillgängliga medlen för sistnämnda år måtte höjas.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, till förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till byggnader och reparationer, å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 230,000.

2. Byggnad för statens provningsanstalt.

Under återopande av vad jag tidigare denna dag, vid föredragning av förslag till reglering av utgifterna under sjunde huvudtiteln i riksstaten för år 1919, i slutet av mitt anförande under punkt 42 yttrat, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[11.]
Byggnad
för statens
provnings-
anstalt.

att av det av 1916 års riksdag till uppförande av byggnad för en statens provningsanstalt samt för utrustning av nämnda anstalt beviljade anslaget å 800,000 kronor å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av kronor 195,000.

3. Utvidgande av länsstyrelsens i Malmöhus län ämbetslokaler.

I en den 16 april 1917 avlåten proposition (nr 231) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för utvidgande och förbättrande av länsstyrelsens i Malmöhus län ämbetslokaler m. m. i huvudsaklig överensstämmelse med ett av överintendentensämbetet tillstyrkt, av chefen för finansdepartementet förordat förslag å extra stat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 135,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan år 1917 disponera beloppet. Riksdagen anmälde i skrivelse den 16 juni 1917 angående regleringen av utgifterna under riksstatsens sjunde huvudtitel under punkt 51, att riksdagen bifallit förenämnda proposition. Vid föredragning den 25 juni samma år av riksdagens nämnda skrivelse uppdrog Kungl. Maj:t åt överintendentensämbetet att för en kostnad ej överstigande 135,000 kronor låta, i huvudsaklig överensstämmelse med omförmälda förslag, verkställa däri upptagna ombyggnadsarbeten å länsresidenset i Malmö, anskaffning av möbler m. m.

[12.]
Utvidgande
av länsstyrel-
sens i Malmö-
hus län äm-
betslokaler.

I underdånig skrivelse den 13 november 1917 har nu överintendentensämbetet meddelat till en början, att ämbetet, efter att hava erhållit nyssnämnda uppdrag, anmodat Kungl. Maj:ts befallningshavande i Malmöhus län att infordra för omförmälda ändringsarbeten erforderliga anbud å byggnadsarbeten, värmelednings- och sanitetsarbeten samt elektriska arbeten. Sedermera hade Kungl. Maj:ts befallningshavande till ämbetet inkommit med protokoll över öppnandet av de inom föreskriven tid å förberörda arbeten ingivna anbud, vilket

protokoll utvisat, att det lägsta anbudet å byggnadsarbetena slutat å	kronor	100,000: —
att det lägsta anbudet å värmeledning och sanitära anordningar uppgått till	»	18,975: —
samt att å elektriska arbeten avgivits endast ett anbud, vilket lytt å	»	8,400: —
vadan den lägsta kostnaden för de i anbuden avsedda arbetena utgjorde	kronor	127,375: —.
I den skrivelse, varmed Kungl. Maj:ts bemälda befallningshavande till ämbetet överlämnat förenämnda protokoll, hade befallningshavanden för sin del förordat antagandet av omförmälda tre anbud.		
Överintendentsämbetet har i sin skrivelse den 13 november 1917 vidare anfört, att av omförmälda av 1917 års riksdag beviljade anslag å 135,000 kronor skulle bestridas, jämte ovannämnda ..		
kostnaden för möblering	»	23,230: —
d:o för linoleummattor	»	8,000: —
d:o för hyra för länsstyrelsen under byggnadstiden	»	5,000: —
d:o för arvoden och oförutsedda utgifter.....	»	12,737: —
	summa kronor	176,342: —
vadan uti anslaget i fråga	»	135,000: —
en brist skulle uppstå av	»	41,342: —.

Med förmälan att ovannämnda anbud syntes ämbetet skäligen och att det under nu rådande tider med de ständiga prisstegringarna icke vore antagligt att genom förnyad entreprenad erhålla lägre anbud å de arbeten, varpå sådana infordrats, samt med erinran att anbudsgivarna sannolikt icke länge stode vid sina anbud, har ämbetet hemställt, att Kungl. Maj:t måtte dels bemyndiga ämbetet att antaga ifrågavarande anbud dels ock hos riksdagen äska ett tilläggsanslag för ändamålet å ett belopp av 41,342 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1918 disponera anslaget.

Departements-
chefen.

Jag ber först få erinra, att överintendentsämbetets nu refererade framställning, i vad den avsåg bemyndigande för ämbetet att antaga förenämnda anbud å sammanlagt 127,375 kronor, den 30 november 1917 föredrogs för Kungl. Maj:t samt att Kungl. Maj:t då bemyndigade ämbetet att antaga samma anbud ävensom att omedelbart igångsätta arbetena.

Tidigare i dag har jag påmint om ett liknande Kungl. Maj:ts beslut. Detsamma rörde uppförandet av byggnader för statens provningsanstalt. Jag erinrade då, att Kungl. Maj:t den 9 november 1917, sedan överintendentsämbetet anmält, att inkomna anbud och gjorda beräkningar i fråga om sistnämnda byggnadsföretag utvisade en totalkostnad ungefär dubbelt så stor som det av riksdagen år 1917 för ändamålet beviljade anslaget, på min företrädares hemställan bemyndigat ämbetet att antaga anbud å en del av företaget, med iakttagande att sammanlagda kostnaden för nämnda del icke komme att uppgå till högre belopp än det av riksdagen för hela anläggningen avsedda beloppet. Jag begagnade då tillfället att tämligen utförligt angiva de skäl, som föranlett Kungl. Maj:t att, trots de betänkligheter som ur konstitutionell synpunkt rest sig, meddela överintendentsämbetet det nämnda bemyndigandet.

Även i fråga om ändringsarbetena å länsresidenset i Malmö utvisade inkomna anbud och överintendentsämbetets beräkningar en kostnad, som betydligt översteg det av riksdagen beviljade anslaget. Även här avsåg ämbetets hemställan medgivande att antaga anbud, vilka omfattade en del av företaget och vilkas sammanlagda belopp föll inom ramen av det för ändamålet i dess helhet beviljade anslaget.

Liksom beträffande byggnaderna för provningsanstalten förelågo även i fråga om ändringsarbetena å residenset i Malmö tvingande skäl att bringa de av riksdagen beslutade åtgärderna till utförande, oaktat detta icke kunde göras för det anslagna beloppet. Jag ber nu att i korthet få angiva skälen för denna min uppfattning. Det av 1917 års riksdag antagna förslaget till utvidgning och förbättring av länsstyrelsens i Malmö tjänstelokaler avsåg i huvudsak påbyggande av en våning å landstatsbyggnaden för landskontorets räkning, varigenom våningen en trappa upp skulle kunna helt upplåtas åt landskansliet, vidare inredande av brandfritt arkiv över tredje våningen samt vidtagande av åtskilliga förändrings- och reparationsarbeten beträffande byggnaden i övrigt. Det framgick av den för 1917 års riksdag framlagda utredningen, att ifrågasvarande länsstyrelsens lokaler voro i särdeles trängande behov av att utvidgas och förbättras. Då 1917 års riksdag meddelade sitt förut omnämnda beslut att anslå medel för detta ändamål, omförmälde också riksdagen, att riksdagens vederbörande utskott tagit del av de till propositionen i ämnet hörande ritningar och kostnadsförslag och därvid funnit behovet av utvidgning och förbättring av dessa lokaler till fullo ådagalagt. I betraktande av det sålunda erkänt oavvisliga behovet av förbättring av ifrågasvarande lokaler och med hänsyn jämväl till vad överintendentsämbetet anfört i fråga om osannolikheten att genom för-

nyad entreprenad erhålla lägre anbud, ansåg sig dåvarande t. f. chefen för finansdepartementet vid ärendets föredragning ovanberörda den 30 november 1917 böra tillstyrka det beslut, som Kungl. Maj:t enligt vad jag ovan nämnt då fattade.

Jag anhåller nu att få anmäla den andra av överintendentsämbetet i dess ovan omförmälda skrivelse väckta frågan, nämligen om utverkande hos riksdagen av erforderligt tilläggsanslag för ifrågavarande ombyggnadsarbeten å residenset i Malmö.

Jag har redan uttalat, att jag funnit arbetenas utförande trots de väsentligt ökade kostnaderna ofrånkomligt.

Likaledes har jag förut framhållit, att behovet för länsstyrelsen av större utrymme och även i övrigt förbättrade lokaler är synnerligen trängande. Med hänsyn härtill anser jag nödvändigt, att arbetena bringas till fullbordan snarast möjligt och följaktligen delar jag överintendentsämbetets uppfattning, att hela det ytterligare erforderliga beloppet bör bliva tillgängligt under år 1918. Mot de belopp, till vilka överintendentsämbetet upptagit de utom entreprenadanbudena fallande kostnaderna, har jag icke någon erinran att göra.

Jag hemställer sålunda, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för utvidgande och förbättrande av länsstyrelsens i Malmöhus län ämbetslokaler m. m., utöver det av 1917 års riksdag beviljade anslaget å 135,000 kronor, å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av kronor 41,342.

4. Ändringsarbeten å länsresidenset i Halmstad.

[13.]
Ändringsarbeten å länsresidenset i Halmstad.

I underdånig skrivelse den 2 oktober 1917 har överintendentsämbetet, med anledning av en hos ämbetet gjord framställning av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Hallands län, anhållit om bemyndigande att i länsresidensbyggnaden i Halmstad utföra vissa anordningar, avsedda att utvidga och förbättra länsstyrelsens lokaler.

Innan jag ingår på det förslag, ämbetet sålunda framlagt, torde jag få lämna ett kort beskrivning av nämnda byggnad och dess användning för närvarande. Residensbyggnaden i Halmstad utgöres av en huvudbyggnad och tre flyglar, samtliga sammanbyggda och avslutande en rektangulär, nästan kvadratisk gård. Huvudbyggnaden,

som ligger åt söder, samt västra flygeln äro uppförda i två våningar, varjämte i den förra källare är inredd. Östra och norra flyglarnas bottenvåningar ligga i ungefärlig jämnhöjd med huvudbyggnadens källare. I övrigt omfattar den östra flygeln en våning en trappa upp och en vindsvåning och den norra endast en vindsvåning. Landshövdingens bostadsvåning utgöres av bottenvåningen och våningen en trappa upp i såväl huvudbyggnadens västra hälft som västra flygeln. Länsstyrelsen förfogar över bägge våningarna i huvudbyggnadens östra hälft ävensom hela östra flygeln. I bottenvåningen i norra flygeln äro tvätt- och bakstuga, bostad för nattvakt samt vedbod inredda. Dessutom omfattar sistnämnda våning en trerumslägenhet, vilken tidigare använts såsom lokal för länets lantmäterikontor, men nu står obegagnad. Lantmäterikontoret är sedan åtskilliga år tillbaka inrymt i förhyrd lokal. Norra flygelns vindsvåning är delvis inredd till vaktmästarbostäder delvis använd såsom vind. Länsstyrelsens lokaler äro fördelade på följande sätt. I östra flygelns bottenvåning är landskansliets arkiv inrymt. Bottenvåningen i huvudbyggnadens östra del och våningen en trappa upp i östra flygeln — sinsemellan förbundna genom en kort trappa — äro upplåtna åt landskansliet; våningen en trappa upp i huvudbyggnaden och vindsvåningen i sistnämnda flygel — även dessa förbundna genom en trappa — disponeras av landskontoret.

Det åt landskansliet upplåtna utrymmet är fördelat i 10 rum, 5 i vardera av huvudbyggnaden och östra flygeln. Hörnrummet (nr 10¹, areal 21.40 kvm.) i huvudbyggnaden är upplåtet åt landssekreteraren; av de återstående fyra rummen i huvudbyggnaden disponeras ett (nr 11, 19.50 kvm.), vilket är beläget emellan landssekreterarens rum och trappan till rummen i flygelbyggnadens bottenvåning, av extra länsnotarien, ett (nr 8, 11 kvm.) av länsnotarien och två (nr 9, 34.17 kvm., och nr 7, 16.20 kvm.) av kansliets övriga tjänstemän och dess skrivbiträden. I flygelvåningen ligga, närmast intill sistnämnda trappa, landshövdingens ämbetsrum (nr 59, 20.68 kvm.) samt vidare i följd landshövdingens väntrum (nr 60, 17.40 kvm.), ett vaktmästarrum (nr 61, 30 kvm.), sessionssalen (nr 62, 36.5 kvm.) samt ett litet arkivrum (nr 63).

Landskontorets lokal består av 5 tjänsterum, samtliga belägna i huvudbyggnaden, samt ett stort arkivrum (143 kvm.), upptagande flygelbyggnadens vindsvåning. Av tjänsterummen disponeras hörnrummet (23.40 kvm.) av landskamreraren, rummet mellan sistnämnda rum och trappan till arkivet (21.45 kvm.) av länsbokhållaren och det rum (35.70

¹) Numren hänföra sig till en av arkitekten Wählin upprättad, den 18 juli 1917 dagtecknad ritning.

kvm.), som närmast motsvarar landskansliet i våningen inunder, jämte ett av de återstående mindre rummen (14.85 kvm.) av landskontorets övriga tjänstemän. Det femte (15.75 kvm.) är vaktmästarrum.

I den förut omförmälda, till överintendentensämbetet ställda framställning, genom vilken Kungl. Maj:ts bemälda befallningshavande väckt den här avhandlade frågan, framhöll befallningshavanden till en början, att de tjänstelokaler, som för närvarande vore upplåtna åt länsstyrelsen, sedan lång tid tillbaka icke motsvarat behovet. Särskilt hade detta varit förhållandet med det utrymme, som varit anvisat åt landskansliet. Efter att härefter hava omnämnt de rum, som disponeras av landssekreteraren, länsnotarien och extra länsnotarien, anförde befallningshavanden vidare, att för den övriga delen av landskansliets tjänstepersonal återstode endast rummet nr 7, som, med hänsyn bland annat därtill att i detsamma vore belägen en spiraltrappa upp till landskontoret, icke kunde bereda plats för mer än en tjänsteman, samt rummet nr 9, i vilket därför måste för närvarande arbeta tre tjänstemän och en renskrivarska, varjämte i rummet funnes två skrivmaskiner. Det kunde därför inträffa, att sex personer bleve nödsakade att arbeta i sistnämnda rum. Även när så icke vore förhållandet, skulle i allt fall tjänstemän förrätta sitt arbete i samma rum, där den ena och ibland båda skrivmaskinerna vore i användning. Att detta måste verka i hög grad störande för arbetet, syntes uppenbart. Även för landskontoret hade utrymmet varit mycket knappt utmätt, och även där hade två skrivmaskiner varit placerade i samma rum, där för närvarande fyra tjänstemän hade att förrätta sitt arbete. Kungl. Maj:ts befallningshavande hade därför länge varit betänkt på att ingå med begäran om ökat utrymme för ämbetsverket. Innan förslag i sådant hänseende hunnit utarbetas, hade emellertid beslut fattats om den nya organisation av länsstyrelserna, som blivit en följd av indragningen utav kronofogdetjänsterna. Enligt denna nya organisation skulle tjänstepersonalen vid ifrågavarande länsstyrelse utökas med dels en landsfogde dels ock å landskontorssidan två nya tjänstemän, nämligen en ordinarie och en extra landskontorist. Förutom det ökade utrymme, som för dessa nya tjänstemän erfordrades, måste tydligen rum beredas jämväl för de tillfälliga biträden, vilka säkerligen till ett icke ringa antal behövdes vid varje årsskifte i och för det nya arbete med uppbörden, restlängders upprättande m. m., som för framtiden komme att åligga länsstyrelsen. Med hänsyn till den ökning av länsstyrelsens tjänstelokaler, som sålunda framstode såsom nödvändig, hade Kungl. Maj:ts befallningshavande efter samråd med överintendenten anmodat arkitekten Wählin att inkomma med ett förslag i berörda av-

seende. Sådant förslag hade sedermera uppgjorts efter överläggning med Kungl. Maj:ts befallningshavande. De ritningar, i vilka förslaget avfattats, jämte därvid fogade kostnadsberäkningar m. m. överlämnades av Kungl. Maj:ts befallningshavande med förenämnda skrivelse till överintendentsämbetet.

Jag ber nu att få redogöra för det av arkitekten Wählin uppgjorda förslaget med vissa av överintendentsämbetet iakttagna ändringar, som föranletts av vad Kungl. Maj:ts befallningshavande emot förslaget erinrat. Detsamma avser till en början, att nytt utrymme skulle åstadkommas därigenom att den del av bottenvåningen i norra flygeln, som förut varit upplåten åt lantmäterikontoret och vilken består av två större och ett mindre rum jämte en tambur med ett sammanlagt yttinnehåll av 66 kvm., skulle i sin helhet inredas till sessionssal åt länsstyrelsen. I sammanhang härmed skulle dels en söder om f. d. lantmäterikontoret belägen portgång igenläggas och inredas till förrum (nr 50), dels sistnämnda rum genom en trappa förbindas med det ovanför liggande, nu oanvändbara arkivrummet (nr 63), vilket skulle sättas istånd. Genom det vunna nya utrymmet skulle följande ändrade användning av landskansliets nuvarande rum möjliggöras. Sessionssalen (nr 62) skulle bliva arbetsrum åt landshövdingen, av landshövdingens bägge rum skulle det större (nr 59) upplåtas åt landssekreteraren och det mindre (nr 60) åt landsfogden, länsassessorn skulle erhålla landssekreterarens nuvarande rum (nr 10), länsnotariern skulle disponera samma rum som nu (nr 8) och åt den övriga kanslipersonalen skulle upplåtas, utom rummen nr 7 och 9, jämväl extra länsnotariens nuvarande rum, nr 11, där skrivmaskinerna skulle ha sin plats. Inom landskontorets lokaler skulle utrymme beredas åt de nya landskontoristerna genom att till tjänsterum inreda södra delen av det stora arkivrummet i östra flygeln (något mera än en tredjedel av hela rummet). I arkivrummets norra ända skulle anordnas ett toaletterum. I stället för sistnämnda minskning av arkivrummet skulle utrymme vinnas i de båda underliggande rummen 63 och 50. I den återstående delen av det stora arkivrummet skulle utrymmet bättre tillvaratagas genom en mer rationell uppställning av hyllorna, varjämte en del äldre trycksaker m. m. skulle utgallras. Det efter dessa ändringar tillgängliga arkivutrymmet anses bliva fullt tillräckligt. De föreslagna anordningarna skulle påkalla utvidgning av den i byggnaden befintliga värmecentralen samt vissa nya rörledningar m. m. för uppvärmningen.

Kungl. Maj:ts bemålde befallningshavande anförde i sin förut nämnda skrivelse i fråga om det nu refererade förslaget bland annat

följande: »För att kunna bereda utrymme åt de nya landskontoristerna är uppenbarligen den utökning av landskontorets lokaler, som förslaget innehåller, nödvändig. Det är att antaga, att även med denna utökning tillräckligt utrymme icke kommer att erhållas för det extra arbete vid årsskiftet, varom ovan förmälts, och lär under den tid av säkerligen mer än en månad, som detta arbete kan komma att fortgå, annan utväg icke kunna anlitas än att för ändamålet upplåta den nya sessionssalen.

Med iakttagande av vad sålunda blivit erinrat har Konungens befallningshavande icke något att anmärka mot det av arkitekten Wählin upprättade förslaget, utan finner detsamma i stället vara synnerligen lämpligt att komma till utförande. Något annat sätt att undanröja de svårigheter uti förevarande avseende, som redan förefinnas, och att möta de nya utrymmesbehov, som vid det nya årets ingång komma att uppstå, har Konungens befallningshavande icke att föreslå.»

I förenämnda, av arkitekten Wählin uppgjorda förslag hade kostnaderna för det hela upptagits till 36,000 kronor. Mot Wählins förslag har överintendentsämbetet icke haft annan erinran att göra än att den förutnämnda trappan mellan det utanför den nya sessionssalen belägna förrummet och det ovanför liggande arkivet vore olämplig, i anledning varav ämbetet låtit uppgöra ny ritning till trappa mellan ifrågavarande båda rum. Härav har föranletts en höjning av den av arkitekten Wählin gjorda kostnadsberäkningen med 2,200 kronor. Kostnaden enligt ämbetets förslag uppgår således till 38,200 kronor.

Med överlämnande av Kungl. Maj:ts befallningshavandes till ämbetet ställda skrivelse i ämnet jämte ritningar och kostnadsförslag har ämbetet i sin förut av mig omförmälda underdåniga skrivelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte anbefalla ämbetet att för en kostnad av 38,200 kronor gå i författning så fort ske kunde om utförande av de av Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagna arbetena med däri av ämbetet ifrågasatt ändring. Därjämte har ämbetet — under framhållande att för ämbetet tillgängliga ordinarie medel icke för närvarande lämnade tillgång till bestridande av ifrågavarande kostnad — anhållit, att Kungl. Maj:t måtte anvisa särskilda medel för ändamålet.

*Departement-
schefen.*

I det yttrande till statsrådsprotokollet över civilärenden den 14 april 1917, som innehåller motiveringen till Kungl. Maj:ts proposition (nr 211) sistnämnda dag angående omorganisation av fögderiförvaltningen och lönereglering för tjänstemännen därstädes m. m., anförde dåvarande chefen för civildepartementet vid behandlingen av frågan om landsfiskalens (landsfogdens) inordnande i länsstyrelsen (sid. 37), att det ännu

icke hade hunnit utredas, huruvida nödig tjänstelokal allestädes kunde inom vederbörande landstatshus beredas landsfiskalen. Att så flerstädes kunde ske, därom ansåg departementschefen intet tvivel råda; men lika visst erfordrades, att döma av länsstyrelsernas yttranden, i ett och annat län förhyrande av lokal i landstatshusets närhet eller särskild kostnad för att därinom aptera passande lokal.

Riktigheten av sistnämnda förmodan bekräftas av flera, från olika Kungl. Maj:ts befallningshavande nyligen gjorda framställningar om vidtagande av särskilda åtgärder för beredande av lokal åt vederbörande landsfogde; därvid har jämväl den i övrigt på grund av omorganisationen ökade tjänstepersonalen åberopats såsom skäl för beredande av ökat utrymme. I anledning av sådana framställningar har Kungl. Maj:t enligt beslut den 16, den 18 och den 26 oktober 1917 bemyndigat överintendentsämbetet att låta verkställa vissa av ämbetet föreslagna ändringsarbeten inom länsresidensbyggnaderna i Gävleborgs, Älvsborgs och Värmlands län. Därvid har Kungl. Maj:t anbefallt ämbetet att förskottsvis bestrida kostnaderna för nämnda arbeten med högst respektive 4,000, 2,265 och 3,800 kronor samt att sedermera hos Kungl. Maj:t anmäla förskotten till ersättande. I samtliga nu angivna tre ärenden hava ändringsarbetena varit i sin helhet betingade av det ökade utrymmesbehov, som riksdagens beslut om ändrad organisation av landsstaten för vederbörande länsstyrelser medfört; dessutom hava de varit föga omfattande och kunnat utföras för relativt ringa kostnad.

I nu förevarande fall däremot äro de av Kungl. Maj:ts befallningshavande föreslagna och sedermera av överintendentsämbetet tillstyrkta arbetena icke begränsade till vad som oundgängligen erfordras för att bereda det utrymme, som förenämnda ändrade organisation gör erforderligt. Såväl med hänsyn härtill som ock i betraktande av den ganska betydande kostnad, varom här är fråga, har min företrädare i ämbetet icke ansett sig kunna tillstyrka Kungl. Maj:t att bemyndiga överintendentsämbetet att förskottera de för ändringsarbetena å länsresidenset i Halmstad erforderliga medlen utan funnit denna fråga böra underställas riksdagens avgörande. Jag anhåller därför att nu få i sådant syfte anmäla ärendet.

Att de tjänstelokaler, över vilka länsstyrelsen i Hallands län förfogar, äro otillräckliga redan under nuvarande förhållanden och att desamma med de nya tjänstemän och arbetsuppgifter, som med år 1918 tillkomma, ännu mindre kunna tillfredsställa behovet, synes mig den i ärendet förebragta utredningen hava till fullo ådagalagt.

Det föreliggande förslaget avser, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, i huvudsak att öka tjänstelokalernas areal genom att dels inreda ett för närvarande icke begagnat utrymme i norra flygelns bottenvåning dels omändra en del av landskontorets arkivlokal till tjänsterum. Genom dessa bägge anordningar erhålles en ökning av det för den dagliga tjänstgöringen i länsstyrelsen tillgängliga utrymmet med omkring 89 kvm., vartill kommer att den nya sessionssalen blir 29.5 kvm. större än den nuvarande. De sålunda föreslagna ändringsåtgärderna synas mig vara ägnade att på ett praktiskt sätt tillgodogöra inom residensbyggnaden förefintliga utrymmen. Av den av mig återgivna utredningen i ärendet torde framgå, att med de nya lokaler, som genom förslaget utförande vinnas, länsstyrelsens utrymmesbehov bör vara för framtiden behörigen tillgodosett. Till bestyrkande ytterligare härav kan jag åberopa en från länsstyrelsens sida sedermera avgiven förklaring. På därtill från finansdepartementet given anledning har nämligen landskamreraren i länet L. Afzelius i en den 20 december 1917 dagtecknad, till vederbörande tjänsteman i nämnda departement ställd skrivelse förklarat sig vara av landshövdingen C. Hederstierna bemyndigad att göra det uttalandet, att de nu föreslagna omändringarna och utvidgningarna av länsstyrelsens ämbetslokaler avsåge icke blott ett tillfälligt avhjälpande av trängande utrymmesbrist utan en för framtiden tillräcklig utvidgning av lokalerna.

Vid nu angivna förhållanden och då mot detaljerna i förslaget, sådant detsamma föreligger i vad överintendentsämbetet hemställt, från min sida icke är något att erinra, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för verkställande av ändringsarbeten inom länsresidensbyggnaden i Hallands län i huvudsaklig överensstämmelse med överintendentsämbetets, av mig tillstyrkta förslag å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av..... kronor 38,200.

5. Utvidgning av länsstyrelsens i Skaraborgs län ämbetslokaler.

[14.]
Utvidgning av
länsstyrelsens
i Skaraborgs
län ämbets-
lokaler.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Skaraborgs län har gjort framställning om en mindre utvidgning av länsstyrelsens i landstatshuset i Mariestad inrymda ämbetslokaler för tillgodoseende av det behov av ökat utrymme, som för nämnda länsstyrelse föranledes av den med 1918 års ingång ikraftträdande omorganisationen av landsstaten. Över denna

framställning har den 18 december 1917 tillstyrkande utlåtande inkommit från överintendentensämbetet, som beräknat kostnaden för de erforderliga arbetena till 14,500 kronor. Att omedelbart behov av den ifrågasatta utvidgningen föreligger, synes mig vara ådagalagt. Den föreliggande utredningen har emellertid ansetts böra i visst hänseende fullständigas, vartill behöfvig tid icke återstått före statsverkspropositionens föredragning. Jag är därför icke i tillfälle att nu underställa ärendet Eders Kungl. Maj:ts avgörande, men hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet som må komma att avlätas till riksdagen, för utvidgning av länsstyrelsens i Skaraborgs län ämbetslokaler på tilläggsstat för år 1918 beräkna ett reservationsanslag av kronor 14,500.

6. Ombyggnads- och inredningsarbeten inom Västerås slott.

Från Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västmanlands län och överintendentensämbetet föreligga framställningar om åtskilliga ombyggnads- och inredningsarbeten inom Västerås slott. Den sammanlagda kostnaden för samtliga de föreslagna arbetena uppgår enligt överintendentensämbetets senaste beräkningar till, i avrundat tal, 163,000 kronor. Vid den granskning, jag varit i tillfälle att ägna dessa förslag, har jag kommit till den uppfattningen, att desamma böra komma till utförande. Då jag vidare funnit, att en del av arbetena är påkallad av så trängande behov, att dess verkställande redan under år 1918 framstår såsom oavvisligt, har jag ansett mig böra föreslå, att anslag för ändamålet äskas å tilläggsstaten för sistnämnda år. Ärendet föreligger emellertid icke ännu i det skick, att jag kan underställa detsamma Eders Kungl. Maj:ts slutliga avgörande. Jag får fördenskull nu inskränka mig till den hemställan, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet som kan komma att föreläggas riksdagen, för ombyggnads- och inredningsarbeten inom Västerås slott å tilläggsstat för år 1918 beräkna ett reservationsanslag av kronor 163,000.

[15.]
Ombyggnads-
och inred-
ningsarbeten
inom Västerås
slott.

7. Förhyrande av bostad åt landshövdingen i Västernorrlands län.

[16.]
Förhyrande
av bostad åt
landshöv-
dingen i
Västernorr-
lands län.

Under åberopande av vad jag förut i dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 43 anfört, hemställer jag, att Ederes Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, till förhyrande av bostad åt landshövdingen i Västernorrlands län, å tilläggsstat för år 1918 bevilja ett reservationsanslag av kronor 4,500.

8. Inlösande till kronan av en i nordvästra hörnet av Karl XIII:s torg i Stockholm belägen byggnad.

[17.]
Inlösande till
kronan av en
i nordvästra
hörnet av
Karl XIII:s
torg i Stock-
holm belägen
byggnad.

Genom nådigt beslut den 21 april 1865 medgav Kungl. Maj:t, att i nordvästra hörnet av Karl XIII:s torg här i staden finge uppföras en byggnad, huvudsakligen innehållande lokaler för konstexpositioner och målarateljier. Med stöd av bestämmelserna i nämnda brev avslöt överintendentensämbetet den 25 september 1866 med ett för uppförandet av nämnda byggnad bildat bolag, kallat atelierbyggnadsaktiebolaget, kontrakt angående upplåtande av tomt för omförmälda ändamål å anvisad plats i Karl XIII:s torg. Nämnda kontrakt var av följande lydelse:

Kontrakt

angående upplåtande till »Atelier-byggnads Aktiebolaget» av en tomtplats i nordvästra hörnet av Carl XIII:s torg.

På grund av Kungl. Maj:ts nådiga brev den 21 april 1865 upplåter kungl. överintendentensämbetet härigenom, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, tillsvidare och intill dess annorlunda kan varda i näder förordnat till »Atelier-byggnads Aktiebolaget» i Stockholm för uppförande av en huvudsakligen till konstexpositioner och målarateljier avsedd byggnad, den tomtplats i nordvästra hörnet av Carl XIII:s torg, som finnes utmärkt å den detta kontrakt bifogade designation, på följande villkor, nämligen:

1:o för upplåtelsen erlagges av bolaget en årlig avgäld till kronan av trehundra (300) riksdaler riksmünt, som förskottsvis inom oktober månads slut varje år inbetalas till kungl. överintendentensämbetets kamrerare och kassör;

2:o tomten tillträdes av bolaget den 1 nästkommande oktober;

3:o den å platsen tillämnade nybyggnad bör uppföras i överensstämmelse med de av Kungl. Maj:t under den 8 december 1865 därför fastställda ritningar;

4:o) att omförmälda nybyggnad bör vara fullt färdig inom tre år från den 1 nästkommande oktober, vid vite av trehundra riksdaler riksmünt;

5:o) att bolaget under två år av denna byggnadstid äger att efter anmälan hos arkitekten för kronans hus i huvudstaden L. Hawerman till tomten avhägna så stort utrymme av därintill stötande del av Carl XIII:s torg, som av bemälda arkitekt prövas vara oundgängligen erforderlig för byggnadens uppförande;

6:o) att byggnaden skall allt framgent, så länge tomten av bolaget disponeras, underhållas i fullgott skick;

7:o) att de i byggnadens bottenvåning tillämnade bodlägenheter ej må uthyras till handel med grövre födoämnen eller sådana varor, som föranleda mindre snygghet eller medföra elak lukt;

8:o) att Stockholms konstförening skall äga företrädesrätt till förhyrande på skäliga villkor av den expositionslokal, som kommer att i byggnaden inrättas, samt kungl. akademien för de fria konsterna enahanda företrädesrätt till förhyrande av de i byggnaden tillämnade ateliéer;

9:o) att, därest tomten framdeles skulle finnas vara för något statens ändamål behöflig och således till följd av därom meddelat nådigt beslut komma att till kronan återställas, bolaget skall äga att för därå då varande byggnad av kronan erhålla lösen till belopp motsvarande anläggningskostnaden enligt de däröver upprättade verifierade byggnadsräkningarna, vilka, för att vid sådan likvid tjäna till efter rättelse, böra hos kungl. överintendentensämbetet deponeras;

10:o) att tomten, så länge densamma av bolaget disponeras, ej må användas till annat ändamål än det, varför upplåtelsen skett, vid äventyr, i fall av överträdelse härutinnan, att kronan äger genast återtaga tomten, utan skyldighet att inlösa bolagets därå varande byggnad; börande vid enahanda äventyr omförmälda byggnad, i händelse densamma eller någon del därav genom våld eller av annan orsak förstöres, inom högst två år därefter vara i fullgott skick återställd. Stockholm den 25 september 1866.

På Kungl. Överintendentens-Ämbetets vägnar:

F. W. Scholander.

Aug. Ekmarck.

Ovanstående kontrakt antages till alla delar av »Atelier byggnads Aktiebolaget»

Dess Direktion:

W. Wretman.

Alb. Törnqvist.

E. E. von Rothstein.

För närvarande lära lokalerna inom ifrågavarande byggnad vara fördelade på följande sätt. Våningen en trappa upp förhyres av Sveriges allmänna konstförening, i vilken den i kontraktet omnämnda Stockholms konstförening uppgått, våningen två trappor upp är uthyrd till svenska slöjdföreningen och bottenvåningen jämte två entresolvåningar äro uthyrda till innehavaren av Blancs kafé.

Jag tillåter mig här särskilt framhålla den bestämmelsen i det ovan återgivna kontraktet, enligt vilken, därest tomten framdeles skulle finnas vara för något statens ändamål behöflig och således till följd av därom

meddelat nädigt beslut komme att till kronan återställas, bolaget skulle äga att för därå då varande byggnad av kronan erhålla lösen till belopp motsvarande anläggningskostnaden enligt de däröver upprättade verifierade byggnadsräkningarna, vilka för att vid sådan likvid tjäna till efter rättelse borde hos överintendentensämbetet deponeras.

I underdånig skrivelse den 3 juli 1917 framställde överintendentensämbetet förslag därom, att Kungl. Maj:t, med begagnande av den kronan sålunda förbehållna rätt, skulle vidtaga åtgärder för tomtens återställande till statsverket. Efter att hava meddelat, att de enligt förenämnda kontrakt hos ämbetet förvarade byggnadsräkningarna utvisade, att den i kontraktet omnämnda anläggningskostnaden uppgått till 100,856 kronor 98 öre, anförde ämbetet i sistnämnda skrivelse följande.

Då för närvarande allt oftare till överintendentensämbetets prövning hänskötes ärenden angående krav att inom staten tillhöriga byggnader bereda lokaler för offentliga ämbetsverk, beredningar och kommittéer m. m. och då svårigheten att tillgodose sådana krav alltmer stegrades med anledning av brist på utrymme inom statens härvarande fastigheter, hade ämbetet för sin del ansett, att tiden nu vore inne att förklara, att det omhandlade markområdet i Kungsträdgården numera vore behöfligt för statens egna ändamål och att förty atelierbyggnadsaktiebolagets disposition däröver finge upphöra exempelvis den 1 oktober 1918, vid vilken tidpunkt statsverkets skyldighet att inlösa den på samma område varande byggnad alltså skulle inträda. Vidare hemställde ämbetet, att, därest Kungl. Maj:t biträdde ämbetets sålunda uttalade mening, Kungl. Maj:t måtte dels låta uppsäga atelierbyggnadsaktiebolaget till avflyttning från mark och hus senast den 1 oktober 1918, dels hos nästsammanträdande riksdag äska ett extra anslag till inlösen för statsverkets räkning av ovannämnda atelier- och expositionsbyggnad å i avrundat tal 100,857 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att disponera anslaget redan under år 1918, dels ock lämna ämbetet i uppdrag att upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med fullständigt förslag till användning och eventuell ändring av meranämnda, till statsverket inlösta byggnad för statsändamål.

Vid föredragning den 3 augusti 1917 av överintendentensämbetets nyssnämnda skrivelse förklarade Kungl. Maj:t, att det omförmälda tomtområdet skulle till Kungl. Maj:t och kronan återställas den 1 oktober 1918, varjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt ämbetet att ej mindre uppsäga atelierbyggnadsaktiebolaget till avflyttning senast sistnämnda dag än även upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med fullständigt förslag i fråga om användning för statsändamål av omförmälda byggnad

ävensom till de ändringsarbeten å densamma som kunde finnas påkallade.

Sedermera har överintendentsämbetet såväl verkställt den anbefallda uppsägelsen som ock i en den 3 november 1917 till Kungl. Maj:t inkommen skrivelse avgivit utlåtande rörande byggnadens användning. I fråga härom innehöll utlåtandet alternativa förslag. Det ena avsåg en ganska grundlig ombyggnad för en beräknad kostnad av omkring 332,000 kronor, det andra innefattade ett mer provisoriskt iordningställande av de nuvarande lokalerna och beräknades kunna utföras för 27,000 kronor. Enligt vad jag från byggnadsstyrelsen inhämtat skulle, i betraktande av den alltjämt pågående prisstegringen, nämnda bägge belopp nu böra höjas till resp. 400,000 och 30,000 kronor. På given anledning har överintendentsämbetets sistnämnda skrivelse med tillhörande handlingar återremitterats till ämbetet för förnyat yttrande.

I det läge, vari frågan om byggnadens användning och de ombyggnads- eller reparationsarbeten, som därav kunna påkallas, sålunda befinner sig, är jag icke nu i tillfälle att härutinnan framlägga något förslag. Då den hittills avvägabragta utredningen icke ens giver någon bestämd ledning för omdömet, i vilken av de två genom överintendentsämbetets alternativa förslag antydda riktningarna den för närvarande lämpliga lösningen bör sökas, ser jag mig icke heller i stånd att föreslå någon approximativ beräkning av kostnadsbeloppet.

Däremot anhåller jag att nu få hemställa, att Kungl. Maj:t hos riksdagen begär medel för byggnadens inlösande till kronan. Till motivering för detta anslagsäskande torde jag endast behöva återropa vad överintendentsämbetet i sin förut av mig refererade skrivelse den 3 juli 1917 anfört om svårigheten att tillgodose kraven på utrymme inom statens fastigheter i huvudstaden. Att med den för närvarande pågående ständiga stegringen av dessa krav på lokaler för såväl ämbetsverk och andra statsinstitutioner som kommittéer och sakkunniga den ifrågakvarande tomten för statsverket representerar en tillgång, som ju förr dess hellre bör tillgodogöras, torde icke behöva av mig närmare påvisas.

Såsom jag förut erinrat innefattade Kungl. Maj:ts beslut den 3 augusti 1917, att tomten skulle återställas till kronan den 1 oktober 1918, vid vilken tidpunkt inlösningssumman för byggnaden följaktligen bör vara tillgänglig till utbetalning. Anslag för sistberörda ändamål bör sålunda, med det av överintendentsämbetet angivna beloppet 100,857 kronor, äskas å tilläggsstaten för år 1918.

På nu anförda skäl hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till inlösen av det s. k. atelierbyggnadsaktiebolagets i nordvästra hörnet av Karl XIII:s torg i Stockholm belägna byggnad å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 100,857.

F. De kungliga teatrarna.

- 1, 2 och 3. **Brandförsäkring av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad ävensom av staten tillhörig, i nämnda byggnader förvarad lösegendom.**

[18.]
Bra försäkring av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad m. m.

För brandförsäkring av de staten tillhöriga teaterbyggnaderna i Stockholm har, vad angår operan allt från år 1900 och vad dramatiska teatern beträffar sedan år 1910, ett extra anslag varit av riksdagen anvisat, vilket i riksstaten för vart och ett av åren 1911—1915 upptagits med ett belopp av 40,175 kronor och för vart och ett av åren 1916—1918 med 40,176 kronor.

a) Byggnaderna.

Då överintendentensämbetet i skrivelse den 26 september 1916 gjorde framställning om utverkande av anslag för detta ändamål å 1918 års riksstat, omförmälde ämbetet, att beträffande brandförsäkring av nämnda byggnader under försäkringsåret 1916—1917 anbud iukommit från, bland andra, vissa ömsesidiga svenska bolag. Ämbetet hade emellertid icke upptagit till bedömande de av sådana bolag gjorda anbud, alldenstund ämbetet icke ansett sig äga rätt att ikläda statsverket den risk, som kunde därigenom under vissa omständigheter uppkomma helst då ju riksdagen varje år beviljade endast det belopp som åtginge till premiernas betäckande. Emellertid meddelade ämbetet uppgifter rörande den besparing i premiekostnad, som skulle kunna beredas statsverket, om ingivna anbud från ömsesidiga bolag antoges. Denna besparing uppskattade ämbetet till sammanlagt 1,331 kronor 57 öre. Något förslag om försäkring hos ömsesidiga bolag framställde ämbetet icke.

Med anledning av vad överintendentensämbetet sålunda meddelat i fråga om försäkring hos ömsesidiga bolag remitterades ämbetets skrivelse till försäkringsinspektionen, som i utlåtande den 21 december 1916 anförde följande:

»Med anledning av överintendentsämbetets förevarande skrivelse får försäkringsinspektionen i underdånighet anföra, dels att risken av extra uttaxering icke synes böra utgöra hinder för staten att försäkra sin egendom hos ömsesidiga försäkringsbolag, dels ock att någon anmärkning icke förekommit mot de i skrivelsen omförmälda ömsesidiga brandförsäkringsbolagen.»

Vid föredragning av förslag till 1917 års statsverksproposition anförde dåvarande chefen för finansdepartementet i detta ämne.

»Det är icke blott en lämplighetsfråga utan även en fråga av principiell innebörd, som genom överintendentsämbetets skrivelse i detta ämne sålunda blivit bragt på tal. Även om man med stöd av vad den försäkringstekniskt sakkunniga myndigheten uttalat anser sig kunna bedöma den med försäkring i ifrågavarande ömsesidiga bolag förenade risken så, att densamma i och för sig icke bör utgöra hinder för statsverket att anlita dessa bolag, kvarstår, synes mig, att utreda, huruvida det kan anses överhuvud riktigt, att statsverket ingår såsom delägare i enskilda försäkringsbolag och därmed ikläder sig de risker, som enligt lag eller de för bolagen gällande ordningar äro därmed förbundna. För utredning av sistnämnda fråga har tillräcklig tid icke stått till förfogande före statsverkspropositionens avgivande, och den statsutgift, som är beroende av frågans lösning, har icke synts mig vara av den betydelse, att tillräcklig anledning förelegat till avlåtande av särskild proposition i ämnet under riksdagens lopp.» Departementschefen hade därför ansett sig böra följa överintendentsämbetets förslag, vilket avsåg att anslag skulle för ändamålet utverkas till samma belopp som förut beviljats.

I skrivelse den 16 juni 1917 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel tillkännagav riksdagen (punkt 52), att riksdagen bifallit vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit. Härvid anförde riksdagen, efter att hava återgivit föredragande departementschefens ovan intagna yttrande, följande:

»Då det föreliggande förslaget sålunda icke innebär, att Eders Kungl. Maj:t intagit slutlig ställning till frågan om lämpligheten av försäkring av statsegendom i ömsesidiga bolag, har riksdagen ansett sig sakna anledning att nu närmare inlåta sig på denna fråga och har fördenskull bifallit Eders Kungl. Maj:ts förslag. Riksdagen vill emellertid betona, att riksdagen härigenom icke får anses hava givit något godkännande åt den uppfattningen, att staten under inga omständigheter bör vara delägare i försäkringsbolag, grundat på ömsesidighetsprincipen. Härtill har för riksdagen så mycket mindre skäl förelegat, som försäkringsinspektionen i nu förevarande ärende uttalat, att risken av extra uttaxering icke syntes böra utgöra hinder för staten för ett dylikt delägarskap.»

I en till chefen för finansdepartementet ställd skrivelse av den 21 december 1916 har överdirektören och chefen för försäkringsinspektionen P. G. Laurin ifrågasatt, att, för utjämning av de förluster som kunde

Departements-
chefen.

åsamkas statsverket genom brand, måtte göras årliga avsättningar efter bestämd norm till en statens brandförsäkringsfond. Nämnada skrivelse har remitterats till samtliga de ämbetsverk, som av frågan beröras, och av dessa hava ännu icke alla avgivit svar.

I utredningens nuvarande läge är jag icke i tillfälle att bedöma, huruvida överdirektören Laurins förenämnda uppslag kommer att föranleda någon framställning till riksdagen och, i så fall, huruvida detta kan medhinnas redan till 1918 års riksdag. Jag vill endast anmärka, att, även om en statens brandförsäkringsfond skulle bildas i huvudsaklig överensstämmelse med vad överdirektören Laurin ifrågasatt, den av överintendentensämbetet väckta frågan om anlåtande av ömsesidiga svenska brandförsäkringsbolag därmed icke är avförd. Åtminstone ingår det i Laurins utkast, att återförsäkring av vissa brandförsäkringsfondens risker skulle äga rum, och för sådan återförsäkring kunna givetvis de ömsesidiga bolagen komma i fråga att anlitas. Emellertid har det synt mig, att spørsmålet om brandförsäkring av statsegendom i ömsesidiga bolag lämpligen bör tagas i övervägande i samband med den slutliga prövningen av den av överdirektören Laurin väckta frågan.

Överintendentensämbetet har nu i skrivelse den 25 september 1917 hemställt, att, därest Kungl. Maj:t prövade lämpligt, att operabyggnaden och dramatiska teaterbyggnaden vid Nybroplan här i staden allt fortfarande försäkrades på sätt för närvarande äger rum, Kungl. Maj:t måtte hos 1918 års lagtima riksdag anhålla om anvisande av ej mindre 18,314 kronor för gäldande av årspremie för brandförsäkring av operabyggnaden under ett år räknat från klockan tolv på dagen den 15 juli 1918, än även tillhoppa 21,446 kronor för bestridande av kostnaderna för erläggande av särskild avgift till Stockholms stads brandförsäkringskontor samt årspremie för brandförsäkrande av dramatiska teaterbyggnaden vid Nybroplanen under ett år, räknat från klockan tolv på dagen den 1 juli 1918.

Då jag icke finner anledning till erinran mot vad ämbetet sålunda föreslagit, upptager jag i mitt förslag anslaget med summan av nyssnämnda belopp eller 39,760 kronor.

b) Lösegendom
i operan.

På framställning av Kungl. Maj:t anvisade 1910 års riksdag ett anslag å extra stat för år 1911 av 3,668 kronor till gäldande av årspremie för brandförsäkring av staten tillhörig, i operabyggnaden förvarad lösegendom. Jämväl därefter har på förslag av Kungl. Maj:t enahanda anslag av riksdagen för ändamålet beviljats.

I skrivelse den 22 augusti 1917 har nu styrelsen för kungl. teaterns aktiebolag hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till styrelsens förfogande ställa behöfliga medel för förnyande av brandförsäkringen av samma lösegendom för tiden 15 juli 1918—15 juli 1919.

För brandförsäkring av ifrågavarande inventarier erfordras för nästkommande försäkringsår samma belopp som för det löpande. *Departements-
chefen.*

Till gäldande av årspremier för brandförsäkring av staten tillhörig, i dramatiska teaterns byggnad förvarad lösegendom har riksdagen enligt Kungl. Maj:ts förslag på extra stat för åren 1913—1918 anvisat ett anslag av 1,735 kronor. *c) Lösegendom
i dramatiska
teatern.*

Styrelsen för kungl. dramatiska teaterns aktiebolag har i skrivelse den 25 oktober 1917 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes vidtagna erforderliga åtgärder, för att nämnda brandförsäkring fortfarande måtte få bekostas av allmänna medel.

Kostnaden härför kommer att under nästkommande försäkringsår uppgå till oförändrat belopp. *Departements-
chefen.*

Samtliga här ifrågavarande brandförsäkringspremier skola erläggas i förskott; och torde vid sådant förhållande anslagen få uppföras å tilläggsstaten för år 1918.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å tilläggsstat för år 1918 såsom förslagsanslag anvisa

dels till gäldande av årspremier för brandförsäkring av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad ett belopp av högst kronor 39,760;

dels till gäldande av årspremie för brandförsäkring av staten tillhörig, i operabyggnaden förvarad lösegendom ett belopp av högst kronor 3,668;

dels ock till gäldande av årspremie för brandförsäkring av staten tillhörig, i dramatiska teaterns byggnad förvarad lösegendom ett be-

lopp av högst kronor 1,735;

eller tillhopa högst kronor 45,163.

G. **Diverse.**1 och 2. **Ersättning för skattefrälseräntor och avlösning av frälseskatteräntor.**

[19.]
Ersättning för
skattefrälse-
räntor och
avlösning av
frälseskatte-
räntor.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 46 anført, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å *tilläggsstat* för år 1918 såsom förslagsanslag anvisa

a) till ersättning för skattefrälseräntor ett be-
lopp av kronor 80,000

samt

b) till avlösning av frälseskatteräntor ett be-
lopp av kronor 125,000.

3. **Bidrag till viss utvidgning av svenska stadsförbundets verksamhet.**

[20.]
Bidrag till
viss utvidg-
ning av
svenska stads-
förbundets
verksamhet.

Under åberopande av vad jag förut denna dag, vid föredragning av förslag till reglering av utgifterna under sjunde huvudtiteln i riksstaten för år 1919, under punkt 49 anført, hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition i ämnet som kan bliva förelagd riksdagen, såsom bidrag till bestridande av kostnaden för viss utvidgning av svenska stadsförbundets verksamhet å *tilläggsstat* för år 1918 beräkna ett förslagsanslag, högst kronor 8,000.

4 och 5. **Täckande av förskott m. m.**

[21.]
Täckande av
förskott m. m.

De förskottsvis bestridda utgifter, som tillhöra sjunde huvudtiteln och böra till ersättande hos riksdagen anmälas, äro enligt lämnade uppgifter:

till kostnader för av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län verkställd utredning rörande en förslagen krigstidsskatt	kronor	2,100: —
» kostnader för lönerogleringskommittén	»	40,230: 80
» kostnader för patentlagstiftningskommittén	»	13,392: 16
» kostnader för bokföringskommissionen	»	38,100: —
» kostnader för revision av skattelagstiftningen	»	7,208: 34
» kostnader för sakkunniga för avgivande av ändringsförslag i anledning av framställda anmärkningar mot utarbetat förslag till värdestegrings-skatt å fastighet	»	1,825: —
» kostnader för verkställande av viss förberedande utredning i fråga om alkoholmissbrukets motarbetande	»	6,083: 28
» kostnader för anbringande av registreringsnummer å svenska fartyg	»	214: —
» kostnader för genomförande av en central kassakontroll	»	4,300: —
» kostnader för kommunalskattekommittéer	»	56,728: 02
» kostnader för utförande av kronans talan och vidtagande av åtgärder för bevakande av kronans rätt till strömfäll m. m.	»	17,657: 86
» kostnader för utredning inom kammarkollegium i fråga om fiskerättsförhållandena vid kusterna av de forna danska provinserna m. m.	»	6,774: 91
» kostnader för nykterhetskommittén	»	16,273: 64
» kostnader för verkställande av utredning rörande väghållningsbesvärets utjämning m. m.	»	23,517: 09
» kostnader för kommissionen för fastställande av provtyper å mjöl, varå restitution av tull är medgiven	»	407: 31
» kostnader för skandinaviska kommittén rörande farliga skeppslaster m. m.	»	1,101: 60
» kostnader för utredning rörande användning av statens tomter och byggnader i Stockholm m. m.	»	6,142: 58
» kostnader för utredning rörande utveckling av sjöfartsförbindelserna mellan Sverige och Ryssland	»	5,968: 75
» kostnader för utredning angående statens centrala räkenskaps- och revisionsväsende	»	150: —

 Transport kronor 248,175: 34

	Transport kronor	248,175: 34
till kostnader för utredning beträffande den s. k. regalrätten till inom riket förekommande vatten- drag	»	11,336: 67
» kostnader för utredning rörande levnadskostnader och arbetslöner m. m.	»	162: —
» kostnader för utredning rörande statens upp- handlings- och entreprenadväsende	»	16,212: 84
» kostnader för utredning av den s. k. åborätts- frågan	»	24,710: 99
» kostnader för de sakkunniga i fråga om centra- lisering av statsunderstödda pensionsanstalter ...	»	12,430: —
» kostnader för malmkommissionen	»	30,182: 20
» kostnader för statistisk utredning inom kommers- kollegium om den svenska järnhanteringen	»	600: —
» kostnader för arvoden åt adjungerade ledamöter hos kammarrätten m. m.	»	7,475: —
» kostnader för utredning rörande sulfitspritindu- striens utveckling m. m.	»	959: 58
» kostnader för behandling av frågan rörande sulfit- sprittillverkningen m. m.	»	1,312: 20
» kostnader för utredning inom kommerskollegium rörande handels- och sjöfartstraktater	»	12,860: 78
» kostnader för omorganisation av tullverket	»	15,378: 39
» kostnader för statens krigsberedskapskommission	»	38,229: 42
» kostnader för förstärkning av arbetskrafterna hos kammarkollegium	»	4,715: 45
» kostnader för viss utredning rörande statsverkets kassafond m. m.	»	100: —
» kostnader för utredning rörande kompletterande bestämmelser beträffande utförsel förbud	»	800: —
» kostnader för utarbetande av en redogörelse rö- rande de svenska statsmakternas åtgärder till näringslivets stöd under krigstider m. m.	»	21,614: 36
» kostnader för inventering av landets förråd av vissa för industrien behövlige varor m. m.	»	30,000: —
» kostnader för utarbetande av bestämmelser an- gående fondhandels och fondbörsverksam- hetens ordnande	»	8,195: —
	Transport kronor	485,450: 21

	Transport kronor	485,450: 21
till kostnader för utredning av vissa handelspolitiska frågor	»	19,750: —
» kostnader för sakkunniga rörande provisoriska åtgärder inom kommunalbeskattningen	»	22,136: 74
» kostnader för undersökningar rörande alkoholbruk och fattigvårdsbehov m. m.	»	10,000: —
» kostnader för sakkunnigt biträde inom finansdepartementet vid bearbetande av inkomna yttranden över patentlagstiftningskommitténs förslag till lag mot illojal konkurrens m. m.	»	2,949: 96
» kostnader för kassaförlagskommittén	»	18,563: 62
» kostnader för biträde inom finansdepartementet med utarbetande av vissa författningsförslag rörande förbud mot införsel av åtskilligt exportförbjudet gods	»	1,066: 95
» kostnader för rese- och traktamentsersättning åt polismästaren G. Härleman för deltagande i en i finansdepartementet hållen överläggning rörande frågan om beskattning av utlänningar	»	187: 40
» kostnader för sakkunnigt biträde vid behandling av frågan om omorganisation av kommerskollegium	»	525: —
» kostnader för utredning angående brandförsäkring av staten tillhörig egendom	»	375: —
» kostnader för ersättning till vikarie för aktuarien i kommerskollegium K. E. Norman	»	1,800: —
» kostnader till förstärkning av kontrollstyrelsens arbetskrafter	»	4,000: —
» kostnader för utredning rörande omorganisation av rikets sjömanshus m. m.	»	2,036: 30
» kostnader för utarbetande av förslag till ny lagstiftning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker m. m.	»	444: 53
» kostnader för utredning inom överståthållarämbetet rörande en föreslagen krigstidsskatt	»	2,020: 54
» kostnader för utredning rörande den kommunala skattebördans fördelning inom särskilda röstetalsgrupper	»	680: 62
	Transport kronor	571,986: 87

	Transport kronor 571,986: 87
till kostnader för utredning rörande kontroll över viss handelsrörelse.....	» 2,500: —
» kostnader för ersättning åt kommerserådet C. Malmén m. fl. för biträde inom finansdepartementet m. m.	» 2,355: 03
» kostnader i anledning av verkställda utredningar i fråga om förefintliga tillgången av brännvin m. m.	» 1,205: 50
» kostnader för utredning rörande behovet av ändringar i förordningen den 29 mars 1912 angående befäl å svenska handelsfartyg m. m.	» 640: —
» kostnader för sakkunniga inom kontrollstyrelsen för deltagande i beredningen av ärenden om tillstånd att förskära vin med brännvin.....	» 1,500: —
» kostnader för utredning i fråga om lagstiftning angående tillredning och beredning av viner.....	» 803: 21
» kostnader till särskild sakkunnig för behandling av vissa beskattningsfrågor	» 437: 50
» kostnader för 1917 års bankkommitté	» 162: —
» kostnader för ersättning för skattefrälseräntor ...	» 96,500: 37
» kostnader för inlösen av skattefrälseräntor	» 46,625: 10
» kostnader för avlösning av frälseräntor	» 137,881: 07
» kostnader för hyra för tillfällig bostad åt landshövdingen i Västernorrlands län.....	» 3,000: —
» kostnader för biträde vid uppgörande av förslag till statsreglering enligt särskilda nåd. brev den 9 och 16 mars 1917	» 4,250: —
» kostnader för en adjungerad ledamot i kammarkollegium för handläggning av jordregisterärenden	» 2,500: —
» kostnader för ersättning till statskommissarien P. Södermark för utredning i fråga om vissa i riksstaten uppförda anslag	» 1,000: —
» kostnader för ersättning till förste aktuarien S. Larsson för visst arbete inom finansdepartementet	» 1,359: 42
» kostnader för anordnande av fri bogsering genom Falsterboleden under tiden maj—oktober 1916	» 48,410: 42
	Transport kronor 923,116: 49

Transport kronor 923,116: 49	
till kostnader för kol och olja, som för fri bogsering genom Falsterboleden åtgått under tiden november 1916—augusti 1917	» 21,700: —
	Summa kronor 944,816: 49.

eller, med iakttagande av grundsatsen om anlagsbestämmande i jämnt tal av kronor, 944,817 kronor.

Bland ovan omförmälda förskott ingå emellertid ej sådana, som gjorts under november och december 1917. Såsom min företrädare i ämbetet till statsrådsprotokollet den 31 december 1917 framhållit vid behandling av frågan om förskottsväsendets avveckling, torde det emellertid vara lämpligt att redan nu bereda tillgångar för täckande av även dessa förskott. Kostnaden härför torde approximativt kunna beräknas uppgå till en sjättedel av de på ett helt år belöpande förskotten av ifrågavarande slag. Då här ovan specificerade förskott, vilka avse tiden 1 november 1916—31 oktober 1917, uppgått till 944,816 kronor 49 öre, erfordras enligt sagda beräkningsgrund för ändamålet 157,469 kronor 42 öre. I avvaktan på rapport från statskontoret angående de under november och december 1917 utgivna förskott av ifrågavarande slag torde sist berörda belopp, för jämnande av huvudtitelns slutsumma avrundat till 157,471 kronor, böra på förslaget till tilläggsstat allenast beräknas.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att till gäldande av här ovan specificerade förskott å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 944,817

dels ock att, i avbidan på den proposition rörande gäldande av de under november och december 1917 förskottsvis bestridda utgifter, som kan bli riksdagen förelagd, å *tilläggsstat* för år 1918 såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av kronor 157,471.

6. Kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Under återopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 52 anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[22.]

Kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

att för bestridande av kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag å... kronor 375,000.

7. Förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till extra utgifter.

[23.]
Förstärkning
av det ordi-
narie reserva-
tionsanslaget
till extra
utgifter.

Under återopande av vad jag förut denna dag, vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens sjunde huvudtitel, under punkt 53 anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till förstärkning av det i riksstaten under sjunde huvudtiteln uppförda ordinarie reservationsanslaget till extra utgifter å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 25,000.

8. Löneförbättring för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.

[24.]
Löneförbätt-
ring för
vissa vakt-
mästare och
med dem jäm-
förliga befatt-
ningshavare.

Under återopande av vad jag till statsrådsprotokollet förut denna dag anfört i fråga om beredande av löneförbättring för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bliva förelagd riksdagen, för löneförbättring för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare å *tilläggsstat* för år 1918 under sjunde huvudtiteln såsom förslagsanslag, högst, beräkna ett belopp av... kronor 15,100.

9. Krigstidstillägg och krigstidshjälp.

[25.]
Krigstids-
tillägg och
krigstidshjälp.

Under återopande av vad jag förut denna dag anfört i fråga om beredande åt vissa statens tjänstemän och betjänte av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på den proposition om anvisande av medel för ändamålet, som kan bliva förelagd riksdagen, till beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp åt tjänstemän och betjänte i de till finansdepartementet hörande ämbetsverk och kårer, å tilläggsstat för år 1918 såsom förslagsanslag beräkna ett belopp av kronor 4,200,000.

Summan av de av mig å tilläggsstaten för år 1918 under sjunde huvudtiteln tillstyrkta anslag uppgår till 6,879,100 kronor.

I vad föredragande departementschefen sålunda hemställt och föreslagit instämde statsrådets övriga ledamöter; och behagade Hans Maj:t Konungen i nåder bifalla vad sålunda blivit tillstyrkt.

Ur protokollet:
Teodor Franzén.

Innehållsförteckning.

Punkt	Extra anslag Kronor	Sid.
A. De centrala ämbetsverken.		
[1.] Anställande av ytterligare två kvinnliga biträden hos stadskontoret m. m.	7,350	2
[2.] Förstärkning av arbetskrafterna för utövande av den lokala tillsynen över fartygs sjövärdighet.	10,000	2
B. Bergsbruket.		
[3.] Bergskolan i Falun jämte därmed förenade yrkesskolor	1,200	3
C. Handel och sjöfart.		
[4.] Bidrag till underhållande av handelshögskolan i Stockholm	15,000	3
[5.] Förhöjda understöd till Göteborgs handelsinstitut och Stockholms handelsgymnasium	30,000	4
[6.] Bidrag till Sveriges allmänna exportförening	10,000	4—10
[7.] Statsunderstöd till svenska handelskamrarna i London och i Frankrike samt till svenska föreningens i Petrograd handelskommitté	30,000	10
D. Skatteomkostnader.		
[8.] Förstärkning av arbetskrafterna hos generaltullstyrelsen	2,600	11
[9.] Förstärkning av arbetskrafterna hos kontrollstyrelsen .	10,000	11

Punkt	Extra anslag Kronor	Sid.
E. Kronans publika hus.		
[10.] Förstärkning av reservationsanslaget till byggnader och reparationer	230,000	12 - 20
[11.] Byggnad för statens provningsanstalt	195,000	21
[12.] Utvidgande av länsstyrelsens i Malmöhus län ämbetslokaler	41,342	21 - 24
[13.] Ändringsarbeten å länsresidenset i Halmstad	38,200	24 - 30
[14.] Utvidgning av länsstyrelsens i Skaraborgs län ämbetslokaler	14,500	30 - 31
[15.] Ombyggnads- och inredningsarbeten inom Västerås slott	163,000	31
[16.] Förhyrande av bostad åt landshövdingen i Västernorrlands län	4,500	32
[17.] Inlösande till kronan av ett tomtområde i nordöstra hörnet av Karl XIII:s torg i Stockholm, m. m. . . .	100,857	32 - 36

F. De kungl. teatrarna.

[18.] Brandförsäkring av operabyggnaden och dramatiska teaterns byggnad ävensom av staten tillhörig, i nämnda byggnader förvarad lösegendom.	45,163	36 - 39
--	--------	---------

G. Diverse.

[19.] Ersättning för skattefrälseräntor och avlösning av frälse-skatteäntor	205,000	40
[20.] Bidrag till viss utvidgning av svenska stadsförbundets verksamhet	8,000	40
[21.] Täckande av förskott m. m	1,102,288	40 - 45
[22.] Kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga	375,000	45
[23.] Förstärkning av reservationsanslaget till extra utgifter	25,000	46
[24.] Löneförbättring för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare	15,100	46
[25.] Krigstidstillägg och krigstidshjälp.	4,200,000	46

Åttonde huvudtiteln.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14 januari 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA.
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Under återopande av vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden den 31 december 1917 vid anmälan av kassaförlagskommitténs den 20 mars 1917 avgivna betänkande anfört rörande avvecklingen av det hittills tillämpade förskotts-förfarandet, anhöll departementschefen, statsrådet Rydén att få underställa Kungl. Maj:ts prövning de särskilda medelsbehov, som under åttonde huvudtiteln borde tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1918, och yttrade därefter följande:

Departementet.

1. **Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli.** I avslutning till vad jag anfört under punkten 1 i det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för beredande av avlöningstillägg åt två kansli-sekreterare i ecklesiastikdepartementet anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,400 kronor.

[1.]
 Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli.

Arkiv, bibliotek och museer.

Arkiv.

[2.]
Registrering
av vissa rätts-
historiska
källor.

1. **Registrering av vissa rättshistoriska källor.** Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehov under riksstatens åttonde huvudtitel för år 1919, punkten 8, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för fortsatt registrering av Svea hovrätts domar under 1600-talet och av hittills utgivna delar av rådets protokoll i justitieärenden för samma tid, i vad angår till Kungl. Maj:t fullföljda mål av civil och kriminell natur, anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,400 kronor.

Bibliotek.

Pedagogiska biblioteket.

[3.]
Ökade utgif-
ter för upp-
värmning av
pedagogiska
bibliotekets
lokaler.

2. **Ökade utgifter för uppvärmning av pedagogiska bibliotekets lokaler.** Åberopande vad jag anfört under punkten 14 i det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden rörande behov av medel till bestridande av uppvärmningskostnader för pedagogiska bibliotekets lokaler under år 1918, hemställer jag om förslag till riksdagen

att till täckande av ökade utgifter för pedagogiska bibliotekets lokaler på *tilläggsstat* för år 1918, anvisa ett förslagsanslag, högst 600 kronor.

Museer.

Nationalmuseum.

[4.]
Ändringsar-
beten inom
national-
museibyggnaden.

3. **Ändringsarbeten inom nationalmuseibyggnaden.** Till utförande av ändringsarbeten inom nationalmuseibyggnaden i huvudsaklig enlighet med av sakkunniga framlagt förslag beviljade 1913 års riksdag 350,000 kronor och anvisade därav på extra stat för år 1914 112,000

kronor, varefter av det beviljade anslaget anvisades på extra stat för år 1915 ett belopp av 164,000 kronor och för år 1916 återstoden, 74,000 kronor.

Med förmälan att av de sålunda beviljade medlen i runt tal 270,000 kronor tagits i anspråk för ändamålet, vadan för återstående arbeten funnes tillgängliga omkring 80,000 kronor, har överintendentensämbetet i skrivelse den 18 september 1917 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta proposition om beviljande för år 1919 av ett tilläggsanslag för ifrågavarande ändamål av 57,000 kronor.

Ämbetet har tillika meddelat, att av det begärda anslaget 22 000 kronor vore avsedda att betäcka ökad kostnad för hissar och värmeledning och 35,000 kronor till betäckande av övriga förhöjda omkostnader, samt därjämte anhållit om medgivande att redan under år 1918 få av anslaget använda så mycket, som må befinnas erforderligt för arbetenas i fråga lämpliga och oavbrutna verkställande.

Till stöd för sin hemställan har ämbetet anfört:

Hittills hava slutförts den avsedda ändringen av de fyra äldre överljussalarna, arbetena i den s. k. kupolsalen och i övre vestibulen, färdigställande av nya gravyr-salen med tillhörande ändringsarbeten i angränsande salar av mellanvåningen samt lanterninerna över två av de nya överljussalarna, varjämte de båda nya trapphusen äro i det närmaste färdiga. Av de beslutade arbetena återstår i huvudsak att fullfölja inredningen av de nya överljussalarna i museets södra och västra mittparti, den nya salen i norra mittpartiet samt ändringarna i nedre vestibulen ävensom hissarna.

Till följd av de under arbetsåren oerhört stegrade arbets- och materialprisen har det emellertid ej kunnat förekommas, att de år 1913 beräknade kostnaderna, som då ansågos fullt tillräckliga, i vissa fall måste överskridas, om arbetet skall kunna fullföljas efter den härför uppgjorda planen.

Så visa infordrade anbud, att de båda hissarna för person- och varustrafik, vilka skola installeras i de till förevarande arbeten hörande nya trappornen och av vilka särskilt den senare, avsedd för tunga statyer och konstverk, är av synnerlig vikt för museets arbete och fordrar en särdeles solid konstruktion, komme att betinga en kostnad av i runt tal

..... kronor 35,000: —
samt att ändringarna och utökningarna av värmeledningen för de
ombyggda eller tillbyggda delarna av museet komme att kosta
i runt tal

» 15 000: —

eller tillsammans, likaledes i runt tal

..... kronor 50,000: —

I det nädigst fastställda förslaget finnas för nu nämnda arbeten upp-
tagna tillhopa

» 28,000: —

vadan för densamma ytterligare erfordras ett belopp av

» 22,000: —

Dessutom hava under år 1917 måst beviljas dyrtidstillägg till arbetspersonalen, vilka tillägg jämte de ofantligt ökade materialprisen komma att fördyra de återstående byggnadsarbetena med miust 50 %, vadan härför tillgängliga medel måste ökas i samma proportion. Avräknas från de, euligt vad ovan sagts, återstående anslagsmedlen, 80,000 kronor, dels 9,000 kronor för den ännu icke beställda varuhissen, dels ock 1,000 kronor för ändring av värmeledningen i nya norra salen, för vilka arbeten erforderlig anslagsökning av ämbetet ovan ifrågasatts, återstå likväl i runt tal 70,000 kronor, vilka måste

[4.] ökas med 50 % eller, jämväl i runt tal, 35,000 kronor för att arbetena skola kunna slutföras.

På grund av nådiga remisser hava underdåniga utlåtanden i ämnet avgivits dels den 20 oktober 1917 av överintendenten och chefen för nationalmuseum, dels ock den 6 november 1917 av vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, och har den gjorda framställningen därvid av de båda hörda myndigheterna förordats.

Chefen för nationalmuseum har uttalat, att det vore av stor vikt att de nuvarande ombyggnadsarbetena inom nationalmuseum slutfördes med största möjliga skyndsambet dels för att undvika ytterligare prisstegringar å material och arbetskrafter, dels ock för att snarast möjligt fränkomma den risk (bestående av ökad brandfara samt fara för stölder), som ombyggnaden av museets lokaler alltid innebure.

Departementschefen.

Överintendentsämbetets föreliggande framställning har föranletts av de betydande stegringar i arbets- och materialprisen, vilka inträtt efter uppgörandet av de kostnadsberäkningar, som lågo till grund för riksdagens beslut om anvisande av anslag för ifrågavarande ändringsarbeten. Mot överintendentsämbetets beräkningar rörande det belopp, som utöver redan beviljade anslag, kräves för arbetets färdigställande, har jag, i den mån de kunna falla under mitt bedömande, icke funnit anledning till erinran.

Då det synts mig nödvändigt att erhålla närmare upplysning angående det belopp, som erfordras för utförande av omhandlade ändringsarbeten inom nationalmuseum under år 1918, har jag anmodat chefen för överintendentsämbetet att lämna mig uppgift härom; och har han därvid meddelat, att det finnes grundad anledning antaga, att samtliga ifrågavarande ändringsarbeten inom nationalmuseum skola kunna avslutas under loppet av år 1918, varför det är önskvärt, att hela det begärda anslaget, 57,000 kronor, står till förfogande redan under innevarande år.

Ändringsarbetena synas icke utan olägenhet kunna uppskjutas, och jag anser därför, att medel för deras avslutande nu böra beredas. Då det är avsett, att de skola avslutas redan under loppet av år 1918, och då det synes vara i hög grad önskvärt, att den beslutade omgestaltningen av museet så snart som möjligt bringas till fullbordan, torde det begärda tilläggsanslaget böra uppföras å tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till fullbordande av beslutade ändringsarbeten i nationalmuseibyggnaden på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av 57,000 kronor.

4. **Reparation av nationalmuseibygnadens fasader.** Under återopande av vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehov under riksstatens åttonde huvudtitel för år 1919, punkten 20, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att av det utav riksdagen år 1914 beviljade anslag, 150,000 kronor, till iståndsättande av nationalmuseibygnadens fasader anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 såsom reservationsanslag återstoden, 100,000 kronor.

Naturhistoriska riksmuseet.

5. **Nattlig bevakning vid naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning.** Under återopande av vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehov under åttonde huvudtiteln för år 1919, punkten 25, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att dels till ersättande av det belopp, som statskontoret på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 9 november 1917 utgivit eller må komma att förskottsvis utgiva till arvode åt en nattvakt vid naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning för tiden den 1 januari—den 1 maj 1918, dels ock till arvode åt en nattvakt vid omförmälda avdelning under återstoden av sistnämnda år anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 såsom förslagsanslag, högst 1,500 kronor.

6. **Täckande av brist i expensanslaget.** I den år 1914 fastställda staten för naturhistoriska riksmuseet uppfördes för avdelningarna vid Frescati ett anslag av 40,000 kronor till expenser. Sedan emellertid ifrågavarande belopp visat sig otillräckligt för det med anslaget avsedda ändamålet och i följd härav under såväl år 1915 som år 1916 brist uppkommit i expensanslaget, anvisade 1917 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, på extra stat för år 1918 såsom förslagsanslag för täckande av bristen under år 1915 ett belopp av högst 781 kronor och för täckande av bristen under år 1916 ett belopp av högst 25,000 kronor.

Vetenskapsakademien har nu i underdånig skrivelse den 24 augusti 1917, med anledning av en utav förste intendenten vid naturhistoriska riksmuseet, professor E. Lönnberg hos akademien gjord framställning anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes dels vidtaga åtgärder till täckande av den brist i expensanslaget, som otvivelaktigt komme att uppstå vid 1917 års slut, dels ock föreslå riksdagen, att anslaget till expensmedel måtte i staten för naturhistoriska riksmuseet höjas med minst 22,000 kronor.

[5.]

Reparation av nationalmuseibygnadens fasader.

[6.]

Nattlig bevakning vid naturhistoriska riksmuseets etnografiska avdelning.

[7.]

Täckande av brist i expensanslaget.

[7.]

I Lönnbergs omförmälda framställning, vilken fogats till akademiens skrivelse, har till en början lämnats en redogörelse för orsakerna till att brist under året uppkommit i expensanslaget, vilken redogörelse i huvudsak överensstämmer med den framställning av Lönnberg, som intagits i bilaga till 1917 års statsverksproposition (8 huvudtiteln punkt 29) rörande täckande av brist i expensanslaget under åren 1915 och 1916. Sedan där- efter omförmäls att 1916 års bokslut visat en brist å expensanslaget av 22,893 kronor 14 öre, anför Lönnberg följande:

Ehuru detta belopp beklagligen är ganska stort, skulle det ej stannat därvid, om ej den yttersta sparsamhet iakttagits. Så förbrukades till exempel under uppvärmningsperioden 1916—1917, trots den kalla vintern, ej mera än 670 ton bränsle mot 756 ton och 800 ton de båda närmast föregående vintrarna. Med avseende på bränsleförbrukningen skola för instundande vinter ytterligare besparingsåtgärder vidtagas, men det oaktat torde, då alla omkostnader fortfarande stiga, det näppeligen kunna väntas, att vid 1917 års slut bristen blir mindre än förra året. På grund härav hemställer Lönnberg, att vetenskapsakademien måtte hos Kungl. Maj:t anmäla de av Lönnberg anförda omständigheterna samt anhålla dels om bristens täckande, dels ock om förhöjt anslag till expenser för år 1919, alldenstund det ingalunda synes sannolikt, att prisen inom den närmaste framtiden om någonsin skola falla till samma nivå som de intagit före kriget. Det är, fortsätter Lönnberg, givetvis omöjligt att noggrant beräkna, med vilket belopp expensmedelsanslaget skall behöva höjas för att bliva tillfyllest, alldenstund någon fasthet i prislägena ännu ej kan sägas hava inträtt, men med hänsyn därtill att staten uppgjordes, innan man ännu hade någon kännedom om förhållandena vid det nya museet, samt till den under de senaste åren vunna erfarenheten torde näppeligen ökningen kunna beräknas lägre än till 22,000 kronor.

På grund av kungl. remiss har statskontoret den 26 september 1917 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anført följande:

Då med sannolikhet kan förväntas, att bristen i naturhistoriska riksmuseets expensmedelsanslag vid 1917 års slut icke kommer att understiga den brist, som förefanns vid 1916 års utgång och som blivit täckt genom ett å 1918 års riksstat uppfört förslagsanslag, högst 25,000 kronor, får statskontoret hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t vidtaga erforderliga åtgärder för att å 1919 års riksstat må varda uppfört ett extra förslagsanslag, högst 25,000 kronor, för täckande av den år 1917 otvivelaktigt uppkommande bristen.

Vad framställningens senare del beträffar synes det måhända ännu vara för tidigt att för framtiden fastslå en så stor höjning i anslaget som den begärda, nämligen 22,000 kronor, då det ju icke med visshet kan beräknas, att bränslepriserna komma att alltjämt hålla sig på sin nuvarande höjd. Att emellertid priserna såväl på bränsle som på övriga förbrukningsartiklar år 1919 komma att befinna sig på en avsevärt högre nivå än vid tiden för värld-krigets utbrott, torde dock vara mycket sannolikt; och ville statskontoret fördenskull ifrågasätta framställning till 1918 års riksdag om höjning av anslaget med exempelvis hälften av det äskade beloppet.

I underdånig skrivelse den 5 december 1917 har vidare akademien såsom tillägg till sin förenämnda framställning den 24 augusti 1917 över-

sänt ett meddelande från Lönnberg samt en av akademiens kamrerare [7.] avlämnad uppgift, av vilken inhämtas att bristen i museets expensanslag nämnda den 5 december utgjorde omkring 26,500 kronor.

Lönnbergs av akademien åberopade meddelande är av följande innehåll:

Med utgång från bränsleförbrukningen under eldningsperioden 1915—1916 och med förvandling av då åtgånget bränsle till ved enligt Sondéns bok om bränsle skulle hela innevarande periods förbrukning uppgå till 4,398 kubikmeter. Emellertid har genom utförda förändringar i värmeledningen samt därmed åstadkomna besparingar behovet beräknats kunna minskas med eventuellt en tredjedel. Det skulle sålunda kunna räcka med omkring 3,067 kubikmeter ved. Av denna kvantitet ersättes omkring 1,100 kubikmeter av redan innehavda och betalade 200 ton koks, och 2,000 kubikmeter ved ha tilldelats riksmuseet av bränslekommissionen. Priset på propsen ställer sig för närvarande ungefär på följande sätt:

Bränslekommissionens maximipris	20 kronor per kbm.
Lossnings- och transportkostnader hittills	3 » » »

Summa hittills 23 kronor per kbm.

Enligt detta pris och med hänsyn till den erfarenhet av vedeldning, som vunnits, torde bränslekostnaderna från oktober till årets slut beräknas till omkring 29,800 kronor.

När det blir kallt i vinter och eldningen till följd därav behöver forceras, torde det visa sig nödvändigt att anställa ännu en eldare till hjälp, och härigenom är det tyvärr antagligt, att eldningskostnaden ännu kommer att i någon mån stegras.

För täckande av den brist, som under år 1917 uppkommit i naturhistoriska riksmuseets expensanslag, synes det vara nödvändigt att hos riksdagen göra framställning i ämnet. Vad åter beträffar den höjning av det ordinarie expensanslaget, som av vetenskapsakademien föreslagits, finner jag det ännu vara för tidigt, att framställning i sådant syfte göres hos riksdagen.

Av den i ärendet förebragta utredningen synes mig framgå, att bristen i expensanslaget för år 1917 kan beräknas uppgå till det av Lönnberg angivna beloppet, 29,800 kronor. Nämnda belopp bör därför enligt min mening för ändamålet äskas av riksdagen. Då det underskott i expensanslaget, som kan motses inträda för år 1918, med all sannolikhet icke bliver mindre än för år 1917, torde enahanda belopp böra beredas för tillgodoseende av behovet för år 1918. De för nämnda båda år erforderliga anslagen böra givetvis erhålla naturen av förslagsanslag, högst det ifrågakommande beloppet, samt uppföras å tilläggsstat för år 1918.

Vad åter angår det begärda tilläggsanslaget för år 1919 kan det visserligen med säkerhet förväntas, att expensanslaget även för nämnda år skall komma att visa sig otillräckligt. Jag har dock icke funnit anledning att tillstyrka någon framställning till riksdagen om beredande av

Departement-
schefen.

medel för förstärkande av expensanslaget för år 1919. För närvarande är det nämligen icke möjligt att med tillräcklig säkerhet bedöma de prisförhållanden, som då komma att råda. Denna fråga torde därför nu böra undanskjutas och erforderligt anslag begäras först av 1919 års riksdag å tilläggsstat för nämnda år.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 såsom särskilda förslagsanslag:

dels till täckande av den brist, som under år 1917 må hava uppkommit i det å naturhistoriska riksmuseets stat för avdelningarna vid Frescati upptagna anslaget till expenser, ett belopp av högst 29,800 kronor;

dels ock till förstärkande av omförmälda, i museets stat för år 1918 för nämnda avdelningar uppförda anslag enahanda belopp, högst 29,800 kronor.

Nordiska museet.

[8.]
Nordiska
museet.

7. **Nordiska museet.** Vid anmälan av anslagsbehov under rikstatsens åttonde huvudtitel för år 1919 har jag under punkten 28 i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag tillstyrkt förslag till riksdagen att till nordiska museet anvisa på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 120,000 kronor, eller 40,000 kronor mera än som för vartera av åren 1914—1918 beviljats för museets ändamål. Jag har därvid meddelat, att statskontoret i underdånigt utlåtande den 2 november 1917 ifrågasatt, om ej, för beredande av möjlighet för museipersonalen att under år 1918 komma i åtnjutande av krigstidstillägg och krigstidshjälp till skäligt belopp, ett extra förslagsanslag, högst 20,000 kronor, borde å tilläggsstat för år 1918 uppföras såsom förstärkning i museets statsanslag för samma år, ävensom att jag anser skäl förefinnas att bereda museet en sådan förhöjning av dess anslag.

På grund härav hemställer jag nu, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, till förstärkande av det utav riksdagen för år 1918 till nordiska museet anvisade anslag å 80,000 kronor, till nämnda museum anvisa på *tilläggsstat* för

år 1918 ett förslagsanslag, högst 20,000 kronor, att på de villkor, Kungl. Maj:t föreskriver, utgå till nordiska museets nämnd för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp för nämnda år åt museets personal.

Kulturhistoriska museet i Lund.

8. **Kulturhistoriska museet i Lund.** Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehov under riksstatens åttonde huvudtitel för år 1919, punkten 29, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[9.]
Kulturhisto-
risk museum
i Lund.

att till kulturhistoriska museet i Lund anvisa på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor, att utgå till styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige till stödjande av föreningens ekonomi under år 1918, under villkor att detsamma icke användes till samlingarnas ökande utan endast till redan befintliga samlingars underhåll och vård.

Akademier m. m.

Vetenskapsakademien.

[10.]
Understöd
för utgivan-
de av veten-
skapliga
skrifter.

1. **Understöd för utgivande av vetenskapliga skrifter.** I underdånig skrivelse den 5 december 1917 har vetenskapsakademien anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för år 1918 ställa ett belopp av 20,000 kronor till akademiens förfogande för bekostande av dess vetenskapliga skrifter.

Till stöd för denna hemställan har akademien anfört:

En av vetenskapsakademiens viktigaste uppgifter allt sedan hennes stiftelse har varit att emottaga, granska, till trycket befordra samt över hela världen sprida vetenskapliga arbeten av svenska författare. En betydande del av den inkomst, som genom almanacksprivilegiet tillfallit akademien, har använts för detta ändamål, och akademien har så långt det var henne möjligt tid efter annan höjt detta anslag för att kunna tillmötesgå de krav, som den inom vårt land stadigt växande vetenskapliga verksamheten på det matematiska och naturvetenskapliga området ställt på henne.

För belysande av akademiens verksamhet i detta avseende hänvisar akademien härefter till det nyligen utkomna registret över de skrifter, akademien sedan år 1826 befordrat till tryckning, och fortsätter:

Sedan år 1911 har anslaget utgått med 33,000 kronor om året men ändock visat sig allt mer och mer otillräckligt. Detta beklagliga förhållande har under år 1917 blivit särskilt kännbart dels på grund av de oerhört ökade omkostnaderna, dels på grund av den mängd värdefulla avhandlingar, som inkommit till akademien i större antal än vanligt, enär möjligheten för svenska författare att få sina arbeten tryckta i utlandet under nuvarande förhållanden i hög grad inskränkts eller alldeles upphört. Kostnaden för akademiens skrifter har i följd härav under år 1917 till den 7 december uppgått till 52,087 kronor 96 öre och således överstigit anslaget och behållningen från år 1916 med 13,403 kronor 86 öre. Då akademien ej har någon annan utväg för täckande av denna brist än att minska 1918 års anslag med motsvarande belopp, skulle således under år 1918 endast 19,597 kronor 14 öre stå till disposition för tryckning av akademiens skrifter. Hur otillräckligt detta belopp är torde bäst framgå därav, att akademien redan emottagit mellan 35 och 40 avhandlingar, som hittills ej kunnat befordras till tryckning. Då dessa avhandlingar sannolikt taga i anspråk hela det för år 1918 disponibla beloppet, skulle således under år 1918 inga nya avhandlingar kunna emottagas.

Det ligger i öppen dag, att detta skulle vara ej blott högst beklagligt för vårt lands anseende såsom kulturstat utan även hårt drabba ett stort antal unga lovande vetenskapsmän, vilka, obemedlade som de oftast äro, skulle se sig ur stånd att få resultatet av sina forskningar offentliggjorda och därigenom måhända gå förlustiga sin prioritet eller sättas ur stånd att göra sina meriter fullt gällande.

Det bör även framhållas, att flertalet av de uppsatser, som här komma i fråga, ej lämpa sig för att utgivas såsom särskilda arbeten, enär de då lätt bliva förbisedda och aldrig kunna ernå den spridning i utlandet, som då de ingå i en skriftserie, vilken såsom akademiens utan kostnad och besvär för författaren sprides till alla vetenskapliga institutioner i utlandet. Ett bevis härför är, att författare, som själva äro i tillfälle att bekosta sina avhandlingar, hellre betala kostnaden för deras intagande i akademiens skrifter än utgiva dem på eget förlag, varpå år 1917 flera exempel förekommit.

Vid skrivelsen har fogats utdrag ur akademiens räkenskaper år 1917 av följande innehåll:

Trycknings- och häftningskostnad.

	Debet.	Kronor.
An kassakonto		
Almqvist & Wiksell m. fl. fr. $\frac{1}{1}$ — $\frac{7}{12}$ 1917		52,087: 96
	Kredit.	Kronor.
Per ingående balanskonto		
Behållning		5,297: 77
Kassa konto	Kronor.	
Korrigeringsavgifter	283: 33	
Bibliotekarien inlevererat	95: 50	
Almqvist & Wiksell	7: 50	386: 33
Anslaget	33,000: —	38,684: 10
Brist den 7 december 1917		13,403: 86
		Summa 52,087: 96

Jag anser de av akademien anförda omständigheter innebära tillräckliga skäl för att staten kommer akademien till hjälp och i någon mån lättar de svårigheter, som nu förefinnas och, efter vad det vill synas, huvudsakligen uppstått på grund av rådande säregna förhållanden. Vad beträffar det begärda anslaget synes mig dock detta något högre än som oundgängligen kräves. Jag finner mig därför icke kunna gå akademiens framställning längre till mötes än att jag förordar, att framställning göres hos riksdagen om anvisande för ändamålet av ett anslag å 15,000 kronor.

Anslaget torde lämpligen böra uppföras å tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för tryckning m. m. av vetenskapliga skrifter, utgivna av vetenskapsakademien, anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett reservationsanslag av 15,000 kronor.

Departementschefen

Meteorologiska centralanstalten.

[11.]

Inköp av
nederbörds-
mätare och
snöskärmar
för meteorolo-
giska cen-
tralanstaltens
räkning.

2. **Inköp av nederbörds­mätare och snöskärmar för meteorolo­giska centralanstaltens räkning.** På föredragning av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har Kungl. Maj:t förut denna dag beslutat avlåta förslag till riksdagen i fråga om sammanförande till en institution av meteorologiska centralanstalten och annan ämbetsmyndighet samt om anvisande av anslag för år 1919 för uppehållande av den verksamhet, som nu åligger nämnda anstalt. Då emellertid frågor angående anvisande av anslag för tillgodoseende av meteorologiska centralanstaltens verksamhet under år 1918 förut handlagts av chefen för ecklesiastikdepartementet, torde det böra ankomma på mig att anmäla en framställning om beredande av medel för täckande av vissa kostnader, som på grund av dyrtiden beräknas uppkomma för inköp av instrument, vilka erfordras för anstaltens arbeten under år 1918.

Till en början torde jag då få erinra därom, att riksdagen i skrivelse den 13 juni 1917 angående regleringen av utgifterna under rikstatens åttonde huvudtitel, punkten 44, anmält, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning på extra stat för år 1918 anvisat, bland annat, dels till arvoden åt observatörerna vid rikets meteorologiska stationer samt för räknebiträden, anskaffande och underhåll av instrument, underhåll av meteorologiska centralanstaltens telegraf och materiell ävensom för andra behov vid anstalten ett reservationsanslag av 16,400 kronor, dels ock till utförande under meteorologiska centralanstaltens ledning och kontroll av meteorologiska observationer för den hydrografiska undersökningen av Sveriges färskvatten ett reservationsanslag av 12,100 kronor.

I underdånig skrivelse den 5 december 1917 har nu vetenskapsakademien med anledning av en utav föreståndaren för meteorologiska centralanstalten professor N. Ekholm gjord anhållan hemställt om förslag till riksdagen att å extra stat bevilja ett reservationsanslag å 1,700 kronor för täckande av den ökade kostnad, som på grund av dyrtiden uppkomme vid inköp av de nederbörds­mätare och snöskärmar, som under år 1918 behövde anskaffas för anstaltens räkning.

Ekholm har i sin till grund för vetenskapsakademiens framställning liggande skrivelse anfört följande:

Av ett i avskrift bilagt brev från firman Nilsson & Janssons koppar-, bleck- & plåtslageri, vilken firma i många år levererat alla för meteorologiska centralanstalten behövlige nederbörds­mätare (»regnmätare») och snöskärmar, inhämtas, att priset på dessa instrument, vilket ända till maj 1917 var för ett instrument respektive 21 kronor 25 öre och 22 kronor 50 öre samt därefter ända till slutet av november 1917 respek-

tive 30 kronor 50 öre och 32 kronor 50 öre, nu stigit till respektive 59 kronor och 55 kronor 95 öre. Då denna prisstegring, såsom av brevet framgår, är föranledd av en motsvarande stegring i fabrikations- och materialkostnader av så allmän natur, att ingen möjlighet synes föreligga att hos denna eller annan firma utverka lägre pris än de ovannämnda, blir härav oundvikligen följden, att de för upprätthållande av nederbördsstationerna vid meteorologiska centralanstaltens stationer för år 1918 å extra stat beviljade anslagen komma att vara för ändamålet otillräckliga. Enligt de två sistlidna årens erfarenhet kräves nämligen för varje år en nyanskaffning av omkring 35 nederbördsstationer och omkring 10 snöskärmar, vilka enligt de till maj 1917 gällande prisen kostade 933 kronor 75 öre men enligt ovannämnda senaste prisnotering 2,624 kronor 50 öre, varav följer en prisstegring per år av 1,690 kronor 75 öre eller i runt tal 1,700 kronor. Då denna prisstegring icke kunde förutses vid föregående av mig till akademien framställda äskanden av anslag åt meteorologiska centralanstalten, ser jag mig nödsakad att nu anmäla förhållandet i förhoppning, att det skall vara akademien möjligt att genom en underdänig skrivelse till Kungl. Maj:t utverka nådig proposition till nästkommande riksdag om beviljande av ett reservationsanslag å extra stat för år 1918 av 1,700 kronor till anskaffande under nämnda år av det för meteorologiska centralanstalten behövliga antalet nederbördsstationer och snöskärmar.

På given anledning har Ekholm sedermera till ecklesiastikdepartementet inlämnat en promemoria av följande innehåll:

Det anslag, som av mig begärdes i skrivelse den 1 december 1917 till vetenskapsakademien, torde böra fördelas med hälften, 850 kronor, på vardera av de två i Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 224 till 1917 års riksdag å sidan 13 anförda anslagen a) och d), med vilka två anslag bestrides bland annat underhållet av instrument för de under meteorologiska centralanstaltens ledning och kontroll stående nederbördsstationerna. Hela antalet av dessa nederbördsstationer uppgår nämligen för närvarande till 656, vartill bör läggas 21 nyanordnade, vilka träda i verksamhet under december 1917 eller januari 1918, alltså under år 1918 tillhopa 677 dylika nederbördsstationer. Av dessa underhållas 337 med hjälp av anslaget a) och de övriga 340 med hjälp av anslaget d).

Då genom den förebragta utredningen behovet av ifrågasatta anslag torde få anses ådagalagt, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att på *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett reservationsanslag å 1,700 kronor till förstärkande med 850 kronor av vardera av de å 1918 års stat för meteorologiska centralanstalten uppförda anslagen till arvoden åt observatörerna vid rikets meteorologiska stationer m. m. samt till utförande och kontroll av meteorologiska observationer för den hydrografiska undersökningen av Sveriges färskvatten.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.

[12.]
 Konserveringsåtgärder
 beträffande
 S:t Karins
 kyrkoruin i
 Visby.

3. **Konserveringsåtgärder beträffande S:t Karins kyrkoruin i Visby.** I underdånig skrivelse den 4 september 1917 har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien hemställt, att hos 1918 års riksdag måtte äskas ett anslag å 6,900 kronor till konserverings- och förstärkningsarbeten vid S:t Karins ruin i Visby; och har akademien till stöd därför anfört följande:

Sedan lång tid tillbaka ha de västra delarna av S:t Karins ruin i Visby befunnit sig i ett bristfälligt skick, vilket är från år alltmer förvärrats, så att för närvarande fara hotar, att den västra gaveln när som helst kan ramla ned, varigenom dels ett märkligt och ur skönhetssynpunkt sällsynt imponerande konstminne skulle försvinna, dels ock på grund av dess belägenhet inom ett tätt bebyggt kvarter och vid en trafikled oberäkneliga skador och olyckshändelser kunna väntas uppstå.

På grund härav har akademien genom doktor Emil Ekhoff och byggnadsingenjör Fritz Söderbergh låtit verkställa undersökning angående sättet för förstärkande och konserverande av ruinens västra delar. Denna undersökning ligger till grund för ett av byggmästaren N. Pettersson uppgjort kostnadsförslag för de erforderliga konserveringsarbetena, slutande på en summa av 6,900 kronor.

Med hänsyn till den överhängande faran för ruinens instörtande har akademien vidare ifrågasatt, att de äskade medlen skulle genom förskottering ställas till akademiens förfogande fortast möjligt.

Vid skrivelsen hade fogats dels en av Söderbergh till akademien avlåten, av ritningar m. m. åtföljd skrift, innefattande redogörelse för den av akademien omnämnda undersökningen av ruinen, ävensom förslag till åtgärder i syfte att förstärka och konservera densamma, dels ett av Pettersson avgivet utlåtande, dels ock omförmälda kostnadsförslag.

I avseende å bristfälligheterna å ruinen och de åtgärder, som krävas för dess konservering, innehåller Söderberghs skrift följande:

Under besiktningen iakttoogs, att gavelpartiet ovanför spetsbågen är genom en bred spricka helt och hållet skilt från norra långmuren, varjämte de sprickan angränsande partierna av såväl gavelmuren som långmuren på innersidan rasat. Imurningen under spetsbågen mellan långmurens hörn och pelaren i muren är ävenledes genom en bred spricka helt och hållet skild från långmuren intill cirka 5 meters höjd över marken, där förband mellan imurningen och långmuren viktager och fortsätter allt ned till marken. Gavelpartiet företer särskilt för den norra delen betydande utbuktningar såväl av murpartiet ovan spetsbågen som av det imurade partiet under bågen. Dessa utbuktningar äro emellertid av gammalt datum och 3 grova ankarjärn äro insatta för att hindra vidare rörelser. Den södra delen av gaveln är genom den stora tillbyggnaden utanför densamma väl stagad åtminstone till sin nedre del. Utom utbuktningen företer gavelmuren på utsidan vertikala sprickor, för den nedre delen av muren gående norr om och för den övre delen gående söder om pelaren i muren.

Dessa sprickor hava enligt iakttagelser, gjorda av Ekhoﬀ och Pettersson, under senare tid visat benägenhet att ökas.

[12.]

Över valven på ömse sidor om mittskeppet äro närmast gaveln kontrefortartade påmurningar verkställda, tydligen i avsikt att stöda den höga fristående gaveln mot från väster verkande vindtryck. För att motverka den skjutning, som denna påmurning otvivelaktigt måste utöva, då lasten av densamma, sådan påmurningen är utförd, verkar som en kil mellan valvet och muren och väl även för att i någon mån upptaga vindtryck från östliga vindar, är från vardera närmast gaveln stående pelare insatt ett snett uppåt och något inåt mot mittaxeln riktat ankarjärn.

Enligt min åsikt bör för gavelpartiets bevarande

1:o) hörnet förstärkas genom på verkningsfullt sätt åstadkommet förband mellan gavelmuren och långmuren samt

2:o) då förankringsanordningen i anslutning till påmurningarna på valven å ömse sidor om mittskeppet synes vara otillfredsställande, betryggande förankring här anbringas.

För vinnande av dessa syften anbefallas följande åtgärder:

1:o) I hörnet insätts

i sprickan ovanför spetsbågen 2 över hörn lagda ankarjärn med slutar, vilka läggas inne i murarna, samtidigt som sprickan på det omsorgsfullaste lagas och murarna, där ras skett, utmuras med goda hörnförband till full tjocklek;

i sprickan under valvet, efter det att sprickan genom murens hela tjocklek på bästa sätt utfyllts och imurats, på murarnas insida 2 hörnförankringar, vilka fästas vid murarna medelst genom murverket dragna aukarbultar, på murarnas utsida dragna genom ankarplattor, lika de förut på murarna anbragta. Sedan hörnförankringarna uppsatts, ingjutas de i betong, som på översidan gives fall från muren för regnvattens avledande.

Vid hörnankarjärnet b, som insättes så nära under kragstenen för spetsbågens vederlag som möjligt, fästes ett ankarjärn, som, löpande vågrätt utefter gavelmurens insida, till cirka 2 meters längd instickes i den iure för en förutvarande tornbyggnad uppförda muren, där urtagning göres för ankarjärnet med dess slut. Samtidigt borras i yttermuren invid pelarens norra sida i ungefärligen samma höjdläge hål för en förankringsbult, som, på utsidan anslutande sig till en ankarplatta, drages genom gavelmuren och tornmuren och på tornmurens insida förses med lodrätt ankarlut. Den i tornmuren gjorda urtagningen igjutes med betong, varvid tillses, att betongen väl instampas i murverkets alla håligheter och ojämnheter.

Samtliga imurningar böra göras med gott cementblandat bruk. Dock bör tillses, att cementbruket ej når fram till murytorna, utan att fogarna närmast ytorna väl fyllas med rent kalkbruk utan cementtillsats.

2:o) Å vardera påmurningen utlägges ett ankarjärn, som invid gaveln ansluter sig till en genom murverket dragen aukarbult, vilken på utsidan fästes vid en ankarplatta och som löper över de närmast gaveln liggande två valven och som ovanför vardera av de två pelarna förses med ankarlutar samt därjämte, som skissen angiver, belägges med ned i murverket gående bygeljärn. För att göra ankarjärnet verkningsfullt ingjutes detsamma i betong, som anbringas ovan murarna till ankarjärnets hela längd och väl instampas i murarnas alla ojämnheter och håligheter.

Samtliga ankarjärn, som läggas i murverk eller betong, bestrykas före inläggningen till skydd mot rost med en välling av i separerad mjölk uttrörd cement. Alla ankarjärn, plattor och bultar, som komma att ligga utsatta för väderlekens inverkan, skola antingen omsorgsfullt tjärbrännas eller ock noga målas med blymönjefärg och därefter med svart oljefärg eller bestrykas med annat mot rost väl skyddande ämne.

[12.] Det av Pettersson uppgjorda kostnadsförslaget rörande de av Söderbergh föreslagna åtgärderna upptager följande poster:

1,070 kilogram smidesjärn à 1: —	kronor 1,070: —
350 d:o d:o à 1: 25	» 437: 50
6 st. gjutna brickor à 70 kg. = 420 kg. à 0: 60	» 252: —
Smidesarbete	» 750: —
Rivnings- och murningsarbete	» 500: —
30 kubikmeter betonggjutning med formar à 50: —	» 1,500: —
7 st. borrhål à 40: —	» 280: —
Järnankarens inläggning	» 100: —
Järnets målning	» 50: —
Skyddsplank mot gatan	» 150: —
Ställningar	» 400: —
Slitage av tåg, block och kättingar	» 40: —
Körning och transporter	» 75: —
Olycksfallsförsäkring	» 75: —
För ledning av arbetet	» 800: —
Oförutsedda fall	» 420: 50

Summa krouor 6,900: —

Uti infortrat underdånigt utlåtande den 6 november 1917 har överintendentensämbetet anfört, bland annat:

Efter inom ämbetet verkställd granskning av detta ärende, vilken granskning i första hand utförts av tjänstgörande arkitekten hos ämbetet K. Nordenskjöld, efter på platsen närmare vunnen kännedom om de föreslagna åtgärderna, har ämbetet funnit de av Söderbergh i ärendet föreslagna åtgärderna för förstärkning och konservering av ruinen synnerligen välbetänkta. Visserligen kan en på muren mellan skeppen föreslagen betonggjutning kring ankarjärnet komma att ofördelaktigt kontrastera mot ruinens i övrigt ganska ojämna muravslutningar, men då denna konturverkan endast kan uppfattas från få ställen i omgivningen och betonggjutningen får anses nödvändig för att skydda det erforderliga ankarjärnet, har ämbetet ingen annan erinran att göra än att vid arbetets utförande iakttages, att betongpågjutningen hålles ned så mycket som möjligt och att vid murens kant den gamla konturen följes så noggrant som görligt är. Beträffande kostnaden anser ämbetet, att betonggjutningen kommer att draga en 300 kronor större kostnad än som beräknats och att en summa av 200 kronor bör läggas till posten oförutsedda utgifter, vilken bör utgöra 10 procent av den beräknade kostnaden. Anslagssumman ökas därigenom från 6,900 kronor till 7,400 kronor.

Departement-
schefen.

För Visby ruiners vård och underhåll har vitterhetsakademien till sitt förfogande ett å ordinarie stat uppfört årligt reservationsanslag av 1,000 kronor. Detta anslag förslår emellertid icke till bestridande av kostnaderna för de större underhållsarbeten, som tid efter annan måste vidtagas för bevarandet av dessa fornminnen, vilka i sin helhet måhända utgöra landets märkligaste, utan har för dylika större arbeten vid olika

tillfällen beviljats extra anslag. Så anvisade 1908 års riksdag ett belopp av 16,000 kronor till utförande av konserveringsåtgärder beträffande vissa kyrkoruiner i Visby. Av sistnämnda anslag voro 1,375 kronor avsedda att användas till underhåll av S:t Karins ruin. Vissa partier av denna ruin äro emellertid, enligt vad utredningen i det föreliggande ärendet giver vid handen, nu åter i behov av konserveringsåtgärder. De ifrågasatta åtgärderna förefalla mig vara särskilt angelägna, såväl med hänsyn till den av förstöring hotade västra gavelns stora värde ur skönhets- och minnes-synpunkt som ock på grund av den risk, ett eventuellt ras innebär för ruinens omgivningar och för gatutrafiken utmed densamma. Jag tillstyrker därför framställning till riksdagen om anvisande av medel till ifrågasvarande ändamål. [12.]

Vidkommande beloppet av det erforderliga anslaget biträder jag överintendentsämbetets mening, att detsamma bör bestämmas till 7,400 kronor. Då, enligt vad av handlingarna i ärendet framgår, ruinens bristfälligheter äro av så allvarlig beskaffenhet, att konserveringsarbetet icke torde tåla något längre uppskov, förordar jag, att anslaget uppföres på tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till utförande av arbeten för konserverande av S:t Karins kyrkoruin i Visby anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett reservationsanslag av 7,400 kronor.

Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.

Lunds universitet.

[13.] 1. **Tilläggsanslag till inredande av nya lokaler för historiska museet.** I särskild proposition, nr 298, föreslog Kungl. Maj:t 1917 års riksdag att till ändrad inredning m. m., i huvudsaklig överensstämmelse med av dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 23 april 1917 angiven plan, av förutvarande zoologiska institutionsbyggnaden vid universitetet i Lund för inrymmande därstädes av universitetets historiska museum samt mynt- och medaljkabinett anvisa på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 105,436 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta för ändamålet förskottsvis under år 1917 av tillgängliga medel utanordna ett belopp av 50,000 kronor.

Enligt vad framgår av det vid sagda proposition fogade utdrag av förenämnda statsrådsprotokoll grundade sig den av departementschefen angivna planen på en av domkyrkoarkitekten T. Wählin uppgjord beräkning av kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag, vilken beräkning upptog följande poster:

Byggnadsarbeten	kronor 51,500: —
Möbler, inredning och montrar	» 9,361: —
Gas-, vatten- och avloppsledningar	» 2,575: —
Värme- och ventilationsanordningar	» 13,800: —
Elektriska ledningar	» 11,200: —
Värmeteknisk och sanitär konstruktion samt kontroll	» 1,500: —

Summa kronor 89,936: —

Härjämte var i anslaget inräknat ett belopp av 15,500 kronor, som ansetts erforderligt dels till vissa ändringar beträffande arbetets utförande, dels ock till vidtagande av åtgärder för höjande av byggnadens säkerhet mot eldfara. Överintendentsämbetet hade nämligen i underdånigt utlåtande den 30 januari 1917 förklarat sig anse det nödvändigt, att bjälklagen i förutvarande zoologiska institutionsbyggnaden, innan densamma komme att användas såsom museum, gjordes brandfria, vilket kunde åstad-

kommas för minsta kostnad medelst anbringande av rabbitsputs på deras undersida och förhydningsmassa på översidan och genom att brandfritt avstänga huvudtrappan från vinden. [13.]

Det av riksdagen för byggnadsföretaget anvisade anslaget har emellertid nu befunnits otillräckligt för sitt ändamål. I skrivelse till kanslern för rikets universitet har drätselnämnden vid universitetet i Lund hemställt om utverkande av erforderligt fyllnadsbelopp; och har drätselnämnden därvid anfört:

Sedan drätselnämnden i vederbörlig ordning infordrat anbud å dels byggnadsarbetet, dels värme- och ventilationsanordningar, dels gas-, vatten- och avloppsledningar, dels ock elektriska ledningar, hava inkomna anbud, vilka beträffande sistnämnda ledningar avsågo belysningsanläggning och endast till en oväsentlig del den beräknade hissanläggningen, av drätselnämnden, efter anlitande av inom varje särskilt område sakkunniga personer, prövats; och har drätselnämnden, på förslag av de tillkallade sakkunniga, antagit de för universitetet förmånligaste anbuden, vilka uppgå till följande belopp, nämligen: för byggnadsarbetet — med undantag av det i kostnadsberäkningen till 5.000 kronor upptagna målningsarbetet ävensom av arbeten med rabbitsunderkläduad av de putsade taken i andra och tredje våningarna samt med golvmassebeläggning, vilka arbeten beräknats draga en sammanlagd kostnad av minst 11,340 kronor — till 74,415 kronor, för gas-, vatten- och avloppsledningar till 4,450 kronor, för värmelednings- och ventilationsanordningar till 17,760 kronor ävensom för elektriska ledningar till 3,235 kronor eller sammanlagt till 99,860 kronor. Härtill komma kostnader för arvoden för ritningar samt kontroll å respektive arbeten, vilka kostnader av drätselnämnden beräknas till 7,200 kronor.

De antagna anbuden överstiga icke oväsentligt de i den slutliga kostnadsberäkningen upptagna belopp men stanna sammantagna likväl inom ramen av den summa, som för ifrågavarande ändamål anvisats; och torde, enligt drätselnämndens förmenande, jämväl ovannämnda kostnader för ritningar och kontroll kunna utan ökat anslag bestridas med anlitande av upplöpande räntor å anslaget, varav drätselnämnden redan den 9 augusti 1917 utbekommit 50.000 kronor.

Drätselnämnden har sålunda beslutat antaga i det föregående omnämnda anbud angående de väsentligaste arbetena för den ifrågavarande byggnadens anordnande för det nya ändamålet, utan att, såsom av ovanstående redogörelse framgår, medel återstå för en del andra beräknade behov, nämligen: målning, möbler, inredning och monter samt elektrisk hiss, vilka arbeten enligt de slutliga kostnadsberäkningarna betinga respektive 5,000 kronor, 9,361 kronor och 6,700 kronor med 10 % förhöjning å sistnämnda belopp jämte ingenjör- och kontrollarvode å hissanläggningen, här beräknat till 750 kronor, eller således tillsammans 22,481 kronor, vartill ytterligare skulle komma den till minst 11,340 kronor beräknade kostnaden för ovannämnda arbeten med rabbitsunderklädnad och golvmassebeläggning, därest icke Kungl. Maj:t skulle finna kravet på utförande av dessa i det ursprungliga förslaget icke upptagna arbeten kunna av sparsambetskäl eftergivias. Med inräknuande av sistnämnda 11,340 kronor skulle alltså kostnadssumman utöver redan beviljade medel komma att utgöra 33,821 kronor.

Anledningen till att drätselnämnden ingått avtal angående ovauberörda arbeten, vilka komma att omedelbart påbörjas, har varit följande. Såsom i Kungl. Maj:ts proposition i ärendet framhållits, är det av största vikt, att historiska museets synnerligen

[13.] värdefulla samlingar snarast möjligt komma att förflyttas till en lokal, där de bliva i avsevärt mindre grad utsatta för eldfara än vad nu är förhållandet i den gamla biblioteksbyggnaden. Vidare skulle universitetet, genom en flyttning av historiska museet från dess nuvarande lokal, vinna ett mycket välbehövt utrymme att utnyttjas för andra universitetsändamål, vilken omständighet under ärendets behandling jämväl framställts. Då det således måste anses vara för universitetet synnerligen angeläget, att ifrågakarande arbeten komma att snarast igångsättas, vilken beaktade omständighet föranlett Kungl. Maj:t att begära och riksdagen att medgiva, att av det för ändamålet beviljade anslaget ett belopp av 50 000 kronor finge utgå redan år 1917, samt då, enligt vad de av drätselnämnden anlitade sakkunniga vitsordat, de antagna anbudena i betraktande av nu rådande prisläge i fråga om materialier och arbetslöner finge anses vara för universitetet särdeles gynnsamma, har drätselnämnden fattat sitt ovannämnda beslut i ärendet, och detta så mycket hellre som det, om drätselnämnden icke antagit nu avgivna anbud, vilka samtliga helt förklarligt hade en mycket kort giltighetstid, utan utbjudit arbetena till entreprenad för andra gången, med största sannolikhet inträffat, att de anbud, som då kunnat komma att avgivas, blivit väsentligt högre.

Ett uppskov med byggnadsarbetenas igångsättande till den ovissa tidpunkten för ett normalt prisläge i fråga om materialier och arbetslöner har drätselnämnden ansett oförenligt med det beviljade anslagets ändamål.

Det är emellertid för uppnåendet av detta ändamål nödvändigt, att jämväl de arbeten komma till utförande, varom drätselnämnden ännu icke kontraherat, nämligen: målning, möbler, inredning och monter samt elektrisk hissanläggning ävensom, eventuellt, rabbitsunderklädnad av de putsade taken i andra och tredje våningarna samt golvmassebeläggning.

På grund av det anförda har drätselnämnden hemställt om utverkande hos Kungl. Maj:t av medel till de ytterligare erforderliga arbetena med nyss angivna belopp av 22,481 kronor eller eventuellt — med inräknande av kostnaden för omförmälda arbeten med rabbitsunderbeklädnad och golvmassebeläggning — 33,821 kronor.

Det större akademiska konsistoriet i Lund har instämt i drätselnämndens hemställan, och kanslern har i underdånigt utlåtande den 15 november 1917 hos Kungl. Maj:t gjort framställning i enlighet därmed.

Jämte drätselnämndens och konsistoriets skrivelser äro vid kanslerns utlåtande fogade utdrag av drätselnämndens protokoll i ärendet samt vederbörlig arbetsbeskrivning.

Efter erhållen nådig remiss har överintendentensämbetet den 27 november 1917 avgivit underdånigt utlåtande i ämnet och därvid anført:

Då huvudanledningen till ifrågakarande samlingars förflyttande till ovannämnda byggnad är den, att den byggnad, i vilken samlingarna för närvarande äro inrymda, icke är tillfredsställande ur brandsäkerhetssynpunkt, anser sig ämbetet icke böra frångå sin i underdånig skrivelse den 30 januari 1917 angående ifrågakarande omändrings- och inredningsarbeten uttalade åsikt, att bjälklagen böra göras brandfria och att vinden bör brandfritt avskiljas från byggnaden i övrigt. I nu föreliggande framställning omförmälda rabbitsunderklädnad och golvmassebeläggning äro brandsäkerhetsåtgärder,

som ämbetet anser nödvändiga; och får ämbetet, som i övrigt icke har något att i ärendet för sin del erinra, fördens skull tillstyrka beviljandet av ett tilläggsanslag på 33,821 kronor för ifrågavarande ändamål.

(13.)

I dåvarande departementschefens anförande till förutnämnda statsrådsprotokoll den 23 april 1917 omförmåles, hurusom överintendentsämbetet erinrat om otillförlitligheten av de under nuvarande förhållanden uppgjorda kostnadsberäkningarna rörande den tillämnade anordningen av historiska museets samt mynt- och medaljkabinettets nya lokaler. Detta kunde dock ej avhålla statsmyndigheterna från att bereda samlingarna de medel, som enligt då framlagda beräkningar erfordrades för de nödiga ändringsarbetena i dess nya lokal. Arbetet med dessa ändringar är nu igångsatt, och avsett är, att lokalerna skola stå färdiga för samlingarnas mottagande vid ingången av år 1919. För ändamålet visar det sig emellertid nödvändigt att anskaffa ytterligare medel; överintendentsämbetets antydan om otillförlitligheten av de framlagda kostnadsberäkningarna har besannat sig. Med ögonen öppna för denna eventualitet har man satt universitetsmyndigheterna i tillfälle att begynna arbetet. Man lär nu ej böra förvägra dem det tilläggsanslag, som befunnits nödigt för dess fullbordande.

Departementschefen.

Det är så mycket önskligare, att tilläggsmedlen beviljas, som ett bland de främsta skälen till museets förflyttning och dennas snara åvägbringande var eldfarligheten hos de nuvarande lokalerna. Denna lokalernas beskaffenhet angavs i den ursprungliga framställningen i ämnet; den av överintendentsämbetet utsände sakkunnige, professorn E. Lallerstedt har ock i det av honom efter besök på ort och ställe avgivna tjänstememorialet kraftigt betonat lokalernas ur brandsäkerhetssynpunkt ytterst otillfredsställande tillstånd: han påpekar, hurusom i lokalerna förvaras museiföremål av utomordentligt värde och att öersättliga förluster skulle uppstå i händelse av eldsolycka. I betraktande härav lär man böra göra allt, för att museet i sitt blivande nya hem erhåller den största möjliga trygghet mot eldfara. Jag vill därför på det bestämdaste avråda från att av sparsamhetsskäl nedsätta tilläggsanslaget till det alternativt begärda lägre beloppet. Skillnaden mellan de båda beloppen utgör ju just vad som erfordras för att täcka kostnaden för av överintendentsämbetet tidigare och nu ånyo påyrkade brandsäkerhetsåtgärder. Det högre av de båda beloppen bör alltså enligt min mening äskas hos riksdagen.

Såsom av det föregående inhämtas, har universitetets drätselnämnd funnit sig böra igångsätta arbetet med de nya lokalernas anordnande för historiska museet samt mynt- och medaljkabinettet, ehuru de medel, som

stodo till förfogande, visat sig icke vara tillräckliga. Jag finner denna drätselnämndens åtgärd vara förklarlig på grund av de särskilda förhållandena i nu förevarande fall. Att åtgärden varit för universitetet fördelaktig och besparat det allmänna avsevärda kostnader synes mig med fog kunna påstås.

Då de ifrågavarande ändringsarbetena skola bringas till fullbordan under år 1918, bör det erforderliga tilläggsanslaget, 33,821 kronor, uppföras å tilläggsstat för sagda år.

Jag tillstyrker alltså, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att till ändrad inredning m. m., i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för ecklesiastikdepartementet till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 23 april 1917 angiven plan, av förutvarande zoologiska institutionsbyggnaden vid universitetet i Lund för inrymmande därstädes av universitetets historiska museum samt mynt- och medaljkabinett, utöver av riksdagen år 1917 för ändamålet anvisat belopp av 105,436 kronor, anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett reservationsanslag av 33,821 kronor.

[14.]

Förstärkande
av materiell-
anslagen till
vissa institu-
tioner.

2. **Förstärkande av materiellanslagen till vissa institutioner.** Från universitetet i Lund föreligger begäran om ett anslag på extra stat till belopp av 79,524 kronor för tillgodoseende av åtskilliga institutioners materiella behov.

Nu rådande dyrtid har icke kunnat undgå att utöva ett kännbart inflytande på de ekonomiska förhållandena vid flertalet av nämnda universitetets institutioner. Särskilt har i allmänhet stegringen i kostnaderna för bränsle gjort sig gällande; universitetet i Lund intager ju i fråga om möjlighet att för måttligt pris förskaffa sig bränsle en sämre ställning än systeruniversitetet i Uppsala, som förfogar över stora skogsdomäner.

Föreståndarna för de institutioner, vilka svårast berörts av dyrtidsförhållandena, hava i sitt trångmål funnit sig föranlättna att söka erhålla ökning av vederbörande materiellanslag. Några av dem hava begagnat tillfället att påkalla även en sådan höjning av materiellanslagen, som ansetts behöfvlig utan hänsyn till dyrtiden. I ett par fall har man alls ej åberopat denna utan framhållit anslagens otillräcklighet även under normala förhållanden.

Anslagsäskandena äro av växlande syften: än yrkas förhöjning av materiellanslagen enbart å ordinarie stat, än begäres tillika anslag å extra

stat, än har man inskränkt sig till att anhålla om extra anslag. De extra anslagskraven avse i regeln år 1918, i vissa fall även år 1919; en institutionsföreståndares begäran gäller år 1917. [14.]

Institutionsföreståndarnas framställningar hava vid universitetet underkastats prövning av utsedda kommitterade. Dessa hava funnit det vara av största vikt för de olika institutionerna att snarast möjligt komma i åtnjutande av de ökade anslag, som visat sig nödvändiga. Enligt kommitterades mening skulle detta i icke ringa grad underlättas därigenom, att de olika framställningarna förelades statsmyndigheterna i så likformigt skick som möjligt. De hava därför föreslagit det större akademiska konsistoriet, att samtliga anslagen begärdes å extra stat och i en summa. Då det vidare under nuvarande osäkra och växlande ekonomiska förhållanden givetvis hade sin stora betydelse för vederbörande institutionsföreståndare att i så god tid som möjligt kunna försäkra sig om nödiga bränslekvaniteter eller andra för institutionernas drift behövliga materialier och detta åter syntes väsentligt underlättas genom möjligheten att kunna på förhand överblicka respektive institutioners ekonomiska resurser, ansågo kommitterade lämpligt, att redan nu det anslag, som komme att äskas, begärdes till ett belopp, motsvarande institutionernas anmälda behov för två år framåt. Därvid skulle, om så erfordrades, det extra anslaget för år 1919 ökas med de belopp, som för sistnämnda år av institutionsföreståndarna begärts på ordinarie stat.

De kommitterade hava efter granskning av institutionsföreståndarnas framställningar för sin del fixerat de belopp, som borde för vardera av åren 1918 och 1919 krävas för tillfredsställelse av de särskilda institutionernas behov. För år 1918 skulle behövas 35,925 kronor, för år 1919 43,599 kronor, tillhopa alltså 79,524 kronor.

I enlighet med kommitterades hemställan har det större akademiska konsistoriet begärt kanslerns för rikets universitet medverkan för beredande av ett anslag på extra stat å sistnämnda belopp, och kanslern har i underdånig skrivelse den 2 oktober 1917 hemställt om avlåtande av proposition till riksdagen om beviljande av det sålunda begärda anslaget, 79,524 kronor.

De från de särskilda institutionerna framkomna äskandena om ordinarie anslags ökande hava icke till Kungl. Maj:t framburits i annan mätto än att de, såsom redan nämnts, i vissa avseenden ligga till grund för kommitterades av konsistoriet och kanslern biträdda yrkanden om extra anslag för år 1919. Så till vida skola de av mig ej beaktas, enär jag funnit mig böra inskränka mig till att framlägga förslag allenast om

[14.] anslag på tilläggsstat för år 1918. Dock har jag därvid ansett mig ej böra lämna de institutioner ur räkningen, vilkas föreståndare allenast begärt ökande av institutionernas ordinarie anslag.

Att jag på nämnda sätt begränsat den framställning jag ämnar göra under denna punkt beror på svårigheten att under nuvarande förhållanden med ens approximativ säkerhet bedöma vederbörande universitetsinstitutioners behov annat än för den närmaste tiden. Ovissheten i prisförhållandena gäller icke blott bränsle. Även flerahanda andra för institutionerna erforderliga förnödenheter kunna antagas bliva underkastade avsevärda och hastiga växlingar i pris. Om man nu ville söka fastställa för år 1919 lämpliga extra anslagsbelopp för ifrågavarande institutioner, komme man att, i händelse av kraftiga prisstegringar, nödgas anvisa medel på tilläggsstat för sagda år. Då, såsom i några fall nu äger rum, en institution utöver sitt ordinarie anslag plägar förfoga över ett extra anslag — detta bör ju fortfarande begäras för år 1919 — skulle under nyssnämnda förutsättningar institutionen för sina materiellbehov under år 1919 hava att röra sig med ej mindre än fyra särskilda anslag. Detta synes mig ej lämpligt.

Jag skall nu på grund av handlingarna yttra mig om de belopp, som för de särskilda institutionerna, enligt vad jag ouförmält, under förevarande punkt böra äskas för år 1918. Där ej annat angives, avser uppgiften om det belopp, som av vederbörande institutionsföreståndare begärts, sagda år.

Anatomisk-histologiska institutionen. För denna institution har med hänsyn till de oerhört stegrade utgifterna för bränsle äskats ett anslag av 3,000 kronor. Då framställningen härom gjordes — den 23 augusti 1917 — hade redan över 3,000 kronor utbetalts för 1917 års förbrukning, och trots all sparsamhet, avstängning av lokaler m. m., komme beloppet att under hösten stiga med vid pass 2,000 kronor. Bränsleförbrukningen plägade hålla sig vid omkring 45 ton westfalisk gjutkoks.

För denna institution, vars ordinarie materiellanslag utgör 6,050 kronor, föreslår jag, i likhet med kommitterade, ett anslag å det begärda beloppet, 3,000 kronor.

Fysiologiska institutionen. Denna institution förfogar över ett ordinarie anslag till materiell m. m. å 4,500 kronor. Institutionsföreståndaren har, med tillstyrkan av kommitterade, för år 1917 begärt ett extra anslag av 1,500 kronor. Därav beräknas, med ledning av erfarenheterna från den

senaste bränsleterminen, en summa av 1,000 kronor vara behövlig för mötandet av stegringen i bränslekostnaden; för täckandet av andra nödvändiga utgifter, vartill årsanslaget ej räcker, erfordras 500 kronor. Detta motsvarar, säger föreståndaren, ej prisstegringen på alla de utensilier, som institutionsarbetet kräver, men räcker, om utgifterna inskränkas till de nödvändiga löpande.

Jag tillstyrker ett extra anslag å 1,500 kronor, såsom begärts.

Medicinsk-kemiska institutionens årsanslag till materiell m. m. utgör 3,450 kronor, vartill komma laborantavgifter, beräknade till 2,000 kronor. För denna institution har dess föreståndare begärt en ökning av nämnda ordinarie anslag med 3,000 kronor. Han förklarar, att oaktat den största sparsamhet och reduktion av alla inköp för institutionen äro utgifterna på grund av de stora prisstegringarna å allt, som institutionens drift erfordrar, kol, gas, elektricitet, kemikalier och glasvaror, i ständigt stigande. Hittills har institutionen rätt sig utan extra anslag med anlitan-
tande av en nu förbrukad mindre besparing å föregående års materiellanslag. Redan i slutet av maj 1917 hade utgifterna för materiell uppgått till över 4,300 kronor, och senare hälften av året plägade alltid visa större utgifter än den förra.

I en till mig avlåten skrivelse har institutionsföreståndaren till fullständigande av sin framställning lämnat en översikt över institutionens räkenskaper från 1917 års början till den 20 november 1917. Det visar sig, att institutionens utgifter under denna tid utgjort nära 12,960 kronor. Till täckande härav har institutionen haft att tillgå: dels statsanslaget, 3,450 kronor, dels laborationsavgifter m. m., omkring 2,330 kronor, dels en besparing från föregående år av omkring 1,680 kronor. Översikten utvisar således ett underskott av omkring 5,500 kronor.

I skrivelsen framhåller institutionsföreståndaren, att institutionens drift skötts så sparsamt som möjligt. Förbrukningen av gas och destillerat vatten hade inskränkts till hälften av den vanliga åtgången. Av kemikalier hade det minsta möjliga förbrukats. Att ytterligare nedpressa utgifterna vore ytterligt svårt.

Jag finner mig lika med kommitterade böra tillstyrka ett anslag å det begärda beloppet, 3,000 kronor.

Patologisk-anatomiska institutionen. Även för denna institution har av vederbörande föreståndare äskats en förhöjning av det ordinarie anslaget, nu 3,500 kronor. Höjningen skulle utgöra 3,500 kronor, samma belopp som av kommitterade föreslagits.

[14.]

Till grund för vederbörandes framställning om anslagsförhöjningen återopas den ständiga prisstegringen å allt vad som erfordras för institutionens drift. Frånsett bränslet, vars fördyring vore allmänt bekant, hade kemikalier, särskilt färgämnen, sprit, bomull, experimentdjur m. m., stigit i pris, från 50 % till 400 %. Institutionens löpande utgifter hade, trots den största sparsamhet, under år 1916 uppgått till omkring 5,920 kronor, däri inberäknat ett belopp av något över 2,300 kronor för bränsle, vilket belopp måst överföras till 1917 års konto. Nämnda sparsamhet kunde ej utan men för institutionens verksamhet fortsättningsvis iakttagas. Mot kravet på tillgång till ett materiellanslag av 7,000 kronor kunde säkerligen ej annat invändas än att ett tillägg av omkring 1,000 kronor till ovan-nämnda belopp av omkring 5,920 kronor möjligen kunde synas väl litet för att behörigen tillgodose behovet av ökad vetenskaplig arbetsmöjlighet samt behovet av underhåll och nyanskaffning av instrument.

Jag finner skäligt att för denna institution föreslå ett tilläggsanslag å det av vederbörande ifrågasatta beloppet, 3,500 kronor.

Astronomiska observatoriet. Det ordinarie anslaget till materiell m. m. för denna institution utgör 5,000 kronor. Institutionsföreståndaren har meddelat, att observatoriets årsförbrukning av bränsle uppgår till omkring 220 hektoliter kol samt 16 kubikmeter ved. På grund av de oerhört stegrade prisen å bränsle anhåller han om ett extra tillägg till materiellanslaget av 1,200 kronor, att utgå från början av år 1918.

De kommitterade hava biträtt denna framställning, och jag har ej något att erinra mot att ett anslag å nämnda belopp tilldelas institutionen.

Botaniska institutionens systematiska avdelning. För denna avdelning är i universitetets ordinarie stat uppfört ett anslag till materiell m. m. av 7,000 kronor. Enligt vad upplysts har avdelningen sedan några år tillbaka en såsom tillfällig betecknad hyresinkomst av 700 kronor. Avdelningens föreståndare har begärt ett tillfälligt anslag av 5,030 kronor, därav för bränsle beräknats 3,354 kronor och för dagsverken i trädgården 1,676 kronor. Posten 3,354 kronor utgör det belopp, varmed utgifterna för bränsle under läsåret 1916—1917 överstigit medeltalet av motsvarande utgifter under läsåret 1909—1912. I denna post, 3,354 kronor, ingår ett belopp av omkring 1,200 kronor, varmed bränslekostnaden från och med år 1913, då avdelningen tog sin nya museibygnad i bruk, behöver stadigvarande ökas, oavsett de nuvarande stegringarna i bränslepriset. Det ytterligare för ökade bränslekostnader beräknade beloppet av omkring 2,250 kronor

erfordras på grund av de under nuvarande kristid oerhörda höjningarna i bränslepriset.

Ovannämnda post å 1,676 kronor utgör det belopp, varmed de nu uppdrivna dagsverkslönernas summa beräknas överstiga medeltalet av motsvarande summor för vartdera av åren 1909—1912, d. v. s. de år, för vilka det nuvarande år 1908 beviljade årsanslaget, enligt avdelningsföreståndarens mening, finge anses närmast vara tillmätt.

Kommitterade hava tillstyrkt det av föreståndaren begärda beloppet 5,030 kronor. Vid beräkningen av detta belopp har föreståndaren, såsom av hans framställning framgår, lämnat ur räkning ovannämnda, avdelningen tillflytande tillfälliga hyresinkomst. Då här är fråga om anslagsbehov för år 1918, synes man emellertid böra taga hänsyn till denna tillgång. Jag föreslår därför, att med avdrag för hyressumman, 700 kronor, för avdelningen beredes ett anslag med ett till närmast högre hundratal utfyllt belopp av 4,400 kronor.

Botaniska institutionens fysiologiska avdelning förfogar över ett ordinarie anslag till materiell m. m. å 3,500 kronor. Vederbörande avdelningsföreståndare och de kommitterade hava för avdelningen begärt ett tillskott av 1,400 kronor, den förre medelst det ordinarie anslagets förhöjning. Föreståndaren, som grundar sin anhållan på de ökade materialpriserna under de senaste åren, uppvisar, att kostnaden för bränsle under läsåret 1916—1917 med omkring 750 kronor överstigit motsvarande kostnad för läsåret 1914—1915. För gas och elektricitet anser han sig vid en jämförelse mellan kostnaderna härför under åren 1914—1916 samt vårterminen 1917 kunna påvisa en ökning av omkring 300 kronor. I fråga om utgifterna för kemikalier gör föreståndaren en jämförelse mellan utgifterna under åren 1913—1915 å ena sidan samt utgifterna under år 1916 å den andra. Han finner, att ökningen kan antagas till omkring 250 kronor. Föreståndaren beräknar slutligen en ökning av omkring 100 kronor för stegringen å samtliga övriga mindre utgiftsposter. Summan av nu angivna belopp: 750 kronor, 300 kronor, 250 kronor och 100 kronor, utgör 1,400 kronor. Jag vill tillstyrka, att ett anslag å detta belopp beredes ifrågavarande avdelning av botaniska institutionen.

Fysiska institutionen förfogar över ett ordinarie anslag till materiell m. m. å 5,000 kronor. Till bekostande av mekaniska arbeten vid institutionen har 1917 års riksdag på extra stat för år 1918 anvisat ett reservationsanslag av 1,500 kronor. Den tillförordnade föreståndaren för denna institution har såsom ett av dyrtiden påkallat tilläggsbelopp för materiell-

[14.] anskaffning angivit en summa av 2,610 kronor. Han har vid beräkning av denna summa utgått från en av honom vid påkallande av det ordinarie anslaget förhöjning uppgjord tablå över institutionens anslagsbehov under normala förhållanden. Detta har han skattat till 8,100 kronor, därvid han i laborantavgifter beräknat ett belopp av omkring 600 kronor, vadan materiellanslaget skulle behöva ökas till 7,500 kronor. För värme, elektricitet, gas och vatten har i tablå upptagits ett belopp av 3,200 kronor. I sin nu ifrågavarande framställning upptager han för denna post en ökning av 1,200 kronor. För förbrukningsmateriell (kemikalier, glas, elektriska lampor, metaller av olika slag m. m.) äro motsvarande siffror 1,900 kronor och 950 kronor, innebärande en ökning av 50 %, för instrument äro siffrorna respektive 1,900 kronor och 760 kronor, alltså en höjning av 40 %. Nämda tre tilläggsposter utgöra tillhopa 2,910 kronor; ovannämnda belopp av 2,610 kronor erhåller den tillförordnade institutionsföreståndaren genom att under nu rådande förhållanden beräkna en minskning å bibliotekskostnader med 300 kronor.

Det belopp, som av den tillförordnade institutionsföreståndaren begärts för år 1918, är emellertid ej 2,610 kronor utan 2,160 kronor. Anledningen härtill är den, att han beräknar de institutionen tillflytande laborantavgifterna kunna höjas, så att de tillföra institutionen ytterligare omkring 450 kronor årligen.

De kommitterade hava såsom nödigt tillskott för år 1918 till fysiska institutionen upptagit det begärda beloppet, 2,160 kronor. Jag har emellertid trots mig kunna stanna vid ett belopp av 1,500 kronor.

Geologisk-mineralogiska institutionen. Å universitetets ordinarie stat är för denna institution till materiell m. m. uppfört ett anslag av 2,600 kronor. Dessutom utgår för samma ändamål sedan några år ett belopp av 1,000 kronor å extra stat. Tillförordnade föreståndaren för institutionen har påyrkat en förhöjning å ordinarie stat av 1,800 kronor, därvid förutsatts att institutionen fortfarande finge förfoga över ovannämnda anslagsmedel å tillhopa 3,600 kronor. Det nu begärda beloppet utgör 50 % av sistnämnda summa. Den tillförordnade institutionsföreståndaren har redogjort för de knappa villkor, under vilka institutionen nu arbetar: anslagen till materiellen räckte ej ens under tider med normala priser till mer än täckande av de löpande utgifterna. Den föreslagna ökningen hade beräknats under förutsättning, att institutionen dels erhöle ett större anslag för en gång för att råda bot på efterblivenheten hos vissa av institutionens samlingar samt upphjälpa institutionens instrumentsamling, dels ock undfinge tillfälliga understöd ur för universitetet tillgängliga medel.

Lika med kommitterade anser jag, att ett tilläggsanslag å det av institutionsföreståndaren begärda beloppet, 1,800 kronor, bör beredas.

[14.]

Föreståndaren för den kemiska institutionen, vars ordinarie anslag till materiell m. m. utgör 4,000 kronor, har påyrkat ett tilläggsanslag av 2,000 kronor. Därförutan skulle institutionen råka i ett svårt ekonomiskt trångmål. Kostnaderna för förbrukningsartiklar hade stigit högst betydligt, ofta mångdubblats. Såsom ett exempel anför institutionsföreståndaren, att utgiften för kol och koks under vårterminen 1917 uppgått till ej mindre än nära 2,870 kronor.

De kommitterade hava för kemiska institutionen föreslagit ett anslag å det av föreståndaren begärda beloppet, 2,000 kronor, och jag förenar mig häri.

Zoologiska institutionen. Denna institution förfogar över ett materiellanslag å ordinarie stat till belopp av 7,700 kronor. Institutionsföreståndaren har begärt ett tilläggsanslag av 10,000 kronor, vilken begäran understötts av de kommitterade. Institutionsföreståndaren förklarar, att — under förutsättning av mindre sträng vinter än under läsåret 1916—1917 samt vidtagandet av inskränkningar till det yttersta i fråga om antalet uppvärmda lokaler — institutionens bränsleåtgång kunde nedbringas till omkring 2,000 hektoliter koks. Kostnaderna härför vore svåra att beräkna men kunde enligt inhämtade uppgifter ej sättas lägre än 6 kronor 50 öre för hektoliter. I vad mån eldning med ved eller torv ställde sig billigare, kunde institutionsföreståndaren ej bedöma, enär han saknade erfarenhet beträffande åtgången av dessa bränslen i värmepannorna. På grund av den oerhörda prisstegringen å alla för institutionen erforderliga förbrukningsartiklar — sprit, glas, kemikalier m. m. — kunde för närvarande ej någon del av institutionens årsanslag användas till inköp av bränsle. Ett extra anslag härför vore fördenskull av nöden. Detta kunde ej sättas lägre än ovannämnda belopp, 10,000 kronor.

Institutionsföreståndarens begäran härom har understötts av de kommitterade. Jag vill tillstyrka beredande av ett till 8,000 kronor nedsatt belopp.

Till materiell m. m. för *musikkapellet* är å ordinarie stat uppfört ett belopp av 1,000 kronor. Kapellmästaren har lämnat en detaljerad redogörelse för bränsleåtgången för universitetets musikal dels under 5-årsperioden 1910—1914, dels under åren 1915 och 1916. Det visar sig, att bränslekostnaden under de båda senare åren med över 85 kronor över-

[14.] stigit motsvarande kostnad under 5-årsperioden, i båda fallen i medeltal för år räknat.

Kommitterade hava hemställt, att nämnda belopp, 85 kronor, måtte tilldelas musikkapellet. Jag biträder de kommitterades hemställan.

Inrättningen för gymnastik och fäktkonst. För denna inrättning finnes till materiell m. m. att tillgå dels ett ordinarie anslag av 500 kronor, dels ock ett sedan några år utgående extra anslag å samma belopp, tillhopa alltså 1,000 kronor. Tillförordnade läraren i gymnastik och fäktkonst har anhållit om ett tilläggsanslag. På grund av rådande dyrtidsförhållanden, framför allt beträffande anskaffande av kol och koks, vore det omöjligt att, trots största sparsamhet, hålla inrättningens utgifter inom ramen av ovan nämnda anslagsmedel å 1,000 kronor. Under tiden november 1916—den 16 maj 1917 hade utgifterna uppgått till 1,000 kronor, varför det minsta belopp, som kunde täcka utgifterna för inrättningen under återstående delen av år 1917, vore 750 kronor. En årlig ökning med detta belopp av inrättningens materiellanslag vore av nöden, så länge dyrtiden varade.

Instämmande med kommitterade anser jag mig böra föreslå, att inrättningen för gymnastik och fäktkonst erhåller detta tilläggsanslag, 750 kronor.

I sammanhang med ovan omförmälda äskanden har begärts ett tilläggsanslag för en institution, som ej är uppförd å universitetets stat men dock är fäst vid universitetet, nämligen för *institutionen för ärftlighetsforskning*. För professorn vid universitetet i Lund N. H. Nilsson-Ehle är genom riksdagens beslut år 1917 med ingången av år 1918 vid nämnda universitet inrättad en professur i ärftlighetslära, och till materiell m. m. för professuren är beviljat ett årligt belopp av 1,000 kronor. Såväl professors avlöning som nämnda materiellanslag äro anvisade å allmänna indragningsstaten.

I egenskap av föreståndare för denna nybildade institution har professor Nilsson-Ehle hemställt om ett tilläggsanslag av 500 kronor, innebärande alltså en ökning av 50 % å det beviljade materiellanslaget. Denna hemställan grundar sig därpå, att detta anslag från början beräknats för normala förhållanden och utan hänsyn till nu rådande låga penningvärde.

I likhet med de kommitterade anser jag mig böra understödja berörda anslagskrav. Det skulle kunna ifrågasättas, att beloppet borde uppföras å allmänna indragningsstaten, därifrån det egentliga materiellanslaget utgår. Det synes mig dock lämpligt, att tilläggsanslaget liksom de för de övriga institutionerna avsedda beloppen och tillsammans med dessa uppföres under åttonde huvudtiteln på tilläggsstat för år 1918.

Jag skall nu göra en sammanfattning av mina förslag beträffande tilläggsmedel för de särskilda institutionerna. Enligt dessa förslag skulle till dem utgå följande belopp:

Anatomisk-histologiska institutionen	kronor	3,000: —
Fysiologiska institutionen	»	1,500: —
Medicinsk-kemiska institutionen	»	3,000: —
Patologisk-anatomiska institutionen	»	3,500: —
Astronomiska observatoriet	»	1,200: —
Botaniska institutionens systematiska avdelning	»	4,400: —
» » fysiologiska »	»	1,400: —
Fysiska institutionen	»	1,500: —
Geologisk-mineralogiska institutionen	»	1,800: —
Kemiska institutionen	»	2,000: —
Zoologiska institutionen	»	8,000: —
Musikkapellet	»	85: —
Inrättningen för gymnastik och fäktkonst	»	750: —
Institutionen för ärftlighetsforskning	»	500: —
Tillhopa kronor		32,635: —

Ovannämnda av mig ifrågasatta belopp skilja sig från kommitterades förslag endast beträffande botaniska institutionens systematiska avdelning, fysiska institutionen och zoologiska institutionen, för vilka kommitterade föreslagit respektive 5,030 kronor, 2,160 kronor och 10,000 kronor.

Under återopande av vad jag anfört tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till förstärkande av ordinarie anslagen till materiell m. m. för de av mig under denna punkt angivna institutioner och med av mig föreslagna belopp, utgående såsom särskilda reservationsanslag, på tilläggsstat för år 1918 anvisa tillhopa 32,635 kronor.

Nytt anslag.

Serafimerlasarettet.

3. **Brist i serafimerlasarettets räkenskaper.** Riksdagen har för år 1918 beviljat ett extra anslag å 9,523 kronor 11 öre till täckande av en vid serafimerlasarettets verksamhet år 1915 uppkommen brist. Nu har lasarettets direktion i underdånig skrivelse den 12 september 1917 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning om anvi-

[15.]

Brist i serafimerlasarettets räkenskaper.

[15.] sande å extra stat för år 1919 av ett belopp å 98,520 kronor till täckande av brist, som under år 1916 uppkommit i lasarettets räkenskaper. Till stöd för denna hemställan har direktionen anfört, bland annat, följande:

Såsom allmän och huvudsaklig motivering för den nu gjorda framställningen torde det vara tillräckligt att åberopa vad direktionen i skrivelse den 25 oktober 1916 anfört till stöd för det då framställda anslagskravet till täckande av uppkommen brist under år 1915. Särskilt vore detta fallet i fråga om omöjligheten för lasarettet att med dess nuvarande organisation söka andra vägar till budgetens utjämning än en vädjan till statsmakternas direkta ingripande genom anslags beviljande.

Såsom av skrivelsen bilagd tryckt redogörelse för sjukvården och ekonomien vid serafimerlasarettet under år 1916 samt en utav lasarettets kamrerare upprättad, i avskrift närsluten promemoria framgår, ligger det i öppen dag, att den betydande förlusten år 1916 är att i väsentlig mån tillskriva kristidens verkningar. Beträffande fastighetens underhåll och övriga förbättringar har liksom under föregående år på grund av lasarettets ekonomiska svårigheter och särskilt med hänsyn till den alltmer trängande nödvändigheten av dess fullständiga förnyelse genom uppförande av ett modernt, den medicinska undersökningens krav bättre motsvarande sjukhus endast det nödortfästaste utförts. Vad återigen de egentliga sjukvårdskostnaderna angår, äro dessa ej heller under år 1916 anmärkningsvärt stora vid serafimerlasarettet trots dess karaktär av kliniskt sjukhus. Det med serafimerlasarettet närmast jämförliga sjukhus torde vara Stockholms största kommunala sjukvårdsanstalt, Sabbatsberg. De egentliga sjukvårdskostnaderna belöpte sig där år 1916 till 4 kronor 16 öre för sjuk och dag. Motsvarande siffror vid serafimerlasarettet voro 4 kronor 3 öre.

Den i skrivelsen åberopade promemorian är åtföljd av en tablå, till vars förtydligande i promemorian anförts följande:

Under år 1916 hade jämfört med år 1915 inträtt en ökning i utgifterna beträffande de flesta utgiftstitlar. Detta kan förklaras dels därav, att antalet underhållsdagar för vårdade sjuka under år 1916 utgjort sammanlagt 153,143 mot 141,705 under år 1915 och sålunda ökats med 11,438, dels därav, att ytterligare fördyring inträtt beträffande de flesta förnödenheter, framför allt för kosthållet samt uppvärmning och belysning ävensom för tvätt och renhållning samt läkemedel, så att, trots iakttagande av möjliga besparingar och inskränkningar, dagkostnaden i medeltal för varje sjuk under år 1916 beräknas utgöra 4 kronor 3 öre mot 3 kronor 54 öre för år 1915. I denna dagkostnad äro av driftkostnaderna för sjukvården vid lasarettet icke inräknade dels kostnaderna för fastighetens underhåll, vilka uppgingo till 15,866 kronor 33 öre och på grund av vissa inskränkningar i reparationsarbetena utgöra ett belopp, som med 3,156 kronor 43 öre understiga utgifterna för år 1915, dels de utgifter å 28,401 kronor 27 öre, som i tablån upptagas under titeln ombyggnadskostnader m. m. Dessa för år 1916 nytillkomna utgifter hava bland annat betingats av nödvändigheten att under nämnda år dels låta uppsätta två nya ångpannor vid lasarettet i stället för de efter besiktning av sakkunnig såsom obrukbara utdömda äldre ångpannorna, dels anordna några oumbärliga nya rum i kirurgiska och medicinska klinikerna, dels även verkställa mera omfattande reparations- och omändringsarbeten i den efter professor Bergs avgång lediga direktörsbostaden, innan denna togs i anspråk av lasarettets nuvarande direktör, som för övrigt själv bidragit till kostnaderna härför med ett belopp

av 5,000 kronor, varförutom slutkostnaden skulle varit 5,000 kronor högre än den i tablån upptagna.

[15.]

Den förenämnda ökningen i underhållsdagarnas antal har i förening med den högre dagkostnaden medfört en ökning jämväl i de till lasarettet inflytande sjukvårdsavgifterna för år 1916, i det att dessa utgjort 467,254 kronor 51 öre eller 83,629 kronor 23 öre mer än för år 1915. Att ökningen i sjukvårdsavgifterna icke täcka ökningen i sjukvårdskostnaderna beror särskilt därpå, att ökningen av underhållsdagar träffat icke allenast de grupper av vårdade sjuka, för vilka lasarettet haft att påräkna betalning till lasarettets självkostnad (patienter enligt ackord med Stockholms stad och Stockholms läns landsting), utan även sjuka å frinummer (17,812 mot 14,663 år 1915) och betalande sjuka å allmänt rum (253,619 mot 211,413 år 1915), för vilka lasarettet erhållit en dagavgift å 1 krona (patienter från Stockholms stad) och 1 krona 50 öre (patienter från andra orter) och för vilka lasarettets tillskott av egna medel givetvis måst växa på samma gång som antalet underhållsdagar för sådana patienter ökats. Räknesaldot har för år 1916, beroende av minskningen av serafimerlasarettets räntebärande kapital, nedgått med 4,786 kronor 6 öre. Då sammanlagda beloppet av utgifter för år 1916 överstiga dem för år 1915 med 170,928 kronor 48 öre, under det att sammanlagda beloppet av inkomster för år 1916 överstiga dem för år 1915 med endast 81,931 kronor 29 öre, utgör ökningen av underskottet för år 1916 88 997 kronor 19 öre, och då bristen för år 1915 utgjorde 9 523 kronor 11 öre, utgör den under år 1916 uppkomna bristen sålunda 98,520 kronor 30 öre.

Kanslersämbetet för rikets universitet har, efter hörande av lärarkollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, den 17 oktober 1917 avgivit infortrat utlåtande i detta ärende och därvid tillstyrkt bifall till den gjorda framställningen.

Vidare har kammarrätten efter att hava hört sin revisionsavdelning den 29 november 1917 utlåt sig och därvid åberopat revisionsavdelningens yttrande, vilket innehåller:

Serafimerlasarettets räkenskaper för år 1916, vilkas granskning härstädes avslutades den 22 november 1917, utvisa bland annat följande:

Inkomsters och utgifters konto upptager en brist å 101,720 kronor 30 öre, som påförts allmänna lasarettetsfonden. Denna fond har under året tillgodoförts 3,200 kronor, nämligen 3,000 kronor från O. M. Björnstjernas fond och 200 kronor från C. C. Söderströms fond; fondens behållning, som vid årets början utgjorde 387,422 kronor 79 öre, har således minskats med 98,520 kronor 30 öre (101,720 kronor 30 öre — 3,200 kronor) eller det belopp (örena bortfalla), lasarettetsdirektionen nu begär att få ersätt av statsmedel.

De anmärkningar, som vid granskningen framställts och i koncept avlämnats, äro icke av någon betydelse för den föreliggande frågan; de inskränka sig nämligen till ett par mindre felsummeringar samt infordrande av förklaring rörande viss utgift.

Av det meddelade framgår, att, jämförd med bristen under år 1915, den brist, som uppkommit i lasarettets räkenskaper under år 1916, betydligt ökats, och detta trots att inkomsterna under det senare året varit avsevärt större än under det förra. Då emellertid i utredningen en till-

Departement-
schefen

fredsställande förklaring lämnats för den under år 1916 uppkomna bristen och då det synes ofrånkomligt, att staten träder emellan för att avhjälpa det ekonomiska trångmål, i vilket serafimerlasarettet kommit på grund av nu rådande exceptionella förhållanden, hemställer jag, under åberopande av vad dåvarande departementschefen yttrat till statsrådsprotokollet över ecklesiastikären den 13 januari 1917, åttonde huvudtiteln, punkten 127, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till täckande av under år 1916 uppkommen brist i serafimerlasarettets räkenskaper anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst 98,520 kronor.

Gemensamma universitetsändamål.

[16.]
Kurser i
skyddskopp-
ympning.

4. **Kurser i skyddskoppympning.** Under åberopande av vad jag anfört under punkten 129 i det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikären hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till arvoden å 100 kronor åt biträdande läkare samt till kostnader för materiell m. m., 25 kronor, vid en var av de i den pediatrika undervisningen vid vartdera universitetet i Uppsala och Lund samt vid karolinska mediko-kirurgiska institutet ingående kurser i skyddskoppympning, som på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 17 augusti 1917 anordnats eller komma att anordnas under åren 1917 och 1918, anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett reservationsanslag av 1,125 kronor.

Farmaceutiska institutet.

[17.]
Farmaceu-
tiska
institutet.

5. **Farmaceutiska institutet.** I överensstämmelse med vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikären vid anmälan av anslagsbehov under riksstatens åttonde huvudtitel för år 1919, punkten 132, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att på *tilläggsstat* för år 1918 anvisa:
dels till täckande av under år 1916 uppkommen brist i farmaceutiska institutets stat såsom förslagsanslag ett belopp av högst 1,275 kronor;

dels till ersättande av ett utav statskontoret på grund av Kungl. Maj:ts brev den 26 oktober 1917 lämnat förskott och till täckande av det underskott, som därutöver kan hava under år 1917 vid institutet uppkommit i de tre anslagen till materialier m. m., till uppvärmning m. m. och till egendomens underhåll m. m., såsom förslagsanslag ett belopp av högst 6,000 kronor;

dels ock till förstärkande av nyssnämnda tre i institutets stat förekommande anslagsposter för år 1918 såsom förslagsanslag ett belopp av högst 6,000 kronor.

Undervisningsanstalter för barnmorskor m. m.

6. **Täckande av brist i allmänna barnbördshusets stat.** Med hänvisning till vad jag under punkten 134 i bilagan åttonde huvudtiteln till årets statsverksproposition anført i fråga om beredande av medel & tilläggsstat för år 1918 till täckande av uppkommen brist i 1916 års stat för allmänna barnbördshuset i Stockholm samt till ersättande av ett jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 9 november 1917 av statskontoret utbetalat förskott till bestridande av kostnader för uppehållande av barnbördshusets verksamhet för år 1917, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[18.]

Täckande av brist i allmänna barnbördshusets stat.

att anvisa på tilläggsstat för år 1918:

dels till täckande av under år 1916 uppkommen brist i allmänna barnbördshusets i Stockholm räkenskaper ett förslagsanslag, högst 10,307 kronor;

dels ock till ersättande av omförmälda av statskontoret lämnade förskott ett förslagsanslag, högst 61,895 kronor.

Allmänna skolväsendet.

Det högre skolväsendet.

Högre lärarinneseminariet.

[19.] 1. **Lokalhyra, kurs för husmödrar, inredningsarbeten.** Under åberopande av vad jag anfört under punkten 137 i det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för högre lärarinneseminariet anvisa på *tilläggsstat* för år 1918:

Lokalhyra,
kurs för hus-
mödrar, in-
redningsar-
beten.

till förhyrande av lokaler för normal- skolans lägsta klasser för tiden den 1 oktober 1918—den 31 mars 1919	kronor 1,500: —
» förhyrande av lokaler för under- visning i biologi och teckning för samma tid	» 1,500: —
» förhyrande av nya lokaler för semi- nariet och normalskolan för samma tid	» 1,250: —
» upprätthållande under höstterminen 1918 av en vid seminariets hushålls- skola anordnad kurs för utbildande av husmödrar	» 700: —
» inredning av lokal för nämnda kurs och inventarier för densamma	» 3,900: —
» anordnande av elektrisk belysning m. m.	» 925: —

Summa kronor 9,775: —

att utgå såsom ett gemensamt förslagsanslag å högst sistnämnda belopp.

Statens läroverk.

[20.] 2. **Lokal åt läroverksöverstyrelsen.** I anslutning till vad jag anfört under punkten 143 i det vid årets statsverksproposition fogade utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag om förslag till riksdagen

Lokal åt lä-
roverk-över-
styrelsen.

att till förhyrande av ämbetslokal för läroverks-
överstyrelsen för tiden den 1 oktober 1918—den 31
mars 1919 anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett för-
slagsanslag, högst 4,000 kronor.

Kommunala mellanskolor.

3. Tillfällig löneförbättring för vissa lärare vid kommunala mellanskolor. Vid de kommunala mellanskolorna finnas, utom ordinarie och extra ordinarie lärare, jämväl anställda tiulärare och övningslärare. Bestämmelserna om dessa lärares avlöningsförmåner återfinnas i nådig kungörelse den 8 december 1911 och omförmålas i det följande.

I proposition till 1917 års riksdag (nr 216) framlade Kungl. Maj:t förslag angående beredande under år 1918 av tillfällig löneförbättring till såväl ordinarie ämneslärare som vissa extra ordinarie eller vikarierande ämneslärare vid nämnda skolor. Kungl. Maj:ts förslag var i allt väsentligt grundat på en av läroverksöverstyrelsen i ämnet gjord framställning.

I anledning av denna Kungl. Maj:ts proposition ävensom i ämnet inom riksdagen väckta motioner beslöt riksdagen anvisa medel för beredande under år 1918 av tillfällig löneförbättring åt lärare vid kommunala mellanskolor att utgå enligt följande grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa grunder kunde befinnas erforderliga:

1) Den tillfälliga löneförbättringen utgår

a) med ett årligt belopp av 600 kronor till den, som vid ingången av år 1918 är i vederbörlig ordning anställd i egenskap av ordinarie lärare vid kommunal mellanskola, under förutsättning att befattningshavaren vid denna tidpunkt har eget äkta barn, som icke uppnått 18 års ålder, dock att löneförbättring med detta belopp icke tillkommer gift kvinnlig befattningshavare, vars man lever;

b) med ett årligt belopp av 400 kronor dels till varje i vederbörlig ordning anställd ordinarie lärare vid kommunal mellanskola, som icke äger erhålla tillfällig löneförbättring med det i punkt a) omförmålda belopp, dels ock till extra ordinarie och vikarierande ämneslärare vid kommunal mellanskola, under förutsättning att sådan befattningshavare har en tjänstgöringsskyldighet av minst 24 timmar i veckan.

2) Den tillfälliga löneförbättringen utgår till befattningshavaren i samma ordning som lönen.

Därjämte beslöt riksdagen i anledning av enskild motionärs framställning anvisa medel för beredande av krigstidshjälp för år 1917 till ordi-

[21.]

Tillfällig lö-
neförbättring
för vissa
lärare vid
kommunala
mellanskolor.

[21.] narie lärare vid kommunal mellanskola med 250 kronor och till extra ordinarie eller vikarierande lärare vid dylik skola med 150 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter för krigstidshjälpens åtnjutande, som kunde befinnas erforderliga, samt att redan under år 1917 låta förskottsvis av tillgängliga medel utanordna beloppet.

Riksdagens beslut, i vad det avsåg tillfällig löneförbättring för år 1918, har följaktligen ej, likasom ej heller Kungl. Maj:ts förslag, omfattat övningslärare eller timplärare vid de kommunala mellanskolorna, under det riksdagsbeslutet, i vad det angick krigstidshjälp för år 1917, innefattade jämväl dessa — liksom övriga extra ordinarie — lärare.

De av riksdagen i nu omförmälda avseenden antagna bestämmelserna äro av Kungl. Maj:t till efterrättelse utfärdade genom kungörelse den 23 november 1917 angående tillfällig löneförbättring under år 1918 åt vissa lärare vid kommunala mellanskolor samt kungörelse den 31 juli 1917 angående krigstidshjälp under år 1917 åt vissa lärare vid kommunala mellanskolor.

I anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade vidare 1917 års riksdag medel till beredande under år 1918 av tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken. Denna löneförbättring skulle enligt riksdagens beslut utgå enligt, bland andra, följande grunder:

1) — — — — —

2) Den tillfälliga löneförbättringen utgår med följande belopp utöver föreskriven minimiavlöning eller, där föreskrift om minimiavlöning saknas, utöver den avlöning, som för motsvarande tjänstgöring i medeltal utgått under åren 1913—1915:

a) — — — — —

b) — — — — —

c) till manlig timplärare vid enskild mellanskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 12 kronor för veckotimme, dock beträffande lärare vid högre goss- eller samskola endast för det antal veckotimmar, som för vederbörande läroanstalt tagits i beräkning vid bestämmande av det särskilda understödet för anlitande i större omfattning av manliga lärarkrafter;

d) till manlig timplärare vid högre flickskola med 10 kronor för veckotimme;

e) till kvinnlig timplärare vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 10 kronor för veckotimme;

f) till övningslärare, manlig eller kvinnlig, vid enskild mellanskola, högre flickskola, högre goss- eller samskola samt enskilt lärarinneseminarium med 10 kronor för veckotimme;

dock att för de under c)—f) omförmälda grupper av lärare tillfällig löneförbättring icke må utgå till den, som samtidigt från annan tjänst åtnjuter tillfällig löneförbättring av statsmedel, uppgående till minst 300 kronor, samt att den befattningshavare, som från annan tjänst erhåller sådan löneförbättring till lägre belopp än 300 kronor, må för tjänstgöring vid skola av här förevarande art uppbära tillfällig löneförbättring allenast till så stort belopp, att den sammanlagda löneförbättringen uppgår till högst 300 kronor för år.

3) — — — — —

Kungörelse i detta ämne är av Kungl. Maj:t utfärdad den 23 november 1917.

Den omständigheten att, på sätt av ovanstående framgår, den tillfälliga löneförbättringen för år 1918 kommit övnings- och timlärare vid privatläroverken till del, under det att övnings- och timlärarna vid kommunala mellanskolor väl fått krigstidshjälp för år 1917 men ej, såsom övnings- och timlärarna vid privatläroverken, tillerkänts tillfällig löneförbättring för år 1918, har föranlett läroverksöverstyrelsen att i skrivelse den 4 oktober 1917 göra framställning rörande åtgärders vidtagande för beredande under år 1918 av tillfällig löneförbättring åt ifrågakvarande lärare vid de statsunderstödda kommunala mellanskolorna.

Efter erinran om riksdagens ovanberörda beslut såväl om krigstidshjälp under år 1917 åt vissa lärare vid kommunala mellanskolor som om tillfällig löneförbättring för år 1918 till lärarpersonalen vid privatläroverken framhåller överstyrelsen, att det ej syntes finnas fullgiltiga skäl att från den tillfälliga löneförbättringen under år 1918 utesluta de kommunala mellanskolornas övnings- och timlärare, vilka otvivelaktigt i lika hög grad som övriga lärare under rådande förhållanden behövde en förbättring i sina lönevillkor. Överstyrelsen ansåge billigheten kräva, att åtgärder vidtoges i syfte att bereda dessa lärare delaktighet av en sådan löneförbättring.

Beträffande beräkningen av beloppet av den tillfälliga löneförbättringen anför överstyrelsen vidare:

Enligt nådiga kungörelsen den 8 december 1911 angående avlönings- och pensionsförhållandena för lärarpersonalen vid kommunala mellanskolor åtnjuter manlig övnings- och timlärare ett arvode av 80 kronor och kvinnlig sådan lärare ett arvode av 65 kronor för veckotimme. En tillfällig löneförbättring åt dessa lärare torde i avslutning härtill böra bestämmas till ett visst belopp för veckotimme, såsom jämväl skett i fråga om den tillfälliga löneförbättringen för motsvarande grupper av lärare vid privatläroverken. Även löneförbättringens belopp synes lämpligen böra bli detsamma för de kommunala mellanskolornas som för motsvarande enskilda läroanstalters lärare eller 10 kronor för veckotimme, detta både för övningslärare och för timlärare. Det

[21.]

ligger i sakens natur, att timplärarens tjänstgöring i regeln omfattar endast ett mindre antal veckotimmar, och samma förhållande äger i allmänhet rum med övningslärarna vid de kommunala mellanskolorna, av vilka de allra flesta hava endast ett fatal avdelningar. Likväl torde en maximigräns böra sättas för det antal timmar, för vilka ifrågavarande löneförbättring må beräknas, och synes denna gräns i likhet med motsvarande vid privatläroverken böra bestämmas till 30 veckotimmar, så att löneförbättring efter här angiven grund ej må till någon lärare utgå med högre belopp än 300 kronor för år. Härvid torde tillika böra bestämmas, att sådan löneförbättring ej utgår till den, som samtidigt från annan tjänst åtnjuter tillfällig löneförbättring av statsmedel, uppgående till minst 300 kronor, samt att den befattningshavare, som från annan tjänst erhåller sådan löneförbättring till lägre belopp än 300 kronor, må för tjänstgöring vid kommunal mellanskola uppbära tillfällig löneförbättring allenast till så stort belopp, att den sammanlagda löneförbättringen uppgår till högst 300 kronor.

Vad angår kostnaden för den här ifrågasatta löneförbättringen har överstyrelsen med ledning av uppgifter om lärarpersonalens tjänstgöring vid de kommunala mellanskolorna under innevarande hösttermin beräknat, att den skulle komma att utgå för ungefär 735 veckotimmar och sålunda draga en kostnad av omkring 7,350 kronor. Med hänsyn därtill, att under år 1918 antalet av statsunderstödda kommunala mellanskolor kan något ökas, torde nämnda summa böra avrundas uppåt till 7,500 kronor. Den ifrågavarande löneförbättringen torde, liksom den redan beslutade löneförbättringen under år 1918 till vissa lärare vid de kommunala mellanskolorna, böra helt utgå av statsmedel.

På grund härav hemställer överstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen ingå med framställning, att riksdagen måtte för beredande under år 1918 av tillfällig löneförbättring åt övnings- och timplärare vid statsunderstödda kommunala mellanskolor på extra stat anvisa ett förslagsanslag av 7,500 kronor, att utgå efter de grunder, som överstyrelsen ovan angivit.

Departement-
schefen.

I det föregående har framhållits likställigheten mellan övnings- och timplärare vid de kommunala mellanskolorna och övriga lärare därstädes, ordinarie och extra ordinarie, i fråga om rätt att åtnjuta krigstidshjälp för år 1917. Det måste i betraktande av denna likställighet väcka uppmärksamhet, att gällande bestämmelser i fråga om tillfällig löneförbättring under år 1918 för lärare vid kommunala mellanskolor väl medgiva sådan förmån för de övriga lärarna men ej för övnings- och timplärarna. Detta förhållande, vilket närmast synes hava berott på ett förbiseende, faller så mycket mer i ögonen, som motsvarande lärare vid privatläroverken åtnjuta förmånen av tillfällig löneförbättring under år 1918. Man kan svärigen undgå att finna nu omförmälda förhållanden innebära en obillighet mot övnings- och timplärarna vid de kommunala mellanskolorna. Jag vill därför biträda överstyrelsens i ärendet framlagda förslag.

Mot förslaget, så vitt det avser timplärarna, kunde möjligen invändas,

att timlärare vid allmänna läroverk ej komma i åtnjutande av den tillfälliga löneförbättring, som enligt riksdagens beslut och nådig kungörelse den 23 november 1917 för år 1918 utgår till lärarpersonalen vid de allmänna läroverken med flera läroanstalter. Denna omständighet har jag dock ej ansett böra hindra mig från att understödja överstyrelsens förslag. Antalet veckotimmar vid de allmänna läroverken, som äro anförtrodda åt timlärare, är mycket obetydligt. Vid 1904 års löneroglering för lärarpersonalen vid de allmänna läroverken blev ej heller avlöning för timlärare fastställd av riksdagen. Så har däremot skett vid lönerogleringar för lärarpersonalen både vid de kommunala mellanskolorna och vid privatläroverken, vid vilka båda slag av läroanstalter timlärarnas undervisning spelar en större roll.

Mot överstyrelsens förslag i fråga om löneförbättringens belopp och dess begränsande i vissa fall har jag intet att erinra, ej heller mot den gjorda kostnadsberäkningen. Enligt denna skulle ifrågavarande löneförbättring kräva ett anslag för år 1919 av 7,500 kronor. Detta anslag bör givetvis hava förslagsanslags natur och utgå på tilläggsstat för år 1918.

Kungl. Maj:t torde medgivas rätt att utfärda de närmare bestämmelser, som kunna finnas erforderliga för tillämpning av grunderna för den tillfälliga löneförbättringen.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att på *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 7,500 kronor för beredande av tillfällig löneförbättring för år 1918 åt timlärare och övningslärare vid kommunala mellanskolor, att utgå enligt följande grunder, med rätt för Kungl. Maj:t att utfärda de närmare föreskrifter, som för tillämpningen av dessa grunder må finnas erforderliga:

1) Delaktighet i den tillfälliga löneförbättringen tillkommer den, som under år 1918 eller någon del av nämnda år är anställd i egenskap av timlärare eller övningslärare vid kommunal mellanskola.

2) Den tillfälliga löneförbättringen utgår till manlig eller kvinnlig timlärare eller övningslärare med 10 kronor för veckotimme, högst 300 kronor för år, dock att tillfällig löneförbättring icke må utgå till den, som samtidigt från annan tjänst åtnjuter tillfällig löneförbättring av statsmedel, uppgående till minst 300 kronor, samt att den befattningshavare, som från annan

tjänst erhåller sådan löneförbättring till lägre belopp än 300 kronor, må för tjänstgöring vid kommunal mellanskola uppbära tillfällig löneförbättring allenast till så stort belopp, att den sammanlagda löneförbättringen uppgår till högst 300 kronor för år.

Folkundervisningen.

Folkskolöverstyrelsen.

[22.] Lokal åt folkskolöverstyrelsen. 4. **Lokal åt folkskolöverstyrelsen.** I överensstämmelse med vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehov under riksstatens åttonde huvudtitel för år 1919, punkten 159, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till gäldande av hyreskostnaden för ämbetslokal åt folkskolöverstyrelsen för de två första kvartalen av hyresåret den 1 oktober 1918—den 30 september 1919 anvisa på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 4,000 kronor.

Lärarytbildning.

Folkskoleseminarier.

[23.] Brist i folkskoleseminariernas stater. 5. **Brist i folkskoleseminariernas stater.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar anvisade riksdagen på extra stat för vardera av åren 1917 och 1918 ett förslagsanslag å högst 30,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas, anslaget för år 1917 till täckande av sådan brist i de särskilda folkskoleseminariernas stater, som till följd av stegrade kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning m. m. hade uppkommit eller kunde uppkomma under åren 1915 och 1916, samt anslaget för år 1918 till täckande av sådan brist i de särskilda folkskoleseminariernas stater, som av samma anledning kunde uppkomma under år 1917, med rätt för Kungl. Maj:t i fråga om det sistnämnda anslaget att redan under år 1917 låta förskottsvis av tillgängliga medel utanordna erforderlig del av detsamma.

Nu har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1917 hemställt, att hos 1918 års riksdag måtte utverkas ett anslag av högst 90,000 kronor till täckande av brister i seminariernas stater, som av enahanda anledning kunde komma att uppstå under år 1918, och har överstyrelsen till stöd för denna hemställan anfört följande:

Vid beräkningen av det anslag, som för här ifrågasvarande behov skulle bliva erfordrerligt för år 1917, utgick överstyrelsen från att ett belopp av omkring 8 000 kronor skulle komma att kvarstå såsom brist för år 1916, vilket belopp alltså i första rummet borde täckas medelst det för år 1917 avsedda anslaget, samt att under sistnämnda år skulle uppstå en brist, som överstyrelsen uppskattade till över 30,000 kronor. Överstyrelsen ansåg därför, att det anslag, som borde äskas, icke kunde sättas lägre än till 40,000 kronor.

Mot denna överstyrelsens beräkning fann föredragande departementschefen icke något att invända men ansåg ej nödigt, att hela beloppet äskades hos riksdagen, enär reservationsanslaget till folkskoleseminarierna kunde beräknas lämna så pass stort överskott, att därur skulle kunna gäldas åtminstone det belopp av omkring 8 000 kronor, som komme att kvarstå såsom brist från år 1916. Det hos riksdagen begärda och sedermera också av riksdagen beviljade beloppet bestämdes på grund härav till 30,000 kronor.

Vad först beträffar den från år 1916 kvarstående bristen har överstyrelsen redan i underdånig skrivelse den 15 maj 1917 anmält, att densamma, efter fördelning av det till dess täckande anvisade anslag, komme att belöpa sig till 7,683 kronor 7 öre.

Beträffande därefter de brister, som kunna väntas uppstå under år 1917, har överstyrelsen nu från rektorerna vid de särskilda seminarierna inbämtat närmare upplysningar. Av dessa framgår, att sagda brister beräknas uppgå till sammanlagt omkring 62,000 kronor, eller alltså till omkring 30,000 kronor mer än som år 1916 antagits. Att bristernas belopp blir så väsentligt mycket högre än beräknats, beror framför allt på den ytterligt starka stegring av bränslepriserna, som ägt rum under år 1917 och särskilt kan förväntas under dess senare del och som har till följd, att ensamt de sammanlagda kostnaderna för uppvärmning vid samtliga seminarier komma att under år 1917 uppgå till omkring 25,000 kronor mer än under år 1916, då desamma likväl varit mer än dubbelt så höga som före kristidens inträdande. Därjämte hava i flera fall kostnaderna för belysning samt för renhållning väsentligt ökats under år 1917.

Sammanlagda beloppet av den brist, som bör täckas under år 1917, kommer alltså att uppgå till omkring 70 000 kronor. Därest å reservationsanslaget till folkskoleseminarierna icke skulle förefinnas så stor behållning, att den förslår till det belopp, som kommer att överskjuta det för bristens täckande beviljade anslaget, måste den del därav, som kvarstår, överföras till 1918 års räkenskaper och tagas i beräkning vid äskande av anslag för sagda år.

Vidkommande så de brister, som kunna beräknas uppkomma under år 1918, är det i betraktande av erfarenheterna från år 1917 uppenbart, att desamma komma att uppgå till betydande belopp. Att nu åstadkomma någon tillförlitlig beräkning är icke möjligt, då ju med avseende på den betydelsefullaste posten, nämligen bränslepriserna, säkra hållpunkter för ett bedömande fullkomligt saknas. Huru än förhållandena komma att gestalta sig under hösten 1918, står det emellertid nu utom allt tveivel, att uppvärmningskostnaderna under förra delen av sagda år bliva väsentligt mycket högre än under motsvarande del av år 1917. Det synes därför överstyrelsen försiktigast att räkna med ett avsevärt högre belopp för år 1918 än det, som nu kan förutses i fråga om bristen för år 1917. På grund av de beräkningar, som kunnat göras, synes man kunna antaga, att bristen kommer att uppgå till åtminstone omkring 90,000 kronor.

I fråga om semiariernas ekonomiska förvaltning anser sig överstyrelsen böra vitsorda, att den, så vitt överstyrelsen förnuår bedöma, handhafts med all den sparsamhet och omsikt, som under rådande svåra förhållanden varit möjligt. För att minska

- [23. uppvärmnings- och belysningskostnaderna hava enligt av överstyrelsen lämnade anvisningar från och med vårterminen 1917, där så varit möjligt, inskränkningar vidtagits beträffande lokalernas användning. Inköpen av böcker och undervisningsmateriell hava under år 1917 i det hela ytterligare inskränkts i jämförelse med föregående år, då jämväl minskning i fråga om dessa utgiftsposter ägde rum. Att än ytterligare inskränka anskaffningen av böcker och materiell synes icke rådligt, därest ej undervisningsarbetets resultat skall allt för mycket äventyras. I jämförelse med bränslekostnaderna spela för övrigt alla andra utgiftsposter en jämförelsevis underordnad roll, och såsom redan anmärkts härleda sig bristerna i seminariernas stater framför allt från sagda kostnaders starka stegring.

Liksom de anslag för här ifrågakvarande ändamål, som anvisats åren 1916 och 1917, torde också det nu behöfliga anslaget böra utgå å extra stat såsom förslagsanslag högst. Beslut om dess fördelning mellan seminarierna torde böra fattas av Kungl. Maj:t.

Departement-
chefen.

I sitt yttrande till det statsrådsprotokoll, som åtföljde statsverkspositionen till 1917 års riksdag, anförde dåvarande departementschefen, att den år 1916 vidtagna åtgärden att på 1917 års stat anvisa ett extra anslag till täckande av under åren 1915 och 1916 uppkommen brist å folkskoleseminariernas stater hade visat sig vara synnerligen välbetänkt. Erfarenheterna i förevarande avseende från år 1917 hava ytterligare ådagalagt nödvändigheten att bereda särskilda medel till täckande av dylika brister, vilka under nu rådande förhållanden i avseende å prisen för bränsle m. m. icke stå att undvika utan snarare synas komma att uppgå till allt högre belopp. Så beräknas ju, enligt vad folkskolöverstyrelsens i det föregående lämnade redogörelse giver vid handen, ifrågakvarande brist för år 1917 komma att belöpa sig till omkring 32,000 kronor mer än det anslag, 30,000 kronor, som av riksdagen anvisats till täckande av samma brist. Jag delar överstyrelsens uppfattning, att bristen för år 1918 torde komma att bliva ännu större, och anser det därför nödvändigt, att även hos 1918 års riksdag äskas medel för ifrågakvarande ändamål.

Folkskolöverstyrelsen har framhållit, att den från år 1916 kvarstående bristen, efter fördelning av det till dess täckande anvisade anslaget, belöpte sig till 7,683 kronor 7 öre. I avseende härå tillåter jag mig erinra, att Kungl. Maj:t, på sätt jag i det följande närmare omförmäler, den 7 december 1917 anvisat medel till dess täckande från reservationsanslaget till folkskoleseminarierna.

Såsom jag nyss nämnde, beräknas från år 1917 komma att kvarstå en brist å omkring 32,000 kronor, som icke kan täckas av det på 1917 års stat för ändamålet anvisade anslaget. Då besparingarna vid 1916 års utgång å nyssnämnda reservationsanslag uppgått till ett oväntat stort belopp, nämligen 60,210 kronor 30 öre, och då förut under år 1917 av dessa besparingar endast omkring 19,000 kronor tagits i anspråk, anvisade Kungl.

Maj:t den 7 december 1917 för att täcka den uppkomna bristen för år 1916 samt för att bestrida en del av det motsedda underskottet för år 1917 från berörda reservationsanslag ett belopp av 30,383 kronor 7 öre. På samma gång anbefalldes statskontoret att för samma ändamål förskottsvis av tillgängliga medel utbetala ett belopp av 30,000 kronor, och skulle statskontoret efter ingången av år 1918 utav förenämnda av riksdagen på extra stat för år 1918 anvisade förslagsanslag, högst 30,000 kronor, gottgöra sig för vad statskontoret sålunda förskjutit. Vad utöver nu nämnda belopp å sammanlagt 60,383 kronor 7 öre kan erfordras till täckande av den verkliga bristen för år 1917 torde likaledes kunna bestridas av reservationsanslaget till folkskoleseminarierna. Det torde sålunda icke vara erforderligt att i framställningen till riksdagen beräkna medel till täckande av annan brist än den, som kan väntas uppkomma under år 1918.

Sistnämnda brist har av folkskolöverstyrelsen beräknats till omkring 90,000 kronor. I betraktande av de alltjämt fortgående prisstegringarna å bränsle, lyse m. m., vilka prisstegringar närmast föranlett ifrågavarande brister, synes mig intet vara att erinra mot denna beräkning. Det erforderliga anslaget torde böra uppföras på tilläggsstat för år 1918 såsom förslagsanslag, högst nämnda belopp, och få av Kungl. Maj:t fördelas mellan de särskilda seminarierna i mån av behov.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att på *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 90,000 kronor att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till täckande av sådan brist i de särskilda folkskoleseminariernas stater, som till följd av stegrade kostnader för uppvärmning, belysning, renhållning m. m. må uppkomma under år 1918.

Ökat anslag.

6. Inredning och möblering av nybyggnaden för folkskoleseminariet i Lund m. m. Till uppförande av erforderliga byggnader för folkskoleseminariet i Lund beviljade riksdagen år 1913 657,000 kronor, år 1916 127,000 kronor och år 1917 182,200 kronor. Dessa anslag, tillhoppa 966,200 kronor, hava i skilda poster anvisats på extra stat för åren 1914—1918. Genom beslut den 29 augusti 1916 anbefalldes Kungl. Maj:t överintendentsämbetet att gå i författning om utförande av byggmästeriarbetena å nämnda byggnader med undantag av rektorsbostaden. Nybyggnaden, vars uppförande nu pågår, väntas komma att tagas i bruk senast under januari 1919.

[24.]

Inredning
och möblering
av nybyggnaden
för folkskoleseminariet i
Lund m. m.

24.] Till bestridande av kostnader för inredning och möblering av de nya byggnaderna anvisade riksdagen på extra stat för år 1918 ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Nu har folkskolöverstyrelsen i skrivelse den 31 augusti 1917 gjort framställning om förslag till riksdagen rörande ytterligare medel för sistnämnda ändamål. Innan jag ingår på berörda framställning, torde jag böra lämna en redogörelse för detta ärendes föregående behandling.

I skrivelse den 25 november 1914 hemställde domkapitlet i Lund, under återopande av utredning och förslag i ärendet, ingivna av seminariets rektor Ch. Swanborg, om anvisande, bland annat, av ett anslag å 75,900 kronor till inredning och möblering av den nya seminariebyggnaden samt till anskaffande av undervisningsmateriell och böcker. Swanborg hade därvid anfört bland annat:

Endast med svårighet hade Swanborg kunnat begränsa kostnadsförslaget till den angivna summan. Vid den granskning av inredningsförslaget, som Swanborg låtit sakkunnig person verkställa och som bifogades utredningen, hade det visat sig, att de först åsatta prisen, på grund av under sista tiden skedda prisstegringar för vissa poster, måst icke så obetydligt höjas. Någon användning för det nya seminariet i större utsträckning av nu befintlig inredning, möbler, musikinstrument m. m. kunde tyvärr ej heller påräknas, då, såsom också framginge av utredningen, största delen av seminariets nuvarande inventarier vore gamla och utslitna. Så långt möjligt varit, hade Swanborg emellertid genom användning av gammal inredning, möbler, skåp m. m. sökt minska anslagssumman, och i fråga om tilltänkt inköp av undervisningsmateriell och böcker hade Swanborg inskränkt sig till det nödvändigaste. Swanborg hade måst avstå från att föreslå någon ökning av seminariets bibliotek, ehuru en sådan hade varit synnerligen önskvärd.

Före uppgörandet av det bilagda förslaget hade tillfälle beretts Swanborg till studiebesök vid olika läroanstalter och hos olika firmor, liksom Swanborg också tillgodogjort sig de erfarenheter, som vunnits vid senast byggda seminarier i riket. Till Swanborgs förfogande hade sålunda ställts den sorgfälligt utarbetade utredning rörande behovet av inredning och materiell för det nya dubbelseminariet i Uppsala, som verkställdes av dåvarande rektorn H. Dahlgren och som varit Swanborg till säker ledning. Då förslaget dessutom undergått sakkunnig granskning, kunde detsamma i sin helhet anses tillförlitligt.

I detta ärende avgav folkskolöverstyrelsen den 30 september 1915 infordrat utlåtande och yttrade därvid:

I den bifogade utredningen lämnades en detaljerad förteckning med prisuppgifter å de möbler och övriga inredningsföremål, som behövdes för varje rum i de nya byggnaderna, ävensom å den undervisningsmateriell och de böcker, som ansåges erforderliga. Prisen vore beräknade med ledning av den erfarenhet, som vunnits vid de hittills utförda inrednings- och möbleringsarbetena vid seminarierna i Växjö, Göteborg och Falun. och överensstämde i stort sett med vad som för liknande ändamål beräknats för seminariet i Uppsala. Avdrag hade gjorts för vad som kunde anses för fram-

tiden användbart av seminariets nuvarande, i det hela föråldrade och till största delen förbrukade utrustning.

[24.]

Ett sammandrag av de beräknade kostnaderna gäve följande siffror:

Inredning och möblering.

	Kronor.
Värmelednings- och förrådsrum i jordvåningen.....	123: --
2 salar för träslöjd med tillhörande rum	2 342: --
Sal för metallslöjd jämte materialrum.....	2 037: --
Tvättstuga och mangelrum.....	225: --
Fruktkällare.....	165: --
Förstugor, tamburer och korridorer i samtliga våningar	209: --
Mattor.....	100: --
Kollegierum och lärarinnerum	2 486: --
Rektorsexpedition med arkiv-, vänt- och skrivrum	1 016: --
Bibliotek och lä-rum	1 536: --
9 seminarieklassrum med materialrum	5 814: --
8 lärorum för övningsskolan med materialrum	6 062: --
Läkarrum	85: --
Rum, tillhörande gymnastiken och badavdelningen	1 214: --
Teckningssal med skuggrum, modellrum och materialrum	2 894: --
Musiksalen med materialrum samt flygel och pedalharmonium	2 726: --
Fysiskt arbetsrum med mörkrum och verkstadsrum.....	1 801: --
Lärosal för fysik och geografi	1 824: --
4 rum, däribland 1 korridorutrymme för materiell och förråd (fysik, geografi, biologi och kemi).....	3 890: --
Biologiskt arbetsrum och växtrum.....	1 627: --
Lärosal för kemi och biologi.....	1 258: --
Kemiskt arbetsrum	2 776: --
Samlingssal med materialrum samt läktare och orgel	4 279: --
9 överspelningsrum med instrument.....	2 726: --
Belysningsarmatur	6 400: --
Elektrisk signalanordning, lokaltelefon, byggnadsur, flagga	890: --
Inramning av tavlor	200: --
Reparations- och justeringsarbete	500: --
Ritningar och kontrollarvode.....	1 500: --

Summa 58,735: --

Tillkomme:

Reparationskostnader å gamla inventarier enligt bifogat kostnadsförslag.....	1 900: --
Reparationskostnader å gammalt piano och gamla orglar enligt bifogat kostnadsförslag	235: -- 2 135: --

Summa 60,870: --

[24.]

Undervisningsmaterieell och böcker.

	Kronor
Kristendomskunskap	206: 32
Historia	330: —
Geografi	834: 25
Människokroppen och hälsoläran	Kronor. 292: —
Biologi: zoologi	1,278: 33
botanik	193: —
biologiska laboriet och växtrummet	823: 10
Kemi och geologi: för lärosalen och laboriet	2,294: 43
Matematik	2,398: 58
Psykologi	80: —
Fysik och astronomi: lärosalen	304: 47
laboriet	1,587: 50
Musik	1,009: 30
Teckning	2,596: 80
Slöjd: för träslöjdsalen	200: —
» övningsskolans slöjdsal	846: 65
» metallslöjdsalen	580: 85
» övningsskolans slöjdsal	362: 20
» metallslöjdsalen	557: 65
Lek och idrott	1,500: 70
För undervisningen i olika ämnen	198: 50
» övningsskolans folkskolavdelning	645: 25
» övningsskolans småskolavdelning	1,532: 19
» övningsskolans bibliotek	289: 55
	500: —
	Summa 15,049: 69

avrundas till kronor 15,030: —

Hela anslagsbeloppet skulle alltså uppgå till:

för inredning, möbler, belysningsarmatur m. m.	60,870: —
» undervisningsmaterieell och böcker	15,030: —
	Summa 75,900: —

Det sålunda begärda anslaget uppginge, efter vad folkskolöverstyrelsen vidare anförde, till samma belopp, som av 1914 års riksdag till motsvarande ändamål anvisats för folkskoleseminariet i Uppsala. Även i enskildheter överensstämde det föreliggande förslaget i de flesta punkter nära med planerna för sistnämnda seminariums utrustning. De olikheter, som förefunnes, berodde huvudsakligen av den något olika beskaffenheten hos de båda seminariernas nuvarande utrustning, i det Uppsalaseminiariets skolmöbler i något större omfattning vore användbara i den nya byggnaden, under det Lundaseminiariet förfogade över en i vissa hänseenden något rikhaltigare undervisningsmaterieell. Då de nya byggnaderna för båda seminarierna erhöles ungefärligen samma omfattning, i det att båda avsåge att bereda utrymme jämväl åt en avdelning för studenter, vore tydligt, att någon nedåttning av det nu begärda anslagets belopp icke lämpligen kunde ifrågakomma. Även om anslaget oavkortat beviljades, torde anledning finnas att befara, att det på grund av prisförhöjningar, som redan inträt eller kunde väntas, ej skulle bliva möjligt att i den utsträckning, som man vid beräkningens uppgörande tänkt sig, tillgodose behoven.

Vad den föreliggande planen i övrigt anginge hade överstyrelsen låtit underkasta densamma sakkunnig granskning och kunde på grund därav vitsorda, att densamma vore uppgjord med omsorg och grundlighet och syntes betrygga en god och ändamålsenlig användning av de medel, som kunde vardas för ändamålet anvisade. Överstyrelsen ansåge sig alltså böra tillstyrka, att det begärda anslaget måtte beviljas.

[24.]

Med avseende å den sannolika tidpunkten för inflyttningen i de nya lokalerna syntes det överstyrelsen tillräckligt, om å 1917 års stat hälften av anslaget anvisades och återstoden uppfördes å 1918 års stat.

Under åttonde huvudtiteln i statsverkspropositionen till 1916 års riksdag, punkten 145, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att för ändamålet bevilja ett anslag av 75,900 kronor och därav anvisa på extra stat för år 1917 hälften eller 37,950 kronor.

Denna framställning vann emellertid icke riksdagens bifall. I skrivelse den 15 juni 1916 angående regleringen av utgifterna under riksstatsens åttonde huvudtitel, punkten 144, anförde riksdagen därom, att riksdagen, som ej hade något att erinra mot det föreslagna beloppet, emellertid ansåge, att då, enligt vad upplyst blivit, arbetet med folkskoleseminariets i Lund nybyggnad ännu icke påbörjats eller uppgivits, när så komme att ske, frågan om anvisande av medel till undervisningsmateriell kunde utan olägenhet anstå till ett kommande år.

I skrivelse i ämnet den 30 september 1916 uttalade folkskolöverstyrelsen den förhoppningen, att nybyggnadsarbetet skulle kunna utföras så pass raskt, att seminariet åtminstone under sommaren 1919 borde kunna inflytta i de nya lokalerna, samt hemställde om ett anslag för år 1918 å 50,000 kronor till bestridande av de under sistnämnda år erforderliga kostnaderna för inredning och möblering av ifrågavarande nya byggnader. Till stöd för denna hemställan anförde överstyrelsen följande:

Den till 1916 års riksdag gjorda framställningen om anslag till inredning, möblering och undervisningsmateriell hade grundat sig på en av domkapitlet i Lund den 25 november 1914 gjord framställning, vilken i sin ordning stött sig på utredningar och förslag, som utarbetats av Swanborg. Till ledning vid sitt utredningsarbete hade Swanborg framför allt begagnat sig av den utredning, som på sin tid verkstälts rörande motsvarande behov i fråga om de nya byggnaderna för seminariet i Uppsala, och de angivna prisen hade beräknats med stöd av de erfarenheter, som vunnits vid inrednings- och möbleringsarbetena för sistnämnda seminarium samt för seminarierna i Växjö, Göteborg och Falun. Då ifrågavarande arbeten fullföljts eller åtminstone till det väsentligaste planlagts samt även Swanborgs utredning beträffande anslagsbehovet för seminariet i Lund utförts, innan de av rådande kristillstånd föranledda prisstegringarna även på här förevarande område inträtt, vore tydligt, att de av honom beräknade kostnaderna icke stode i överensstämmelse med nu rådande prisläge. Därest anslaget för här ifrågavarande behov skulle begränsas till det år 1914 beräknade beloppet, vilket vore detsamma som det, som för liknande ändamål beviljats till seminariet i Uppsala, skulle följderna otvivelaktigt bliva, att väsentliga inskränk-

[24.]

ningar måste vidtagas i det uppgjorda programmet för Lundaseminarie-ns utrustning och alltså detta seminarium i berömda hänseende bliva sämre tillgodosett än de under de senare åren utförda seminarieanläggningarna. Uppenbart vore, att detta skulle innebära en allvarlig olägenhet, då ju möjligheten att på ett fullt effektivt sätt för undervisningen utnyttja den nya byggnaden till väsentlig del bleve beroende av den inredning och undervisningsmateriell, varmed densamma utrustades.

Enligt överstyrelsens mening borde därför en höjning av anslagssumman ske.

Att nu närmare beräkna, huru stor denna höjning borde bliva, vore emellertid icke möjligt. Full visshet härutinnan kunde nämligen vinnas, först sedan detaljritningar till de olika inredningsarbetena och möblerna utförts och leveransanbud i anledning av ritningarna infordrats. Dylika åtgärder hade dock uppenbarligen icke kunnat vidtagas, innan det ännu varit klart, när byggnadsarbetet skulle kunna påbörjas, och de torde för övrigt näppeligen kunna med framgång utföras, förrän byggnadernas uppförande något framskridit. Härtill komme, att under närvarande osäkra förhållanden prisen oavlatligt växlade, varför det icke vore möjligt att erhålla andra kostnadsuppgifter än sådana, som avsåge den allra närmaste tiden.

Givetvis vore det under sådana omständigheter icke beller lätt att mera gissningsvis kunna angiva något belopp för kostnadsökningen. På grund av från olika håll införskaflade upplysningar angående under de senaste två åren inträdda prisstegringar å arbeten och föremål av det slag, varom här vore fråga, funne överstyrelsen — likväl utan att kunna ikläda sig någon garanti — det sannolikt, att man borde räkna med en prisförhöjning av i genomsnitt åtminstone en tredjedel, vadan anslaget skulle behöva höjas till minst 100.000 kronor. Av sålunda angivna skäl vore det i ärendets dåvarande läge icke möjligt för överstyrelsen att bestämt fixera det erforderliga anslagsbeloppet. Att åter till år 1918 uppskjuta framställning till riksdagen om anslagsbeviljande syntes icke ändamålsenligt. Med den erfarenhet, man dåmera ägde rörande den behöfliga tiden för fullgörande av leveranser utav ifrågavarande art, kunde man med visshet förutse, att därest inredning och möblering skulle kunna vara färdiga vid den tid, då den nya byggnaden beräknades kunna tagas i bruk, måste därom kontrakteras senast under sommaren 1917. Det skulle då vid uppskov till år 1918 med framställning till riksdagen bliva nödigt att utarbete ritningar och uppgöra kontrakt, innan ärendet varit föremål för riksdagens prövning, något som uppenbarligen vore synnerligen olämpligt.

Nu behövde emellertid icke hela det erforderliga beloppet anvisas redan för år 1918, vadan i fråga om en del därav uppskov med framställning till riksdagen kunde ske till nämnda år. Det syntes då överstyrelsen lämpligast, att framställningen till 1917 års riksdag komme att avse endast en del av beloppet och att återstoden äskades först vid riksdagen sistnämnda år samt att den närmare utredningen av behovet då förebringades, därvid större möjlighet än nu borde förefinnas för en noggrannare beräkning av det erforderliga anslaget storlek. Den framställning, som borde göras till 1917 års riksdag, syntes då lämpligen kunna begränsas till att avse ungefärligen hälften av det belopp, som, enligt vad nyss anförts, i ärendets dåvarande skick kunde antagas bliva för ändamålet erforderligt, eller 50,000 kronor.

I statsverkspropositionen till 1917 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 171, riksdagen att i förevarande avseende anvisa nämnda belopp, 50,000 kronor. Denna framställning blev, såsom förut angivits, av riksdagen bifallen.

Jag övergår nu till folkskolöverstyrelsens förberörda skrivelse den 31 augusti 1917. Efter framställning av Swanborg, har överstyrelsen anhallit om beredande av ett anslag å 65,000 kronor till den för seminariets nybyggnader oundgängligen behövligen utrustningen.

Överstyrelsen återoppar till en början Swanborgs i ämnet gjorda framställning, däri Swanborg anfört huvudsakligen:

Under våren och sommaren 1917 har jag från olika firmor i Sverige och utlandet infortrat nya kostnadsförslag samt uppgifter över de prisstegringar, som ägt rum, sedan jag under år 1914 upprättade och till folkskolöverstyrelsen i november samma år insände förteckning över den inredning m. m. och materiell, som borde inköpas för det nya seminariet. Åtskilliga inventarier och en del undervisningsmateriell, som nämnda förteckning upptager — exempelvis viss materiell för undervisningen i fysik — kunna enligt de uppgifter, som lämnats mig, för närvarande icke erhållas. Rörande annan inredning och materiell hava prisuppgifter inkommit. Av dessa framgår, att i allmänhet en prisstegring under senare åren ägt rum, vilken stegring i vissa fall belöper sig ända till 200 %. Därtill kommer, att någon säkerhet icke kunnat lämnas för att icke prisen under närmaste framtiden ytterligare komma att stegras. På grund härav har ett fullständigt kostnadsförslag över samtlig i nyssnämnda förteckning upptagen inredning m. m. samt materiell icke kunnat uppgöras, och i de fall, där prisuppgifter inkommit, hava desamma ej kunnat läggas till grund för en framställning, alldenstund de icke gällt längre tid framåt. Å andra sidan kan man uppenbarligen icke länge vänta med anskaffandet av oundgängligen nödvändig inredning m. m. samt materiell för de nya lokalerna, som äro avsedda att tagas i bruk senast i januari 1919. Huru stort anslag utöver det av 1917 års riksdag redan beviljade, som bliver erforderligt för ovannämnda inköp, är som nämnt omöjligt att noggrant angiva. Genom att i största möjliga utsträckning tills vidare använda seminariets gamla, i allmänhet otidsenliga eller utnötta möbler och inventarier ävensom genom att uppskjuta med inköp av en del materiell torde man måhända kunna nedbringa utgiftssumman så att ett ytterligare anslag av 75,000 kronor bliver tills vidare tillräckligt.

Vid Swanborgs framställning voro såsom bilagor fogade *dels* en förteckning över prisstegringar, angivna i procent, som ägt rum å vissa artiklar sedan november 1914, vilken förteckning utvisar, bland annat, följande prisstegringar: å snickeriarbeten utförda av fångvården 50 %, å övriga snickeriarbeten 115 %, å metallarbeten 200 %, å elektriska apparater 150—200 %, å elektrisk armatur 60—70 %, å musikinstrument 70 %, å biologisk undervisningsmateriell 35—40 % samt å materiell för undervisning i fysiologi, fysik och kemi 50 %; *dels ock* följande uppgift å de inredningsarbeten samt de inventarie- och materiellanskaffningar, som ansetts icke kunna uppskjutas:

Inredning av samtliga slöjdsalar samt inköp av diverse verktyg och hyvelbänkar.

» » lärarrum.

» » 3 övningsklasser (bord, stolar, katedrar m. m.).

- [24.] Inredning av 5 seminarieklasser (bord, stolar, katedrar m. m.).
- › › teckningssal (de gamla ritborden kunna i nödfall ännu så länge användas).
 - › › musiksal.
 - › › gymnastiksal.
 - › › samtliga rum för naturvetenskaplig undervisning (en del gamla skåp få ännu i nödfall användas).
 - › › högtidssal (48 långbänkar m. m.).
- Inköp av musikinstrument.
- › › armatur för samtliga rum.
 - › › diverse materiell för naturvetenskaplig undervisning ävensom för övnings-skolan.

För egen del har folkskolöverstyrelsen i sin sistnämnda skrivelse an-
fört följande:

Den förhoppning, överstyrelsen hyste vid avgivande av sin nyssberörda framställning den 30 september 1916 att vid tiden för förberedande av proposition i ämnet till 1918 års riksdag kunna närmare angiva det för här ifrågasvarande ändamål erforderliga anslagsbeloppet, har icke gått i uppfyllelse. På grund av kristidens allt mera omfattande och förvirrande verkningar synes det i stället nu vara än svårare att kunna med någon grad av sannolikhet beräkna kostnaderna för en utrustning av seminariet i Lund motsvarande den, som tidigare anskaffats för seminarierna i Falun och Uppsala. Och svårigheterna härvidlag bliva dess större därigenom, att åtskilliga föremål för närvarande äro nära nog omöjliga att anskaffa samt att leverantörer förklara sig icke kunna ikläda sig någon garanti för att gjorda åtaganden bliva uppfyllda. I alla händelser har överstyrelsen vid omprövning av denna fråga kommit till den övertygelsen, att kostnaderna för seminariets fullständiga utrustning under nuvarande förhållanden skulle stiga till så avsevärt belopp, att det icke synes överstyrelsen rimligt att göra framställning om dess beviljande.

Överstyrelsen finner på grund härav ingen annan utväg möjlig för detta ärendes fortsatta behandling än den, som antydes i rektors nyss återgivna framställning, nämligen att i så stor utsträckning som möjligt bibehålla gammal materiell och möblering, även då den är försliten och numera mindre lämplig för sitt ändamål, att för närvarande inskränka nyanskaffningen till vad som befinnes oundgängligen behövt för de nya lokalernas begagnande, samt att låta anstå med seminariets fullständiga utrustning, till dess mera normala och stabila priset förhållanden inträtt.

I enlighet härmed torde av 1918 års riksdag böra äskas så stort belopp, som jämte det av 1917 års riksdag beviljade anslaget å 50,000 kronor kan finnas behövt för den oundgängliga utrustningens anskaffande. Rektor har uppskattat detta belopp till 75,000 kronor. Efter granskning av föreliggande beräkningar har överstyrelsen kommit till den uppfattningen, att beloppet torde kunna begränsas till 65,000 kronor.

Av det nu anförda framgår, att överstyrelsen måste förutsätta, att framdeles ytterligare anslag för här ifrågasvarande ändamål kommer att bliva behövt.

Departementchefen.

Då folkskoleseminariets i Lund nybyggnad väntas bliva färdig å sådan tid, att seminariets inflyttning i densamma kan äga rum i början av

år 1919, torde ytterligare medel nu böra anvisas till inredning och möblering av nybyggnaden. Det torde vara självfallet, att den plan beträffande seminariets utrustning, som förelagts 1916 och 1917 årens riksdagar och av riksdagen lämnades utan anmärkning, fortfarande bör följas.

Av den i ärendet verkställda utredningen framgår emellertid, att seminariets fullständiga utrustning skulle under nu rådande förhållanden medföra synnerligen höga kostnader. I likhet med folkskolöverstyrelsen anser jag det därför lämpligast att tills vidare endast anskaffa vad som oundgängligen erfordras för seminarieverksamhetens behöriga bedrivande. Mot det av överstyrelsen i sådant avseende föreslagna beloppet, 65,000 kronor, har jag intet att erinra.

Frågan om slutförandet av ovannämnda plan för seminariets utrustning torde böra anstå, till dess mera stabila prisförhållanden inträtt.

Då ifrågavarande arbeten och anskaffningar tydligen till allra största delen måste verkställas under år 1918, är det önskvärt, att nyssnämnda belopp redan under sagda år kan stå till förfogande. Med anledning härav synes för ändamålet erforderligt anslag böra uppföras på tilläggsstat för år 1918.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till bestridande av kostnader för inredning och möblering av de nya byggnaderna för folkskoleseminariet i Lund, utöver vad av 1917 års riksdag för ändamålet beviljats, anvisa på tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 65,000 kronor.

Nytt anslag.

7. **Ekonomibyggnad för undervisning i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminariet i Falun m. m.** På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1911 års riksdag till inköp av tomt för folkskoleseminariet i Falun ett belopp av 35,000 kronor samt till uppförande å sagda tomt av nya byggnader för nämnda seminarium ett belopp av 502,100 kronor eller tillhopa 537,100 kronor. Sedermera anvisade 1913 års riksdag för beredande av erforderliga medel till dränering och anläggning av trädgård å berörda tomt på extra stat för år 1914 ett belopp av 18,000 kronor.

[25.]

Ekonomi-
byggnad för
undervis-
ning i
trädgårds-
skötsel vid
folkskole-
seminariet i
Falun m. m.

Nu har folkskolöverstyrelsen, efter av seminariets rektor i ämnet gjord framställning, i skrivelse den 27 augusti 1917 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes dels medgiva, att för folkskoleseminariet i Falun finge uppföras

[25.]

en ekonomibyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med av professorn E. Lallerstedt upprättade ritningar och arbetsbeskrivningar ävensom att för beredande av bostad åt den vid seminariet anställde trädgårdsarbetaren den å gamla seminarietomten förefintliga vaktmästarbostaden finge flyttas till det nya seminarieområdet, dels ock av tillgängliga medel anvisa för ändamålet erforderligt belopp.

Beträffande behovet av särskild ekonomibyggnad för undervisningen i trädgårdsskötsel har seminariets rektor anfört bland annat:

Enligt förut uppgjord plan skulle undervisningen i trädgårdsskötsel vid seminariet härstädes från och med läsåret 1918—1919 förläggas helt till den nya seminarieträdgården. Då seminariet sålunda kommer att lämna den gamla trädgården och de byggnader, som där tagits i anspråk för dennas skötsel, inträffar en högst avsevärd inskränkning i fråga om lokalutrymme för trädgårdsarbetet. Därstädes förvaras nämligen alla redskapen i särskilda materialbodar, där finnas särskilda arbetsrum för trädgårdsarbeten inomhus och källare för förvaring av trädgårdsläster under vintern. Dessutom finnas i den förra vaktmästarbostaden numera kontor för trädgårdslärarinnan och bostad för trädgårdskullan samt avklädningsrum för eleverna. I den nya seminariebyggnaden äro visserligen rum inredda för att användas som kontor för trädgårdslärarinnan, som sommarbostad åt trädgårdskullor och som omklädnadsrum för eleverna. Däremot finnas utom materialbod för kärror, vagnar och dylikt inga rum för trädgårdsredskapen i övrigt och trädgårdsarbeten inomhus och ingen källare för vinterförvaring.

I fråga om bostad åt trädgårdsarbetaren, som, enligt vad rektor meddelar, är anställd i seminariets tjänst året om, yttrar rektor bland annat:

Då jag nu gör framställning beträffande denna sak, vill jag särskilt framhålla betydelsen av att bostad beredes inom trädgårdsområdet, så att åt trädgården kan ägnas behörig tillsyn, och därtill att bostaden göres så rymlig, att som trädgårdsbiträde må kunna erhållas pålitlig person. Skall denne kunna hava familj, bör alltså minst ett rum och kök finnas för ändamålet att tillgå. Det är därför ej tänkbart, att rummet på vinden i portvaktstugan skall bliva tillräckligt, och det synes mig dessutom icke vara mer än billigt, att andre vaktmästaren å seminariet, som hittills med sin familj, hustru och två barn, fått nöja sig med ett rum och kök, får taga detta rum i anspråk för sin räkning. Då sålunda anskaffandet av särskild bostad åt trädgårdsdrängen visat sig vara nödvändigt, har jag trott, att denna angelägenhet skulle kunna på ett mycket gott och billigt sätt ordnas, om byggnaden med den förra vaktmästarbostaden i gamla seminarieträdgården bleve flyttad till lämplig plats i det nya seminarieområdets trädgård.

Folkskolöverstyrelsen har till stöd för sin ovannämnda hemställan anfört bland annat:

Sedan länge har det stått klart för överstyrelsen, att de i berörda framställningar angivna behoven måste tillgodoses. Skall undervisningen i trädgårdsskötsel vid seminariet kunna på behörigt sätt bedrivas och trädgården väl skötas, kunna,

såsom av rektor framhålles, förvaringsrum för redskapen och rum för trädgårdsarbeten inomhus samt källare ej undvaras. Överstyrelsen delar ock rektors uppfattning därtunnan, att den vid seminariet anställde trädgårdsarbetaren om möjligt bör erhålla lämplig bostad inom trädgårdsområdet.

De ifrågasattade byggnaderna hava emellertid icke varit behövliga, så länge undervisningen i trädgårds-skötsel huvudsakligen varit förlagd till den gamla seminarieträdgården och därstädes befintliga materialbodas, arbetsrum och förutvarande vaktmästarbostad kunnat för ändamålet i fråga användas. Sasom överstyrelsen i samband med ärligen gjorda underdåniga framställningar angående seminariets anslagsbehov framhållit, skall undervisningen i trädgårdsskötsel år 1918 helt förläggas till det nya seminarieområdet, och bliva därför förenämnda lokalutrymmen för trädgårdsredskap m. m. därstädes redan våren 1918 behövliga.

Som det därjämte icke ansetts uteslutet, att erforderliga medel till anskaffande av de nödiga lokalutrymmena i den nya seminarieträdgården skulle kunna erhållas ur det för nybyggnaderna beviljade anslaget, har överstyrelsen icke funnit sig böra vidtaga några särskilda åtgärder i saken, förrän full klarhet i detta avseende kunnat vinnas. Slutligen har överstyrelsen ansett det vara fördelaktigt, om vid berörda frågas ordnande någon kännedom erhållits beträffande de villkor, på vilka försäljning av gamla seminarietomten och därstädes befintliga byggnader kunde komma att ske, och om sålunda därvid förefunnes visshet om att till statsverket komme att inflyta ett belopp, som mer än väl motsvarade vad som inför riksdagen ställts i utsikt vid inköpet av den nya seminarietomten. Enligt vad överstyrelsen inhämtat, är det emellertid numera känt, att å det relativt låga byggnadsanslaget icke finnes något överskott, som skulle kunna användas för uppförande av nämnda trädgårdsbyggnader. Därjämte har överstyrelsen erhållit uppgift om att underhandlingar pågå angående överlåtande av den gamla seminarietomten och därå befintliga byggnader, i det att Stora Kopparbergs bergslags aktiebolag gjort hemställan om att från den 1 januari 1918 eller möjligen tidigare få hyra nämnda egendom eller att eventuellt för en köpesumma av 83,000 kronor förvärva äganderätt till densamma, och att alltså en väsentligt större inkomst torde kunna erhållas vid egendomens försäljning än tidigare antagits. Det synes därför överstyrelsen vara av synnerlig vikt, att ovanberörda angelägenhet nu blir med det snaraste ordnad.

Den ifrågasatta ekonomibygnaden, till vilken ritningar jämte arbetsbeskrivningar upprättats av Lallerstedt efter samråd med rektor och lärarinnan i trädgårdsskötsel vid seminariet och med vederbörlig hänsyn till förefintliga behov, synes överstyrelsen komma att på ett ändamålsenligt sätt fylla ovannämnda behov av lokaler för redskap och trädgårdsarbeten inomhus. Enligt erhållna upplysningar skulle kostnaden för densamma uppgå till omkring 14,000 kronor, och i betraktande av nuvarande höga priser på byggnadsmaterialier har överstyrelsen icke funnit anledning till erinran mot storleken av detta belopp.

För anskaffande av bostad åt trädgårdsarbetaren finner överstyrelsen den av rektor föreslagna utvägen att till den nya seminarieträdgården flytta den förra vaktmästarbostaden lämplig och, då kostnaden härför icke skulle överstiga 4,500 kronor, ekonomiskt fördelaktig.

Vid folkskolöverstyrelsens framställning voro fogade dels av Lallerstedt upprättade ritningar och arbetsbeskrivningar till den ifrågasatta ekonomibygnaden jämte förslag till entreprenadkontrakt, dels anbud av

[25.] byggmästarna P. Sjödén och O. Nilsson i Falun att uppföra nämnda ekonomibyggnad för ett pris av respektive 13,875 och 14,100 kronor samt att verkställa flyttningen av den gamla vaktmästarbostaden till nya seminarieområdet mot en gottgörelse av respektive 4,300 och 4,215 kronor.

På grund av remiss hava utlåtanden i ärendet avgivits den 18 september 1917 av överintendentsämbetet och den 16 oktober 1917 av statskontoret.

Överintendentsämbetet har därvid anfört:

Vid granskning av remissakten har överintendentsämbetet — som icke har medel till sin disposition att därmed bekosta här ifrågakarande arbeten — icke funnit annat att för sin del erinra än att ämbetet, som torde få uppdraget att uppföra den avsedda ekonomibyggnaden och förty lärar få härför anvisade anslag ställt till sitt förfogande, bör sättas i tillfälle att godkänna platsen för den byggnad, som är ämnad att från den gamla seminarietomten till den nya överflyttas, samt att det särskilda anslag, som för förevarande ändamål kan komma att av Kungl. Maj:t beviljas, beräknat efter det sammanlagt lägsta anbudet till 18,175 kronor, skäligen bör höjas till 19,000 kronor för arvoden och oförutsedda utgifter.

Statskontoret har i ämnet yttrat:

Statskontoret har visserligen i annat denna dag avgivet utlåtande tillstyrkt, att vissa kostnader för inredande av lokal för undervisning i hushållsgöromål vid folkskoleseminariet i Lund skall utgå av reservationerna å reservationsanslaget till folkskoleseminarierna. Detta förfarande torde emellertid icke kunna ifrågakomma i nu förevarande fall på grund av det avsevärda belopp, vartill kostnaderna för arbetena beräknats uppgå. Ej heller synes det vara lämpligt att anordna de erforderliga medlen förskottsvis för att möjligen framdeles ersättas av inflytande försäljningsmedel för den gamla seminarietomten med därå befintliga byggnader. För beredande av medel för de ifrågasatta anläggningarnas utförande synes fördenskull riksdagens medverkan böra anlitas. Med hänsyn till att undervisningen i trädgårdsskötsel vid seminariet är avsedd att redan år 1918 förläggas till det nya seminarieområdet, torde, därest Kungl. Maj:t skulle finna skäl att i ämnet göra framställning till 1918 års riksdag, det anslag, som för ändamålet äskas, böra uppföras å tilläggsstat för samma år.

Departementschefen.

Enligt gällande folkskolestadga bör, så vitt sig göra låter, vid varje folkskola finnas ett till skolträdgård lämpligt jordland, och skall trädgården ordnas på ett för barnens undervisning i trädgårdsskötsel och trädplantering ändamålsenligt sätt. Emellertid har, som känt är, undervisningen i trädgårdsskötsel vid rikets folkskolor hittills icke vunnit den utsträckning och omvårdnad, som ur flera synpunkter vore önskvärt. Det ligger då så mycket större vikt uppå att intresset för denna undervisning väckes och göres levande hos seminariernas elever och att dessa vid seminarierna erhålla en sådan undervisning i ämnet, att de bliva i stånd att sedermera såsom lärare på ett praktiskt sätt meddela undervisning i det-

samma. Ur denna synpunkt är det uppenbarligen nödvändigt, att seminarierna äro utrustade med de yttre hjälpmedel, som för ändamålet äro behövlige. Till dylika hjälpmedel höra obestriddigen lokalutrymmen till förvaringsrum för trädgårdsredskap och trädgårdsprodukter samt rum för trädgårdsarbeten inomhus. I likhet med folkskolöverstyrelsen anser jag således, att nämnda lokaler icke kunna undvaras för folkskoleseminariet i Falun och att medel för uppförande av den ifrågasatta ekonomibyggnaden böra beredas. Mot de upprättade ritningarna och arbetsbeskrivningarna till berörda ekonomibyggnad har jag icke funnit anledning till anmärkning.

Likaledes skulle det enligt min mening vara till fördel för nämnda seminarium, om den vid seminariet anställde trädgårdsarbetaren kunde erhålla bostad inom seminariets område, så att ständig tillsyn kunde av honom ägnas åt seminariets trädgård. Då detta kan vinnas för en jämförelsevis ringa kostnad genom flyttning av seminariets gamla vaktmästarbostad till seminariets nya område, anser jag mig böra förorda bifall till framställningen om sådan flyttning. Givetvis bör överintendentsämbetet sättas i tillfälle att godkänna den plats, till vilken sagda vaktmästarbostad skall flyttas.

Enligt de av byggmästarna Sjödén och Nilsson avgivna anbuden å arbetets utförande skulle de sammanlagda kostnaderna för ifrågavarande arbeten uppgå till 18,175, respektive 18,315 kronor. Överintendentsämbetet har ansett, att något belopp borde finnas tillgängligt även för arvoden och oförutsedda utgifter och fördenskull föreslagit, att totalkostnaden skulle beräknas till 19,000 kronor. Med hänsyn särskilt till nu rådande byggnadsförhållanden anser jag mig böra biträda överintendentsämbetets förslag.

Av skäl, som statskontoret anfört, synas de för ändamålet erforderliga medlen böra äskas hos riksdagen samt uppföras på tilläggsstat för år 1918.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för uppförande av en ekonomibyggnad för folkskoleseminariet i Falun, i huvudsaklig överensstämmelse med för ändamålet av professorn E. Lallerstedt upprättade ritningar och arbetsbeskrivningar, ävensom för flyttning av den å seminariets gamla tomt befintliga vaktmästarbostaden till det nya seminarieområdet anvisa på tilläggsstat för år 1918 ett reservationsanslag av 19,000 kronor.

Nytt anslag.

[26.]

Alderstillägg
åt en lärarinna
vid folkskoleseminariet
i Umeå.

8. **Alderstillägg åt en lärarinna vid folkskoleseminariet i Umeå.** I enlighet med vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehov under riksstatsens åttonde huvudtitel för år 1919, punkten 165, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till gäldande av ålderstillägg för åren 1917 och 1918 åt övningskollärarinnan vid folkskoleseminariet i Umeå Rut Naemi Levina Gavelin anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst 300 kronor.

Anordningar för lärares utbildning.

[27.]

Fortbildningskurser
för lärare vid
folkskolor och
småskolor.

9. **Fortbildningskurser för lärare vid folkskolor och småskolor.** I överensstämmelse med vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehoven under riksstatsens åttonde huvudtitel, punkten 270, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till förstärkande av de utav riksdagen på extra stat för år 1918 beviljade särskilda reservationsanslagen å sammanlagt 64,600 kronor till fortbildningskurser för lärare vid folkskolor och småskolor, anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 såsom särskilda reservationsanslag:

till förstärkande av anslaget till fortbildningskurser i allmänhet ett belopp av 9,400 kronor,

till förstärkande av anslaget till särskilda fortbildningskurser i gymnastik ett belopp av 11,000 kronor,

till förstärkande av anslaget till särskilda fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel ett belopp av 4,300 kronor samt

till förstärkande av anslaget till särskilda kurser i simning och livräddning ett belopp av 700 kronor.

eller sammanlagt 25,400 kronor.

Folk- och småskolor.

[28.]

Svensk undervisning
för svenska barn
i utlandet.

10. **Svensk undervisning för svenska barn i utlandet.** I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har riksdagen under de senare åren beviljat anslag för upprätthållande av svensk undervisning för svenska barn i utlandet. Sålunda anvisades på extra stat för vart och

ett av åren 1914—1918 till dylik undervisning i Berlin 1,800 kronor, i London 2,000 kronor och i Hamburg 1,600 kronor samt för år 1915 till liknande undervisning i Paris 1,700 kronor, samtliga belopp att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskriva. Beträffande sistnämnda anslag har — med anledning av undervisningens inställande under läsåren 1914—1915 och 1915—1916 — genom särskilda beslut av 1915 och 1916 årens riksdagar medgivits, att anslaget finge för enahanda ändamål användas under det nästföljande läsåret.

[28.]

Genom beslut den 25 juni 1917 förordnade Kungl. Maj:t, att de för år 1918 beviljade anslagen till omförmälda undervisning i Berlin, London och Hamburg samt det för år 1915 beviljade anslaget till liknande undervisning i Paris skulle utgå för därmed avsedda ändamål, under villkor att belopp, motsvarande minst hälften av ifrågavarande anslag, för samma ändamål anskaffades i Berlin genom kyrkorådets i svenska Victoriaförsamlingen därstädes försorg, i London genom styrelsens för svenska föreläsningss- och skolföreningen därstädes försorg, i Hamburg genom styrelsens för svenska skol- och föreläsningssföreningen därstädes försorg och i Paris genom styrelsens för svenska föreläsningssföreningen därstädes försorg, att undervisningen fortginge minst 8 månader av läsåret 1917—1918 samt att de lärarinnor, som av respektive styrelser förordnades att bestrida undervisningen, härför erhöle en årlig ersättning av minst 2,300 kronor i Berlin, 2,500 kronor i London, 2,000 kronor i Hamburg och 2,100 kronor i Paris.

Med skrivelse den 25 juli 1917 har från utrikesdepartementet till chefen för ecklesiastikdepartementet överlämnats och med förord beledsagats en av kyrko- och skolrådet i svenska Victoriaförsamlingen i Berlin gjord ansökning, det Kungl. Maj:t ville till 1918 års riksdag avlåta proposition om statsanslag av 1,800 kronor till beredande av svensk undervisning åt svenska barn i Berlin under tiden den 1 september 1918—den 1 september 1919.

Berlin.

Vid ansökningen fanns fogad en av vederbörande lärarinna avgiven berättelse över skolarbetet under läsåret 1916—1917, av vilken framgår, bland annat, att skolan varit i verksamhet under tiden den 25 september—den 19 december 1916 samt den 20 januari—den 3 juli 1917 ävensom att lärjungeantalet varit under höstterminen 41 samt under vårterminen 45.

Vidare har från utrikesdepartementet med skrivelse den 12 december 1917 till chefen för ecklesiastikdepartementet överlämnats en av svenske

London.

[28.] ministern i London översänd och förordad ansökning från svenska föreläsnings- och skolföreningen därstädes, att proposition måtte avlätas till 1918 års riksdag om ett anslag till därvarande svenska skola å 3,333 kronor, motsvarande två tredjedelar av det samfälda belopp, lärarinnorna ägde att i lön uppbära för läsåret 1918—1919. Till stöd för den begärda höjningen av anslagsbeloppet har föreningen anfört, att den från och med år 1915 utvidgat sin verksamhet, så att den numera omfattade en folkskole- och en elementaravdelning. Denna utvidgning hade nödvändiggjort anställandet av en andra lärarinna med en årslön av 2,000 kronor.

Vid ansökningen voro fogade styrelsens berättelse för år 1916 ävensom en utav lärarinnorna avgiven redogörelse för skolans verksamhet under läsåret 1916—1917. Den förra innehåller, bland annat, ett sammandrag av skolans räkenskaper för år 1916. Av den senare framgår, att undervisningen i skolan pågått under tiden den 28 september—den 21 december 1916 samt den 10 januari—den 30 juni 1917. Inom elementaravdelningen började dock höstterminen icke förr än den 2 oktober. Sistnämnda avdelning har avsett att förbereda elever till inträde i en av de första klasserna vid svenskt allmänt läroverk. Elevernas antal var i folkskolavdelningen under höstterminen 48, under vårterminen 55 och i elementaravdelningen under höstterminen 7, under vårterminen 8. De till folkskolavdelningen hörande barnen hava i regel besökt skolan endast en dag i veckan.

Hamburg.

Likaledes har från utrikesdepartementet med skrivelse den 24 november 1917 överlämnats en från styrelsen för svenska skol- och föreläsningsföreningen i Hamburg översänd ansökning, att Kungl. Maj:t tacktes hos riksdagen göra framställning om ett statsanslag å 1,600 kronor till svenska skolverksamheten i Hamburg för läsåret 1917—1918.

Vid ansökningen hade fogats en av vederbörande lärarinna avgiven redogörelse för den ifrågavarande skolans verksamhet under läsåret 1916—1917, vari bland annat meddelats, att undervisningen pågått under tiden den 4 september—den 22 december 1916 samt den 3 januari—den 13 juni 1917, att antalet elever under höstterminen varit 39, fördelade i 5 grupper, och under vårterminen 45, fördelade i 7 grupper, och att de regelbundet infunnit sig till lektionerna.

Över samtliga nu nämnda ansökningar har folkskolöverstyrelsen respektive den 7 augusti samt den 4 och den 19 december 1917 avgivit infordrade utlåtanden. Överstyrelsen har tillstyrkt bifall till framställningarna rörande de båda förstnämnda skolorna.

Angående den svenska skolan i London erinrar överstyrelsen, att det nu begärda statsbidraget utgjorde 1,333 kronor mer än hittills bevil-

jats samt att den nu gjorda ansökningen innebure ett upprepande av föreningens åren 1915 och 1916 gjorda framställningar om anslag till en skolavdelning, som skulle förbereda till inträde i de första klasserna vid allmänt läroverk i Sverige. Sistnämnda framställningar hade överstyrelsen icke ansett sig kunna tillstyrka. Då några ytterligare skäl utöver vad som tidigare anförts till stöd för begäran om anslagsökning icke syntes hava tillkommit, ansåge sig överstyrelsen kunna tillstyrka föreningens ansökning endast i vad densamma avsåge anslag till den förut statsunderstödda skolverksamheten.

Från den svenska skolan i Paris har intet meddelande inkommit.

Paris.

Av de redogörelser för de svenska skolornas i Berlin och Hamburg verksamhet under läsåret 1916—1917, som av vederbörande lärarinnor avgivits, synes framgå, att dessa skolor, oaktat de på grund av kriget haft att kämpa med vissa svårigheter, på ett erkännansvärt sätt sökt fylla sin uppgift. Detta gäller särskilt skolan i Berlin, vars lärjungar under sagda läsår lidit mycket till följd av den i staden rådande bristen på livsmedel och bränsle samt genom nödtvunget deltagande i förvärvsarbete. Till nämnda skolor torde böra utgå understöd för läsåret 1917—1918 med oförändrade belopp.

Vad den svenska skolan i London beträffar kan jag icke heller nu förorda den ifrågasatta höjningen av statsunderstödet, utan torde detta understöd böra för läsåret 1917—1918 utgå med samma belopp som hittills.

Då samtliga förberörda understöd kunna komma att redan under år 1918 tagas i anspråk, torde det för ändamålet erforderliga anslaget böra uppföras på tilläggsstat för år 1918. Det anslag, som må erfordras för läsåret 1918—1919, torde lämpligen böra upptagas på tilläggsstat för sistnämnda år.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att bevilja på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst 5,400 kronor att utgå till upprätthållande under läsåret 1918—1919 av svensk undervisning åt svenska barn: i Berlin med högst 1,800 kronor, i London med högst 2,000 kronor och i Hamburg med högst 1,600 kronor, samtliga belopp att utgå enligt de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa.

29.]

Sextonde
allmänna
svenska folk-
skolläarmö-
tet i Göteborg.

11. **Sextonde allmänna svenska folkskolläarmötet i Göteborg.** Såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för anordnande av allmänna svenska folkskolläarmöten, vilka anordnas vart femte år, har Kungl. Maj:t sedan lång tid tillbaka anvisat medel. Dessa bidrag, som tidigare i regel utgått av allmänna besparingarna å anslagen under riksstatens åttonde huvudtitel, utgjorde för vart och ett av de under åren 1903 och 1908 hållna mötena 3,000 kronor. På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1913 års riksdag på extra stat för år 1914 ett belopp av 3,000 kronor till bestridande av kostnaderna för det femtonde allmänna svenska folkskolläarmötet, som hölls i Lund år 1913.

Nu har centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärförening i skrivelse den 24 november 1917 hos Kungl. Maj:t anhållit om ett statsbidrag av 6,000 kronor till bestridande av en del av de kostnader, som bliva förenade med hållandet under år 1918 av det sextonde allmänna svenska folkskolläarmötet och i samband därmed anordnade utställning av undervisningsmateriell.

Till stöd för denna framställning har centralstyrelsen anfört följande:

Sedan det femtonde allmänna svenska folkskolläarmötet, som hölls i Lund år 1913, uppdragit åt centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärförening att vidtaga åtgärder för hållande av det sextonde allmänna svenska folkskolläarmötet under år 1918, har centralstyrelsen beslutat, att, därest förhållandena göra det möjligt, ifrågasvarande möte skall under nästkommande år hållas i Göteborg. Mötets bestyrelse utgöres av dels ovannämnda förenings centralstyrelse, dels en av centralstyrelsen utsedd organisationskommitté i Göteborg.

Såsom bidrag till täckande av kostnaderna för anordnande av allmänna svenska folkskolläarmöten, vilka hittills hållits vart femte år, har Kungl. Maj:t sedan lång tid tillbaka anvisat medel. Så utverkade Kungl. Maj:t av riksdagen år 1913 ett anslag av 3,000 kronor till allmänna folkskolläarmötet i Lund samma år.

Även hållandet av det nu ifrågasatta mötet, i samband med vilket kommer att anordnas en utställning av undervisningsmateriell, måste bliva beroende av det statsunderstöd, som för ändamålet kan erhållas. Det ligger emellertid i sakens natur med hänsyn till den rådande allmänna dyrtiden, att anordnandet av 1918 års skolmöte måste komma att draga väsentligen större kostnader än föregående möten av detta slag. Så torde, för att anföra blott ett exempel, tryckningskostnaderna för programhäfte, mötesberättelse m. m. medföra en stark stegring i utgifterna. Men dessa ökade kostnader kunna icke tänkas i någon mån täckta genom ökade medlemsavgifter av deltagarna. En höjning av mötesavgiften, som vid 1913 års möte var bestämd till fem kronor, skulle uppenbarligen, särskilt om hänsyn därjämte toges till de dyrare resorna och levnadskostnaderna i övrigt under mötesdagarna, komma att motverka mötets syfte att till överläggning i på dagordningen stående pedagogiska frågor samla så många av lärarkårens medlemmar som möjligt. En väsentlig ökning i statsbidraget är därför av nöden, om mötet skall kunna komma till stånd.

Uti infordrat, den 12 december 1917 dagtecknat utlåtande har folk-skolöverstyrelsen tillstyrkt bifall till ansökningsen och som skäl härför anfört:

Att understöd av statsmedel bör anvisas för det tillämnade sextonde allmänna svenska folkskolläraryrmetet — liksom skett i fråga om tidigare sådana möten, ävensom möten för andra lärarkårer — synes överstyrelsen uppenbart. Ännu mera än för andra lärarkårer finnes det för folkskolornas lärare, som ofta ha att utföra sitt ansvarstulla arbete isolerade och på mera ensligt belägna orter, ett starkt behov av att allt emellanåt få komma tillsammans och utbyta erfarenheter rörande undervisningen och uppfostran i övrigt. Då härtill kommer, att en utställning av undervisningsmateriell är avsedd att anordnas i samband med mötet och att det stora flertalet av folkskolornas lärare ej annorlunda än vid en utställning, som anordnas i anslutning till ett dylikt möte, blir i tillfälle att mera ingående taga kännedom om nyare sådan materiell, är överstyrelsen förvissad om att det tillämnade mötet kommer att bliva till avsevärt gagn för skolväsendet.

Vad angår anslaget storlek kan visserligen det av centralstyrelsen begärda beloppet synas högt i jämförelse med det belopp, som beviljades för närmast föregående möte. Då emellertid, enligt vad överstyrelsen inhämtat, de sammanlagda kostnaderna för byrå, utställning, lokal, föredrag samt tryckning av program, berättelse och protokoll vid det senaste allmänna svenska folkskolläraryrmetet, som hölls i Lund år 1913, uppgingo till över 9,200 kronor, ligger det med de starka prisstegringar, som sedan dess inträffat, i sakens natur, att motsvarande kostnader för det möte, som nu är planerat, ej torde komma att understiga 14,000 à 15,000 kronor.

Vad folkskolöverstyrelsen anfört rörande betydelsen för skolväsendet av sådana allmänna folkskolläraryrmeten som det nu ifrågasatta lärar icke kunna jävas. Det torde sålunda ligga i statens välförstådda intresse, att dylika möten komma till stånd. Riksdagen synes också hava varit av denna mening, då riksdagen beviljade statsunderstöd till anordnande av det möte, som hölls i Lund år 1913. Bidrag torde då böra lämnas även till anordnande av det sextonde allmänna svenska folkskolläraryrmetet, som är avsett att under år 1918 hållas i Göteborg, och framställning angående sådant bidrag göras hos riksdagen.

Departementschefen

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryrmetet har anhållit, att statsunderstödet måtte bestämmas till 6,000 kronor, och folkskolöverstyrelsen har biträtt denna anhållan. Av skäl, som centralstyrelsen anfört, och med hänsyn till de stora onkostnader, som enligt folkskolöverstyrelsens uppgift på grund av nuvarande prispörhållanden äro förenade med anordnandet av sistnämnda möte, torde ifrågavarande statsbidrag icke böra sättas lägre än till nyssberörda belopp. Anslag för ändamålet torde böra äskas på tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att såsom bidrag till bestridande av kostnaderna för det sextonde allmänna svenska folkskolläraryrmetet, som är avsett att hållas i Göteborg under år 1918, anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst 6,000 kronor.

Abnormundervisningen.

[30.]

Täckande av
brist i staten
för institutet
och förskolan
för blinda å
Tomteboda

1. **Täckande av brist i staten för institutet och förskolan för blinda å Tomteboda.** Till bestridande av utgifterna vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda är i riksstaten uppfört ett ordinarie anslag å 78,200 kronor. Anslaget, som tidigare utgick med ett belopp av 74,200 kronor, har från och med år 1915 ökats med 4,000 kronor till ovan angivna belopp för höjande av anslagstitlarna: vårdare och tjänstepersonal samt värme och lyshållning med respektive 1,500 och 2,500 kronor. Emellertid har det såväl före som efter sagda höjning visat sig, att utgifterna vid anstalten icke kunnat hållas inom de i staten angivna belopp, vadan brist i staten gång efter annan uppstått. Till täckande av sådan brist, uppkommen under åren 1907, 1908 och 1910, anvisade 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 ett belopp av 9,595 kronor; för enahanda ändamål beträffande åren 1911 och 1912 beviljade 1914 års senare riksdag på extra stat för år 1915 ett anslag av 12,225 kronor, och av 1916 års riksdag anvisades för samma ändamål beträffande åren 1913 och 1914 på extra stat för år 1917 ett belopp av 6,595 kronor. 1917 års riksdag anvisade på extra stat för år 1918 dels ett förslagsanslag av högst 14,410 kronor till täckande av under år 1915 uppkommen brist uti ifrågavarande stat, dels ock ett förslagsanslag av högst 15,000 kronor till täckande av sådan brist i samma stat, som till följd av stegrade kostnader för mathållning, beklädnad, värme och lyshållning, vårdare och tjänstepersonal m. m. kunde hava uppkommit under år 1916.

Genom särskilda beslut den 25 juni och den 12 oktober 1917 ställde Kungl. Maj:t sistnämnda anslag å respektive 14,410 och 15,000 kronor till förfogande av direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomteboda för med anslagen avsedda ändamål.

Nu föreligga från direktionen över nämnda anstalt fyra särskilda framställningar, avseende beredande av anslag till täckande av brist i anstaltens stat, som redan uppkommit eller väntas uppkomma.

I den första av omförmälda framställningar, dagtecknad den 5 april 1917, anmäler direktionen, att enligt de då avslutade räkenskaperna för år 1916 under nämnda år uppstått en brist å icke mindre än 31,420 kronor 29 öre.

Direktionen anför härom:

[30.]

Institutets inkomststat upptager ett ordinarie statsanslag å 78,200 kronor samt ett till 46,500 kronor beräknat belopp av elevavgifter. Då detta senare belopp för år 1916 uppgått till 88,849 kronor 17 öre, utgjorde inkomsten för året sålunda 127,049 kronor 17 öre.

I utgiftsstaten för institutet och förskolan, slutande å 124,700 kronor, utgöra de under rubriken »övriga utgifter» uppförda titlar ett sammanlagt belopp av 88,100 kronor. Dessa »övriga utgifter» hava emellertid för år 1916 uppgått till ett sammanlagt belopp av icke mindre än 121,869 kronor 46 öre eller 33,769 kronor 46 öre mer än det i staten upptagna utgiftsbeloppet och med 31,420 kronor 29 öre överskridande de till dessa utgifters bestridande tillgängliga inkomstmedlen.

Genom en i skrivelsen meddelad översiktstablå har direktionen uppvisat förhållandet mellan de i staten under rubriken »övriga utgifter» upptagna utgiftstitlarnas beräknade belopp och de verkliga utgifterna, minskade med de å respektive utgiftstitlar gottgjorda inkomstposterna. Sagda tablå upptager följande siffror:

	I staten uppförda utgifter. Kronor.	Verkliga utgifter år 1916. Kronor.	Besparing. Kronor.	Överskjutande utgifter. Kronor.
Fastighetens underhåll	7,000:—	4,417: 05	2,582: 95	—
Undervisning och arbetsmaterial	1,700:—	1,842: 01	—	142: 01
Inventarier	3,500:—	2,276: 12	1,223: 88	—
Kosthållet	30,000:—	39,502: 43	—	9,502: 43
Beklädnad	11,000:—	17,339: 33	—	6,339: 33
Läkare och sjukvård	3,100:—	3,260: 50	—	160: 50
Vårdare och tjänstepersonal	10,500:—	13,172: 48	—	2,672: 48
Tvätt och renhållning	3,000:—	4,276: 51	—	1,276: 51
Värme och lyshållning	11,500:—	28,814: 91	—	17,314: 91
Stallet	750:—	858: 58	—	108: 58
Diverse utgifter	6,050:—	6,109: 54	—	59: 54
Summa	88,100:—	121,869: 46	3,806: 83	37,576: 29
				33,769: 46

Det framginge härav, att besparingar kunnat göras å utgifter för fastighet och inventarier, under det att, trots iakttagande av största möjliga sparsamhet, på grund av rådande dyra priser å särskilt livsmedel, beklädnadspersedlar och bränsle övriga utgiftstitlar måst överskridas, delvis med betydande belopp.

I sin andra framställning, dagtecknad den 16 augusti 1917, anför Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

[30.] direktionen, efter erinran om sin förenämnda skrivelse den 5 april 1917, bland annat följande:

Då det belopp å 16,420 kronor 29 öre, varmed bristen år 1916, efter avdrag av det av 1917 års riksdag till dess täckande beviljade anslag av 15,000 kronor, stode obetäckt, med all säkerhet icke ens till någon del kunde amorteras under år 1917, som med hänsyn till fortfarande rådande prisförhållanden kunde förutses även komma att uppvisa ett större underskott, och det i övrigt icke vore möjligt att någon längre tid balansera ifrågavarande brist, utan att därigenom bristande kassatillgång till bestridande av löpande utgifter skulle uppstå, funne direktionen det vara nödvändigt, att i likhet med vad tidigare skett särskilda medel anvisades och ställdes till direktionens förfogande till bristens fulla täckande snarast möjligt.

Direktionen hemställde därför, att proposition om för ändamålet erforderligt anslag måtte avlätas till riksdagen.

I sin tredje framställning, likaledes av den 16 augusti 1917, redogör direktionen för anstaltens ekonomiska ställning under år 1917. Efter erinran om det belopp, vartill bristen under år 1916 i verkligheten uppgått, anför direktionen, att beträffande år 1917 med hänsyn till den alltjämt fortgående stegringen i de för driften av läroanstalten oundgängliga utgifter torde, trots all möjlig inskränkning och besparing, en brist kunna beräknas komma att uppstå till ett ännu högre belopp eller i runt tal 35,000 kronor.

Direktionen fortsätter därefter:

Att under nuvarande ekonomiskt mindre normala tider till prövning upptaga frågan om reglering av staten för institutet och förskolan ansåge direktionen emellertid alltjämt icke böra ifrågakomma, utan torde fortfarande, på sätt förut i liknande fall ägt rum, uppkommen brist böra täckas genom extra anslag.

Det vore å andra sidan högst nödvändigt, att uppkommande brist täcktes snarast möjligt efter bristens konstaterande, aildensund, därest de till bestridande av löpande utgifter för ett år tillgängliga anslagsmedlen för det året måste i avsevärd utsträckning tagas i anspråk för täckande av ett föregående års underskott, följden givetvis bleve, att åtminstone under senare delen av året svårigheter i avseende å kassatillgången uppstode, som nödgade till uppskov på längre tid med likviderande av upphandlade förnödenheter. Detta åter medförde särskilt för en statsinstitution olämpligt och menligt beroende av leverantörer, mången gång fördyring av varor, som vid kontant likvid kunnat tillhandlas billigare, och i enstaka fall rent av omöjlighet att erhålla erforderliga varor, som en leverantör icke ville eller ansåge sig kunna tillhandahålla utan mot kontant betalning.

Direktionen hemställer därför om avlåtande av proposition till riksdagen om beviljande av ett förslagsanslag å högst 35,000 kronor till den väntade bristens täckande.

I den fjärde av sina förutberörda framställningar, dagtecknad den 14 september 1917, har direktionen slutligen hemställt om utverkande av an-

slag redan under år 1918 till täckande av den brist, som med visshet kunde beräknas uppstå i sagda års stat.

[30.]

Direktionen erinrar om anstaltens ekonomiska belägenhet under de senaste åren och de åtgärder, som vidtagits eller av direktionen föreslagits för ställningens upphjälpande, och fortsätter därefter sålunda:

Om alltså, under förutsättning av bifall till vad direktionen föreslagit, den under ett år uppkomna bristen till beräknat belopp täcktes under det därpå följande årets höst, torde visserligen, därest den verkliga bristen motsvarades av eller icke allt för mycket överstege den beräknade bristen, det vara möjligt att med utnyttjande av de å det senare årets inkomststat inflytande kassamedlen, intill tidpunkten för bristens täckande, till väsentlig del bestrida löpande utgifter för året, utan att leverantörerna skulle behöva allt för länge vänta på likvid. Men enär vid nämnda tidpunkt fram på hösten det löpande årets anslagsmedel jämte övriga i staten beräknade inkomster till följd av deras otillräcklighet att täcka årets utgifter i deras helhet fullt förbrukats, inträdde, sedan med de influtna medlen till täckande av föregående årets brist resterande skulder guldits, den belägenheten, att för likviderande av utgifterna under åtminstone de tre sista månaderna av året saknades kassamedel, och svårigheterna härvid skulle ytterligare ökas, om, såsom i fråga om 1916 års brist, det föregående årets brist varit åtskilligt större än vad på förhand kunnat beräknas såsom sannolikt.

Det vore erfarenheten av det hart när omöjliga i att under månader hålla det stora internat, som institutet och förskolan utgjorde, i gång, utan att härför erforderliga medel stode till förfogande, som tvingade direktionen att med tanke på de under nästkommande års höst återkommande likartade svårigheterna hos Kungl. Maj:t anmäla det då blivande behovet av medel till omedelbart mötande av den brist i staten, som förutsåges måste uppkomma under år 1918 och som med hänsyn till storleken av bristen under år 1916 och de allttjämt stegrade priserna på oumbärliga förnödenheter icke kunde beräknas lägre än till 35,000 kronor utan sannolikt komme att överstiga detta belopp.

Att under längre tid stå i skuld hos leverantörer för så betydliga belopp, som det här vore fråga om, vållade ett för en statsinstitution synnerligen olämpligt beroende av leverantörerna och medförde stora svårigheter att till rimliga priser eller över huvud taget alls erhålla behövliga varor, då allt flera leverantörer med åberopande av de svåra tiderna såsom villkor för leverans uppställde fordran på snabb likvid.

Direktionen hemställer till slut, att proposition måtte avlåtas till riksdagen om anvisande av ett förslagsanslag å högst 35,000 kronor till förstärkande av det ordinarie anslaget till läroanstalten för år 1918.

I detta sammanhang torde slutligen böra omnämnas, att direktionen jämväl gjort underdånig anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes låta omedelbart av tillgängliga medel förskottsvis utanordna ett belopp av 50,000 kronor att användas till bestridande av under år 1917 oundgängliga utgifter för läroanstalten. Direktionen åberopar som skäl för denna sin hemställan i huvudsak samma omständigheter, som anförts i dess förutberörda framställningar. Därjämte framhåller direktionen, att det syntes böra vara uteslutet, att direktionen skulle för bestridande av anstaltens

[30.] utgifter i så stor utsträckning, som här vore i fråga, anlita under direktionens vård och förvaltning stående donationsfonder, skänkta för helt andra ändamål, och härför till och med nödgas realisera eller belåna dessa fonder tillhöriga värdepapper, varigenom ränte- och möjligen även kapitalförlust skulle åsamkas fonderna.

Med anledning av sistnämnda framställning och med hänsyn till det stora ekonomiska trångmål, i vilket den ifrågavarande läroanstalten då befann sig, har Kungl. Maj:t, efter folkskolöverstyrelsens och statskontorets hörande, den 26 oktober 1917 för det i framställningen angivna ändamålet till direktionen över institutet och förskolan förskottsvis låtit av tillgängliga medel utanordna ett belopp av 50,000 kronor.

Över den första av de förutnämnda framställningarna eller den, som avser medel till täckande av brist i staten för institutet och förskolan för år 1916, hava infordrade utlåtanden avgivits den 27 april 1917 av folkskolöverstyrelsen, den 28 juni 1917 av kammarrätten och den 12 september 1917 av statskontoret.

Folkskolöverstyrelsen har därvid anfört bland annat:

Det torde vara ovedersägligt, att olägenheterna för blindanstalterna å Tomteboda bliva synnerligen stora, om direktionen nödgas stå i skuld för förra årets utgifter och samtidigt saknar tillräckliga medel för bestridande av det löpande årets utgifter. Visserligen har, enligt vad överstyrelsen har sig bekant, riksdagen redan beviljat 14,410 kronor till täckande av den brist, som uppstått år 1915, och 15,000 kronor till täckande av beräknad brist för år 1916, men fortfarande kvarstå dock de olägenheter, som sammanhånga därmed, att en brist av 16,420 kronor för år 1916 är obetäckt, samtidigt som årets utgifter väsentligt överstiga de medel, direktionen enligt gällande stat har till sitt förfogande. Under sådana förhållanden och då efter det beslut, som enligt vad överstyrelsen inhämtat, 1917 års riksdag i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts framställning redan fattat beträffande täckande av för år 1916 beräknad brist i institutets och förskolans för blindas å Tomteboda stat, förnyad framställning i samma ärende icke torde av Kungl. Maj:t göras till 1917 års riksdag, får överstyrelsen i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes under år 1917 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna 16,420 kronor utöver av riksdagen redan beviljade 15,000 kronor till täckande av under år 1916 uppkommen brist i staten för institutet och förskolan för blindas å Tomteboda.

Kammarrätten har i ärendet inhämtat yttrande från sin revisionsavdelning och såsom eget utlåtande åberopat vad vederbörande revisor i ämnet anfört. Sagda revisor har intygat, att institutets och förskolans räkenskaper för år 1916, vilka företedde en under nämnda år uppkommen brist å 31,420 kronor 29 öre, blivit av honom den 21 juni 1917 slutgranskade utan anmärkning.

Statskontoret har hemställt om förslag till riksdagen, att ett belopp

av 16,421 kronor måtte för ändamålet uppföras på 1918 års tilläggsstat, för så vitt utgifter av dylikt slag i allmänhet komme att å sådan stat uppföras, men i annat fall på 1919 års riksstat, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1918 förfoga över beloppet.

Över direktionens framställningar angående medel till täckande av motsedd brist i förberörda stat för år 1917 samt medel till förstärkande av det ordinarie anslaget för institutet och förskolan för år 1918 har folkskolöverstyrelsen till ecklesiastikdepartementet inkommit med utlåtande av den 31 augusti 1917, varjämte statskontoret respektive den 6 och 20 oktober 1917 avgivit infordrade yttranden över samma framställningar.

Folkskolöverstyrelsen har tillstyrkt bifall till ifrågakvarande framställningar och därvid å nyo berört även frågan om medel till täckande av förutnämnda brist för år 1916. Överstyrelsen yttrar bland annat:

Av vad direktionen anfört framgår, att direktionen för närvarande vid sitt handhavande av anstaltens ekonomi har att dragas med dels en från år 1916 kvarstående brist å 16,420 kronor 29 öre, dels ett underskott å 1917 års budget, som vid årets slut kan beräknas hava nått ett belopp av åtminstone 35,000 kronor, vadan 1918 års hushållning kan förväntas börja med ett sammanlagt deficit av omkring 52,000 kronor. Då man betänker, att det till anstalten utgående ordinarie statsanslaget uppgår till 78,200 kronor samt att hela inkomstsommen enligt staten belöper sig till 124,700 kronor, finner man, att av 1918 års inkomster omkring två femtedelar omedelbart måste användas till likviderande av från år 1917 kvarstående skuld.

I och för sig är det ju icke förvånande, att anstaltens inkomststat under närvarande förhållanden visar sig otillräcklig, då den uppgjorts under helt andra förhållanden än de nu rådande. Av utgiftsstatens 124,700 kronor avses mer än hälften, eller sammanlagt 66,000 kronor, för följande ändamål: kosthåll, beklädnad, vårdare och tjänstepersonal, tvätt och renhållning, värme och lyshållning. Och då ju under de 3 senaste åren penningens köpkraft gent emot de persedlar och tjänstbarheter, som betecknas av nämnda rubriker, sjunkit i det hela väl under hälften och i flera fall än lägre, är det själfallet, att motsvarande brist måste uppstå i staten. Att bristen för år 1917 tros kunna begränsas till omkring 35,000 kronor är, i betraktande av penningvärdets fall, ett vittnesbörd om att stor sparsamhet iakttagits och avsevärd begränsning i utgifterna skett i jämförelse med förhållandena före kristiden. Någon förhoppning om att under den närmaste tiden en avsevärdare höjning av penningvärdet skall kunna ske torde väl numera icke heller finnas.

Med hänsyn till nu anförda omständigheter torde det vara uppenbart, något som överstyrelsen redan tidigare framhållit, att, så snart något stabilare förhållanden inträtt, en omreglering av anstaltens stat måste ske, så att inkomsterna bringas i riktigt förhållande till utgifterna.

Överstyrelsen finner det emellertid också klart, att den tillfälliga reglering av anstaltens budget, som nu är oundgänglig, icke lämpligen bör inskränkas till anvisande av medel till täckande av den återstående bristen i 1916 års stat och den beräknade bristen för år 1917 utan ock bör omfatta anslag till den brist, som med visshet kan

[30.]

föväntas uppkomma under år 1918. Direktionens framställningar giva med all tydlighet vid handen, något som också omedelbarligen framgår av bristens storlek i jämförelse med anstaltens hela inkomstsumma, att handhavandet av anstaltens ekonomi under närvarande omständigheter är förenat med utomordentliga svårigheter och att anstalten i en utsträckning, som icke kan anses förenlig med sunda förvaltningsprinciper eller en statsinstitutions värdighet, måste bliva beroende av sina leverantörers kreditgivning. Beviljas nu av 1918 års riksdag allenast anslag till 1916 och 1917 årens brister men intet till 1918 års brist, kan man med största visshet förutse, att anstaltens ekonomiska belägenhet under senare delen av år 1918 skall vara nära nog lika svår, som den är för närvarande.

Överstyrelsen kan därför icke underlåta att nu, med understödjande av direktionens framställningar, göra hemställan om anslag för täckande icke blott av 1916 och 1917 årens brister utan ock av den brist, som kan komma att uppstå under år 1918. Att överstyrelsens år 1916 gjorda hemställan i liknande syfte icke vann bifall, synes företrädesvis hava berott av principiella budgettekniska synpunkter. Det synes emellertid överstyrelsen, att dylika synpunkter, huru berättigade de i och för sig må vara, böra få vika för den verkliga belägenhetens oundgängliga krav. Det torde knappast vara en rimlig fordran, att direktionen skulle kunna år efter år handhava anstaltens ekonomi, utan att därför erforderliga medel ställas till dess förfogande.

Vad de erforderliga anslagens storlek vidkommer, synes av den förebragta utredningen tydligt framgå, att man, därest en verklig reglering av anstaltens ekonomi skall kunna komma till stånd, icke kan stanna vid lägre belopp än de av direktionen föreslagna, nämligen 16,420 kronor för år 1916 och 35,000 kronor för vart och ett av åren 1917 och 1918.

Statskontoret har hemställt om proposition till riksdagen angående medel till täckande av den beräknade bristen för år 1917. Beträffande direktionens hemställan angående medel för år 1918 till förstärkande av det ordinarie anslaget har statskontoret yttrat följande:

Statskontoret har hittills i allmänhet icke tillstyrkt vidtagande av åtgärder för täckande av motsedd brist i stat för år 1918. Vad särskilt blindinstitutet angår vill statskontoret i underdånighet erinra, dels att å 1918 års riksstat äro uppförda två förslagsanslag, högst, å tillhoppa 29,410 kronor för täckande av brister för åren 1915 och 1916, dels att statskontoret i underdåniga utlåtanden den 12 september och den 6 oktober 1917 hemställt såväl om uppförande å tilläggsstat för år 1918 av anslag å tillhoppa 51,421 kronor för täckande av ytterligare brist för år 1916 samt motsedd brist för 1917, som ock om anvisande redan innevarande år åt institutet av ett förskott å 50,000 kronor. Därest emellertid Kungl. Maj:t detta oaktat finner, att även eventuell brist för år 1918 i institutets och förskolans för blindas å Tomtebodas stat redan nu bör täckas, läser annan utväg ej förefinnas än att om anslag för sådant ändamål å tilläggsstat för år 1918 eller å 1919 års riksstat göra framställning till riksdagen.

Departement-
schefen.

Den brist i staten för institutet och förskolan, som uppstått under år 1916, har, såsom i det föregående omförmäls, visats hava uppgått till 31,420 kronor 29 öre. Då 1917 års riksdag till täckande av denna brist redan anvisat ett belopp av 15,000 kronor, bör återstoden av sagda brist,

vilken med utelämnande av öretalet utgör 16,420 kronor, nu täckas genom ett särskilt anslag å sistnämnda belopp. Detta anslag torde böra uppföras å tilläggsstat för år 1918.

På sådan tilläggsstat synes mig även av skäl, som i det föregående anförts, ett förslagsanslag, högst 35,000 kronor, böra uppföras till täckande av motsedd brist i förenämnda anstalts stat för år 1917. Därest ifrågavarande två anslag till sammanlagt belopp av 51,240 kronor bliva anvisade, bör givetvis erforderlig del därav användas för ersättande av det belopp, som statskontoret på grund av förenämnda nådiga beslut den 26 oktober 1917 må hava förskottsvis utbetalat till direktionen för institutet och förskolan.

Vad sedan vidkommer frågan om medel för år 1918 till förstärkande av det ordinarie anslaget till institutet och förskolan, har det visat sig, att det ordinarie anslaget, trots gjorda besparingar på vissa utgiftsposter, under nuvarande förhållanden är alldeles otillräckligt för läroanstaltens behöriga drivande. Vidare torde några större prisnedsättningar å varor, som för sagda anstalt äro oundgängliga, icke kunna förväntas under år 1918. Slutligen kan det icke anses tillbörligt, att direktionen över anstalten nödgas för utgifter, som äro avsedda att bestridas med ovanberörda ordinarie anslag jämte elevavgifter, anlita anstaltens för andra ändamål bestämda donationsfonder.

Statskontoret har visserligen, på grund av hittills i liknande fall tillämpade principer, satt i fråga, huruvida medel redan nu böra beredas för täckande av den motsedda bristen för år 1918 i staten för institutet och förskolan. Såsom kassaförlagskommittén framhållit i sitt den 20 mars 1917 avgivna betänkande böra emellertid nu åtgärder vidtagas för att för framtiden undvika det hittills praktiserade förskottssystemet. I anslutning till de principer, som ligga till grund för kommitténs betänkande, har jag här ovan under olika punkter föreslagit anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 till täckande av väntat underskott i vissa verks, institutioners och inrättningsars stater för samma år. Någon anledning att i nu förevarande fall använda ett annat förfaringssätt föreligger uppenbarligen icke, även om därigenom anslag för täckande av underskott för sammanlagt icke mindre än 4 år, 1915—1918, komma att bliva uppförda å 1918 års riksstat och tilläggsstaten för samma år. Jag anser således, att för mötande jämväl av den motsedda bristen för år 1918 erforderliga medel böra beredas å 1918 års tilläggsstat. På grund av den erfarenhet rörande utgifterna för anstalten, som redan vunnits, torde detta förstärkningsanslag icke böra sättas lägre än till 35,000 kronor. Givetvis bör det få karaktären av förslagsanslag, högst det angivna beloppet.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att på tilläggsstat för år 1918 såsom särskilda förslagsanslag anvisa:

dels högst 16,420 kronor till täckande av under år 1916 uppkommen brist i staten för institutet och förskolan för blindas i Tomtebodas,

dels högst 35,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till täckande av sådan brist i staten för omförmälda anstalt, som till följd av stegrade kostnader för mathållning, beklädnad, värme och lyshållning, vårdare och tjänstepersonal m. m. uppkommit för år 1917,

dels ock högst 35,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till förstärkande av det ordinarie anslaget till nämnda institut och förskola för år 1918.

[31.]

Täckande av
brist i staten
för förskolan
för blindas i
Växjö.

2. Täckande av brist i staten för förskolan för blindas i Växjö.

I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har riksdagen till täckande av under år 1916 uppkommen brist i staten för förskolan för blindas i Växjö anvisat på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 1,193 kronor, att mot redovisningsskyldighet tillhandahållas skolans styrelse, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 låta förskottvis av tillgängliga medel utanordna beloppet.

Nu har folkskolöverstyrelsen — med förmålan att styrelsen för nämnda skola i skrivelse till överstyrelsen *dels* meddelat, att enligt approximativ beräkning av skolans utgifter under år 1917 en brist i staten av cirka 5,000 kronor vore att förvänta vid årets slut, *dels ock* anhållit om åtgärder för beredande av medel att täcka den sålunda beräknade bristen — i underdånig skrivelse den 31 augusti 1917 hemställt om förslag till riksdagen angående anvisande på extra stat för år 1919 av ett förslagsanslag, högst 10,000 kronor, till täckande av sådan brist i staten för ovannämnda förskola, som kunde hava uppkommit eller uppkomme under åren 1917 och 1918.

Till stöd för denna sin hemställan har överstyrelsen anført bland annat:

Överstyrelsen har i ärendet infordrat yttrande av inspektören för blindundervisningen, vilken från skolans rektor införskaffat ytterligare upplysningar. Av vad som sålunda i ärendet inhämtats framgår, att för tiden den 1 september—den 31 december 1917 skulle mot en utgiftssumma av omkring 14,000 kronor svara inkomster

å tillhopa 8,800 kronor, vadan en brist å cirka 5,200 kronor kan antagas uppkomma. Härvid är emellertid att märka, att sagda utgiftssumma beräknats i enlighet med utgifterna under motsvarande del av år 1916, utan att hänsyn tagits till de sedan dess inträdda pristegringarna. Bristen kan alltså i själva verket antagas komma att uppgå till ej obetydligt högre belopp än ovan angivits.

Inspektören för blindundervisningen, som vitsordat, att enligt hans mening den största sparsamhet iakttagits vid handhavandet av skolans ekonomi, har, under frambäl- lande av de stora olägenheter, som uppstå av att nödgas anlita krediten, uttalat önskvärdheten av att medel till bristens täckande kunde utgå redan under år 1917 ävensom påpekat nödvändigheten av att medel beredas jämväl till täckande av den brist i skolans stat, som med visshet kan förväntas uppstå under år 1918.

I överensstämmelse med vad överstyrelsen redan under en föregående punkt anfört rörande blindanstalten å Tomtebodå, finner överstyrelsen det oundgängligt, att erforderliga åtgärder vidtagas för ett rationellt orduande jämväl av blindanstaltens i Växjö ekonomi, så att densamma befrias från de ytterliga svårigheter och det beroende av leverantörers godtycke, de nuvarande förhållandena medföra. Säsom likaledes förut anförts i fråga om blindanstalten å Tomtebodå torde detta, intill dess erforderlig höjning av ordinarie anslag lämpligen kan vidtagas, kunna ske blott därigenom, att på en gång anvisas erforderliga belopp till täckande såväl av under gången tid uppkommen brist som av sådan brist, som med visshet kan beräknas uppstå under löpande år. Då, säsom förut framhållits, något tvivel ej torde kunna råda därom, att prisförhållandena även under år 1918 komma att bliva abnormt höga, vill överstyrelsen, i likhet med vad överstyrelsen förut hemställt med avseende å blindanstalten å Tomtebodå, förorda, att i nämnda hänseende erforderligt anslag nu anvisas åt blindskolan i Växjö.

Vad beträffar bristens belopp, har säsom nämnts skolans styrelse för år 1917 beräknat detsamma till omkring 5,000 kronor, och det synes antagligt, att det kommer att överstiga nämnda summa. Att bristen under år 1918 skulle bliva mindre synes icke antagligt. Om ett anslag å 10,000 kronor anvisas för ändamålet, torde man alltså näppeligen kunna förutsätta, att uppkommande brist därmed skulle kunna till fullo täckas, men sagda belopp torde bliva tillräckligt för att undanröja de svårigheter, de närvarande förhållandena medföra. Överstyrelsen anser alltså, att anslaget lämpligen kan begränsas till 10,000 kronor.

Över denna framställning har statskontoret den 10 oktober 1917 avgivit infortrat utlåtande och därvid yttrat följande:

I överensstämmelse med den mening, statskontoret förut i liknande fall, exempelvis i underdånigt utlåtande den 3 oktober 1917 angående täckande av brist i farmaceutiska institutets stat m. m., uttalat, anser sig statskontoret icke heller i detta fall böra för närvarande tillstyrka täckande av brist för längre tid framåt än den, som kan beräknas uppstå för innevarande år. För sådant ändamål får statskontoret i underdånighet hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t i nådig proposition föreslå riksdagen medgiva, att ett belopp av 5,000 kronor må uppföras å tilläggsstat för år 1918 eller eventuellt å 1919 års riksstat, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1918 förfoga över beloppet.

Då emellertid av handlingarna framgår, att det vore för förskolan synnerligen önskvärt, om den uppkomna bristen kunde bliva täckt redan under år 1917, vill stats-

[31.] kontoret, med åberopande av sitt den 6 oktober 1917 avgivna underdåniga utlåtande angående förskotterande av anslag till institutets och förskolans för blinda å Tomteboda utgifter, ifrågasätta, huruvida icke Kungl. Maj:t skulle finna skäl att anvisa ett belopp av 5,000 kronor under förskottstitel för att sedermera täckas av det anslag på extra stat å samma belopp, om vars äskande hos riksdagen statskontoret här ovan gjort underdånig framställning.

Departementschefen.

Med hänsyn till de ekonomiska svarigheter, med vilka förskolan för blinda i Växjö under år 1917 haft att kämpa, har Kungl. Maj:t genom beslut den 26 oktober nämnda år låtit förskottsvis av tillgängliga medel utanordna ett belopp av högst 5,000 kronor till täckande av sådan brist i staten för sagda förskola, som till följd av stegrade kostnader för mathållning, beklädnad, värme och lyshållning, vårdare och tjänstepersonal m. m. kunde hava uppkommit eller uppkomme under år 1917.

Medel böra tydligen nu äskas hos riksdagen till slutligt täckande av berörda brist. Sannolikt är, att denna brist kommer att överstiga ovannämnda belopp, 5,000 kronor. Då emellertid förskolans räkenskaper för ifrågasvarande år, efter vad jag inhämtat, ännu icke äro avslutade, kan bristen icke exakt till beloppet angivas. Jag finner därför lämpligast, att förslag till riksdagen avlåtes om uppförande på tilläggsstat för år 1918 av ett förslagsanslag, högst 5,000 kronor, för det angivna ändamålet.

Beträffande behovet av ett särskilt anslag för år 1918 till förstärkande av det ordinarie anslaget synes mig ingen skillnad förefinnas mellan förskolan i Växjö och institutet och förskolan å Tomteboda. Då jag redan tillstyrkt avlåtande av framställning till riksdagen angående dylikt anslag till sistnämnda läroanstalt, bjuder konsekvensen, att jag förordar liknande framställning till riksdagen beträffande förskolan i Växjö. Förstärkningsanslaget till denna skola torde böra bestämmas till det av folk-skolöverstyrelsen förordade beloppet, 5,000 kronor, och uppföras på tilläggsstat för år 1918 såsom förslagsanslag, högst nämnda belopp.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att på *tilläggsstat* för år 1918 såsom särskilda förslagsanslag anvisa:

dels högst 5,000 kronor till ersättande av det belopp, som statskontoret på grund av förenämnda nådiga beslut den 26 oktober 1917 må hava förskottsvis utbetalt till täckande av sådan brist i staten för förskolan för blinda i Växjö, som till följd av stegrade kostnader för mathållning, beklädnad, värme och lyshållning, vårdare och tjänstepersonal m. m. uppkommit för år 1917,

dels och högst 5,000 kronor, att efter Kungl. Maj:ts bestämmande användas till förstärkande av det ordinarie anslaget till förskolan för år 1918.

3. Täckande av brist i staten för åren 1917 och 1918 för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten. På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1917 års riksdag till täckande av brist i 1917 års stat för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl. på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 15,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 låta förskottsvis av tillgängliga medel utanordna beloppet.

Den 25 juni 1917 ställde Kungl. Maj:t sagda anslag till förfogande mot redovisningsskyldighet av styrelsen för nämnda stiftelse att användas för det med anslaget avsedda ändamålet.

Nu har sagda styrelse i skrivelse den 30 oktober 1917 hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes hos 1918 års riksdag göra framställning om extra bidrag av 6,000 kronor för år 1917 och 43,500 kronor för år 1918 till uppehållande av stiftelsens verksamhet och att dessa medel måtte under loppet av år 1918 ställas till styrelsens förfogande.

Till stöd för denna sin hemställan har styrelsen anfört bland annat:

För att minska trycket av de ekonomiska svårigheterna hava inom stiftelsen vissa förändringar och inskränkningar under året utförts: den 1 maj flyttades sålunda asylisterna från den mindre asylen till den större, där utrymme för dem bereddes därigenom, att flera av personalrummen utrymdes och samma personal inlogerades i den mindre asylen. Vinsten härav blev, att ett hushåll kunde indragas samtidigt som en husmor och två tjänarinnor kunde användas för semestertjänstgöring inom stiftelsen. — Arbetshemmet, förlagt till Grästorps, 24 km. från staden, flyttades den 20 augusti till Vänersborg, till dövstumskolans byggnader å dess ena avdelning (som till följd av dyrtiden hade blivit utrymda), vilka från och med den 1 augusti för stiftelsens räkning blivit förhyrda på 3 år. — De oroliga sjuka inlogerades samtidigt i den mindre asylens byggnad, där hushållet på nytt måste träda i verksamhet. — Under våren och sommaren hade icke mindre än 19 av stiftelsens svagaste elever dött och särskilt asylisternas antal hade därigenom så decimerats, att de med någon inskränkning i utrymme numera torde kunna få plats i den större asylen, även sedan personalen där ånyo fått taga sina rum i besittning. — Den 1 oktober utrymdes för andra gången den mindre asylen, då de oroliga sjuka flyttades till den s. k. sjukavdelningen i arbetshemmets nyförhyrda lokaler och hushållet i den asylen helt och hållet upplöstes. — Förhyrandet av dövstumskolans byggnader, som av dess styrelse välvilligt uppläts mot en hyra av 2,000 kronor från och med den 1 augusti 1917 till 1 juli 1918 (därefter mot en hyra av 4,700 kronor per år), kommer icke att försäkra stiftelsen någon ökad hyreskostnad, emedan en del av de förutvarande lokalerna i Grästorps, vilka stiftelsen förhyrt till den 1 oktober 1918, kunnat hyras ut. — Dessa flytt-

[32.]

Täckande av brist i staten för åren 1917 och 1918 för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten.

[32.]

ningar och omflyttningar hava givetvis förorsakat både kostnader och mycket arbete, men fördelarna av att dels hava hela anstalten samlad på ett ställe, dels slippa uppvärma och belysa den mindre asylen, dels ock kunna upplösa ett hushåll och därigenom minska personalens antal torde få anses väl uppväga både kostnader och mödor.

Oaktat dessa inskränkningar komma ändock de till årets slut beräknade utgifterna att överstiga inkomsterna för samma tid med 6,000 kronor, en brist, som ej kan fyllas på annat sätt än att staten träder hjälpande emellan. — Det krigstidstillägg, som styrelsen ansett skäligt tillerkänna den vid stiftelsen anställda personalen, beräknat efter 10 procent av vars och ens kontanta lön samt efter 15 procent för föreståndarinnan, som hittills icke åtnjutit några som helst naturaförmåner, uppgår till 2,817 kronor, och åt föreståndarinnan, som hittills haft bostad i dövstumskolan men nu icke längre får åtnjuta denna förmån, har styrelsen beslutat, att ett hyresbidrag av 1,200 kronor per år skall utgå från och med den 1 oktober 1917. Dessa båda utgiftsposter hava ock i sin mån bidragit till att utgifterna komma att överstiga inkomsterna. — Den vid stiftelsen anställda tjänstepersonalens (såsom sömmerskor, sköterskor, tjänarinnor) tillämpade lönestat har under de senaste åren visat sig alldeles för låg i jämförelse med motsvarande löner vid andra liknande anstalter. Styrelsen har därför beslutat, att från och med nästa år en för denna personal nyuppgjord lönestat skall tillämpas och att det krigstidstillägg, som samma personal får beräkna under år 1918, skall utgå med 5 procent av den kontanta lönen, under det att för de övriga det skall utgå med respektive 10 och till 15 procent — i sin helhet beräknat till 2,585 kronor.

Det förslag till inkomst- och utgiftsstat för stiftelsen för år 1918, vilket härmed bifogas, visar en ännu mycket större brist än den, som under år 1917 på förhand beräknades skola uppstå, men är en naturlig följd av de alltjämt stegrade levnadsomkostnaderna. Bland de utgiftsposter, som förete de största ökningarna, kommer helt naturligt bränsle allra först: från cirka 8,000 kronor år 1915, 15,000 år 1916, 24,000 år 1917 till beräknade 32,000 kronor år 1918; därefter kosthållet från 45 öre per dag och person år 1915, 52 öre år 1916, 65 öre år 1917 till beräknade 80 öre för år 1918; eller i sin helhet från 45,621 kronor år 1917 till beräknade 59,276 kronor år 1918; tvätt och renhållning med en stegring per person och år från 28 kronor år 1916, 38 kronor år 1917 till beräknade 50 kronor för år 1918; likaså har beräknade kostnaden för beklädnad måst höjas till 50 kronor för elev för år 1918.

Utgifterna för år 1918, som beräknats med hänsyn till de alltjämt pågående prisstegringarna, uppgå till 166,500 kronor, under det att inkomsterna — däri inbegripet ett statens hyresbidrag av 10,000 kronor för år 1918 — uppgå endast till 122,500 kronor, vadan en brist av 43,500 kronor kommer att uppstå under nästa år, vilken brist icke kan fyllas på annat sätt än genom statens mellankomst. Då stiftelsen alltjämt saknar rörelsekapital, är det nödvändigt, att medel till täckande av bristen redan under år 1918 ställas till styrelsens förfogande.

Vid framställningen voro fogade dels en tabell över anstaltens verkliga inkomster och utgifter från och med den 1 januari till och med den 30 september 1917 jämte beräkning av vid årets slut uppkommande brist, dels ett förslag till inkomst- och utgiftsstat för år 1918 vid ifrågavarande stiftelse.

På grund av remiss hava infordrade utlåtanden i ämnet avgivits den 18 november 1917 av överinspektören för sinnessjukvården, den 1 december

1917 av folkskolöverstyrelsen, som hört inspektören för dövstumundervisningen, och den 18 december 1917 av statskontoret, och hava samtliga dessa myndigheter tillstyrkt bifall till den av stiftelsens styrelse gjorda framställningen.

[32.]

Inspektören för dövstumundervisningen har framhållit, att anstaltens drift blivit ordnad på ekonomiskt sätt, den anställda personalen utnyttjats, så långt dess krafter räcka, kostnaderna för bränsle, kosthåll, tvätt och elevernas beklädnad upptagits till låga belopp i jämförelse med vad som beräknats för sjukvårdsinrättningar och dövstumskolor i den del av landet, där drottning Sofias stiftelse för närvarande är förlagd, och lönerna för föreståndarinna, lärarinnor och tjänstepersonal faststälts till måttliga belopp, på grund varav han ansett de brister, som uppstått i staten för år 1917 och som beräknas komma att uppstå i staten för år 1918, oaktat flera landsting på framställning av stiftelsens föreståndarinna fattat beslut om årsavgifternas höjande, böra fyllas, på det att stiftelsen må kunna upprätthålla sin verksamhet.

Överinspektören för sinnessjukvården vitsordar ock i avgivet utlåtande fördelarna av det förut alltför trångbodda arbetshemmets förflyttning till rymligare lokaler och möjligheten av den inskränkning av asylvården, som för dyrtidens skull ägt rum, samt noggrannheten i beräkningen av utgiftsposterna, varvid av honom framhållits, att de avlöningsförmåner, som lärarinnorna skulle komma att åtnjuta, vore mindre än vad som av särskilt tillkallade sakkunniga föreslagits i det i april 1914 avgivna betänkandet angående ordnandet av vården om blinda med komplicerat lyte, och att den förhöjning av löneförmånerna för den lägre tjänstepersonalen, som skett i den för år 1918 uppgjorda staten, i förhållande till vad som i nämnda betänkande upptagits, motiverades av den minskning i penningvärdet, som inträtt under de efter detsamma avgivande gångna åren, på grund varav och med hänsyn till den särställning, anstalten intog därutinnan, att riksdagen beslutat statens övertagande av densamma, så snart de nybyggnader, vartill riksdagen beviljat anslag, blivit uppförda, överinspektören tillstyrker den underdåniga framställningen.

Folkskolöverstyrelsen yttrar bland annat:

På framställning av Kungl. Maj:t beslutade 1914 års senare riksdag anvisa medel för uppförande av erforderliga byggnader till beredande av anstaltsvård för blinda med komplicerat lyte och bemyndigade Kungl. Maj:t att vid den tid, då den föreslagna statsanstalten trädde i verksamhet, för statsverkets räkning övertaga den av drottning Sofias stiftelse bedrivna verksamheten. Därigenom har det i princip blivit erkänt, att vården om de blinda med komplicerat lyte är en statsangelägenhet, fastän tidpunkten för anstaltens överlämnande åt staten framflyttats genom byggnadsarbetets uppskjutande på grund av nu rådande ovissa förhållanden inom byggnadsyrket. Staten torde sålunda kunna anses hava åtagit sig att tillse, att den anstalt, som för närvarande har vården om ifrågavarande blinda sig anförtrodd, nämligen den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstamma och blinda sinnesslöa m. fl., erhåller tillräckliga medel för verksamhetens bedrivande, intill dess staten må kunna övertaga densamma. Statens förpliktelser i sådant avseende gjordes gällande i Kungl. Maj:ts framställning (proposition nr 280) den 23 april 1917 till 1917 års riksdag, och riksdagen, som icke fann anledning till erinran mot den gjorda framställningen, beviljade medel till täckande av brist i 1917 års stat för vårdanstalten.

[32.]

Av styrelsen för ifrågavarande stiftelse hade bristen för år 1917 beräknats till 15,000 kronor eller, om hänsyn skulle tagas till sannolika ytterligare prisstegringar, till 17,000 kronor, vartill skulle komma ett belopp av omkring 3,000 kronor, därest dyrtidstillägg enligt vissa grunder skulle utgå till den vid anstalten anställda personalen. Kungl. Maj:t föreslog riksdagen att för ändamålet anvisa ett belopp av 15,000 kronor, varvid anfördes folkskolöverstyrelsens yttrande den 14 mars 1917, vari överstyrelsen förklarar sig visserligen behjarta det behov av dyrtidstillägg, som kunde förefinnas för anstaltens personal, som så länge arbetat med erkänt ringa avlöning, men dock anse sig näppeligen kunna tillstyrka bifall till styrelsens ansökan i denna del, då, efter vad som upplysts, större delen av personalen in natura åtnjöte förmånen av fri kost och bostad och de vid anstalten verkande lärarinnorna redan fått sina löner betydligt förhöjda, och med hänsyn till de alltjämt pågående prisstegringarna hemställt, att det erforderliga understödet beräknades till 17,000 kronor. Riksdagen beslutade i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts framställning.

Överstyrelsen kan i likhet med inspektören för dövstumundervisningen och överinspektören för sinnessjukvården icke finna annat, än att styrelsen för drottning Sofias stiftelse ordnat anstaltens verksamhet på ett sådant sätt, som överensstämmer med anstaltens ändamål, och vidtagit de inskränkningar och besparingar, som utan att lägga hinder i vägen för verksamhetens ändamålsenliga bedrivande varit möjliga. Den brist, som oaktat det av 1917 års riksdag beviljade anslaget uppstått i samma års stat, hade väl blivit mindre, om styrelsen iakttagit det av folkskolöverstyrelsen gjorda avstyrkandet av tilldelning av dyrtidstillägg åt anstaltens personal. Men då styrelsen icke torde hava erhållit någon anvisning i detta avseende och då tillfällig löneförbättring eller krigstidstillägg för år 1917 genom riksdagens beslut tillerkänts åt befattningshavare, som med avseende på anställning och åligganden äro närmast att jämföra med ifrågavarande personal, och då prisstegringarna under året fortgått på ett sätt, som överstyrelsen ej kunnat förutse, torde styrelsens åtgärd i detta stycke icke böra medföra någon nedsättning i beräkningen av den nu anmälda bristen. Tydligen är det dyrtiden, som såväl ansetts nödvändiggöra förhöjning genom nämnda krigstidstillägg för år 1917 och genom ny lönestat för år 1918 av de förut jämförelsevis låga avlöningarna för föreståndarinnan, lärarinnor och tjänstepersonal, som ock framkallat en stegring av kostnaderna för anstalten, som icke kunnat förutses. Då staten, såsom förut framhållits, torde kunna anses hava åtagit sig att sörja för att anstaltens verksamhet på tillbörligt sätt upprätthålles, intill dess att anstalten övertages av staten, synes det vara oundgängligt, att staten vidkännes de ökade utgifter för anstalten, vilka på förutnämnt sätt beräknas komma att uppstå under åren 1917 och 1918.

Överstyrelsen förutsätter, att för beredande av härför erforderliga medel framställning måste ske till riksdagen.

I överensstämmelse med vad som skett i liknande fall, och även i fråga om brist i staten för drottning Sofias stiftelse för år 1917, torde det anslag, som i förevarande fall kan komma att beviljas, böra utgå redan under år 1918.

Detta är så mycket mer behöfligt som bristen på rörelsekapital för anstaltens verksamhet redan vällat avsevärda svårigheter och under år 1918 torde komma att föranleda mycket bekymmersamma förhållanden, om icke medel för mötande av svårigheterna kunna förväntas redan under senare delen av året.

Statskontoret har i ärendet anfört:

Med hänsyn till vad i detta ärende förekommit, och då det synes statskontoret, i likhet med folkskolöverstyrelsen, vara oundgängligt, att staten träder emellan för

avhjälpande av de bekymmersamma förhållanden, som i annat fall skulle för anstalten uppkomma, finner sig statskontoret böra hemställa, det tacktes Kungl. Maj:t vidtagna åtgärder för beredande av det erforderliga beloppet, högst 49,500 kronor, och torde detsamma böra uppföras såsom anslag å tilläggsstat för år 1918.

Under punkten 201 i det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden har jag redan erinrat därom, att 1914 års senare riksdag anvisat medel för uppförande av erforderliga byggnader till beredande av anstaltsvård för blinda med komplicerat lyte samt bemyndigat Kungl. Maj:t att vid den tid, då den föreslagna statsanstalten trädde i verksamhet, för statsverkets räkning övertaga den av drottning Sofias stiftelse bedrivna verksamheten. Likaledes omförmälde jag, att nyssberörda byggnadsarbete blivit på överintendentensämbetets hemställan tills vidare uppskjutet, varav följer, att tidpunkten för anstaltens överlämnande åt staten ävenledes blivit framflyttad. Under sådana omständigheter och på skäl i övrigt, som i det föregående anförts, synes det påkallat, att staten nu bidrager med de medel, som för anstaltens verksamhet äro behöfliga och som icke på annat sätt kunna erhållas. Förslag härom torde böra avlätas till innevarande års riksdag.

Beträffande det av stiftelsens styrelse begärda beloppet har jag intet att erinra. Det för ändamålet erforderliga anslaget torde böra få karaktären av förslagsanslag, högst nämnda belopp. Då anstaltens verksamhet under år 1918 är beroende av att detta anslag kan för styrelsen vara tillgängligt redan sagda år, synes det böra uppföras på tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer således, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att till tackande av den brist, som uppkommit i 1917 års stat för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl., ävensom för tackande av motsedd brist i 1918 års stat för samma anstalt anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst 49,500 kronor.

Den tekniska undervisningen.

[33.]

Ökade medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan.

1. **Ökade medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan.** Jag har i mina framställningar om anslagsäskanden till 1918 års riksdag haft flera tillfällen att påpeka svårigheten att under nuvarande förhållanden få sådana anslag, som avse kostnader för bränsle, lyshållning m. m., att räcka till. Ej mindre svårt har det visat sig att beräkna den erforderliga ökningen i dessa anslag för att de skulle fylla behovet.

Om dessa svårigheter har jag särskild anledning att erinra i sammanhang med min framställning under förevarande punkt.

Till vartdera av åren 1917 och 1918 har riksdagen på extra stat för tekniska högskolan anvisat ett belopp av 40,000 kronor till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. Dessa extra anslag hava avsetts att täcka dylika utgifter för högskolans nya byggnader.

Trots det att de nya byggnaderna, mot beräkning, ej voro tagna i bruk vid 1917 års ingång utan först vid ingången av höstterminen 1917 började användas — vilket visserligen blott i fråga om belysningen kom att medföra en minskad utgift — fann man redan tidigt av nöden att bereda högskolan förstärkning av det för år 1917 anvisade beloppet av 40,000 kronor till nu omförmälda utgifter. I skrivelse den 8 februari 1917 anhöll därför högskolestyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte göra framställning till riksdagen om ett tilläggsanslag för ändamålet. I en till riksdagen år 1917 avlåten proposition (nr 120) äskade Kungl. Maj:t ett sådant tilläggsanslag till belopp av 50,000 kronor, vilket även av riksdagen beviljades.

I nämnda skrivelse hade högskolestyrelsen även anhållit om tilläggsanslag för år 1918. På grund av föreliggande sakkunnig utredning av civilingenjören H. Theorell beräknade styrelsen anslagsbehovet vid nybyggnaderna för bränsle, lyshållning m. m. under år 1918 komma att uppgå till 118,895 kronor. Utöver det av styrelsen redan begärda — och sedermera av riksdagen beviljade — beloppet av 40,000 kronor skulle således krävas ett tilläggsanslag av 78,895 kronor. Framställningen härom ledde då ej till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Frågan om ett dylikt tilläggsanslag har nu återupptagits av styrelsen, och anslagsbeloppet är i styrelsens skrivelse härom av den 9 oktober 1917

höjt till 116,000 kronor. I skrivelsen omförmäler styrelsen, att då förhållandena rörande bränsletillgången numera vore avsevärt svårare än vid avlåtandet av styrelsens föregående skrivelse i ämnet, styrelsen åter hänvänt sig till Theorell och av honom erhållit ett styrelsens skrivelse bilagt yttrande.

Detta yttrande är av följande innehåll:

På anmodan av rektor C. J. Magnell får jag lämna följande komplettering till min skrivelse av den 7 februari 1917 angående bränslebehov för högskolans nybyggnader.

I nämnda skrivelse är bränsleåtgången vid full uppvärmning av byggnaderna samt nödig ventilation beräknad till 1.100 ton stenkol.

Att denna siffra är högre än den, som beräknades år 1914 och i min skrivelse av den 22 september 1914 angavs till 900 ton, beror dels därpå, att de stenkol, som numera och sannolikt en tid framåt kunna erhållas, icke kunna beräknas av samma effektivitet som de ursprungligen beräknade och dels därpå, att byggnadernas värmebehov enligt erfarenheten under den gångna eldningstiden 1916—1917 synes vara något högre än vad som beräknats.

Då det sedan en tid varit klart, att stenkol icke av något slag under närmaste tiden kan påräknas, hava eldstäderna under sommaren så förändrats, att andra bränsleslag, sasom ved, torv, kottar o. d., med fördel kunna användas. Koks kan även användas, men detta bränsle blir dyrare än ved och torde för övrigt komma att reserveras för andra slag av eldstäder, där det är mera nödvändigt.

Mot ovan angivna kvantitet stenkol svarar ungefärligen 7,000 kubikmeter barrved. Kostnaden för sådan ved fritt banvagn Stockholm är av bränslekommissionen beräknad till högst 20 kronor för kubikmeter. Om kostnaden för uppkörning från Östra stationen beräknas till en krona för kubikmeter, skulle kostnaden för veden på platsen sålunda uppgå till 147,000 kronor.

Veden torde i större poster kunna inläggas i befintligt förråd, varifrån den allt efter förbrukning transporteras in till pannorna. Kostnaden för dessa transporter kan beräknas till i medeltal 24 kronor för dag i 250 dagar eller till 6 000 kronor.

För det fall, att eldning skulle ske med koks, vilket dock icke erbjuder någon fördel mot vedeldning, kan koksåtgången beräknas till omkring 26,000 hektoliter. Med ett för närvarande gällande pris på koks av 10 kronor för hektoliter skulle kostnaden för eldning med koks sålunda uppgå till 260,000 kronor.

Härtill kommer kostnaden för bränsle till den i bostadshuset befintliga lilla värmeledningspannan, vilken såvitt möjligt bör eldas med koks. Bränslebehovet för denna panna uppgår till omkring 300 hektoliter koks för år, vilket med ett pris av 10 kronor för hektoliter gör en kostnad av 3,000 kronor.

Totala kostnaden för bränsle till samtliga byggnader skulle sålunda uppgå till:

För stora värmecentralen	kronor 153 000: —
» bostadshuset	» 3 000: —
	<hr/>
	Summa kronor 156,000: —

Med åberopande av Theorells yttrande har styrelsen i sin ifrågavarande skrivelse begärt, att Kungl. Maj:t måtte för bränsle, lyshållning

m. m. vid högskolans nybyggnader under år 1918 ställa till styrelsens förfogande ett belopp av inalles 156,000 kronor, däruti inberäknat det redan å extra stat för nämnda år uppförda anslaget, 40,000 kronor. Det erforderliga tilläggsanslaget skulle alltså utgöra förutnämnda belopp av 116,000 kronor.

Departementschefen.

Styrelsens nu gjorda framställning bekräftar huru svårt det är att under nuvarande förhållanden å bränslemarknaden ens för en närmare framtid beräkna behov av den art, varom nu är fråga. Att ett tilläggsanslag för omförmälda ändamål är av nöden torde vara uppenbart, och jag vill därför hemställa om beredande av ett sådant, uppfört å tilläggsstat för år 1918. Anslaget synes mig, i betraktande av den naturliga osäkerheten i beräkningarna av bränsleprisen, kunna sättas till ett jämnat belopp av 100,000 kronor.

Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen

att till förstärkning av det för tekniska högskolan på extra stat för år 1918 beviljade anslaget å 40,000 kronor till diverse utgifter för bränsle, lyshållning m. m. anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag högst 100,000 kronor.

[34.]

Resestipendier för lärare vid tekniska högskolan.

2. **Resestipendier för lärare vid tekniska högskolan.** I underdånig skrivelse den 14 september 1917 har styrelsen för tekniska högskolan framlagt åtskilliga åskanden om anslag för högskolan. För flertalet av dem har jag redogjort vid anmälan av de anslagsfrågor, som tillhöra regleringen av riksstatens åttonde huvudtitel för år 1919. Jag har därvid hemställt om avlåtande till riksdagen av de framställningar, som synts mig påkallade. Ytterligare ett anslagsyrkande, vilket gäller beredande av medel, att ställas till vederbörandes förfogande redan under år 1918, torde jag nu få omförmåla.

Det gäller återupplivandet av ett extra anslag, som under det första skedet av byggnadsarbetena för högskolans nya lokaler vid Valhallavägen åren 1913—1916 utgick till »stipendier åt lärare vid högskolan för utrikes studieresor under tiden för utförande av högskolans nybyggnader». Dessa stipendier voro avsedda för och användes till resor för studier rörande utrustningen av de nya laboratorierna. Anslagets belopp var satt till 1,800 kronor.

Sedan numera uppförande av en laboratoriebyggnad även för kemiska fackskolan beslutits av Kungl. Maj:t och riksdagen, påkallar lärarkollegiet

dylikt reseanslag till fromma för utrustningen av nämnda fackskolas laboratorier. Anslaget, vars belopp skulle vara detsamma som det förutvarande anslaget, 1,800 kronor, önskas tillgängligt redan under år 1918.

Jag har ej någon erinran att göra beträffande berörda anslagsäskande. Ifrågavarande byggnadsarbete har ännu ej tagit starkare fart, men lär komma att bedrivas med all kraft under år 1918. Man har upplyst mig, att de erfarenheter, som vederbörande stipendiater vinna under studieresorna, kunna bliva till största nytta redan för 1918 års byggnadsarbeten och att det således är av vikt, att stipendierna kunna användas under sagda år.

Departementsschefen

Jag tillstyrker alltså förslag till riksdagen

att till stipendier åt lärare vid tekniska högskolan för utrikes studieresor under pågående nybyggnad för fackskolan för kemisk teknologi anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett reservationsanslag av 1,800 kronor.

3. **Täckande av brist i staten för tekniska elementarskolan i Örebro.** För tekniska elementarskolan i Örebro är å ordinarie stat uppfört ett belopp å 900 kronor till »lyshållning, uppvärmning m. m.». Sedan längre tid tillbaka har skolan för samma ändamål jämväl uppburit extra statsanslag, utgående för vardera av åren 1904—1917 med 3,300 kronor och för år 1918 med 6,850 kronor. Till nämnda statsanslag har sedan några år kunnat läggas ett årligt belopp av 750 kronor, utgörande ersättning för belysning, uppvärmning och vattenförbrukning från tekniska afton- och söndagsskolan samt från tekniska elementarskolans rektor, vilken har sin bostad i skolbyggnaden.

35.

Täckande av brist i staten för tekniska elementarskolan i Örebro

Till följd av de under år 1915 väsentligt ökade kostnaderna för skolans uppvärmning uppstod i skolans stat för sagda år en brist å 2,010 kronor 20 öre, och efter skolstyrelsens i skrivelse den 17 januari 1916 gjorda hemställan föreslog Kungl. Maj:t 1917 års riksdag att till täckande av berörda brist anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 2,010 kronor. Denna Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen.

Även i skolans stat för år 1916 har av enahanda anledning uppstått brist, och skolans styrelse anhåller i underdånig skrivelse den 14 juni 1917, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för täckande av bristen, som av styrelsen beräknats till 1,765 kronor. Styrelsen anför därvid:

Av styrelsens ovannämnda underdåniga skrivelse den 17 januari 1916 framgår, att skolans tillgångar för bestridande av kostnaderna för »lyshållning, uppvärmning

[35.]

m. m.» uppgå till ett sammanlagt belopp av 4,950 kronor om året, att de verkliga kostnaderna för dessa utgiftsposter under åren 1910—1914 i medeltal uppgått till 5,649 kronor 39 öre eller i medeltal till omkring 700 kronor om året mer än därför avsedda medel samt att under år 1915 kostnaderna för samma ändamål stego till 8,091 kronor 29 öre eller till 2,441 kronor 90 öre utöver medelkostnaderna under de närmast föregående åren och till 3,141 kronor 29 öre utöver de därför avsedda medlen.

Såsom framgår av två styrelsens nu förevarande skrivelse bilagda tabeller har bränsleåtgången vid skolan under år 1916 varit något mindre än under år 1915, men då priset på koks i stället varit väsentligt högre, 2 kronor 30 öre till 3 kronor 6 öre för hektoliter mot 1 krona 55 öre till 2 kronor 30 öre under år 1915, hava sammanlagda kostnaderna för de utgifter, styrelsen ansett lämförliga till lyshållning, uppvärmning m. m., uppgått till 8,996 kronor 75 öre eller till ett belopp, som med något mer än 900 kronor överstiger motsvarande kostnader under år 1915 och med icke mindre än 4,046 kronor 75 öre överstiger de till bestridande av dessa kostnader avsedda medlen.

Det oaktat har den brist i skolans stat, som uppstått under år 1916, dels till följd av skolans ökade inkomster av inskrivnings- och terminsavgifter, dels till följd av inknappning i andra utgiftsposter blivit något mindre än den, som uppkom under år 1915, och uppgår till 1,790 kronor 1 öre. Från denna summa hör dock rätteligen avgå ett belopp av 25 kronor, utgörande ersättning enligt kungl. cirkuläret den 8 december 1916 för visst arbete under skjututbildningarna under sistnämnda år, vilken ersättning dock inflytt i skolans kassa först under år 1917.

Den brist i skolans stat, som uppkommit under år 1916 och behöver täckas genom särskilt anslag, uppgår sålunda, med bortseende från vad som överskjuter jämna kronor, till 1,765 kronor.

På grund av nådiga remisser hava underdåniga utlåtanden i ärendet avgivits den 11 september 1917 av statskontoret och den 25 oktober 1917 av kammarrätten efter hörande av dess revisionsavdelning.

Statskontoret har — då för täckande av den uppkomna bristen icke torde stå annan utväg öppen än att genom hänvändande till riksdagen söka få ett anslag anvisat för ändamålet — hemställt om vidtagande av erforderlig åtgärd i sådant syfte.

Kammarrättens revisionsavdelning har vid sitt yttrande fogat ett av vederbörande revisor vid granskningen av skolans räkenskaper för år 1916 gjort utdrag ur samma räkenskaper, utvisande, bland annat, att den uppkomna bristen under året ökats från 2,010 kronor 20 öre till 3,800 kronor 21 öre eller med 1,790 kronor 1 öre. Å utdraget är av revisorn tecknad påskrift, att vid räkenskapernas granskning någon anmärkning, som kan inverka på den under år 1916 uppkomna bristens storlek, icke framställts.

Departementschefen.

I likhet med vad som skett i fråga om bristen för år 1915 läres nu ifrågavarande brist böra täckas genom anvisande av ett särskilt anslag. Vid beräkning av detta torde, på sätt styrelsen hemställt, från den i räkenskaperna angivna bristen, 1,790 kronor 1 öre, avdragas ovannämnda,

numera i skolans kassa influtna belopp av 25 kronor. Det för ändamålet erforderliga anslaget utgör alltså 1,765 kronor 1 öre eller i jämnat kronotal 1,765 kronor, och torde detsamma böra uppföras på tilläggsstat för år 1918.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till tackande av under år 1916 uppkommen brist i staten för tekniska elementarskolan i Örebro anvisa på tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 1,765 kronor.

4. Täckande av brist i staten för tekniska elementarskolan i Härnösand. För tekniska elementarskolan i Härnösand utgår å ordinarie stat till »lyshållning, uppvärmning m. m.» ett belopp av 900 kronor. Därför har riksdagen under en följd av år för samma ändamål anvisat ett särskilt anslag å extra stat, uppgående för vart och ett av åren 1915—1917 till 3,400 kronor samt för år 1918 till 5,400 kronor.

36. Täckande av brist i staten för tekniska elementarskolan i Härnösand.

I underdånig skrivelse den 23 september 1916 anhöll styrelsen för nämnda skola, bland annat, att Kungl. Maj:t täcktes bereda skolan ett fyllnadsanslag av 1,500 kronor för tackande av en under år 1916 förväntad brist i omförmälda anslag till lyshållning, uppvärmning m. m. Genom beslut den 30 december 1916 förklarade Kungl. Maj:t emellertid denna framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Sedan ifrågavarande för år 1916 beräknade brist numera blivit till sitt verkliga belopp fastställd, har styrelsen i underdånig skrivelse den 6 augusti 1917 hemställt om beredande av vederbörligt anslag för tackande av samma brist. Styrelsen anför i sin skrivelse härom:

Av skolans räkenskaper framgår, att utgifterna för lyshållning, uppvärmning m. m. (omkostnaders konto) under år 1916 uppgått till 9,068 kronor 44 öre, under det att härför disponerats 5,073 kronor, varav 900 kronor ordinarie statsanslag, 3,400 kronor extra statsanslag och 773 kronor ersättningsmedel, varjämte 54 kronor 60 öre täckts av anslaget till bibliotek och övriga samlingar. Den övriga bristen 3,940 kronor 84 öre har förskottsvis täckts av besparade inskrivnings- och terminsavgifter (2,370 kronor 29 öre) samt behållning å aftonskolans anslag (1,570 kronor 55 öre), vilken är avsedd till underhåll och nyanskaffning av inredningsmateriell.

Av det å extra stat för år 1917 anvisade anslaget å 3,400 kronor till lyshållning, uppvärmning m. m. hava 2,880 kronor beräknats till koks. Då vid årets början fanns ett kokslager av omkring 1,100 hektoliter, som betalats under år 1916, samt ytterligare erforderas omkring 550 hektoliter, vilka, ehuru uppgörelse om leverans härav ännu ej kunnat träffas, enligt uppgift från sakkunnigt håll dock säkerligen icke kunna erhållas under 6 kronor för hektoliter, kommer att under år 1917 åtgå ungefär 3,300 kronor till inköp av koks och sålunda en brist å vid pass 400 kronor att uppstå.

[36 .]

Av det å extra stat för år 1918 till samma ändamål anvisade anslaget å 5,400 kronor äro 4,950 kronor avsedda till anskaffande av 1,650 hektoliter koks. Då till grund för denna beräkning låg ett kokspris av 3 kronor för hektoliter, men medelpriset under år 1918, alldenstund koksen under första och i avseende på bränsleförbrukning ojämförligt drygaste hälften av året kommer att betinga ett pris av minst 6 kronor för hektoliter och någon avsevärd sänkning av priset under senare hälften av året knappast torde vara att förvänta, icke torde kunna sättas under 5 kronor 50 öre för hektoliter, kommer under år 1918 att åtgå cirka 9,075 kronor till inköp av koks och sålunda att uppstå en brist å 4,125 kronor.

Då vid slutet av år 1916 inga besparade inskrivnings- och terminsavgifter funnos och de under åren 1917 och 1918 inflytande inskrivnings- och terminsavgifterna till största delen åtgå för andra skolans oundgängliga behov, såsom renhållning, annons- och tryckningskostnader, arvode till skolläkaren m. m., har styrelsen inga medel till sin disposition för täckande av ovan omnämnda beräknade brister å tillsammans 4,525 kronor, så vida ej skolan återfår de 3,940 kronor 84 öre, som för täckande av den under år 1916 uppkomna bristen förskotterats av besparade inskrivnings- och terminsavgifter samt behållning å aftonskolans anslag.

Styrelsen får fördenskull anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes bereda tekniska elementarskolan i Härnösand ett fyllnadsanslag av 3,940 kronor 84 öre till täckande av ovannämnda under år 1916 uppkomna brist samt att detta anslag måtte få av skolan åtnjutas redan år 1918.

På grund av nådiga remisser hava underdåniga utlåtanden i ärendet avgivits av kammarrätten, efter hörande av dess revisionsavdelning, den 4 oktober 1917 och av statskontoret den 13 december 1917.

Kammarrättens revisionsavdelning har vid sitt yttrande fogat ett utdrag ur skolans räkenskaper för år 1916, utvisande att bland inkomsterna å kontot för omkostnader upptagits dels ett lån från kontot för inskrivnings- och terminsavgifter å 2,370 kronor 29 öre, dels ock ett lån från aftonskolans anslags konto å 1,570 kronor 55 öre, eller sålunda tillhoppa förenämnda belopp å 3,940 kronor 84 öre; och har revisionsavdelningen, under förklaring att nämnda utdrag syntes avdelningen fullt belysande för bedömande av den utav skolstyrelsen gjorda framställningen, åberopat detsamma såsom sitt yttrande i ärendet. Å utdraget är av vederbörande revisor tecknad påskrift, att räkenskaperna, i vad de röra de i utdraget upptagna konti, granskats utan anmärkning.

Kammarrätten har såsom utlåtande i ämnet åberopat det av revisionsavdelningen avgivna yttrandet.

I statskontorets utlåtande har anförts:

Såvitt framgår av det i kammarrätten upprättade utdraget av elementarskolans räkenskaper för år 1916 har någon verklig brist i samma räkenskaper icke uppstått under sagda år, ehuru väl för bestridande av utgifterna å omkostnaders konto, å vilket utgifterna för bränsleanskaffning föras, tagits i anspråk behållningarna å inskrivnings- och terminsavgifters konto samt aftonskolans anslags konto med sammanlagt 3,940 kronor 84 öre.

Vid 1914 års senare riksdag beviljades ett anslag av 374 kronor för täckande av brist i Härnösands tekniska elementarskolas räkenskaper för år 1914, vilken brist liksom i nu förevarande fall härledde sig från stegrade bränslepris. Att döma av statsverkspropositionens framställning i ämnet togs — i motsvarighet till vad förhållandet är i föreliggande underdåniga framställning — icke vid bedömandet av anslagsbehovet hänsyn till möjligen förefintliga besparingar å elevavgifter och därmed jämförliga medel. Statskontoret vill emellertid erinra om ett senare, jämförligt fall, då vid beräkning av brist, för vars täckande anslag begärts, förfarits på motsatt sätt. I statsverkspropositionen till 1917 års riksdag äskade Kungl. Maj:t ett anslag av 2,010 kronor för täckande av under år 1915 uppkommen brist i staten för tekniska elementarskolan i Örebro. Av statsverkspropositionens framställning i ämnet ävensom av de till samma framställning hörande handlingarna inhämtas, att vid sistnämnda skola elevavgifterna såväl i normala fall som särskilt under år 1915 fått tagas i anspråk för lyshållning, uppvärmning m. m. vid skolan ävensom att sagda års räkenskaper för skolan på det hela visade en verklig brist till det belopp, för vilket anslag av Kungl. Maj:t begärdes och sedermera av riksdagen beviljades.

Med hänsyn till sist berörda förhållande anser statskontoret, att de vid tekniska elementarskolan i Härnösand förefintliga elevmedel ävensom andra därmed jämförliga tillgångar böra tagas i anspråk jämväl för bränslebehovets tillgodoseende för år 1916. Skulle det visa sig, att icke heller med tillhjälp av dessa medel skolans utgifter för bränsle m. m. låta sig bestridas, torde framdeles frågan om statsbidrag för täckande av uppkommande brist i räkenskaperna få upptagas till prövning.

Det synes statskontoret föreligga så mycket mindre skäl att för närvarande av riksdagen äska anslag för ifrågavarande ändamål, som det av skolstyrelsens framställning framgår, att orsaken, att för utgifterna för bränsleanskaffning under år 1916 måst anlitas även andra medel än de därför egentligen avsedda, till väsentlig del varit den, att under året anskaffats och betalats ungefär två tredjedelar av hela koksbehovet för år 1917.

Statskontoret kan alltså icke tillstyrka, att fyllnadsanslag för närvarande beredes tekniska elementarskolan i Härnösand till det av skolstyrelsen ifrågasatta beloppet.

I enlighet med statskontorets mening synes mig förevarande framställning om täckande av ifrågavarande brist å 1916 års medel till »lyshållning, uppvärmning m. m.» icke böra bifallas. Då emellertid, med hänsyn till de sedan år 1916 ytterligare stegrade pris på för skolan erforderligt bränsle, vilka pris med säkerhet icke torde komma att under den närmaste framtiden i nämnvärd mån sjunka, de för åren 1917 och 1918 för här ifrågavarande ändamål beviljade extra anslagen, enligt vad handlingarna i ärendet utvisa, komma att visa sig otillräckliga samt ej heller andra medel för ändamålet stå skolan till förfogande, synes med största sannolikhet kunna beräknas, att skolans räkenskaper för sistnämnda två år komma att utvisa en brist av sammanlagt minst det uppgivna beloppet 4,525 kronor, varav största delen torde komma att falla på år 1918.

Oaktat styrelsen — under förhoppning att dess anhållan om ovan nämnda fyllnadsanslag bleve beviljad — icke framställt begäran om bere-

[36.] dande av medel till tackande av beräknad brist i de för ifrågavarande ändamål för åren 1917 och 1918 anvisade anslagen, vill jag ifrågasätta, huruvida icke, i betraktande av nödvändigheten av att erforderliga medel icke komma att saknas för uppehållande av skolans verksamhet under år 1918, ett särskilt anslag, motsvarande förenämnda belopp å 4,525 kronor, bör beviljas, och torde detsamma böra uppföras på tilläggsstat för år 1918.

Jag tillstyrker alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att till tackande av under åren 1917 och 1918 beräknad brist i de för tekniska elementarskolan i Härnösand för nämnda år gällande stater anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst 4,525 kronor.

Understöd åt vetenskap m. m.

1. **Rasbiologiska undersökningar.** Under åberopande av vad jag förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden vid anmälan av anslagsbehov under riksstatens åttonde huvudtitel för år 1919, punkten 247, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[37.]

Rasbiologi-
ska undersök-
ningar

dels att till ökande av det såsom understöd åt docenten Herman Lundborg till utförande av rasbiologiska undersökningar på extra stat för år 1918 anvisade anslaget å högst 6,000 kronor, bevilja för samma år ett belopp av 3,500 kronor, därav 1,500 kronor till avlöande av biträden åt Lundborg vid statistiska bearbetningar m. m.;

dels ock att för ändamålet anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst 3,500 kronor.

2. **Resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande.** I anslutning till vad jag förut denna dag anfört under punkten 249 av det vid årets statsverksproposition i utdrag fogade statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[38.]

Resestipen-
dier samt
läroböckers,
tidskrifters
och
lärda verks
utgivande.

att till förstärkande av det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda reservationsanslaget till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 såsom förslagsanslag ett belopp av högst 25,000 kronor.

Diverse.

- [39.] **Extra lönetillägg.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet anfört till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag i fråga om beredande åt vissa statens tjänstemän och betjante av ett extra lönetillägg för år 1918 att uppföras å tilläggsstat för innevarande år, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att till beredande, i enlighet med de i nyssnämnda statsrådsprotokoll angivna grunderna, av extra lönetillägg för år 1918 åt en del tjänstemän och betjante i vissa till ecklesiastikdepartementet hörande ämbetsverk och kårer anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 såsom förslagsanslag ett belopp av 5,000 kronor.
- [40.] **Löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.** Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört till statsrådsprotokollet över finansärenden i fråga om avlåtande till riksdagen av förslag angående löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på proposition angående löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, beräkna för ändamålet under åttonde huvudtiteln på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst 80,000 kronor.
- [41.] **Krigstidstillägg och krigstidshjälp.** För beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst anvisade 1917 års riksdag på extra stat för år 1918 under åttonde huvudtiteln ett förslagsanslag av 1,860,000 kronor. Under hänvisning till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört i fråga om beredande av krigstillägg och krigstidshjälp under innevarande år åt befattningshavare i statens tjänst, får jag hemställa, det täcktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att, i avvaktan på proposition angående krigstids-tillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst, tills vidare under åttonde huvudtiteln beräkna på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag av 4,900,000 kronor.

4. **Kommittéer och utredningar genom sakkunniga.** I anslutning till vad jag anfört under punkten 254 i det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[42.]

Kommittéer och utredningar genom sakkunniga

att för bestridande av kostnader för kommittéer och utredningar genom sakkunniga anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag av 180,000 kronor.

5. **Förstärkande av ordinarie reservationsanslaget till extra utgifter.** Under återopande av vad jag anfört under punkten 253 i det vid årets statsverksproposition fogade utdraget av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[43.]

Förstärkande av ordinarie reservationsanslaget till extra utgifter

att till förstärkande av det ordinarie reservationsanslaget till extra utgifter anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst 9,000 kronor.

6. **Ersättning för förskott.** Enligt vad statskontoret i underdånig skrivelse den 14 december 1917 anmält, hava av nämnda ämbetsverk eller Kungl. Maj:ts befallningshavande i länen förskjutits följande belopp, vilka torde böra under åttonde huvudtiteln anmälas till ersättande av riksdagen på *tilläggsstat* för år 1918, nämligen:

[44.]

Ersättning för förskott

1) jämlikt kungl. brev den 2 maj 1902 och den 17 september 1914 till bestridande av kostnader för *ortnamnskommittén* kronor 1,173: —

2) jämlikt kungl. brev den 21 november 1913, den 17 november 1916 samt den 23 mars, den 23 april och den 8 juni 1917 till bestridande av kostnader för *forminnesårskommittén* > 5,211: 64

3) jämlikt kungl. brev den 13 oktober 1916 till bestridande av kostnader för *ersättning åt extra bevakningsbiträden vid naturhistoriska riksmuseets offentliga föreläsningar* > 830: —

[44.]

4) jämlikt kungl. brev den 17 december 1915 till bestridande av kostnader för <i>nattlig bevakning vid kungl. biblioteket</i>	kronor	900: —
5) jämlikt kungl. kungörelse den 14 november 1902 till bestridande av kostnader för <i>transport av handlingar till landsarkiv</i>	»	461: 41
6) jämlikt kungl. brev den 22 juni 1917 till gäldande av tilläggsavgift för <i>uppvärmning av domkapitlets i Visby expeditjonslokal</i>	»	400: —
7) jämlikt kungl. brev den 3 maj 1912, den 28 mars 1913, den 21 februari 1914, den 26 februari 1915, den 28 januari 1916 och den 27 februari 1917 till bestridande av ersättning åt <i>vissa församlingar till följd av lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet</i>	»	80,218: 81
8) jämlikt kungl. brev den 3 december 1915, den 1 september och den 24 oktober 1916 samt den 17 augusti 1917 till bestridande av kostnader för <i>bibelkommissionen</i>	»	12,077: 44
9) jämlikt kungl. brev den 23 december 1915 och den 1 december 1916 till bestridande av kostnader för <i>psalmboks-nämnden</i>	»	2,395: 35
10) jämlikt kungl. brev den 24 november 1916 till bestridande av ersättning åt <i>kyrkoherden P. Nilsson för kostnader för ett psalmboks-förslag</i>	»	400: —
11) jämlikt kungl. brev den 31 mars och den 23 september 1916 samt den 9 februari och den 3 augusti 1917 till bestridande av kostnader för <i>koralbokskommittén</i>	»	15,536: 37
12) jämlikt kungl. brev den 23 september 1916 till bestridande av kostnader för <i>inlösen av ett antal exemplar av »Musica sacra»</i>	»	7,965: —
13) jämlikt kungl. brev den 18 juni 1910, den 23 december 1914, den 1 december 1916 samt den 20 januari, den 30 mars, den 4 maj och den 24 augusti 1917 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga för fortsatt beredande av frågor angående reglering av prästerskapets löneförmåner</i> efter avdrag av på grund av kungl. brev den 12 maj 1917 anvisade 2,590 kronor.....	»	8,136: 22
14) jämlikt kungl. brev den 1 oktober 1915, den 28 januari, den 2 juni, den 27 oktober, den 8, den 15 och den 19 december 1916 samt den 30 mars och den 11		

september 1917 till bestridande av kostnader för kyrkofondskommittén.....	kronor 29,189: 98
15) jämlikt Kungl. Maj:ts utslag den 13 november 1914 till bestridande av ersättning åt konsistorienotarien A. Radhe för utbetalda anmärkningsmedel	» 1,264: 65
16) jämlikt kungl. brev den 31 juli, den 13 och den 20 oktober 1916 samt den 27 februari 1917 till bestridande av kostnader för anordnande av en konstutställning i Köpenhamn	» 8,637: 32
17) jämlikt kungl. brev den 22 december 1916 till bestridande av Sveriges andel i kostnaderna för den internationella jordmätningen.....	» 908: —
18) jämlikt kungl. utslag den 12 november, den 10 och den 31 december 1915, den 24 mars och den 30 december 1916 samt den 2 mars 1917 till bestridande av kostnader för ersättning till vederbörande för vissa i anledning av kammarrättens utslag till offentliga kassor inbetalda anmärkningsmedel	» 14,487: 19
19) jämlikt kungl. brev den 9 juli, den 8 oktober och den 3 december 1915, den 19 december 1916 samt den 20 januari, den 4 april, den 1 och den 8 juni samt den 10 augusti 1917 till bestridande av kostnader för kommittén för omorganisation av gymnastiska centralinstitutet m. m.	» 13,948: 50
20) jämlikt kungl. brev den 5 juli, den 1 och den 22 november 1912, den 17 september 1914, den 13 oktober, den 5 och den 9 november samt den 31 december 1915, den 21 januari, den 28 april och den 1 december 1916 samt den 20 april, den 14 juni och den 17 augusti 1917 till bestridande av kostnader för lärarlönenämnden	» 50,432: 94
21) jämlikt kungl. brev den 21 augusti och den 12 oktober 1917 till bestridande av kostnader för sakluniga för utarbetande av förslag beträffande elementarlärarnas m. fl. ställning i disciplinärt avseende m. m.	» 901: 10
22) jämlikt kungl. brev den 19 december 1916 till förstärkande av folkskolöverstyrelsens expensanslag ..	» 5,554: 49
23) jämlikt kungl. brev den 18 augusti 1916 till tryckning av folkskolöverstyrelsens utlåtande över folkundervisningskommitténs betänkande rörande fortsättningskolan	» 1,308: 75

[44.]	24) jämlikt kungl. brev den 3 november 1916 samt den 16 februari och den 2 mars 1917 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga för fortsatt utredning av frågorna om den lägre tekniska undervisningen, fortsättningskolan och den lägre handelsundervisningen</i>	kronor 14,704: 25
	25) jämlikt kungl. brev den 1 juni 1912, den 19 december 1913, den 27 oktober, den 1 och den 15 december 1916 samt den 20 januari, den 16 och den 23 februari, den 9 och den 30 mars, den 22 juni och den 13 juli 1917 till bestridande av kostnader för <i>katekesnämnden</i>	20,766: 23
	26) jämlikt kungl. brev den 27 juni 1916 och den 23 april 1917 till bestridande av kostnader för <i>sakkunniga för fortsatt utredning av frågan om ändrade bestämmelser rörande klockarinstitutionen</i>	2.451: 75
	Summa kronor	300,260: 39

De av mig nu angivna förskott, för vilka statskontoret begärt ersättning, avse tiden intill den 1 november 1917. Enligt hittills tillämpad praxis skulle förskottsutgifter, vilka utbetalats under november och december 1917, komma att hos Kungl. Maj:t anmälas till ersättande först i december 1918 tillsammans med liknande utgifter för tiden januari—oktober 1918. I sammanhang med avvecklandet av förskottsförfarandet bör givetvis, såsom jämväl kassaförlagskommittén och statskontoret förutsatt, ändring härutinnan göras. Av de utvägar, som i sådant avseende stå till buds, anser jag, i anslutning till vad chefen för finansdepartementet förut denna dag till statsrådsprotokollet över finansärenden anfört i ämnet, den lämpligaste vara, att så snart utredning vunnits om dessa förskottsutgifters belopp, desamma anmälas till täckande av 1918 års riksdag på tilläggsstat för samma år. Erforderliga medel härför, approximativt beräknade till ungefär en sjättedel av de i statskontorets förenämnda skrivelse angivna förskottsutgifterna för tiden till den 1 november 1917, eller således för åttonde huvudtiteln till ungefär 50,000 kronor, torde emellertid, i enlighet med vad chefen för finansdepartementet därom uttalat, nu böra tagas i beräkning å 1918 års tilläggsstat. Sedan ifrågavarande förskott blivit av statskontoret hos Kungl. Maj:t anmälda till ersättande, torde jag få återkomma till frågan om deras täckande.

Med hänsyn till grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal av kronor torde beloppet för de nu av statskontoret anmälda förskotten böra nedsättas till 300,260 kronor samt för utjämnande av tilläggsstatens

slutsumma beloppet för täckande av ytterligare förskottsutgifter under år 1917 beräknas till 50,077 kronor.

[44.]

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att *dels* till täckande av de utav statskontoret nu till ersättande anmälda förskotten anvisa på *tilläggsstat* för år 1918 såsom förslagsanslag ett belopp av högst 300,260 kronor;

dels ock därutöver till täckande av ytterligare förskottsutgifter under år 1917 beräkna å 1918 års *tilläggsstat* såsom förslagsanslag ett belopp av högst 50,077 kronor.

Sammanfattning av anslagen å tilläggsstaten.

I enlighet med vad jag sålunda anfört, har jag låtit uppgöra en sammanställning (se bil.) av samtliga de medelsbehov, som jag här ovan föreslagit skola tillgodoses genom anslag å tilläggsstat för år 1918. Såsom framgår av denna sammanställning erfordras ett belopp av sammanlagt 6,567,400 kronor, vilket i sin helhet torde böra utgå av andra statsinkomster än lånemedel.

Vad departementschefen sålunda yttrat, tillstyrkt och hemställt, täcktes, på tillstyrkan av statsrådets övriga ledamöter, Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle utdrag av detta protokoll tillställas finansdepartementet till ledning vid avfattandet av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående tilläggsstat för år 1918.

Ur protokollet:

**Sammanställning av anslagen under åttonde huvudtiteln
å tilläggsstat för år 1918.**

Sida.	Punkt		Kronor.
		Ecklesiastikdepartementet.	
		Departementet.	
1	1	Övergångsstat, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,400
		Arkiv, bibliotek och museer.	
		Arkiv.	
2	2	Registrering av vissa rättshistoriska källor, <i>förslagsanslag</i> , högst	2,400
		Bibliotek.	
2	3	Ökade utgifter för uppvärmning av pedagogiska bibliotekets lokaler, <i>förslagsanslag</i> , högst	600
		Museer.	
		Nationalmuseet:	
2	4	Andringsarbeten inom nationalmuseibygnaden, <i>reservationsanslag</i>	57,000
5	5	Reparation av nationalmuseibygnadens fasader, <i>reservationsanslag</i>	100,000
		Naturhistoriska riksmuseet:	
5	6	Nattlig bevakning vid etnografiska avdelningen, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,500
5	7	Täckande av brist i expensanslaget, <i>förslagsanslag</i> , högst	59,600
8	8	Nordiska museet, <i>förslagsanslag</i> , högst	20,000
9	9	Kulturhistoriska museet i Lund, <i>förslagsanslag</i> , högst	5,000
		Akademier m. m.	
		<i>Vetenskapsakademien.</i>	
10	10	Understöd för utgivande av vetenskapliga skrifter, <i>reservationsanslag</i>	15,000
		<i>Meteorologiska centralanstalten.</i>	
12	11	Inköp av nederbördsräknare och snöskärmar, <i>reservationsanslag</i>	1,700
		<i>Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.</i>	
14	12	Konserveringsåtgärder beträffande S:t Karins kyrkoruin i Visby, <i>reservationsanslag</i> ...	7,400

Sida.	Punkt		Kronor.
Universiteten, den medicinska undervisningen m. m.			
<i>Lunds universitet.</i>			
18	13	Tilläggsanslag till inredande av nya lokaler för historiska museet, <i>reservationsanslag</i>	33,821
22	14	Förstärkande av materiellanslagen till vissa institutioner, <i>reservationsanslag</i>	32,635
<i>Serafimerlasarettet.</i>			
31	15	Brist i serafimerlasarettets räkenskaper, <i>förslagsanslag</i> , högst	98,520
<i>Gemensamma universitetsändamål.</i>			
34	16	Kurser i skyddskoppypning, <i>reservationsanslag</i>	1,125
<i>Farmaceutiska institutet.</i>			
34	17	Institutet, <i>förslagsanslag</i> , högst	13,275
<i>Undervisningsanstalter för barnmorskor m. m.</i>			
35	18	Täckande av brist i allmänna barnbördshusets stat, <i>förslagsanslag</i> , högst	72,202
Allmänna skolväsendet.			
<i>Det högre skolväsendet.</i>			
Högre lärarinneseminariet:			
36	19	Lokalbyrå, kurs för husmödrar, inredningsarbeten, <i>förslagsanslag</i> , högst	9,775
Statens läroverk:			
36	20	Lokal åt läroverksöverstyrelsen, <i>förslagsanslag</i> , högst	4,000
Kommunala mellanskolor:			
37	21	Tillfällig löneförbättring åt vissa lärare vid kommunala mellanskolor, <i>förslagsanslag</i>	7,500
<i>Folkundervisningen.</i>			
Folkskolöverstyrelsen:			
42	22	Lokal åt folkskolöverstyrelsen, <i>förslagsanslag</i> , högst	4,000
Folkskoleseminarier:			
42	23	Brist i folkskoleseminariernas stater, <i>förslagsanslag</i> , högst	90,000
45	24	Inredning och möblering av nybyggnaden för folkskoleseminariet i Lund m. m., <i>reservationsanslag</i>	65,000
53	25	Ekonomibyggnad för undervisning i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminariet i Falun m. m., <i>reservationsanslag</i>	19,000
58	26	Ålderstillägg åt en lärarinna vid folkskoleseminariet i Umeå, <i>förslagsanslag</i> , högst	300
<i>Bihäng till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)</i>			13

Sida.	Punkt		Kronor.
		Fortbildningskurser för lärare vid folkskolor och småskolor:	
58	27	Fortbildningskurser i allmänhet, <i>reservationsanslag</i>	7,400
58	27	Särskilda fortbildningskurser i gymnastik, <i>reservationsanslag</i>	10,300
58	27	Särskilda fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel, <i>reservationsanslag</i>	3,700
58	27	Särskilda kurser i simning och livräddning, <i>reservationsanslag</i>	500
		Folk- och småskolor:	
58	28	Svensk undervisning för svenska barn i utlandet, <i>förslagsanslag</i> , högst.....	5,400
62	29	Sextonde allmänna svenska folkskollärarymötet i Göteborg, <i>förslagsanslag</i> , högst...	6,000
		Abnormundervisningen.	
64	30	Täckande av brist i staten för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas, <i>förslagsanslag</i> , högst	86,420
72	31	Täckande av brist i staten för förskolan för blinda i Växjö, <i>förslagsanslag</i> , högst...	10,000
75	32	Täckande av brist i staten för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten, <i>förslagsanslag</i> , högst	49,500
		Den tekniska undervisningen.	
80	33	Ökade medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan, <i>förslagsanslag</i> , högst	100,000
82	34	Resestipendier för lärare vid tekniska högskolan, <i>reservationsanslag</i>	1,800
83	35	Täckande av brist i staten för tekniska elementarskolan i Örebro, <i>förslagsanslag</i> , högst	1,765
85	36	Täckande av brist i staten för tekniska elementarskolan i Härnösand, <i>förslagsanslag</i> , högst	4,525
		Understöd åt vetenskap, vitterhet och konst m. m.	
89	37	Rasbiologiska undersökningar, <i>förslagsanslag</i> , högst	3,500
89	38	Förstärkande av reservationsanslaget till resestipendier samt läroböckers, tidskrifters och lärda verks utgivande, <i>förslagsanslag</i> , högst	25,000
		Diverse.	
90	39	Extra lönetillägg, <i>förslagsanslag</i>	5,000
90	40	Löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, <i>förslagsanslag</i> , högst	80,000
90	41	Krigstidstillägg och krigstidshjälp, <i>förslagsanslag</i>	4,900,000
91	42	Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, <i>förslagsanslag</i>	180,000
91	43	Förstärkande av ordinarie reservationsanslaget till extra utgifter, <i>förslagsanslag</i> , högst	9,000
91	44	Ersättning för förskott, <i>förslagsanslag</i> , högst	350,337
		Summa	6,567,400

Tilläggsstaten för år 1918.

Nionde huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
januari 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Efter att hava hänvisat till vad till statsrådsprotokollet över finans-
ärenden den 31 december 1917 yttrats angående uppgörande av en till-
läggsstat för år 1918, redogjorde departementschefen, statsrådet Petersson,
för de frågor, som rörde regleringen av utgifterna under nionde huvud-
titeln å berörda tilläggsstat, samt anförde därvid följande.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 2 häft. (Nr 2.)

A. Lanthushållningen.

1. Diverse behov vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.

[1.]
Diverse be-
hov vid
centralanstal-
ten för för-
söksväsendet
på jordbruks-
området.

Då styrelsen för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet i skrivelse den 12 november 1917, som av lantbruksakademien med tillstyrkan överlämnats till Kungl. Maj:t, framlade förslag till inkomst- och utgiftsstat för centralanstalten för år 1918, upptog styrelsen utgifter till belopp av 36,300 kronor, som icke kunde täckas av anstaltens statsanslag eller övriga inkomster. Vid ärendets föredragning den 21 december 1917 fastställde Kungl. Maj:t stat för anstalten utan dessa ökningar. Då åtminstone vissa av dessa emellertid torde vara av beskaffenhet att de måste tillgodoses, läser anslag därtill böra utverkas av riksdagen.

Beträffande sagda ökningar inhämtas av styrelsens ovannämnda skrivelse huvudsakligen följande.

Den stegring i prisen å arbete och allehanda varor, som gjort sig gällande under kristiden, hade haft till följd, att det redan under år 1916 endast genom avsevärda inskränkningar och undanskjutande av för tillfället ej nödvändiga utgifter lyckats hålla utgifterna vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet inom det beviljade statsanslaget. Under år 1917 hade detta ej varit möjligt, utan den fastställda staten syntes skola komma att överskridas i avseende på åtskilliga utgiftsposter, och styrelsen skulle, sedan det vid årets slut visat sig, med vilket belopp staten måst överskridas, till Kungl. Maj:t inkomma med anmälan därom.

Vid uppgörande av förslag till stat för år 1918 hade man utgått från, att någon förbättring i prisläget å arbete och varor ej vore att påräkna, utan därför måst i detsamma avsevärt höja åtskilliga utgiftsposter över det belopp, vartill de varit upptagna i staten för år 1917.

För att visa huru stor stegringen av priset på åtskilliga förbrukningsvaror vid försökslaboratorierna varit, hänvisades till en bilagd skrivelse från föreståndaren för centralanstaltens kemiska avdelning, upptagande för denna avdelning en kostnadsökning, utom för bränsle och lyse, av 1,850 kronor.

Priset på bränsle hade mer än tredubblats. Utgiften för hithörande varor samt lyse hade måst beräknas sammanlagt 7,375 kronor högre än i föregående års stater.

Till följd av stegringen i prisen å järnvägsbiljetter hade i kostnaden för reseersättningar åt föreståndare och överassistenter samt personer tillkallade till det nämndsammanträde, då förslag till planen för följande års försöksverksamhet skulle upprättas, måst beräknas en höjning av 5,500 kronor. Det sålunda upptagna beloppet skulle komma att visa sig tillräckligt endast under förutsättning, att biljettprisen å järnvägarna ej ytterligare höjdes under det år förslaget gällde. Denna utgiftspost kunde ej heller begränsas genom inskränkning i resorna, utan att försöken å andra platser inskränktes eller lämnades utan nödig tillsyn.

Utgiften för tryck hade höjts med 3,500 kronor, beroende på den inträdda starka stegringen i prisen å såväl sättning och tryckning som papper.

Den största stegringen visade dock utgiftsposten för byggnaders och vägars underhåll. Redan under flera föregående år hade tjänstemännen vid centralanstalten upprepade gånger klagat över, att deras bostäder vore så kalla, att vistelse i dem under vintern medförde verklig fara för hälsan. För att avhjälpa denna svåra olägenhet hade styrelsen beslutat att anlägga värmeledning i bostadsbyggnaderna, ett arbete som under år 1916 utförts i två av dessa samt i en institutionsbyggnad. Sedan emellertid priset å dylika anläggningar stigit till omkring det tredubbla, hade man måst tills vidare avstå från att fortsätta härmed, och för att utröna vilka åtgärder skulle vara mest verksamma för köldens utestängande hade styrelsen låtit verkställa en grundlig undersökning av de utav plank uppförda bostadsbyggnaderna. Då brädfodringen borttagits, hade befunnits, att plankorna i väggarna samt karmar gistnat i sär och att dessutom fyllningen mellan de dubbla brädlagen, som under snedtaken bildade en del av rumsväggarna, sammansjunkit, vilket allt förklarade, att bostäderna blivit mycket kalla och dragiga. Det hade därför blivt nödvändigt att grundligt ombona byggnaderna genom löstagning av brädfodring, drivning kring alla karmar och i sprickorna mellan planken m. m., varmed följde omtapetsering och ommålning i en del av rummen. Dessa arbeten hade under sommaren 1917 slutförts i två bostadsbyggnader och delvis gjorts i ytterligare tre, men måste slutföras i dessa senare och även företagas i ännu tre bostadsbyggnader av plank, för att dessa skulle bliva i det skick, som deras innehavare borde hava rätt att fordra. För att under år 1918 kunna förtä dessa reparationer hade styrelsen i förslaget till stat nödgats höja den förut för byggnaders underhåll m. m. upptagna summan med 11,500 kronor.

Utöver de ökningar, som föranletts av den inträffade prisstegringen, hade för avdelningarna för husdjursskötsel och entomologi begärts ökade belopp för utvidgning av avdelningarnas verksamhet. För den förra avdelningen föranleddes detta av de maktpåliggande undersökningar på fodercellulosa och diverse nödfoder, som avdelningen måst upptaga på grund av den under kristiden uppkomna foderbristen, under det att den betydliga ökningen i förslagsstaten för den entomologiska avdelningen funne sin förklaring i en önskan, att avdelningen måtte bliva i tillfälle att mer, än med hittills disponibla anslag varit möjligt, ägna sig åt självständiga vetenskapliga arbeten.

Av dessa anledningar hade utgifterna i statförslaget måst upptagas till sammanlagt 36,300 kronor över det av riksdagen för centralanstalten beviljade anslaget och hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t ville bereda tillgång till detta för fortgången av anstaltens verksamhet erforderliga belopp.

Det bör anmärkas, att utom de av styrelsen i dess skrivelse särskilt angivna belopp upptagits i förslaget kostnadsökningar för jordbruksavdelningen med 350 kronor, för avdelningen för husdjursskötsel med 2,725 kronor, för avdelningen för lantbruksbotanik med 200 kronor, för avdelningen för entomologi med 1,800 kronor och för avdelningen för bakteriologi med 1,500 kronor, tillhopa 6,575 kronor. I dessa belopp äro inräknade de i styrelsens skrivelse omförmälda men ej där till siffran

- [1.] angivna höjningarna för avdelningarna för husdjursskötsel och entomologi. Härigenom framkommer slutsumman av 36,300 kronor.

Departements-
chefen.

Den lämnade utredningen synes mig ådagalägga behovet av att ökade medel beredas centralanstalten för år 1918. Då anslagsökningarna i allmänhet bero av dyrtiden — även de för de särskilda avdelningarna avsedda, vilka huvudsakligen orsakas av högre pris på förbrukningsartiklar och arbetshjäl — samt behovet av byggnadernas bättre ombonande ej torde kunna avvisas, finner jag mig böra göra erinran allenast mot den ökning, som orsakas av utvidgning av den entomologiska avdelningens verksamhet, vilken ökning synes kunna anslås till 1,300 kronor. Att för innevarande år anvisa medel till sådan utvidgning kan jag icke tillstyrka. Totalbehovet sänkes härigenom till jämnt 35,000 kronor.

Emellertid har efter avlåtandet av styrelsens statförslag ytterligare höjning i biljettprisen skett, varjämte Kungl. Maj:t förklarar sig ämna föreskriva höjning i dagtraktamentenas belopp. Härigenom uppkomma ytterligare kostnader, vilka synas kunna anslås till 5,000 kronor, så att anslagsbehovet stegras till 40,000 kronor.

Styrelsen har icke ifrågasatt något anslag för mötande under år 1919 av ökade utgifter av motsvarande slag som vissa av de nu ifrågasvarande. Därest sådant behov kommer att föreligga, torde det därför böra tillgodoses medelst tilläggsanslag nästa år.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till diverse behov vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet under år 1918 å tilläggsstat för samma år anvisa ett reservationsanslag av kronor 40,000.

2. Tillskott till krigstidstillägg för lantbruksingenjörer.

[2.]
Tillskott till
krigstids-
tillägg för
lantbruks-
ingenjörer.

I en till Kungl. Maj:t den 5 december 1917 ingiven skrift har styrelsen för föreningen statens lantbruksingenjörer anfört följande.

»Enligt beslut vid innevarande års riksdag åtnjuta statens lantbruksingenjörer i likhet med övriga befattningshavare i statens tjänst under år 1917 krigstidstillägg uppgående till 15 procent av den till nämnda tjänstemän utgående lönen. Lantbruksingenjörernas inkomster av tjänsten utgöras emellertid endast till en del av den från statsmedel utgående lönen, under det att huvudparten av inkomsterna erhållas genom sådana tjänstegöromål, för vilka ersättning beräknas enligt särskilda taxor, nämligen dels arvodestaxan av år 1865, vilken taxa år 1886 omarbetades till

överensstämmelse med det vid den tiden antagna metermättet, dels lantmäteritaxan av år 1909. [2.]

Enär lantbruksingenjörerna icke erhållit något krigstidstillägg å dessa enligt taxa beräknade ersättningar, hava de uppenbarligen kommit i sämre ställning än andra statstjänstemän med hänsyn till den lindring i dyrtidens bördor, som krigstidstillägget varit avsett att giva. I detta sammanhang torde jämväl böra framhållas, att innevarande års riksdag medgivit tillskott till krigstidstillägg för år 1917 med visst belopp till vissa andra tjänstemän för inkomster av arbete enligt ovan nämnda lantmäteritaxa, vilken är gällande för en avsevärd del av lantbruksingenjörernas tjänsteförrättningar.

I det av löneredgeringskommittén den 17 november 1909 avgivna underdåniga betänkandet rörande reglering av löneförhållandena för statens lantbruksingenjörer finnes intagen en av kommittén uppgjord tabell utvisande dessa tjänstemäns inkomster och utgifter på grund av förrättningar i tjänsten. Enligt denna tabell hade nettoinkomsterna inom 19 län, varifrån uppgifter i dessa delar erhållits, beräknats för åren 1906—1908 till i medeltal 4,000 kronor per år av förrättningar i tjänsten, avlöningen å stat oberäknad. Genom tillkomsten av 1909 års taxa på arvode för lantmäteriförrättningar inträffade emellertid en minskning av denna nettoinkomst, vilken minskning har av lantbruksstyrelsen uti dess underdåniga utlåtande den 22 juni 1909 rörande väckt fråga om förbättrade löneförmåner till ovan nämnda tjänstemän beräknats till omkring $\frac{1}{3}$ av dittills gällande arvodesbelopp. Några senare uppgifter om lantbruksingenjörernas ifrågavarande nettoinkomster föreligga icke, men kunna de i anslutning till såväl vad ovan nämnts som även och i synnerhet på grund av de, såsom här närmare kommer att framhållas, oerhört ökade utgifterna i tjänsten för närvarande beräknas till i medeltal endast 3,000 kronor per år.

I förenämnda av löneredgeringskommittén uppgjorda tabell hava även lantbruksingenjörernas utgifter för tekniskt biträde samt rit- och skrivbiträde, ritmaterialier, kontorshyra och dylikt intagits och beräknats uppgå för ovanberörda 19 län till i medeltal 3,200 kronor per år och län. Rörande dessa utgifter få vi i underdånighet framhålla följande. Lantbruksingenjörstjänsten kan icke uppehållas av lantbruksingenjören ensam utan erfordras därtill i regeln såväl ett eller flera tekniska biträden, vilka icke få anställas utan att hava godkänts av lantbruksstyrelsen, som även kontorsbiträden för rit- och skrivgöromål. Tjänsten kräver sålunda i allmänhet tre, ofta flera, personers arbete, vilka alla äro hårt berörda av de senare årens allt mer stegrade dyrtidssvårigheter. Medan ifrågavarande utgifter redan år 1908 beräknades till i medeltal 3,200 kronor för varje lantbruksingenjör, hava de sedan den tiden oupphörligt stegrats, synnerligast under de senaste åren på grund av de oerhört ökade priserna för kontorshyra, lyse och värme samt för alla skriv- och ritmaterialier och instrument, telefon m. m., varjämte avlöningarna till tekniska biträden samt rit- och skrivbiträdena måst avsevärt höjas för att i möjligaste mån underlätta dessa personers existens under dyrtiden. Ifrågavarande utgifter kunna därför numera icke beräknas lägre än till i medeltal 4,000 kronor för varje lantbruksingenjör, och uppgå sålunda dessa tjänstemäns bruttoinkomst av förrättningar i tjänsten, avlöningen å stat oberäknad, för närvarande till 7,000 kronor i medeltal per år.

Av det ovan anförda torde framgå, att lantbruksingenjörerna i avseende på sin tjänsteutövning intaga en särställning, som icke äger full motsvarighet hos

[2.] någon annan grupp av statstjänstemän, liksom även att lantbruksingenjörerna genom uppbärandet av det krigstidstillägg, som beviljats dem enbart å den fasta lönen, vilken såsom av ovanstående torde framgå belöper sig till endast omkring $\frac{1}{3}$ av bruttoinkomsterna, icke tillnärmelsevis beretts samma möjlighet som andra statstjänstemän att uthärda dyrtidens tryck.

Med anledning av vad sålunda blivit här framhållet får styrelsen för föreningen statens lantbruksingenjörskår härigenom i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes till 1918 års riksdag framlägga särskild proposition om beredande av löneförbättring för nämnda år till ordinarie eller tillförordnad innehavare av lantbruksingenjörbefattning, förutom genom dem tillkommande del av det krigstidstillägg, som riksdagen kan komma att för år 1918 bevilja till befattningshavare i statens tjänst, jämväl genom tillskott till detta krigstidstillägg till samma procent, som bestämmes för krigstidstillägget, och beräknat efter en årlig inkomst av 7,000 kronor för sagda befattningshavare genom arbeten enligt gällande taxor.»

I utlåtande häröver den 6 december 1917 har lantbruksstyrelsen förklarat sig anse det billigt, att ifrågavarande befattningshavare för år 1918 bereddes tillfällig löneförbättring genom krigstidstillägg även å inkomster på grund av arbeten enligt av Kungl. Maj:t fastställda taxor, beräknade för varje befattningshavare till 7,000 kronor, samt hemställt om åtgärders vidtagande i dylikt syfte.

Statskontoret har i utlåtande den 10 december 1917 anfört följande.

»Från det anslag, riksdagen å extra stat för år 1918 anvisat till tillfällig löneförbättring åt vissa lantmätare, må, bland annat, under år 1917 såsom tillskott till krigstidshjälp utgå till distriktslantmätare 300 kronor, till extra lantmätare 360 kronor samt till lantmäteriauskultant med arvode från medel å staten för lantmätare i orterna 360 kronor. Ifrågavarande tillskottsbelopp hade av Eders Kungl. Maj:t föreslagits med den utgångspunkt, att tillskottet jämte krigstidstillägget sammanlagt för en var befattningshavare skulle uppgå till enahanda belopp, som befattningshavaren skulle fått uppbära i krigstidstillägg. för den händelse hans tjänsteinkomst i sin helhet utgått i form av avlöning å stat. Genom att riksdagen höjde maximibeloppet av krigstidstillägget från av Eders Kungl. Maj:t föreslagna 600 kronor till 800 kronor, utan att motsvarande ändring vidtogs i fråga om de för den tillfälliga löneförbättringen för lantmäternas föreslagna tillskottsbeloppen, blev emellertid den av Eders Kungl. Maj:t föreslagna beräkningsgrunden för löneförbättringen ej till fullo genomförd.

Den omständigheten att lantmäternas sålunda erhållit löneförbättring med hänsyn till inkomst av förrättningar, för vilka ersättning utgår enligt taxa, utgör enligt statskontorets uppfattning skälig anledning, att jämväl statens lantbruksingenjörer beredes motsvarande förmån. I likhet med vad som tillämpats beträffande den tillfälliga avlöningsförbättringen till lantmäternas torde emellertid ett eventuellt tillskott till krigstidstillägg för lantbruksingenjörerna böra beräknas, icke såsom i den föreliggande underdåniga framställningen föreslagits å lantbruksingenjörernas bruttoinkomst enligt taxa, utan efter den nettoinkomst, som för sådant arbete erhålles. I den underdåniga framställningen har bruttoinkomsten av taxeförrättningarna uppskattats till i medeltal 7,000 kronor för år, vilken beräkning lantbruksstyrelsen

godtagit, samt nettoinkomsten angivits uppgå till i medeltal 3,000 kronor arligen. [2.]
 Beträffande sistnämnda belopp är emellertid att märka, att då proposition om ny avlöningsstat för statens lantbruksingenjörer framlades för 1910 års riksdag, föredragande departementschefen utgick från att framdeles nettoinkomsten på grund av arbete enligt taxa skulle komma att uppgå till 2,600 kronor för år. Det synes statskontoret icke föreligga anledning att vid bestämmande av den tillfälliga löneförbättringen för lantbruksingenjörerna utgå från högre inkomstsiffra än den av departementschefen angivna.

I den föreliggande underdåniga framställningen omnämnes icke extra lantbruksingenjör, möjligen emedan sådan befattningshavare avsetts att inrymmas under uttrycket 'innehavare av lantbruksingenjörbefattning'. Givet är, att ett eventuellt tillskott till krigstidstillägg bör utgå jämväl till extra lantbruksingenjörerna, då dessa i ungefär samma utsträckning som de ordinarie ingenjörerna lära hämta sin inkomst från arbete enligt taxa. Under nämnda uttryck torde däremot icke kunna inrymmas lantbruksstipendiat, som av lantbruksstyrelsen förordnas att i lantbruksingenjörers ställe utföra vissa förrättningar. Det synes emellertid statskontoret kunna sättas i fråga, om icke sådan stipendiat, vars arbetstid helt upptages av förrättningarna ifråga, borde för den tid förordnandet omfattar beredas ett särskilt arvode, svarande mot den tillfälliga löneförbättring, som kan komma att beviljas lantbruksingenjörerna.

Vid bestämmandet av tillskottet till krigstidstillägget för lantmätarna togs icke hänsyn till eventuellt intjänade ålderstillägg. Att detta oaktat maximibeloppet för krigstidstillägget ej kom att överskridas, berodde på den ovan angivna omständigheten, att tillskottet beräknades efter ett högsta belopp för krigstidstillägget av 600 kronor. Därest för lantbruksingenjörerna tillskott till krigstidstillägg skulle komma att beviljas, bör emellertid iakttagas, att tillskotten vederbörligen reduceras för befattningshavare, som åtnjuta ålderstillägg.»

Enahanda motiv, som förelågo för beviljandet i föl av tillskott till krigstidstillägg åt praktiserande lantmätare och som föranleda mig att senare i dag föreslå dylikt tillskott för nämnda lantmätare jämväl för innevarande år, föreligga även beträffande lantbruksingenjörerna. Jag tillstyrker därför, att dylikt tillskott för år 1918 beviljas lantbruksingenjörer och extra lantbruksingenjörer ävensom lantbruksstipendiater, vilka förordnas att i lantbruksingenjörers ställe utföra förrättning, för den tid förordnandet varar.

I likhet med statskontoret anser jag tjänsteinkomsterna för arbete enligt taxa böra beräknas för dessa tjänstemän till 2,600 kronor för år räknat.

De bestämmelser, som må bli fastställda angående krigstidstillägg för innevarande år på grund av statsavlöning, böra i tillämpliga delar gälla även för tillskottet. Ålderstillägg böra alltså tagas i beräkning.

Det för ändamålet erforderliga anslaget torde böra få förslagsanslags natur.

Departementschefen.

[2.]

Enligt gällande stat finnas 23 lantbruksingenjörer med 3,500 kronors begynnelseavlöning och två ålderstillägg å 500 kronor, vartill för en kommer ortstillägg å 400 kronor, samt 4 extra lantbruksingenjörer med arvoden av 3,000 kronor. Vidare upptagas i staten lantbruksstipendiaterna med sammanlagd anställningstid av 60 månader å 150 kronor för månad, motsvarande 5 dylika stipendiaterna för helt år med 1,800 kronors årsarvode. Med hänsyn härtill och med tillämpning av de regler för krigstidstillägg för innevarande år, som Kungl. Maj:t beslutat föreslå riksdagen, har verkställd beräkning givit vid handen, att anslagsbeloppet lämpligen bör bestämmas till 21,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att under år 1918 må till lantbruksingenjörer och extra lantbruksingenjörer ävensom till lantbruksstipendiaterna, vilka förordnas att i lantbruksingenjörers ställe utföra förrättning, för den tid förordnandet varar, utöver krigstidstillägg på grund av lön eller arvode, av statsmedel utgå tillskott därtill på grund av inkomster för arbete enligt taxa, beräknade för en var befattningshavare till 2,600 kronor för år räknat;

dels förklara, att beträffande tillskott, som nu nämnts, de angående krigstidstillägg för innevarande år gällande bestämmelser skola i tillämpliga delar lända till efter rättelse, med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter, som kunna vara erforderliga för tillämpning av dessa bestämmelser, med iakttagande dels att såsom dylikt tillskott icke må utgå grundanslag å 200 kronor, dels ock att krigstidstillägg och tillskott därtill icke må tillhoppa överstiga det för krigstidstillägg medgivna högsta belopp;

dels ock för nu angivna ändamål såsom tillskott till krigstidstillägg för lantbruksingenjörer å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av kronor 21,000.

3. Reparation å en byggnad vid hovbeslagsskolan vid Alnarp.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 4 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[3.]
Reparation å
en byggnad
vid hovbe-
slagsskolan
vid Alnarp.

att för reparation å en byggnad vid hovbeslagsskolan vid Alnarp å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst..... kronor 1,400.

4. Täckande av brist å lantbruksinstitutets vid Ultuna expensanslag.

I den av riksdagen godkända stat för lantbruksinstitutet vid Ultuna, som gällde före år 1918, fanns »till institutets övriga utgifter», d. v. s. utöver avlöningar, upptagen en anslagspost å 34,750 kronor. I den inkomst- och utgiftsstat, som Kungl. Maj:t för år 1917 fastställde för institutet, blev i likhet med föregående år nämnda post uppdelad och upptogs därvid liksom förut till bränsle och lyse ett belopp av 3,500 kronor.

[4.]
Täckande av
brist å lant-
bruksinstitu-
tets vid Ultuna
expensanslag.

I en till jordbruksdepartementet den 30 augusti 1917 inkommen skrivelse har styrelsen för nämnda institut anfört, att genom den alltjämt fortgående hastiga prisstegringen å allt bränsle måste för år 1917 ett betydligt större underskott å bränsleanslaget uppstå än för året förut. Även om de besparingar, som kunde göras å andra utgiftsposter i staten, användes till bränsleinköp, syntes sagda underskott icke kunna beräknas lägre än till 12,000 kronor. Styrelsen hemställde därför om anvisande av medel för täckande av denna brist.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 7 november 1917 erinrat, att det av riksdagen år 1917 anvisade anslag å 3,000 kronor för täckande av brist i institutets expensanslag för år 1916 icke räckt att täcka mer än omkring hälften av sistnämnda års brist. Den nu begärda summan av 12,000 kronor syntes därlör väl behöfelig för år 1917.

På given anledning har därefter institutets rektor den 15 december 1917 meddelat, att årets brist syntes skola begränsas till omkring 10,000 kronor på grund av den blida hösten samt att en av institutionslokalerna avstängts och att vedeldning i stor utsträckning användes.

Det synes mig önskligt, att ifrågavarande brist blir utan dröjsmål ersatt och jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departement-
schefen.

[4.]

att för täckande av uppkommen brist å 1917 års expensanslag för lantbruksinstitutet vid Ultuna å tilläggsstat för innevarande år anvisa ett förslagsanslag, högst..... kronor 10,000.

5. Täckande av brist å lantbruks- och mejeriinstitutets vid Alnarp expensanslag.

[5.]

Täckande av
brist å lant-
bruks- och
mejeriinsti-
tutets vid
Alnarp
expensanslag.

Den före år 1918 gällande staten för lantbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp upptog, utom avlöningar och ett belopp till täckande av eventuell förlust å mejerirörelsen, en anslagspost å 37,150 kronor till institutets övriga utgifter. På grund av rådande dyrtid har detta belopp under de senaste åren befunnits otillräckligt, så att brist uppstått. För täckande av dylik brist för åren 1915 och 1916 har 1917 års riksdag anvisat å extra stat ett förslagsanslag å högst 8,500 kronor.

Sedan styrelsen för institutet redan i skrivelse den 24 november 1916 hemställt om ökning i expensmedlen för år 1917 med 10,100 kronor, vilken framställning emellertid ansågs icke böra föranleda något förslag till 1917 års riksdag, har samma styrelse i skrivelse den 14 augusti 1917 återupptagit frågan och därvid anfört huvudsakligen följande.

Liksom andra statsinstitutioner hade institutet vid Alnarp kännbart berörts därav, att priserna på de för institutets drift nödvändiga artiklarna, bränsle, löner, dagsverken, byggnadsmaterialier och matvaror under krigsåren oupphörligt stegrats. De av Kungl. Maj:t på förhand fastställda utgiftsstaterna för institutet hade av denna anledning under åren 1915 och 1916 måst överskridas, för det förra med omkring 3,500 kronor och för det senare med omkring 4,000 kronor. Genom Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut hade dessa båda års brist blivit täckt. Även för år 1917 hade den fastställda utgiftsstaten, om institutets normala drift skulle uppehållas, måst överskridas, men då institutets räkenskaper för år 1917 först under våren år 1918 skulle avslutas, vore det givetvis omöjligt att redan i augusti år 1917 exakt beräkna bristens storlek. Kostnaderna för bränsle, den drygaste utgiftsposten, hade redan under det gångna halvåret, trots ytterlig sparsamhet, uppgått till ungefär samma belopp som för ett helt år under normala tider eller 6,000 kronor och under sommaren hade en stegring av alla bränslepriser inträffat, vadan ett tillskott av 4,800 kronor för tiden oktober till och med december syntes vara behövt. Därtill komme ökade utgifter för renhållning med 1,000 kronor, för dagsverken och löner med ett beräknat belopp av 1,100 kronor, för kost för 7 frielever, som beräknats till minst 700 kronor, samt för stegrade reparationskostnader — som uppstått dels på grund av ett ökat antal byggnader, dels på grund av dyrtiden, dels på grund av nödvändigheten att inlägga en elektriskt driven motor samt elektrisk belysning hos kusk, eldare, städerska och vaktmästare — med 2,500 kronor. Tillsammans utgjorde dessa belopp 10,100 kronor. Även med den största sparsamhet syntes alltså tillskottet

icke i runt tal kunna sättas lägre än till 10,000 kronor. Institutsstyrelsen har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för tackande av denna brist ställa 10,000 kronor till styrelsens förfogande.

[5.]

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande den 17 november 1917 erinrat, hurusom av det för tackande av 1916 års brist anvisade anslaget å 8,500 kronor erfordrats ett belopp av 7,531 kronor 31 öre. Den summa av 10,000 kronor, som Alnarpsstyrelsen nu begärde till tackande av motsvarande brist för år 1917, ansåge lantbruksstyrelsen väl behöflig.

På given anledning har därefter institutets rektor den 17 december 1917 meddelat, att till följd av ytterligare höjda pris å koks och ved bränsleanslaget syntes komma att överskridas med 7,000 kronor i stället för förut beräknade 4,800 kronor, men att däremot överskridandena syntes kunna begränsas å byggnadskontot till 2,000 kronor och för renhållning till 800 kronor. Övriga brister syntes hava varit rätt beräknade.

Med iakttagande av dessa jämkningar befinnes bristen nu böra uppskattas till 11,600 kronor.

Då denna brist synes böra täckas medelst anslag å innevarande års tilläggsstat, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Departements-
chefen.

att för tackande av uppkommen brist å 1917 års expensanslag för lantbruks- och mejeriiinstitutet vid Alnarp å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst..... kronor 11,600.

6. Trädgårdsskolan vid Adelsnäs.

År 1909 uppförde riksdagen å riksstaten ett ordinarie anslag till trädgårdsundervisningen av 34,800 kronor, därav 10,000 kronor till upprätthållande av en trädgårdsskola i mellersta Sverige. För denna skola hade uppgjorts följande kostnadsberäkning.

[6.]

Trädgårds-
skolan vid
Adelsnäs.

Inkomster.

Statsanslag	kronor 10,000
3,600 elevdagsverken å 2 kronor	» 7,200 kronor 17,200

Utgifter.

Föreståndaren	kronor 3,000
2 fasta lärare å 1,500 kronor	» 3,000

[6.]	Extra lärare	kronor	1,000
	Kosthåll, bostad, tvätt och städning för 20 elever i 365 dagar à 1 krona	»	7,300
	Diverse utgifter	»	2,900
			kronor 17,200.

På grund av ökade omkostnader för skolan, som är förlagd till Adelsnäs i Östergötlands län, höjde 1914 års förra riksdag anslaget till skolan till 12,000 kronor.

Nu har styrelsen för nämnda trädgårdsskola i en till Kungl. Maj:t ingiven skrift anfört, att under senaste åren en icke oväsentlig, förut icke beräknad prisförhöjning å levnadsomkostnader m. m. ägt rum, förorsakande innehavaren av skolan stora förluster. Enligt räkenskaper hade kosthållet vid trädgårdsskolans hushåll per man och dag uppgått till 80 öre för år 1914, 82 öre för år 1915, 1 krona 48 öre för år 1916 och 1 krona 82 öre under första halvåret 1917..

I anledning härav har skolans styrelse anhållit, att årsanslaget måtte höjas från 12,000 kronor till 15,000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har i utlåtande häröver den 13 november 1917 anfört följande.

»Med den prisförhöjning å såväl livsmedel som å de flesta andra för skolhushållen och skolorna nödvändiga förbrukningsartiklar, som under senaste åren gjort sig gällande, synes det billigt, att årsanslaget till trädgårdsskolan vid Adelsnäs höjes. Visserligen har värdet av de av eleverna utförda dagsverken i ganska hög grad ökats, varigenom skolan bör kunna anses hava erhållit större inkomster än förut, men denna ökning torde icke kunna anses motsvara de samtidigt höjda omkostnaderna. Likaså bör det icke förbises, att innehavaren av trädgårdsskolan själv kan producera en ganska avsevärd mängd av de för skolhushållet nödvändiga livsmedlen, och då, därest priset å dessa stiga, orsaken härtill i främsta rummet är att söka i de högre produktionskostnaderna, vilkas förnämsta faktor återigen är priset å den mänskliga arbetskraften, kommer detta att på trädgårdsskolans inkomstsida i viss mån uppväga de ökade livsmedelskostnaderna. Med hänsyn till sagda omständigheter anser lantbruksstyrelsen en ökning av anslaget motsvarande omkring 25 öre för elev och dag vara av omständigheterna påkallad. För de 20 elever, som vistas vid Adelsnäs trädgårdsskola, skulle efter nämnda beräkningsgrund en ökning i anslaget med 1,825 kronor vara behöfvig, vilken summa dock med hänsyn till de extra kurser, som hållas vid skolan, synes böra utjämnas till 2,000 kronor.

På grund av vad sålunda blivit anfört och då ökningen i anslaget med avseende å ovissheten, huru länge dyrtiden kommer att vara, synes böra beviljas endast för ett år i sänder, får lantbruksstyrelsen i underdanighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att, för beredande av ökning i anslaget till Adelsnäs trädgårdsskola för läroåret 1 november 1917—24 oktober 1918 å

extra stat för år 1919 bevilja ett anslag av 2,000 kronor, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel efter ingången av år 1918 utanordna sagda belopp.»

[6.]

Statskontoret har i utlåtande den 7 december 1917 anfört, att därest en höjning i anslaget funnes böra vidtagas, densamma syntes böra bestämmas till 2,000 kronor och till en början avse endast år 1918, samt att detta belopp borde uppföras å tilläggsstat.

Med hänsyn till de av rådande dyrtid föranledda kostnadsökningar av olika slag anser jag en höjning av statsanslaget till denna skola vara för innevarande läroår befogad.

Departementschefen.

I avseende å beloppet har skolstyrelsen begärt 3,000 kronor, under det att lantbruksstyrelsen och statskontoret förordat 2,000 kronor. Lantbruksstyrelsen har grundat sitt förslag på en beräkning av 25 öres ökning för dag och elev, varefter det härigenom erhållna beloppet avrundats uppåt. Samma beräkningsgrund har lantbruksstyrelsen även använt i fråga om föreslagen höjning av statsbidragen till lantbrukskolor, för vilket ärende jag senare i dag skall redogöra. Jag vill emellertid nämna, att jag beträffande lantbruksskolorna anställt en beräkning ur andra utgångspunkter än lantbruksstyrelsen och grundat densamma på erhållna uppgifter om de verkliga kostnaderna för dessa skolor. Denna beräkning leder till, att kostnaderna för dessa skolor få anses ökade med omkring 30 procent av statsanslaget till samma skolor. Beträffande nu ifrågavarande trädgårdsskola har endast meddelats uppgift å kostnaderna för elevernas kosthåll, vilka mer än fördubblats sedan år 1914. Att utan vidare å denna skola tillämpa nyssnämnda procent-sats, 30 procent, synes mig icke befogat. Dels har nämligen anslaget till skolan så nyligen som år 1914 höjts med 2,000 kronor och dels utgör vid denna skola statsanslaget en vida större del av inkomsterna än vid lantbruksskolorna, vadan en lika stor kostnadsökning utgör mindre procenttal av statsanslaget. Med hänsyn till dessa förhållanden kan jag ansluta mig till lantbruksstyrelsens och statskontorets förslag i fråga om beloppet, 2,000 kronor, som motsvarar $16\frac{2}{3}$ procent av det nuvarande statsanslaget. Anslag härtill bör utgå å tilläggsstat för innevarande år.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom ökat statsbidrag för läroåret den 1 november 1917—den 31 oktober 1918 till trädgårdsskolan vid Adelsnäs å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 2,000.

7. Vandringsrättare.

[7.]
Vandrings-
rättare.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 16 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom ytterligare bidrag till anställande av vandringsrättare å *tilläggsstat* för år 1918 att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas anvisa ett reservationsanslag av..... kronor 3,000.

8. Förstärkning av reservationsanslaget till hästavelns förbättrande m. m.

[8.]
Förstärkning
av reserva-
tionsanslaget
till hästavelns
förbättrande
m. m.

Det ordinarie anslaget till hästavelns förbättrande består av ett reservationsanslag, som i 1918 års stat upptagits till 369,400 kronor, samt ett förslagsanslag, friheter, å 1,070 kronor. I reservationsanslaget ingår ett särskilt anslag å 160,000 kronor till understödande av prisbelöningar av hästar. Denna del av anslaget höjdes vid 1917 års riksdag med 60,000 kronor. Det återstående beloppet 209,400 kronor är ställt till stuteriöverstyrelsens förfogande att användas enligt fastställda avlöningsstater för styrelsen och hingstdepåerna samt till andra utgifter för dessa depåer m. m. enligt meddelade föreskrifter. Till dessa ändamål användas även till styrelsen och depåerna inflytande arrendemedel, betäckningsavgifter och andra inkomster.

I skrivelse den 27 september 1917 anmälde stuteriöverstyrelsen, att de senare årens prisstegringar å så gott som alla förnödenheter föranlett, att även utgifterna för hingstdepåerna i hög grad ökats. Ehuru vid 1917 års ingång hade å förenämnda till styrelsens disposition ställda reservationsanslag å 209,400 kronor funnits en reservation av 72,609 kronor 89 öre, hade anslaget redan samma år visat sig otillräckligt. Styrelsen funne sig därför nödsakad att göra framställning om anvisande av ett särskilt belopp av 30,000 kronor för att användas till inköp av hingstar för depåerna, en utgift, som eljest skolat bestridas av ordinarie medel.

Genom beslut den 28 september 1917 biföll Kungl. Maj:t denna framställning och anbefalld statskontoret att utanordna beloppet till stuteriöverstyrelsen förskottsvis av under händer varande medel, mot framtida ersättande.

Nu har stuteriöverstyrelsen i skrivelse den 2 oktober 1917 hemställt om erhållande av ökade medel för år 1918 och därvid anført huvudsakligen följande.

Därest hingstinköp komme att under år 1917 kunna verkställas för hela det av Kungl. Maj:t den 28 september 1917 särskilt anvisade beloppet, 30,000 kronor, komme den summa, som utöver arrendemedel m. m. behöfde tagas i anspråk under samma år för styrelsen och depåerna, att uppgå till omkring 312,000 kronor.

Även om utgifterna för år 1918 icke komme att överstiga nämnda belopp, skulle i alla händelser bristen under sistnämnda år utgöra något över 100,000 kronor, enär sannolikt icke några reservationer å anslaget komme att förefinnas vid årets början. Då det emellertid kunde befaras, att, trots alla besparingar, där sådana kunnat göras, t. ex. genom minskning i foderrationerna, uppskov med reparationsarbeten m. m., utgifterna vid statens hinstdepåer skulle komma att under år 1918 än ytterligare ökas, hade styrelsen från depåförvaltningarna infortrat förslag till inkomst- och utgiftsstaten för år 1918. De däri upptagna inkomsterna och medelsbehoven vore sammanställda i en vid skrivelsen fogad tablå, vilken jämväl utvisade dels stuteriöverstyrelsens egen budget för samma år dels ock motsvarande poster för år 1917.

Av denna tablå framginge, att överskottet år 1918 av utgifter, utöver de till stuteriöverstyrelsen och hingstdepåerna inflytande arrendemedlen och annan dylik uppörd, beräknades utgöra:

för stuteriöverstyrelsen	kronor	18,000
» Strömsholms hingstdepå	»	139,000
» Flyinge hingstdepå	»	186,000
	Summa kronor	343,000
Lades härtil de beräknade kostnaderna för hingstinköp	»	60,000
utgjorde summan av de behov, som måste täckas av riksstatsanslag, kronor		403,000.
För bestridande av utgifterna år 1918 erfordrades alltså utöver		
det ordinarie riksstatsanslaget	kronor	209,400
förstärkning därå med	»	193,600
	Summa kronor	403,000.

Ur förenämnda tablå må här antecknas, att för styrelsens egen del för år 1918 i jämförelse med år 1917 ifrågasatts en ökning i behovet av statsmedel å allenast 1,000 kronor för stegrade resekostnader. Stora förändringar visa sig däremot beträffande depåerna, såsom framgår av följande sammanställning.

		Strömsholms hingstdepå.	
Utgifter:		1917	1918
Beklädnad till stallbetjäning	kronor	4,450	7,860
Löneved m. m.	»	9,294	11,000
Furagekostnader	»	31,683	56,776
Lantbeskällares underhåll å stationer	»	26,000	30,500
Avlöningar och övriga utgifter	»	58,873	60,164
	Kronor	130,300	166,300

[8.]

<i>Inkomster:</i>		1917	1918
Språngavgifter	kronor	18,600	22,500
Arrenden och jordbruket	»	4,700	4,800
Att tillskjutas av anslagsmedel	»	107,000	139,000
	Kronor	130,300	166,300

Flyinge hingstdepå.

<i>Utgifter:</i>			
Beklädnad till stallbetjäning	kronor	2,500	7,000
Löneved m. m.	»	9,600	20,000
Furageinköp	»	50,000	78,000
Lantbeskällares underhåll å stationer	»	35,000	40,000
Avlöningar och övriga utgifter	»	65,900	77,600
	Kronor	163,000	222,600

<i>Inkomster:</i>			
Språngavgifter	kronor	30,000	30,000
Arrendemedel	»	11,342	4,456
Jordbruket m. m.	»	658	2,144
Att tillskjutas av anslagsmedel	»	121,000	186,000
	Kronor	163,000	222,600

Stuteriöverstyrelsen har i sin nu ifrågavarande skrivelse vidare uttalat sig sålunda.

Anledningen till att nu en så betydlig förstärkning av anslaget till hästavelns förbättrande som med 193,600 kronor måste begäras, oaktat anslaget även under de senare åren med deras stora prisstegringar icke visat brist, berodde — utom på den i ovannämnda tablå närmare angivna ytterligare kostnadsökning, som måste befaras, — jämväl därpå, att å anslaget förut funnits avsevärda reservationer, vilka emellertid nu förbrukats. Att sådana reservationer kunnat uppkomma, hade till huvudsaklig grund, att hingstdepåernas reparationer under år 1914 och 1915 legat så gott som fullständigt nere. För att hålla hingstdepåernas hästbesättning vid makt borde årligen inköpas nya hingstar och hingstförl för ett värde av omkring 60,000 kronor. Under år 1914 hade emellertid inköpen uppgått allenast till 16,268 kronor samt år 1915 till 16,281 kronor eller tillhoppa till 32,549 kronor i stället för en normal inköpssumma av 120,000 kronor.

Det vore detta överskott, som gjort det möjligt att under åren 1915 och 1916 uppehålla hingstdepåernas verksamhet utan tillskott av extra medel.

Under år 1917 hade anslaget till hästavelns förbättrande måst tagas i anspråk för en ny utgiftspost å omkring 6,000 kronor till ökade arvoden åt ordförande och statens ledamöter i hästpremieringsnämnden.

Slutligen borde framhållas, att stuteriöverstyrelsens inkomster av arrendemedel under år 1918 komme att minskas med 6,886 kronor, därigenom att de för Flyinge hingstdepås räkning utarrenderade områdena Räfthagen och Kungsmarkerna från och med den 14 mars 1917 blivit överflyttade till lantförsvaret, utan att ersättning härför till stuteriöverstyrelsen beviljats.

Under det att sålunda svårigheterna att tillgodose de behov, vilka skulle fyllas av anslaget till hästavelns förbättrande, alltjämt ökats genom stegrade utgifter och minskade inkomster, hade å andra sidan betydande medel tillförts statsverket genom andelar av försäljningssummorna för exporterade hästar. Dessa vinstmedel hade under åren 1915–1917 uppgått till i runt tal 3,200,000 kronor, varav för budgetändamål ännu finnes disponibelt ett belopp av över 1,000,000 kronor. Huru avsevärt det ökade medelsbehovet under anslaget till hästavelns förbättrande än vore, hade alltså statsverket dock till godo en betydligt större tillgång av hit hänförliga medel.

På grund av vad sålunda anförts, såge sig stuteriöverstyrelsen nödsakad hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes hos riksdagen göra framställning om anvisande å extra stat för år 1919 av ett anslag å 193,600 kronor till förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till hästavelns förbättrande, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel redan år 1918 utbetala detta belopp.

I häröver den 20 oktober 1917 avgivet utlåtande har statskontoret anført:

»Den förevarande underdåniga framställningen synes statskontoret otvivelaktigt giva vid handen, att för år 1918 ett avsevärt underskott är att påräkna å reservationsanslaget till hästavelns förbättrande. Mot att redan nu vidtaga åtgärder för bristens täckande kan visserligen göras den erinran, att behovet av anslagsfyllnad icke redan nu kan med full säkerhet fastslås. Emellertid gäller det ett så avsevärt belopp, att det icke torde vara lämpligt att uppskjuta reglerandet av bristen, till dess att densamma kunnat räkningsmässigt bestämmas. Det synes statskontoret vara så mycket större skäl att omedelbart vidtaga åtgärder i sådant syfte, som medel finnas tillgängliga, vilka enligt statskontorets uppfattning lämpligen kunna för ändamålet tagas i anspråk. Statskontoret syftar härmed på de under statskontorets förvaltning stående s. k. hästförsäljningsmedel.

Stuteriöverstyrelsen har i den underdåniga skrivelsen uppgivit, att av hästförsäljningsmedlen skulle finnas disponibelt ett belopp av över 1,000,000 kronor. Härifrån bör emellertid dragas det anslag å 236,000 kronor, som innevarande års riksdag för år 1918 anvisat för höjande av medelinköpspriset för remonter för år 1917 och för vars bestridande motsvarande belopp skall överföras från hästförsäljningsmedlen till rikssatens inkomsttitel »diverse inkomster». Även med avdrag för nu nämnda anvisning komma hästförsäljningsmedlen att uppgå till så avsevärt belopp, att dessa medel böra kunna anlitas för den ifrågavarande bristens täckande. I anslutning till det förfarande, som tillämpades beträffande anslaget för remontinköpsprisets höjande, torde å tilläggsstat för år 1918 böra till förstärkning av reservationsanslaget till hästavelns förbättrande uppföras ett förslagsanslag, högst 193,000 kronor, varjämte å inkomstsidan enhanda belopp bör upptagas såsom förhöjd beräkning för år 1918 å inkomsttiteln »diverse inkomster», till vilken titel i sådant fall beloppet bör från hästförsäljningsmedlen överföras.»

Jag finner stuteriöverstyrelsen hava framlagt fullgiltiga skäl för en förstärkning av reservationsanslaget till hästavelns förbättrande för innevarande år. De meddelade uppgifterna utvisa, att den förnämsta

Departements-
chefen.

[8.] orsaken är höjning å prisen på furage, bränsle och beklädnad, vartill kommer viss arrendeminskning vid Flyinge. Mot det av styrelsen beräknade beloppet av den erforderliga förstärkningen, i avjämnat tal 193,000 kronor, har jag icke något att erinra.

Om än det synes sannolikt, att det ordinarie anslaget även för år 1919 kommer att visa sig otillräckligt, anser jag någon ökning i detsamma icke nu böra ske, då huvudsakliga anledningarna till den nuvarande bristen äro att hänföra till dyrtiden och, om dessa förhållanden fortfara, av 1919 års riksdag lämpligen torde äskas det tilläggsanslag för samma år, som då må finnas nödvändigt. Stuteriöverstyrelsen har ej heller nu ifrågasatt ändring i det ordinarie anslaget och jag har förut i dag i förslaget till utgifter under nionde huvudtiteln för år 1919 bibehållit detsamma vid oförändrat belopp.

Det av statskontoret framställda förslaget att för beredande av medel till det nu behöfliga anslaget anlita hästförsäljningsmedlen biträder jag. Enligt från statskontoret införskaffad uppgift inestodo den 15 december 1917 sådana medel till ett odisponerat belopp av i runt tal 775,000 kronor.

Emellertid torde enahanda förfaringssätt böra användas för täckande av det av Kungl. Maj:t den 28 september 1917 anvisade förskottet, 30,000 kronor.

Inalles torde därför ett belopp av 223,000 kronor av förenämnda hästförsäljningsmedel böra upptagas såsom inkomst i tilläggsstaten för år 1918, samtidigt som samma belopp anvisas såsom utgift under nionde huvudtiteln.

I fråga om inkomstberäkningen vidtager chefen för finansdepartementet, enligt vad han meddelat mig, härav föranledd åtgärd.

Jag hemställer nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för täckande av ett av Kungl. Maj:t den 28 september 1917 anvisat förskott å 30,000 kronor för hingstinköp samt till förstärkning med 193,000 kronor av den till stuteriöverstyrelsens förfogande ställda delen av ordinarie reservationsanslaget till bästavelns förbättrande anvisa å *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst kronor 223,000.

9. Förstärkning av allmänna avdikningsanslaget.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 45 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[9.]
Förstärkning
av allmänna
avdiknings-
anslaget.

att till förstärkning av allmänna avdikningsanslaget anvisa å *tilläggsstat* för år 1918 ett förslagsanslag, högst kronor 200,000.

10. Åtgärder för torvtillgångarnas tillgodogörande.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 46 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[10.]
Åtgärder för
torvtillgån-
garnas till-
godogörande.

att till åtgärder för torvtillgångarnas tillgodogörande å *tilläggsstat* för år 1918, att i mån av behov användas, anvisa ett reservationsanslag av kronor 150,000.

11. Ökade reskostnader för torvingenjörer och torvassistent.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 47 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[11.]
Ökade res-
kostnader för
torvingenjörer
och torvassi-
stent.

att för bestridande av ökade reskostnader för statens torvingenjörer och torvassistent å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 6,000.

12. Undersökningar av torvmarker i södra Sverige.

[12.]
Undersök-
ningar av torv-
marker i södra
Sverige.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 50 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för ökade kostnader för dels en förrädsstatistisk undersökning medelst linjeinventering av torvtillgångarna i Götaland och Svealand utom Dalarna, dels, i samband därmed och inom samma område, en rekognoscering av mossmarkerna närmast trafiklederna, å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av..... kronor 18,000.

13. Utdikning av staten tillhöriga bränntorvmossar.

[13.]
Utdikning av
staten till-
höriga bränn-
torvmossar.

1916 års torvkommitté har meddelat, att kommittén hade för avsikt att i början av år 1918 till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till vidtagande av åtgärder för anvisande för samma år av 300,000 kronor för fortsatt utdikning av staten tillhöriga bränntorvmossar.

På grund härav hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition angående anslag för utdikning av staten tillhöriga bränntorvmossar, som Kungl. Maj:t må komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål å tilläggsstat för innevarande år beräkna ett reservationsanslag av..... kronor 300,000.

B. Fiskeriväsendet.

1. Undervisningskurser i navigation för bohuslänska fiskare.

[14.]
Undervis-
ningskurser i
navigation för
bohuslänska
fiskare.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anført under punkten 56 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom bidrag till anordnande av undervisningskurser och hållande av föredrag i navigation m. m. för bohuslänska fiskare, under förutsättning att av Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap eller landsting eller eljest för ändamålet tillskjutas minst 575 kronor, å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av kronor 775.

[14.]

2. Försäkring av fartyget Skagerak.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 60 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[15.]

Försäkring av
fartyget
Skagerak.

att till bestridande av ökade kostnader för försäkring av fartyget Skagerak å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 9,200.

3. Fiskehamnar.

Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 63 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[16.]

Fiskehamnar.

att till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa av fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar å *tilläggsstat* för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av kronor 400,000, att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t må finna gott meddela, användas för ifrågavarande ändamål under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som är avsedd att bedrivas i hamnarna, bör avseändras för det gemensamma behovet.

C. Skogsväsendet.

1. Diverse behov vid skogshögskolan.

[17.] Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 67 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Diverse behov
vid skogshög-
skolan.

att för vissa under nämnda punkt för år 1918 angivna behov vid skogshögskolan å tilläggsstat för innevarande år anvisa ett reservationsanslag av kronor 28,500.

2. Diverse behov vid statens skogsförsöksanstalt.

[18.] Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 68 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Diverse behov
vid statens
skogsförsöks-
anstalt.

att för vissa under nämnda punkt för år 1918 angivna behov vid statens skogsförsöksanstalt å tilläggsstat för innevarande år anvisa ett reservationsanslag av kronor 18,750.

3. Specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas förnygring.

[19.] Under åberopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 69 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Specialunder-
sökningar
rörande de
norrländska
skogarnas
förnygring.

att för specialundersökningar rörande de norrländska skogarnas förnygring i huvudsaklig överensstämmelse med den år 1916 för riksdagen framlagda plan å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett reservationsanslag av kronor 4,600.

4. Fortsättningsskolan vid Kloten.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 72 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[20.]
Fortsättningsskolan vid Kloten.

att till fortsättningsskolan vid Kloten å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst kronor 2,100.

5. Släckning av skogseld.

Under återopande av vad jag förut denna dag vid anmälan av frågorna rörande regleringen för år 1919 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anfört under punkten 78 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[21.]
Släckning av skogseld.

att till kostnader för släckning av skogseld å tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av kronor 50,000.

D. Lantmäteriväsendet.

1. Tillskott till krigstidstillägg m. m. för vissa lantmätare.

Med bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit i en till riksdagen den 16 april 1917 avlåten proposition nr 275 har riksdagen

dels medgivit, att under år 1917 finge såsom tillskott till krigstidstillägg utgå av statsmedel till distriktslantmätare 300 kronor, till extra lantmätare 360 kronor och till lantmäteriauskultant med arvode från medel å staten för lantmäteristaten i orterna 360 kronor;

dels förklarar, att för åtnjutande av sådant tillskott de angående krigstidstillägg meddelade bestämmelser skulle i tillämpliga delar lända till efter rättelse, med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter, som för tillämpning av dessa bestämmelser kunde vara erforderliga;

dels ock medgivit, att Kungl. Maj:t ägde att, i överensstämmelse med av departementschefen tillstyrkta grunder, för år 1917 medgiva

[22.]
Tillskott till krigstidstillägg m. m. för vissa lantmätare.